МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

РОЗОВИК ІГОР ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 351:340.6(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

281 “Публічне управління та адміністрування”

Подається на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування” Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____Розовик І.В.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник:
Кузьменко Г.О., PhD, доцент

КИЇВ–2024

АНОТАЦІЯ

Розовик І. В. Розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування” з галузі знань 28 “Публічне управління та адміністрування”. – Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2025.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано проблему вдосконалення публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні з огляду на сучасні виклики та необхідність підвищення ефективності експертизи. Визначено основні теоретичні підходи до публічного управління, які розкривають його сутність, ключові функції та принципи, зокрема стратегічне планування, впровадження політик, моніторинг їх реалізації та адаптацію до зовнішніх змін. Автор підкреслює, що публічне управління у цій сфері є багаторівневою системою організації, координації та контролю, яка, завдяки принципам прозорості, підзвітності, ефективності та інклюзивності, дозволяє орієнтувати управлінські рішення на задоволення суспільних потреб. Поряд з цим, у дослідженні наголошено на необхідності врахування викликів децентралізації, цифровізації та змін у структурі надання послуг, що потребує розробки нових управлінських моделей та адаптації традиційних механізмів управління до умов глобалізації. Інтеграція судово-медичної експертизи як важливого елементу системи охорони здоров’я, який забезпечує дотримання етичних і правових норм та сприяє підвищенню рівня якості медичних послуг, також є важливим напрямом, зазначеним у роботі.

Вивчення історичного розвитку та еволюції правового регулювання публічного управління у сфері охорони здоров’я в Україні дало змогу відобразити

послідовну зміну підходів до організації і управління цією системою, відповідно до суспільних і політичних трансформацій. У дослідженні простежено етапи, починаючи з традиційних форм медичної допомоги на основі земських установ у XIX столітті, які регулювалися Земським медичним статутом (1864 р.), та до централізованого управління у радянський час. Післявоєнний період характеризувався спеціалізацією медичної допомоги та відновленням інфраструктури. З початком незалежності правова база охорони здоров'я в Україні потребувала адаптації до нових умов, що поступово реалізувалося через прийняття законів та реформування фінансової моделі системи охорони здоров'я, зокрема акцентом на сімейну медицину. Періоди Революції Гідності та війни на Сході України зумовили створення Національної служби здоров'я України та прийняття законодавства, спрямованого на фінансові гарантії медичного обслуговування, а впровадження eHealth і адаптація міжнародних стандартів сприяли модернізації системи.

Автор також досліджує зарубіжний досвід у сфері публічного управління у сфері судово-медичної експертизи з акцентом на можливості адаптації ефективних моделей для України. Дослідження охоплює аналіз моделей управління в різних країнах Західної Європи, таких як Німеччина, Франція, Нідерланди, а також у країнах Північної Європи та Північної Америки. У країнах Західної Європи, наприклад, публічне управління охороною здоров'я базується на системах медичного страхування з чіткою регламентацією судово-медичних експертиз, а в Німеччині судово-медичні послуги інтегруються через університетські інститути, тоді як у Франції діє національна регламентація. Цифрові технології, які активно використовуються в Японії та Південній Кореї, дозволяють підвищити ефективність і точність судово-медичних експертиз, що може бути адаптовано в Україні. Крім того, створення спеціалізованих центрів судово-медичних експертиз, які б співпрацювали з правоохоронними, як у країнах Західної Європи, може сприяти прозорості та справедливості правосуддя.

У процесі дослідження детально розглянуто правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні, зокрема основні законодавчі акти, які регламентують проведення експертиз, права та обов'язки судових експертів, а також етичні норми, яких вони мають дотримуватися. Автор відмічає, що, попри наявність багатьох нормативних актів, існують проблеми у забезпеченні ефективності судово-медичної експертизи через численні виклики, зокрема пов'язані з військовими конфліктами. Потреба в адаптації до нових реалій вимагає вдосконалення правової бази та підвищення кваліфікації фахівців. Автором підкреслюється необхідність імплементації міжнародних стандартів для підвищення якості судово-медичних послуг та відповідності українського законодавства міжнародним нормам.

Окреслено ключові організаційні та структурні проблеми системи судово-медичної експертизи в Україні, включаючи нестачу кваліфікованих фахівців, відсутність належного фінансування та слабку координацію між різними установами. Згідно з дослідженням, недостатній рівень підготовки фахівців та відсутність сучасного обладнання ускладнює точність і оперативність проведення експертиз, що створює труднощі у розслідуванні кримінальних справ. Автор пропонує структурні реформи для покращення підготовки кадрів, розширення мережі установ та модернізації їх матеріально-технічної бази, а також покращення координації між установами, що зайняті судово-медичними експертизами, задля підвищення незалежності та відповідності міжнародним стандартам.

Автором також проведено оцінку ефективності функціонування судово-медичних установ, спрямовану на виявлення ключових проблем, зокрема таких, як застаріле технічне забезпечення і дефіцит кваліфікованих кадрів. Недостатність інноваційних технологій та обмеженість фінансування негативно позначаються на якості експертиз, що ускладнює правосуддя, особливо в умовах зростання кількості кримінальних справ. Автор підкреслює, що для підвищення результативності потрібне впровадження автоматизованих систем обробки даних

та єдиної платформи для управління експертизами, що сприятиме зменшенню помилок та пришвидшенню процесів.

У дослідженні запропоновано модель реформування системи судово-медичної експертизи, яка включає впровадження сучасних цифрових технологій, створення єдиної електронної бази даних та підвищення кваліфікації працівників. Вказане дозволить забезпечити ефективність та прозорість процесів судово-медичних експертиз, а також відповідність міжнародним вимогам. Автор акцентує увагу на необхідності зміцнення співпраці між органами державної влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами, що дозволить оперативно реагувати на нові виклики і покращити координацію у роботі судово-медичних установ.

Визначено ключову роль громадянського суспільства у реформуванні системи судово-медичної експертизи. Автор підкреслює, що активне залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень та моніторингу забезпечує прозорість, підзвітність і підвищення якості послуг, що надаються у сфері судово-медичної експертизи. Співпраця з організаціями, такими як Центр демократії та верховенства права, сприяє незалежному контролю за реформами та забезпечує доступ громадськості до інформації.

На основі проведеного аналізу сформульовано рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання судово-медичної експертизи, що спрямовані на підвищення ефективності експертних досліджень. Запропоновано удосконалення Закону України “Про судову експертизу”, зокрема у питанні залучення приватних експертів та оновлення методик, що дозволить розширити незалежність експертиз і сприятиме підвищенню якості судових процесів в Україні.

Ключові слова: публічне управління, охорона здоров’я, судово-медична експертиза, правове регулювання, децентралізація, цифровізація, міжнародні

стандарти, реформи, кадрове забезпечення, громадянське суспільство, етичні норми, правосуддя, фінансування, ефективність управління, інтеграція технологій

ANNOTATION

Rozovyk I.V. Development of public administration mechanisms in the field of forensic medical examination. – Qualification Scientific Work in the Form of a Manuscript.

Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Specialty 281 “Public Administration and Governance” in the Field of Knowledge 28 “Public Administration and Governance”. − Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2025.

The dissertation study analyzed the problem of improving public administration in the field of forensic medical examination in Ukraine, taking into account modern challenges and the need to increase the efficiency of the system. The main theoretical approaches to public administration are identified, which reveal its essence, key functions and principles, including strategic planning, implementation of policies, monitoring of their implementation and adaptation to external changes. The author emphasizes that public administration in this area is a multi-level system of organization, coordination and control, which, thanks to the principles of transparency, accountability, efficiency and inclusiveness, allows to orient management decisions to meet public needs. Along with this, the study emphasizes the need to take into account the challenges of decentralization, digitalization and changes in the structure of service provision, which requires the development of new management models and the adaptation of traditional management mechanisms to the conditions of globalization. The integration of forensic medical examination as an important element of the health care system, which ensures compliance with ethical and legal norms and contributes to

the improvement of the quality of medical services, is also an important direction indicated in the work.

The study of the historical development and evolution of the legal regulation of public administration in the field of health care in Ukraine made it possible to reflect the consistent change of approaches to the organization and management of this system, in accordance with social and political transformations. The study traces the stages starting from traditional forms of medical care based on Zemstvo institutions in the 19th century, which were regulated by the Zemstvo Medical Statute (1864), and to centralized management in Soviet times. The post-war period was characterized by the specialization of medical care and the restoration of infrastructure. With the beginning of independence, the legal framework of health care in Ukraine required adaptation to new conditions, which was gradually implemented through the adoption of laws and the reform of the financial model of the health care system, in particular with an emphasis on family medicine. The periods of the Revolution of Dignity and the war in the East caused the creation of the National Health Service of Ukraine and the adoption of legislation aimed at financial guarantees of medical care, while the introduction of eHealth and the adaptation of international standards contributed to the modernization of the system.

The author also examines foreign experience in the field of public management of forensic medical expertise with an emphasis on the possibility of adapting effective models for Ukraine. The study covers the analysis of governance models in various countries of Western Europe, such as Germany, France, the Netherlands, as well as in the countries of Northern Europe and North America. In Western European countries, for example, public health management is based on health insurance systems with clear regulation of forensic examinations, while in Germany forensic services are integrated through university institutes, while in France there is national regulation. Digital technologies, which are actively used in Japan and South Korea, allow to increase the efficiency and accuracy of forensic examinations, which can be adapted in Ukraine. In

addition, the creation of specialized forensic centers that would cooperate with legal authorities, as in the countries of Western Europe, can contribute to the transparency and fairness of justice.

In the process of research, the legal provision of forensic medical examination in Ukraine was examined in detail, in particular, the main legislative acts that regulate the conduct of examinations, the rights and duties of forensic experts, as well as the ethical norms that they must adhere to. The author notes that, despite the existence of many normative acts, there are problems in ensuring the effectiveness of forensic medical examination due to numerous challenges, in particular, related to military conflicts. The need for adaptation to new realities requires improvement of the legal framework and improvement of the qualifications of specialists. The author emphasizes the need for the implementation of international standards to improve the quality of forensic medical services and compliance of Ukrainian legislation with international standards.

The key organizational and structural problems of the forensic medical examination system in Ukraine are outlined, including the lack of qualified specialists, lack of adequate funding, and weak coordination between various institutions. According to the study, the insufficient level of training of specialists and the lack of modern equipment complicate the accuracy and efficiency of conducting examinations, which creates difficulties in the investigation of criminal cases. The author proposes structural reforms to improve personnel training, expand the network of institutions and modernize their material and technical base, as well as improve coordination between institutions engaged in forensic medical examinations, in order to increase independence and meet international standards.

The author also carried out an assessment of the effectiveness of the functioning of forensic medical institutions, aimed at identifying key problems, in particular, such as outdated technical support and a shortage of qualified personnel. The lack of innovative technologies and limited funding have a negative impact on the quality of examinations, which complicates justice, especially in the conditions of an increase in the number of

criminal cases. The author emphasizes that the introduction of automated data processing systems and a single platform for managing examinations is needed to increase efficiency, which will contribute to reducing errors and speeding up processes.

The study proposed a model for reforming the system of forensic medical examination, which includes the introduction of modern digital technologies, the creation of a single electronic database, and the improvement of the qualifications of employees. This will ensure the efficiency and transparency of the processes of forensic medical examinations, as well as compliance with international requirements. The author focuses on the need to strengthen cooperation between state bodies, public organizations and international partners, which will allow prompt response to new challenges and improve coordination in the work of forensic institutions.

The key role of civil society in reforming the system of forensic medical examination is defined. The author emphasizes that the active involvement of public organizations in the process of decision-making and monitoring ensures transparency, accountability and the improvement of the quality of services provided in the field of forensic medical examination. Cooperation with organizations such as the Center for Democracy and the Rule of Law promotes independent oversight of reforms and ensures public access to information.

Based on the analysis, recommendations were formulated for improving the legal regulation of forensic medical examination, aimed at increasing the efficiency of expert research. It is proposed to improve the Law of Ukraine “On Judicial Expertise”, in particular with regard to the involvement of private experts and the updating of methods, which will allow to expand the independence of expert opinions and contribute to the improvement of the quality of judicial processes in Ukraine.

Key words: public administration, health care, forensic medical expertise, legal regulation, decentralization, digitalization, international standards, reforms, human

resources, civil society, ethical norms, justice, financing, management efficiency, technology integration.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Розовик І.В. (2024). Трансформація судово-медичної експертизи: впровадження нових стандартів та підвищення ефективності правосуддя. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 1(29), с. 29-35. https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-1(29)-29-35

2. Розовик І.В. (2024). Формування механізму публічного управління системою судово-медичних експертиз. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, 1(73), с. 90-94. https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1(73)-14

3. Розовик І.В. (2024). Аналіз ефективності державного контролю за судово-медичною експертною діяльністю в Україні // Публічне управління і адміністрування в Україні, № 40, с. 253-256 https://doi.org/10.32782/ pma2663-5240-2024.40.42

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

4. Михайличенко Б.В., Біляков А.М., Личман Т.В., **Розовик І.В.** Особливості судово-медичної діагностики причини смерті при захворюваннях, які супроводжуються крововтратою. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference “Science and society: modern trends in a changing world” (December 18-20, 2023) MDPC Publishing, Vienna, Austria, 2023, p. 138-141, http://surl.li/topud. *Особистий внесок: провів аналіз ключових аспектів судово-медичної діагностики, які впливають на визначення причин смерті при патологіях, що супроводжуються крововтратою. Запропоновані рекомендації мають практичне значення для оптимізації управлінських процесів у галузі судово-*

медичної експертизи, особливо у частині удосконалення методик визначення причин смерті, що сприятиме підвищенню ефективності медико-правового регулювання.

5. Курділь Н.В., Рожкова О.М., Ворошилов К. Ф., Войтенко М.Ю., **Розовик І. В**. Наркотичні отруєння (передозування): аналіз причин додобової летальності. *Proceedings of the 2th International scientific and practical conference "Modern education using the latest technologies"* (January 17 - 20, 2023) Lisbon, Portugal. International Science Group, 2023, p. 203-207, http://surl.li/topus. *Особистий внесок: здійснив аналіз причин додобової летальності внаслідок передозування наркотиками. Робота підкреслює необхідність підвищення ефективності управлінських заходів у сфері громадського здоров'я, спрямованих на профілактику смертності від передозування. Рекомендації автора можуть бути використані для розробки національних програм боротьби з наркотичною залежністю та оптимізації роботи служб невідкладної допомоги.*

6. Курділь Н.В., Рожкова О.М., Ворошилов К.Ф., Войтенко М.Ю., **Розовик І. В.** Випадок смертельного отруєння каналізаційними газами: дослідження клінічних і патогістологічних ознак токсичного ураження легень. *Proceedings of the 8th International scientific and practical conference "Trends, theories and ways of improving science"* (February 28 – March 03, 2023), Madrid, Spain, International Science Group, 2023, p. 282-287, http://surl.li/topvi. *Особистий внесок: провів дослідження патогістологічних змін у легенях при смертельному отруєнні каналізаційними газами, що стало основою для рекомендацій з удосконалення судово-медичної практики в аспекті діагностики токсичних уражень. Напрацювання можуть сприяти вдосконаленню управління в системі охорони здоров'я шляхом інтеграції новітніх методів судово-медичної експертизи в систему реагування на техногенні катастрофи.*

7. **Розовик І.В.,** Кузьменко Г.О. Оптимізація управління судово-медичною експертизою в Україні: виклики реформи в охороні здоров'я. Управління та

адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 22 листопада 2023 року). Київ: ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ, 2023, с. 504-506. *Особистий внесок: дослідив ключові аспекти реформування судово-медичної експертизи в умовах трансформації системи охорони здоров'я. Автор розробив конкретні пропозиції щодо оптимізації управління судово-медичною практикою, включаючи інтеграцію сучасних інформаційних технологій, підвищення кваліфікації персоналу та посилення нормативно-правового регулювання, що сприяє загальному покращенню якості послуг у цій сфері.*

8. Розовик І. В. Розвиток механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я в сучасній Україні (на прикладі реформи судово-медичної експертизи). *Особливості національної економіки в умовах активізації євроінтеграційного співробітництва:* матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 29-30 квіт., 2024 р. Житомир : ЖІ ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024, с. 206-211, http://maup.zt.ua/conferences.htm.

ЗМІСТ

ВСТУП 14

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ 27

1.1 Поняття та сутність публічного управління у сфері судово-медичної експертизи 27

1.2 Історичний розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи 43

1.3 Зарубіжний досвід публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг 53

Висновки до першого розділу 73

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ 77

2.1 Огляд правового забезпечення судово-медичної експертизи в Україні 77

2.2. Організаційні та структурні проблеми в системі судово-медичної експертизи 92

2.3 Оцінка ефективності функціонування судово-медичних установ 112

Висновки до другого розділу 132

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ 135

3.1. Модель реформування системи судово-медичної експертизи 135

3.2 Роль громадянського суспільства у реформуванні системи судово-медичної експертизи 155

3.3 Удосконалення правового регулювання судово-медичної експертизи 175

Висновки до третього розділу 201

ВИСНОВКИ 205

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 216

ДОДАТКИ 238

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Система публічного управління у сфері судово-медичної експертизи є однією з ключових складових модернізації системи охорони здоров'я в Україні, оскільки даний напрямок має суттєвий вплив на процеси правосуддя та забезпечення законності в державі. В умовах постійних соціально-економічних та політичних змін, зокрема пандемій, військового конфлікту та інших надзвичайних ситуацій в Україні, необхідність у реформуванні судово-медичної експертизи стає особливо важливою, оскільки її ефективне функціонування сприяє забезпеченню справедливості та захисту прав громадян. Неефективність існуючих механізмів та нормативних положень, що регулюють цю сферу, може призвести до негативних наслідків як для системи правосуддя, так і для громадян.

З огляду на зростаючу значущість цифровізації у сфері охорони здоров'я, впровадження новітніх технологій у систему управління стає невід'ємним елементом успішної реформи. Цифрові технології не лише забезпечують прозорість та підзвітність процесів, але й підвищують ефективність надання медичних послуг, оптимізують управлінські процеси та забезпечують доступність інформації для громадян. Водночас, інтеграція даних технологій потребує чіткої координації між органами державної влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами для досягнення ефективності та відповідності міжнародним стандартам.

Аналіз основних аспектів розвитку механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я в сучасній Україні є важливою темою досліджень багатьох вітчизняних науковців. Серед них такі автори, як О. Ситенко, Т. Смірнова, О. Нефьодов та Р. Черніховський, які досліджують формування державної політики в цій сфері, наголошуючи на необхідності вдосконалення нормативно-правової бази та інтеграції міжнародного досвіду для забезпечення ефективного

управління медичними закладами. Цифровізація управління у сфері охорони здоров’я також привертає значну увагу дослідників, таких як В. Журавель, В. Шевчук, Г. Авдєєва та С. Демчук, які аналізують впровадження електронних систем обліку пацієнтів, інструментів дистанційної діагностики та інформаційних платформ для медичних послуг. Вони акцентують увагу на можливостях покращення якості медичних послуг через технологічні інновації та цифровізацію процесів.

Інституційні аспекти публічного управління у сфері охорони здоров’я досліджують такі вчені, як Н. Ткаченко, В. Алєксєйчук, К. Майстренко, О. Бобось, В. Хомутенко, А. Хомутенко. Їхні роботи зосереджені на вдосконаленні управлінських механізмів у системі охорони здоров’я, зміцненні партнерства між державою та приватними структурами, а також на розвитку механізмів залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Науковці, такі як О. Клименко, В. Годзь, О. Клюєв, Т. Лоза, А. Черемнова, О. Агапова та Н. Новікова, зробили значний внесок у дослідження процесів реформування судово-медичної експертизи. Їхні роботи охоплюють широкий спектр питань, включаючи підходи до вдосконалення організації, оптимізацію функціонування та підвищення якості надання судово-медичних послуг. Вони підкреслюють необхідність розробки нових стандартів і впровадження механізмів ефективного контролю діяльності установ для досягнення сучасних вимог і відповідності очікуванням суспільства.

Вчені, такі як В. Коротаєв, А. Полянський, Г. Юодкайте-Гранскієнє, Г. Кузьменко та О. Мотайло, зробили вагомий внесок у дослідження сфери охорони здоров’я та судово-медичної експертизи. Їхні наукові роботи фокусуються на аналізі організаційних та управлінських аспектів впровадження змін у медичних установах, а також на вдосконаленні моделей надання судово-медичних послуг. Особлива увага приділяється питанням ефективності функціонування системи охорони здоров'я, впровадженню сучасних стандартів та

технологій, а також інтеграції міжнародного досвіду для оптимізації судово-медичної експертизи в Україні.

Загалом, вітчизняні вчені зробили значний внесок у розвиток механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я та реформування судово-медичної експертизи, досліджуючи різні аспекти цієї теми. Однак, незважаючи на досягнуті результати, окремі аспекти, такі як впровадження інноваційних технологій та вдосконалення організаційних механізмів, залишаються недостатньо дослідженими. Вказане створює потребу в подальших наукових розвідках для комплексного підходу до вдосконалення системи публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження на тему виконано відповідно до наукової роботи Міжрегіональної Академії управління персоналом на тему "Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих реформ: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти" (номер державної реєстрації 0119U100419). У рамках даної наукової теми дисертантом було проведено комплексне дослідження механізмів публічного управління в сфері судово-медичної експертизи, що дозволило виявити ключові проблеми, які виникають при впровадженні нових управлінських практик у судово-медичній сфері, а також визначені основні напрями для вдосконалення адміністративних механізмів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування розвитку механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні для підвищення якості надання судово-медичних послуг, а також розробка рекомендацій щодо вдосконалення управлінських процесів, що сприятимуть інтеграції міжнародних стандартів і підвищенню ефективності функціонування медичної системи України.

Для досягнення поставленої мети визначено такий комплекс *завдань*:

- визначити основні теоретичні підходи до публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, розкрити її сутність, ключові функції та принципи, враховуючи сучасні виклики та проблемні аспекти;
- вивчити історичний розвиток та еволюцію публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні на різних етапах розбудови держави;
- відзначити кращий зарубіжний досвід публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, визначити можливості адаптації ефективних управлінських моделей для України;
- розглянути правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні;
- окреслити ключові організаційні та структурні проблеми судово-медичної експертизи в Україні та визначити шляхи їх подолання, провести оцінку ефективності функціонування судово-медичних інституцій, для виявлення ключових проблем та слабких місць у їх діяльності;
- запропонувати модель реформування системи судово-медичної експертизи з метою підвищення її ефективності, прозорості та надійності, визначити ключову роль громадянського суспільства в реформуванні системи судово-медичної експертизи, з метою забезпечення якості судово-медичних послуг через активне залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень, моніторингу та впровадження реформ;
- сформувати рекомендації щодо удосконалення правового регулювання судово-медичної експертизи, з метою підвищення ефективності експертних досліджень, розширення участі приватних експертів, впровадження сучасних технологій та зміцнення контролю за якістю, що сприятиме вдосконаленню правосуддя та забезпеченню прозорості експертиз.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у системі публічного управління у сфері судово-медичної експертизи.

Предмет дослідження − розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи.

Методи дослідження. З огляду на поставлені завдання та цілі дослідження, було застосовано комплекс підходів, що забезпечили всебічний аналіз теми: *історико-аналітичний підхід* – використано для простеження еволюції механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я, що дозволило виявити ключові етапи розвитку та оцінити їх вплив на структуру та функціонування системи (підрозділи 1.1; 1.3); *компаративний метод* – застосовано для порівняння різних моделей управління охороною здоров'я, а також для оцінки їх відповідності міжнародним стандартам. Вказане допомогло визначити ефективні стратегії, які можна впровадити в Україні (підрозділи 1.1; 1.2); *юридичний аналіз нормативної бази* – даний метод забезпечив можливість глибокого аналізу правових документів, що регулюють сферу охорони здоров'я, дозволивши систематизувати існуюче законодавство та визначити напрями його вдосконалення (підрозділ 1.2); *системно-структурний підхід* – надав можливість розглянути систему охорони здоров'я як комплекс взаємозалежних елементів, що включають інституційні, правові та організаційні аспекти. Завдяки цьому вдалося сформулювати конкретні рекомендації щодо вдосконалення системи (підрозділи 1.3); *аналіз нормативно-правових документів* – дозволив оцінити правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні, включаючи Закон України "Про судову експертизу" та Кримінальний процесуальний кодекс України. Даний метод допоміг виявити основні проблеми правової регуляції та шляхи їх вдосконалення (підрозділ 2.1); *порівняльний аналіз* – застосовувався для визначення відмінностей та спільних рис між національними та міжнародними стандартами судово-медичних експертиз. Завдяки зазначеному методу вдалося оцінити відповідність українських стандартів вимогам ООН та Європейської конвенції (підрозділи 2.1; 2.2); *метод системного підходу* – використано для комплексного оцінювання організаційних та структурних проблем судово-медичної експертизи в Україні, що дало змогу

розробити схему взаємодії різних елементів системи та визначити чинники, що впливають на її ефективність (підрозділ 2.2); *контент-аналіз* – забезпечив можливість глибокого вивчення нормативно-правових актів та наукових праць, присвячених організаційним проблемам судово-медичної експертизи. Завдяки цьому вдалося визначити необхідні зміни для оптимізації даної сфери (підрозділи 2.1; 2.2); *порівняльний метод* – використано для оцінки реформ у сфері судово-медичної експертизи в різних країнах, що дозволило виявити найкращі практики та адаптувати їх для умов України (підрозділи 3.1; 3.2); *метод аналізу експертних джерел* – використано для вивчення думок фахівців у сфері судово-медичної експертизи та публічного управління на основі аналізу їхніх публікацій, наукових статей та книг щодо існуючих проблем і можливостей реформування, що дозволило отримати цінні практичні рекомендації (підрозділи 3.2; 3.3); *метод моделювання* – використано для розробки нової моделі судово-медичної експертизи, що базується на децентралізації та інтеграції сучасних технологій. Застосування даного методу дозволило створити платформу, що об'єднує всі необхідні елементи для ефективної реалізації реформи (підрозділи 3.1; 3.2). Загалом, у досліджені використано комплекс методів, що забезпечили всебічний аналіз механізмів публічного управління та судово-медичної експертизи в Україні, дозволивши виявити ключові проблеми, порівняти національні стандарти з міжнародними та сформулювати рекомендації для подальшого вдосконалення вітчизняної медичної та судової системи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у обгрунтуванні теоретичних засад розвитку механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні. Дослідження охоплює комплексний аналіз організаційних, правових та технологічних аспектів функціонування системи охорони здоров'я, з акцентом на забезпечення прозорості, підзвітності та підвищення якості судово-медичних послуг. У межах проведеного дослідження виокремлено такі практичні результати, які визначають його наукову новизну:

вперше:

- запропонована модель інтегрованої та децентралізованої судово-медичної експертизи, яка поєднує сучасні технологічні підходи з децентралізованою структурою управління. Було наведено чіткий поетапний план впровадження моделі з урахуванням ключових ризиків та можливих шляхів їх мінімізації. Особлива увага приділена впровадженню цифрових технологій та автоматизації процесів, що дозволить значно підвищити ефективність експертиз. Окрім цього, дослідження пропонує інтеграцію єдиної електронної бази даних для контролю за процесами судово-медичних експертиз на всіх рівнях, що забезпечить прозорість і надійність експертної системи;
- створено інноваційну платформу співпраці та взаємодії, яка забезпечує інтеграцію громадянського суспільства, органів державної влади та міжнародних партнерів у процесі реформування системи судово-медичної експертизи. Окреслена платформа забезпечує нові механізми для координації та моніторингу реформ, а також підвищує прозорість і ефективність впровадження змін через цифрові інструменти, публічні консультації та зворотний зв'язок. Унікальність платформи полягає в її здатності до адаптації та постійного розвитку з урахуванням нових викликів і вимог;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат предметної сфери дослідження, зокрема ключові поняття, що використовуються в дослідженні: "публічне управління у сфері охорони здоров'я" та "судово-медична експертиза", які інтегруються у спільну систему, спрямовану на забезпечення ефективної реалізації державної політики у галузі охорони здоров'я та правосуддя. Поняття "публічне управління у сфері охорони здоров'я" розглядається як багаторівнева система організації, координації та контролю, що забезпечує ефективну реалізацію державної політики у галузі охорони здоров'я на різних рівнях управління. Нове визначення враховує інтеграцію соціальних, економічних та медичних складових, адаптивність до

глобалізаційних змін, децентралізацію повноважень, а також активне залучення громадянського суспільства та приватного сектору до прийняття управлінських рішень. Поняття орієнтоване на забезпечення високого рівня доступності, якості та справедливості у наданні медичних послуг, що робить його актуальним для формування стратегії розвитку національної системи охорони здоров'я в умовах сучасних викликів. Поняття "судово-медична експертиза" розглядається як спеціалізована діяльність, що поєднує медичні, правові та управлінські компоненти для об'єктивного встановлення фактів, що мають юридичне значення. Нове визначення враховує інтеграцію правових, етичних та професійних стандартів, високий рівень професійної підготовки експертів, а також чітку організацію процесу проведення експертиз у контексті сучасних вимог. Поняття орієнтоване на забезпечення достовірності результатів та створення умов для підвищення ефективності судово-медичних експертиз, що дозволить поліпшити якість правового регулювання та дотримання прав громадян;

- механізми взаємодії між органами державної влади та громадськістю у сфері судово-медичної експертизи. Розроблено новий підхід до інтеграції громадянського суспільства в процеси прийняття управлінських рішень. Враховано необхідність залучення громадських організацій та приватного сектору для посилення ефективності системи та забезпечення прозорості у наданні судово-медичних послуг, що сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій;
- підходи до координації між медичними установами та органами державного управління. Вдосконалено структуру координаційних механізмів, які забезпечують тісну взаємодію між центральними, регіональними та місцевими органами влади для оптимізації ресурсів та забезпечення ефективного управління у сфері судово-медичної експертизи, як складової системи охорони здоров'я.

набули подальшого розвитку:

– аналіз нормативно-правової бази проведення судово-медичних експертиз в Україні, що охоплюють визначення сфер застосування сучасних технологій, розширення повноважень приватних експертів, а також посилення координації між органами державної влади та експертними установами. Такий підхід дозволяє не лише врахувати новітні досягнення в галузі судової експертизи, але й вирішує проблеми, пов’язані з обмеженим залученням приватних експертів, що спричиняє затримки в процесі проведення експертиз. Крім цього, акцент зроблено на впровадженні нових механізмів контролю неупередженості експертиз, що забезпечить стандартизацію процедур і відповідність міжнародним вимогам. Комплексний підхід до регулювання судово-медичних експертиз підвищить ефективність правосуддя, сприятиме зменшенню навантаження на державні установи та поліпшить ефективність співпраці у складних кримінальних і цивільних справах;

– методологічні підходи до проведення судово-медичної експертизи, що враховують сучасні вимоги інтеграції технологій та автоматизації процесів. Завдяки впровадженню новітніх технологій, експертам можуть будуть доступні інструменти для швидкого та точного збору, аналізу і обробки даних, що значно підвищує ефективність судово-медичних експертиз. Дані підходи дозволяють зменшити час на проведення експертиз та покращити точність результатів, що сприяє пришвидшенню судових процесів і підвищенню довіри до результатів експертиз;

– механізми міжвідомчої координації між органами державної влади, включаючи Міністерство охорони здоров’я України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство юстиції України та правоохоронні структури. Розроблені механізми спрямовані на оптимізацію обміну інформацією, ресурсами та взаємодією між установами з метою забезпечення більш ефективного проведення експертиз. Вказане дозволяє швидше передавати необхідні матеріали та забезпечувати належне реагування у випадках, коли потрібні експертні

дослідження, що покращує якість та оперативність надання судово-медичних послуг;

– моделі управління якістю у сфері судово-медичної експертизи, які включають чітко визначені критерії оцінки ефективності роботи експертів. Впровадження регулярного моніторингу якості наданих послуг дозволяє здійснювати об'єктивний контроль за результатами роботи судово-медичних установ, що, у свою чергу, сприяє підвищенню відповідності їх діяльності стандартам. Вказане також передбачає адаптацію до міжнародних вимог, впровадження додаткових заходів з підготовки фахівців, а також регулярні оновлення методик для забезпечення актуальності та надійності судово-медичних експертиз.

Практичне значення одержаних результатів. У дисертаційній роботі сформульовані теоретичні положення і практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення механізмів публічного управління у сфері реформування системи судово-медичної експертизи в Україні. Результати дослідження мають практичне значення для підвищення ефективності надання медико-експертних послуг, оптимізації організаційних процесів та вдосконалення нормативно-правових механізмів у даній сфері. Запропоновані моделі управління сприяють підвищенню прозорості та підзвітності судово-медичної системи, що забезпечує більш якісне надання послуг і вдосконалення правового регулювання. Впровадження результатів дослідження дозволяє поліпшити координацію між державними та приватними структурами, а також інтеграцію цифрових інструментів для автоматизації процесів, що відповідає сучасним міжнародним стандартам та потребам українського суспільства.

Результати аналізу, що викладені у дослідженні, були застосовані:

- *Міжрегіональною Академією управління персоналом* було проведено комплексне дослідження механізмів публічного управління в сфері охорони здоров'я, з особливою увагою до реформи судово-медичної експертизи в Україні.

У дослідженні були виявлені ключові проблеми, що виникають при впровадженні нових управлінських практик у судово-медичній сфері, а також визначені основні напрями для вдосконалення адміністративних механізмів *(довідка про впровадження від 24 вересня 2024р. № 4070/1);*

- *Громадською асоціацією "Асоціація судових медиків Київщини"* впроваджено інструменти моніторингу та оцінки ефективності управлінських рішень, що дозволило підвищити прозорість та оперативність реагування на актуальні проблеми; розроблено пропозиції до нормативно-правових актів, спрямовані на регулювання діяльності судово-медичних установ, зокрема в частині забезпечення якості та доступності судово-медичних послуг *(довідка про впровадження від 18 жовтня 2024р. № 49);*

– *Харківським національним університетом імені В. Н. Каразіна* впроваджено способи механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи дозволяють підвищити освітній рівень здобувачів освіти під час вивчення судової медицини та сприяють зростанню рівня професійної підготовки, особливо у сфері організації та управління закладами охорони здоров'я *(акт про впровадження від 23 грудня 2024 року);*

– *Комунальним некомерційним підприємством Харківської обласної ради "Обласна клінічна лікарня"* впроваджено механізми публічного управління у судово-медичній сфері, за допомогою яких підвищено ефективність роботи патологоанатомічного відділення, зокрема покращено управлінські процеси та інтегративну взаємодію у проведенні судово-медичної експертизи та патологоанатомічних досліджень *(акт про впровадження від 26 грудня 2024 року);*

Інформаційні джерела дисертаційного дослідження. Інформаційними джерелами дослідження розвитку механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я та реформування системи судово-медичної експертизи в Україні слугували: наукові журнали та публікації з питань публічного управління, охорони здоров'я, медицини та судово-медичної експертизи, які досліджують

теоретичні та практичні аспекти управління медичними закладами та реформування медичної галузі; Закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства охорони здоров'я України, а також інші нормативно-правові акти, що регулюють функціонування системи охорони здоров’я та судово-медичної експертизи; матеріали наукових конференцій та круглих столів, присвячених питанням управління медичними установами, реформування судово-медичної експертизи та інтеграції міжнародного досвіду в українську систему охорони здоров’я; аналітичні звіти, експертні дослідження та рекомендації, проведені державними та недержавними організаціями, що займаються питаннями оптимізації публічного управління та підвищення рівня результативності реформ у сфері медицини; офіційні веб-ресурси державних установ, де розміщено законодавчі акти, статистичні дані, інформаційні бюлетені та інші матеріали, що стосуються управління та реформування системи охорони здоров'я в Україні.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні положення, методологічні підходи, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, представлені у дисертаційному дослідженні, розроблено здобувачем самостійно. Особистий внесок здобувача полягає у розробці нових підходів до вдосконалення механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я, зокрема реформування судово-медичної експертизи, а також у розробці стратегій для підвищення ефективності управління медичними закладами. Окрім цього, здобувачем адаптовано міжнародний досвід управління охороною здоров'я до українських реалій, з урахуванням сучасних викликів і вимог. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, практичні рекомендації та результати дисертаційного дослідження були представлені автором на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: опубліковано в 8 наукових працях, зокрема в 3 статтях в наукових фахових виданнях України з напряму, з якого підготовлено дисертацію;

5 тезах за матеріалами науково-практичних конференцій. Матеріали, які засвідчують апробацію здобутків дисертації показано в 5 тезах міжнародних та українських науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які охоплюють 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 249 сторінок, з них основного тексту –204 сторінок. Дисертація містить 4 рисунки, 12 таблиць. Список використаних джерел налічує 158 найменувань та розміщений на 22 сторінках (кількість україномовних джерел налічує 143 найменування, іноземних – 15).

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

1.1 Поняття та сутність публічного управління у сфері судово-медичної експертизи

В умовах сучасного розвитку суспільства публічне управління набуває особливого значення, оскільки визначає ефективність реалізації державної політики та забезпечення належного рівня соціальних послуг для громадян. Однією з ключових сфер, де роль публічного управління є визначальною, є охорона здоров'я. Особливо це стосується судово-медичної експертизи, яка виконує унікальну функцію на межі медицини та правосуддя, забезпечуючи захист прав громадян, об'єктивність судових процесів та ефективність правозастосування.

Поняття публічного управління у сфері судово-медичної експертизи охоплює комплекс управлінських дій, спрямованих на організацію, регулювання та контроль діяльності судово-медичних установ. Вони мають забезпечувати доступність та якість судово-медичних послуг, прозорість процедур і підзвітність установ, що здійснюють експертну діяльність, ефективне використання ресурсів. У сучасній науковій літературі під визначенням змісту публічного управління розуміється система заходів, за допомогою яких держава здійснює регулювання суспільних відносин, спрямованих на досягнення стратегічних цілей. У контексті судово-медичної експертизи це означає створення умов для ефективної роботи експертів, їх професійного розвитку, впровадження інновацій та забезпечення рівного доступу до послуг.

Така взаємодія підкреслює складність і багатогранність публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, що обумовлює необхідність

розгляду його сутнісних характеристик через призму системного підходу. Судово-медична експертиза є однією з найважливіших ланок системи охорони здоров'я та правосуддя, її управління потребує узгодження з низкою суспільних, правових і медичних вимог.

Системний підхід до управління у сфері судово-медичної експертизи передбачає аналіз усіх елементів та їхньої взаємодії в межах цілісної системи. Він охоплює організаційні структури, до яких належать судово-медичні бюро, експертні установи, наукові центри, а також визначення їхнього місця в загальній системі охорони здоров'я. Важливим аспектом є процеси управління, які включають координацію діяльності установ, стратегічне планування, контроль за дотриманням нормативних стандартів та забезпечення ефективності роботи.

Суттєвою складовою є ресурсне забезпечення, яке стосується кадрового потенціалу, фінансування та технологічного оснащення, необхідного для забезпечення високого рівня якості експертиз. Окремо слід розглянути правове регулювання, що визначає правила функціонування судово-медичної експертизи через відповідну нормативно-правову базу, встановлення стандартів та процедур, які регламентують її діяльність.

Таким чином, системний підхід до публічного управління у сфері судово-медичної експертизи забезпечує комплексне врахування організаційних, процесуальних, ресурсних та правових аспектів, що є основою для ефективного функціонування всієї системи.

Визначення сутності публічного управління у сфері судово-медичної експертизи передбачає врахування специфіки національних систем організації цієї діяльності, їхньої структури та механізмів фінансування. У різних країнах публічне управління у сфері судово-медичної експертизи може значно відрізнятися залежно від політичних, економічних та культурних умов, що впливають на формування моделей її функціонування. Аналіз особливостей дозволяє дослідити функціональні характеристики публічного управління у цій

галузі та визначити фактори, які сприяють його успішності або, навпаки, обумовлюють неефективність в окремому національному контексті.

Загалом, дослідження сутності публічного управління у сфері судово-медичної експертизи є не лише теоретичним завданням, але й важливим кроком до розробки ефективних управлінських стратегій, які враховують специфіку національної системи судово-медичної експертизи, що дозволяє забезпечити більш якісне, прозоре та доступне управління, яке відповідає сучасним викликам та потребам суспільства.

Так, зокрема, визначення сутності публічного управління охоплює широкий спектр управлінських процесів та взаємодій, що забезпечують функціонування держави у різних секторах суспільного життя. О. Задихайло вважає, що публічне управління включає як традиційні елементи державного регулювання, так і сучасні механізми залучення громадянського суспільства та приватного сектору для досягнення суспільних цілей [31]. Згідно з позицією Н. Філіпової, трансформаційні процеси та суспільно-політичні зміни вимагають гнучкого підходу до визначення поняття публічного управління, що повинно враховувати нові реалії та глобалізаційні виклики [137]. А. Даниленко розглядає публічне управління як складну інтегративну систему, яка забезпечує координацію на різних рівнях управління, включаючи державний, регіональний та місцевий рівні, що дозволяє оптимізувати реалізацію політик [25].

Є. Таран підкреслює, що важливо розрізняти публічне управління як цілісну систему регулювання та реалізації політичних рішень, що має забезпечувати гармонійне функціонування управлінських процесів у суспільстві [128]. Д. Горбатова вказує на необхідність децентралізації як ключового елементу публічного управління, що дозволяє підвищити ефективність і гнучкість реалізації управлінських рішень на місцевому рівні [21]. О. Марухленко акцентує увагу на проблемах невизначеності термінів та категорій у публічному управлінні, що може створювати складнощі у розробці стратегій та їх реалізації [59]. Відповідно,

публічне управління слід розглядати як комплексну багаторівневу систему, де координація між різними органами та чітке визначення їхніх повноважень є основою для досягнення ефективності. Додатково, слід звернути увагу на те, що Д. Самофалов вказує на те, що сучасне публічне управління має включати цифрові інструменти, які сприяють прозорості, підзвітності та покращенню взаємодії між суб'єктами управління [115].

Публічне управління у сфері судово-медичної експертизи вимагає особливого підходу, оскільки дана галузь поєднує медичні, правові та соціальні аспекти, які впливають на забезпечення справедливості, правовий захист громадян і якість надання експертних послуг. На думку В. Греська, судово-медична експертиза є специфічним об’єктом управління, який потребує врахування багатьох змінних, таких як доступність, якість експертиз і фінансова стабільність [22]. Ю. Самойлик та Л. Погребняк зазначають, що ефективне управління установами судово-медичної експертизи вимагає гнучкості, оскільки глобалізаційні процеси й нові виклики в системі правосуддя впливають на динаміку потреб суспільства [114]. Водночас В. Лазоришинець, Г. Слабкий і Н. Яро підкреслюють, що публічне управління у сфері судово-медичної експертизи має враховувати як організаційні, так і соціальні фактори [27]. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до підвищення якості експертних послуг, вдосконалення управлінських механізмів та інтеграції сучасних технологій для ефективного функціонування установ. Таким чином, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи має сприяти створенню прозорої, підзвітної та ефективної системи, яка відповідає потребам сучасного суспільства.

М. Пристая визначає публічне управління як управлінську діяльність, спрямовану на раціональне використання ресурсів у цій сфері, що потребує чіткого стратегічного планування для забезпечення ефективності та стабільності системи [93]. А. Неугодніков акцентує увагу на важливості співпраці між державними та приватними структурами у процесі реалізації політик у сфері

судово-медичної експертизи, що може сприяти оптимізації ресурсів і підвищенню якості експертних послуг [70].

О. Баб'як розглядає публічне управління у сфері судово-медичної еспертизи як сукупність управлінських процесів, спрямованих на задоволення потреб населення та створення умов для підвищення доступності судово-медичних експертиз, зокрема шляхом інтеграції інноваційних технологій і покращення кадрового потенціалу [12]. О. Терзі вказує на проблеми законодавчого забезпечення у сфері судово-медичної експертизи, підкреслюючи, що невідповідність нормативно-правових актів реальним умовам створює значні перешкоди для ефективного публічного управління, що ускладнює процес адаптації системи до сучасних викликів [129].

Таким чином, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи має базуватися на чіткому плануванні, ефективному використанні ресурсів, законодавчій підтримці та співпраці між різними секторами для досягнення високих стандартів якості, доступності та прозорості.

Л. Приходченко та О. Лесик розглядають публічне управління охороною здоров'я загалом, як процес запозичення і адаптації міжнародних моделей, що включає врахування кращих світових практик для реформування національної системи [94]. Н. Ткачова акцентує на необхідності комплексного підходу до управління, що включає реформування як організаційних, так і фінансових механізмів для забезпечення стійкості системи охорони здоров'я [132]. А. Миронов наголошує на важливості чіткого адміністративно-правового контролю, що дозволяє забезпечити якісне виконання політик у сфері охорони здоров'я та судово-медичної експертизи зокрема [61]. Ю. Гаруст підкреслює значення інтеграції різних суб'єктів у процес формування та реалізації політики, що забезпечує узгодженість управлінських рішень [15]. Для більш детального розгляду основних теоретичних підходів до публічного управління та його особливостей у сфері охорони здоров'я, нижче представлено узагальнюючу

таблицю 1.1., яка відображає позиції дослідників, ключові характеристики управлінських процесів та відповідні рівні їх реалізації.

На основі аналізу наукових підходів до публічного управління та публічного управління у сфері судово-медичної екпертизи, запропонованих дослідниками, можна визначити, що публічне управління у сфері судово-медичної експертизи є багаторівневою системою, яка поєднує стратегічне планування, нормативно-правове регулювання, управлінську координацію та контроль за якістю надання експертних послуг. Дана система спрямована на забезпечення ефективності, прозорості та підзвітності в реалізації державної політики у галузі охорони здоров'я та правосуддя. Враховуючи специфіку судово-медичної експертизи, публічне управління вимагає комплексного підходу, який передбачає адаптацію міжнародних моделей управління до національних умов, інтеграцію цифрових технологій, забезпечення співпраці між державними, приватними структурами та громадянським суспільством. Основними характеристиками такого управління є орієнтація на якість, доступність та соціальну справедливість у наданні послуг, що є ключовими елементами стабільного функціонування судово-медичної системи. Крім того, важливу роль відіграє децентралізація повноважень, яка дозволяє ефективно адаптувати управлінські процеси до місцевих потреб і забезпечувати гнучкість в ухваленні рішень. Загалом, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи повинне враховувати правові, соціальні та організаційні аспекти, спрямовуючи свої зусилля на підвищення довіри суспільства до системи експертної діяльності та створення умов для сталого розвитку цієї галузі. Це є основою для формування ефективної та прозорої системи, яка відповідає сучасним викликам і забезпечує реалізацію державних інтересів у сфері охорони здоров'я та правосуддя.

Визначення сутності судово-медичної експертизи, яка є важливим елементом забезпечення правосуддя і посідає особливе місце в системі охорони здоров'я, охоплює широкий спектр діяльності, спрямованої на встановлення

істини у різних правових спорах, розслідуванні злочинів та оцінці медичних помилок. Згідно з дослідженням вченої З. Гбур, судово-медична експертиза є специфічною сферою публічного управління, яка інтегрує медичні, юридичні та управлінські компоненти, забезпечуючи реалізацію суспільного інтересу у встановленні об’єктивних обставин справи [16].

Значення даного поняття підкреслюється необхідністю створення чіткої нормативно-правової бази для регулювання експертної діяльності, що було зазначено вченим О. Клименком у дослідженні, де проаналізовано державне регулювання судово-медичних експертиз у контексті досвіду України та зарубіжних країн [37]. Він наголошує на тому, що без належної правової підтримки процес підготовки висновків експертів може бути підданий ризикам суб’єктивності та недостовірності.

Л. Головченко, у свою чергу, розглядає судово-медичну експертизу як спеціалізовану діяльність, яка потребує високого рівня підготовки експертів, а також чіткого визначення їх кваліфікаційних вимог і професійних стандартів [20]. З. Надюк доповнює це твердження, звертаючи увагу на необхідність постійного оновлення методик підготовки та перепідготовки судово-медичних експертів для відповідності сучасним вимогам правового та медичного середовища [66].

О. Гуров, А. Антонов та О. Агапова у своїх дослідженнях вказують на важливість концепції професійної підготовки судово-медичних експертів як базового елементу забезпечення якості їх висновків [2, 24]. Водночас, О. Гладіліна звертає увагу на проблеми та перспективи призначення судово-медичних експертиз, акцентуючи на необхідності вдосконалення процедурних аспектів для уникнення зловживань та підвищення довіри до експертної діяльності [17].

Принагідно звернути увагу на думки вчених С. Саханєнко та К. Ровинської, які зазначають, що судово-медична експертиза пов’язана з оцінкою медичних помилок, що потребує високого рівня професіоналізму та дотримання етичних норм у діяльності експертів [116]. Вказане підтверджує важливість розробки

чітких організаційних механізмів управління у сфері судово-медичних експертиз, про що йдеться у дослідженнях І. Розовика, де окреслюється механізм публічного управління цією системою для забезпечення її ефективності [113].

Загалом, судово-медична експертиза є не лише інструментом правового регулювання, але й важливим механізмом забезпечення дотримання прав і свобод громадян у процесі розслідування кримінальних, цивільних чи адміністративних справ. Зазначене підкреслює і В. Федчишина, яка наголошує на важливості державного управління у сфері експертного забезпечення правосуддя, що повинно враховувати як медичні, так і правові стандарти [136]. Принагідно далі звернути увагу на табл. 1.1., яка систематизує теоретичні підходи до розуміння сутності судово-медичної експертизи та особливості її регулювання відповідно до позицій провідних науковців.

Таблиця 1.1.

Теоретичні підходи до розуміння змісту судово-медичної експертизи та його специфіка у сфері охорони здоров'я

Теоретичні підходи	Автор	Особливості підходу	Ключові елементи
Судово-медична експертиза є специфічною сферою публічного управління, яка інтегрує медичні, юридичні та управлінські компоненти, забезпечуючи реалізацію суспільного інтересу у встановленні об'єктивних обставин справи	З. Гбур	Інтеграція різних компонентів: медичних, юридичних, управлінських	Реалізація суспільного інтересу
Необхідність створення чіткої нормативно-правової бази для регулювання експертної діяльності, що забезпечить надійність і об'єктивність експертиз	О. Клименко	Державне регулювання експертної діяльності на основі нормативно-правових актів	Нормативно-правова база
Судово-медична експертиза як спеціалізована діяльність, яка потребує високого рівня підготовки експертів та чіткого визначення кваліфікаційних вимог і професійних стандартів	Л. Головченко	Високі кваліфікаційні вимоги та стандарти підготовки експертів	Професійна підготовка
Постійне оновлення методик підготовки та перепідготовки судово-медичних експертів для відповідності сучасним	З. Надюк	Оновлення навчальних методик та відповідність	Перепідготовка експертів

вимогам правового та медичного середовища		сучасним вимогам	
Професійна підготовка судово-медичних експертів як базовий елемент забезпечення якості їх висновків	О. Гуров та А. Антонов	Підготовка експертів як основа якісних висновків	Професійна якість
Необхідність удосконалення процедур призначення судово-медичних експертиз для підвищення довіри до діяльності експертів	О. Гладіліна	Вдосконалення процедурних аспектів призначення експертиз	Процедури призначення
Судово-медична експертиза пов'язана з оцінкою медичних помилок, що потребує високого рівня професіоналізму та дотримання етичних норм у діяльності експертів	С. Саханєнко та К. Ровинська	Вимога до професіоналізму та етики експертів	Етичні норми
Важливість розробки чітких організаційних механізмів управління у сфері судово-медичних експертиз для забезпечення її ефективності	І. Розовик	Організаційні механізми управління	Управлінська ефективність
Судово-медична експертиза є не лише інструментом правового регулювання, але й важливим механізмом забезпечення дотримання прав і свобод громадян у процесі розслідування справ	В. Федчишина	Інтеграція медичних та правових стандартів	Захист прав громадян

Таблицю складено на основі аналізу джерел [16, 17, 20, 24, 37, 66, 113, 116, 136].

Отож, на на основі аналізу наукових підходів до поняття судово-медичної експертизи можна визначити, що судово-медична експертиза є спеціалізованою діяльністю, яка поєднує медичні, правові та управлінські компоненти для забезпечення об'єктивної оцінки фактів, що мають юридичне значення. Вона охоплює комплекс експертних заходів, спрямованих на встановлення істини у кримінальних, цивільних та адміністративних справах, з метою реалізації правосуддя та захисту прав і свобод громадян. Враховуючи підходи до регулювання та організації цієї діяльності, що були висвітлені в наукових дослідженнях, судово-медична експертиза повинна ґрунтуватися на чіткій нормативно-правовій базі, високому рівні професійної підготовки експертів, впровадженні сучасних методів аналізу та дотриманні етичних норм. Така

інтеграція правових та медичних стандартів дозволяє забезпечити високий рівень довіри до результатів експертизи та створює умови для ефективного функціонування системи судово-медичної експертизи як важливого інструменту правового регулювання.

Після визначення ролі судово-медичної експертизи як спеціалізованої складової публічного управління у сфері охорони здоров'я та правової системи, що забезпечує дотримання правових норм і виступає важливим інструментом правосуддя, слід перейти до більш загального розгляду сутності публічного управління у сфері охорони здоров'я. На відміну від вузькоспеціалізованої функції судово-медичних експертиз, що поєднує медичні та юридичні компоненти, публічне управління у цій галузі охоплює широкий спектр управлінських дій, спрямованих на загальну організацію, регулювання та розвиток медичної системи. Його сутність полягає у створенні ефективної моделі управління, яка враховує потреби суспільства та забезпечує надання якісних і доступних медичних послуг для всіх громадян [40].

Варто відмітити, що публічне управління у сфері охорони здоров'я включає кілька ключових функцій, серед яких особливе місце посідає стратегічне планування. Вказане планування спрямоване на визначення основних пріоритетів розвитку системи, розробку довгострокових програм та прогнозування ресурсів, необхідних для їх реалізації. У цьому контексті судово-медична експертиза відіграє роль інструменту контролю за дотриманням етичних та професійних норм у сфері охорони здоров'я, особливо в питаннях розгляду медичних помилок та визначення ступеня відповідальності медичних працівників.

Принагідно зазначити, що функція координації є ключовим аспектом публічного управління у сфері судово-медичної експертизи та охорони здоров'я загалом, оскільки забезпечує ефективну взаємодію між різними суб'єктами управління, включаючи органи державної влади, медичні установи, громадські організації та приватний сектор. Завдяки координації досягається оптимальне

розподілення ресурсів, усунення дублювання функцій та підвищення ефективності діяльності. Узгодженість дій між органами, які займаються судово-медичними експертизами, та іншими елементами системи охорони здоров'я дозволяє створити цілісну і збалансовану систему управління [24].

Координація також сприяє належному виконанню політик, що охоплює впровадження нормативних актів, контроль за їх виконанням та моніторинг результатів. Це дає можливість своєчасно адаптувати управлінські рішення до змінних умов та досягати стратегічних цілей. Таким чином, функція координації у публічному управлінні сферою судово-медичної експертизи забезпечує ефективну реалізацію державної політики, орієнтованої на якість, доступність та прозорість експертних послуг.

При цьому не слід забувати про принципи публічного управління у контексті судово-медичної експертизи, такі як прозорість, підзвітність, ефективність та інклюзивність, відіграють вирішальну роль у забезпеченні стабільності та якості системи [116]. Прозорість у сфері судово-медичної експертизи проявляється через відкритий доступ до інформації про порядок проведення експертиз, стандарти їх виконання, строки та вартість послуг, що дозволяє громадянам, а також іншим зацікавленим сторонам отримувати чітке уявлення про процеси, що відбуваються в системі, і контролювати їхню відповідність встановленим нормам. Також прозорість сприяє формуванню довіри до результатів експертиз та діяльності відповідних установ.

Підзвітність означає, що органи державної влади, які здійснюють управління судово-медичною експертизою, мають звітувати про свої рішення, діяльність і досягнуті результати перед суспільством, що включає регулярне публікування звітів про якість, обсяг проведених експертиз, фінансове використання ресурсів та дотримання стандартів та є важливим елементом для підтримання громадського контролю та підвищення легітимності управлінських рішень.

Ефективність у сфері судово-медичної експертизи полягає у раціональному використанні матеріальних, фінансових і кадрових ресурсів, що передбачає оптимізацію процесів проведення експертиз, зменшення строків виконання процедур без втрати їхньої якості, використання сучасних технологій та забезпечення належної підготовки персоналу. Ефективність сприяє забезпеченню високих результатів за мінімальних витрат, що є важливим для функціонування системи в умовах обмежених ресурсів [41].

Інклюзивність залучає до процесу прийняття рішень у сфері судово-медичної експертизи різних зацікавлених сторін, включаючи громадян, громадські організації, професійні асоціації та експертів, що сприяє врахуванню широкого спектра потреб та інтересів суспільства, зокрема щодо доступності послуг, їхньої якості та відповідності стандартам. Інклюзивність допомагає створювати більш збалансовані та обґрунтовані управлінські рішення.

Загалом, принципи публічного управління у сфері судово-медичної експертизи сприяють формуванню прозорої, відповідальної, ефективної та інклюзивної системи управління, яка відповідає сучасним викликам та потребам суспільства. Їх реалізація є основою для забезпечення довіри до системи, її стабільного розвитку та задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін.

У свою чергу, відмінності публічного управління від приватного полягають у спрямованості на суспільний добробут, а не на отримання прибутку. У той час як приватне управління орієнтується на досягнення економічної ефективності та максимізацію прибутків, публічне управління у сфері охорони здоров’я покликане забезпечувати баланс між економічними показниками та соціальною відповідальністю. Так, публічне управління у сфері охорони здоров’я є комплексною системою, що поєднує функції стратегічного планування, контролю, координації та реалізації політик, базуючись на принципах прозорості, підзвітності, ефективності та інклюзивності. Його відмінності від приватного управління обумовлені спрямованістю на досягнення суспільного добробуту та

захисту прав громадян, що робить його невід'ємною частиною стабільного розвитку національної системи охорони здоров'я, а судово-медична експертиза виступає важливим елементом цієї системи, забезпечуючи контроль за дотриманням етичних і правових норм у медичній діяльності [12].

Судово-медична експертиза є ключовим компонентом публічного управління у сфері охорони здоров'я, що виконує критично важливі функції у забезпеченні дотримання правових норм у медичній діяльності. Її роль полягає у створенні механізмів моніторингу та контролю, які забезпечують об'єктивну оцінку якості медичних послуг, правомірності дій медичних працівників та відповідності стандартів охорони здоров'я. Судово-медична експертиза виступає також як інструмент правового регулювання, який дозволяє виявляти порушення в системі охорони здоров'я, аналізувати їхні причини та наслідки, а також надавати правову оцінку діям чи бездіяльності медичних установ і окремих фахівців. Завдяки цьому вона є важливим елементом механізму забезпечення якості медичних послуг, підвищення рівня відповідальності медичних працівників і довіри громадськості до системи охорони здоров'я [38].

Водночас судово-медична експертиза сприяє удосконаленню управлінських процесів у сфері охорони здоров'я шляхом надання обґрунтованих даних для прийняття стратегічних рішень, що включає аналіз тенденцій у сфері якості медичних послуг, ідентифікацію проблемних зон та розробку пропозицій для їх усунення. Таким чином, судово-медична експертиза, як частина системи публічного управління охороною здоров'я, виконує багатофункціональну роль, поєднуючи правовий, моніторинговий та контролюючий аспекти. Вона не лише забезпечує дотримання правових норм, але й сприяє підвищенню якості медичних послуг, зміцненню довіри до системи охорони здоров'я та вдосконаленню управлінських процесів, що робить судово-медичну експертизу важливим інструментом для розвитку системи охорони здоров'я, що відповідає сучасним викликам і потребам суспільства [40].

Системний підхід до публічного управління у сфері охорони здоров'я передбачає розгляд усіх елементів системи як взаємопов'язаних компонентів, де кожен виконує свою специфічну функцію, але водночас інтегрується у загальний процес забезпечення здоров'я населення. Державні установи формують політику, розробляють нормативні акти, здійснюють нагляд та контроль за їх виконанням. Судово-медичні установи, зі свого боку, виконують спеціалізовані завдання у цій системі, пов'язані з проведенням експертиз, що мають юридичне значення, та здійснюють контроль за дотриманням стандартів професійної діяльності у випадках, коли є підозри на медичні помилки чи інші порушення [131].

Варто підкреслити, що громадські організації та професійні асоціації є важливими суб'єктами у сфері судово-медичної експертизи, які сприяють формуванню політики, орієнтованої на потреби суспільства, та забезпечують соціальний контроль за діяльністю судово-медичних установ. Інтеграція громадських організацій у процес публічного управління у сфері судово-медичної експертизи дозволяє враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, зокрема громадян, які потребують доступу до якісних експертних послуг, що сприяє прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень, що відповідають сучасним викликам і спрямовані на розвиток системи судово-медичної експертизи як складової охорони здоров'я та правосуддя [141].

Приватні суб'єкти, зокрема приватні медичні заклади та компанії, що надають медичні послуги, відіграють свою роль у наданні послуг, підвищенні рівня конкуренції та забезпеченні інноваційних рішень у судово-медичній практиці. Проте їхня діяльність регулюється загальними правилами, встановленими державою, що дозволяє уникнути зловживань та створити рівні умови для всіх учасників ринку. Взаємодія між приватними суб'єктами та державними установами часто визначається через публічно-приватне партнерство, яке дозволяє розширювати доступність послуг та залучати додаткові ресурси для реалізації державних програм [25].

Впровадження міжнародних стандартів у сфері судово-медичної експертизи є важливим елементом сучасного публічного управління, спрямованого на підвищення якості, об’єктивності та точності експертної діяльності, не лише забезпечуєчи відповідність результатів експертиз національним і міжнародним вимогам, але й зміцнюючи довіру до системи охорони здоров’я в цілому. Особливо важливою є роль міжнародних стандартів у контексті міждержавної співпраці, що дозволяє інтегрувати національну систему охорони здоров’я у глобальний простір та забезпечувати міжнародне визнання експертних рішень [38].

Інтеграція публічного управління у сфері судово-медичної експертизи з рекомендаціями міжнародних організацій, таких як ВООЗ та ОЕСР, є складовою системного підходу, що сприяє вдосконаленню управлінських процесів і забезпеченню сталого розвитку, що дозволяє національній системі охорони здоров’я відповідати сучасним світовим тенденціям, підвищувати ефективність використання ресурсів і впроваджувати інноваційні підходи в судово-медичній експертизі [36].

Таким чином, дотримання міжнародних стандартів у судово-медичній експертизі є важливим інструментом для підвищення якості експертної діяльності, зміцнення довіри до публічного управління та забезпечення інтеграції національної системи охорони здоров’я у глобальний контекст. Це сприяє формуванню прозорої, ефективної та відповідальної системи, яка відповідає потребам сучасного суспільства.

Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що публічне управління у сфері судово-медичної експертизи, як складової системи охорони здоров’я, передбачає взаємодію між органами державної влади влади, судово-медичними установами, закладами охорони здоров’я, громадськими організаціями, професійними асоціаціями, приватним сектором, міжнародними партнерами та громадянами. Міністерство охорони здоров’я та органи місцевого самоврядування здійснюють нормативно-правове регулювання, фінансування та контроль, тоді як

правоохоронні органи використовують результати судово-медичних експертиз у розслідуваннях і судових справах. Судово-медичні бюро, експерти, а також лікарні та медичні центри забезпечують практичну реалізацію експертної діяльності.

Громадські організації та професійні асоціації сприяють громадському контролю, формуванню політик і підвищенню кваліфікації фахівців судово-медичної експертизи. Приватний сектор забезпечує технологічну підтримку, а міжнародні організації сприяють інтеграції стандартів та міждержавній співпраці. Громадяни, як кінцеві користувачі, мають право на доступ до інформації та якісні судово-медичні послуги [36].

Така взаємодія створює комплексну систему управління, яка спрямована на забезпечення якості, доступності та прозорості судово-медичних послуг, що є важливим елементом сучасної охорони здоров’я.

Отже, сутність публічного управління у сфері судово-медичної експертизи полягає у формуванні багаторівневої, інтегрованої системи, яка забезпечує стратегічне планування, нормативно-правове регулювання, координацію діяльності та контроль за якістю надання експертних послуг. Це управління спрямоване на забезпечення прозорості, підзвітності, ефективності та доступності судово-медичної діяльності, яка є невід’ємною складовою системи охорони здоров’я і правосуддя. Основою ефективного публічного управління у сфері судово-медичної експертизи є взаємодія між органами державної влади, судово-медичними установами, закладами охорони здоров’я, правоохоронними структурами, громадськими організаціями, приватними суб’єктами, міжнародними партнерами та громадянами. Інтеграція таких принципів, як прозорість і підзвітність, сприяє зміцненню довіри до системи, а орієнтація на інклюзивність забезпечує врахування потреб усіх зацікавлених сторін.

Важливим є впровадження міжнародних стандартів, рекомендацій ВООЗ та ОЕСР, що дозволяє підвищити якість експертної діяльності, забезпечити

відповідність глобальним тенденціям і створити можливості для міжнародного визнання результатів експертиз. Додатково, інтеграція цифрових технологій сприяє автоматизації процесів, вдосконаленню управлінських рішень і підвищенню ефективності системи.

Таким чином, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи забезпечує реалізацію державної політики у галузі охорони здоров'я та правосуддя, формуючи стійку, ефективну та прозору систему, яка відповідає сучасним викликам і потребам суспільства.

1.2 Історичний розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи

Розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні є результатом еволюції правової, медичної та адміністративної систем, які віддзеркалюють соціальні, політичні та економічні зміни в державі. Публічне управління проходило кілька ключових етапів, які визначили його сучасний стан та специфіку.

Актуальність вивчення історичних аспектів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні зумовлена необхідністю глибшого розуміння генезису та еволюції цієї системи. Аналіз історичного розвитку дозволяє виявити закономірності формування управлінських процесів, що сприяє усвідомленню чинників, які впливали на структуру, функції та ефективність управління на різних етапах історії. Дослідження історичних підходів до публічного управління у сфері судово-медичної експертизи дає змогу оцінити ефективність прийнятих управлінських рішень, виявити вдалі практики, які можуть бути адаптовані до сучасних умов, та уникнути повторення помилок, що особливо важливо у зв'язку із сучасними викликами, зумовленими повномасштабним вторгненням росії в Україну.

Історичний аналіз є основою для розробки стратегії реформування судово-медичної експертизи. Розуміння контексту її розвитку сприяє вдосконаленню нормативно-правової бази, організаційних структур та механізмів управління. Знання історичних передумов дозволяє також краще оцінити, як національна система інтегрувалася у міжнародний контекст і які аспекти потребують гармонізації з міжнародними стандартами для підвищення її ефективності та глобального визнання. Крім того, історичний підхід допомагає зміцнити довіру суспільства до системи судово-медичної експертизи, оскільки сприяє формуванню прозорого і системного уявлення про її розвиток, що особливо важливо в умовах, коли система потребує підтримки з боку громадян і зацікавлених сторін [63].

Таким чином, вивчення історичних аспектів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні є надзвичайно важливим для вдосконалення сучасної системи управління, підвищення її ефективності та стійкості, адаптації до нових викликів і забезпечення відповідності міжнародним стандартам.

Історичний розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні досліджувався в межах узагальненого вивчення становлення системи охорони здоров’я, правосуддя та адміністративного управління. Хоча прямих монографій, присвячених виключно цій тематиці, небагато, аспекти судово-медичної експертизи, як сфери публічного управління висвітлювались багатьма авторами. Зокрема, О. Клименко у праці “Судово-медичне адміністрування: історичні етапи формування, розвиток та функціонування” [39] досліджував правові аспекти становлення та розвитку системи судово-медичної експертизи в Україні, акцентуючи увагу на нормативно-правовому регулюванні діяльності експертів у різні історичні періоди. І. Розовик [113] аналізував механізми публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, зокрема, у контексті історичних викликів і трансформацій системи. Л. Головченко [20] зверталася до історичних аспектів підготовки судово-медичних експертів в Україні, аналізуючи вплив різних історичних періодів на формування професійних

стандартів та організаційних механізмів у цій сфері. О. Гуров і А. Антонов [24] вивчали роль судово-медичної експертизи в системі правосуддя України, включаючи її історичне становлення та еволюцію адміністративних структур, які забезпечували діяльність експертів. З. Гбур [16] приділяла увагу історичному контексту інтеграції медичних, правових та управлінських компонентів у сфері судово-медичної експертизи, особливо в періоди соціально-політичних трансформацій. В. Федчишина [136] аналізувала роль державного управління у сфері судово-медичних експертиз, зокрема, у контексті історичних змін у правовій і медичній системах України. Вищезазначені автори висвітлюють окремі аспекти історії публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, що дає змогу сформувати комплексні знання про її розвиток у різні історичні періоди.

Розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні є результатом еволюції правової, медичної та адміністративної систем, які віддзеркалюють соціальні, політичні та економічні зміни в державі. Публічне управління проходило кілька ключових етапів, які визначили його сучасний стан та специфіку.

Перші елементи судово-медичної експертизи в Україні пов’язані з розвитком правових норм періоду Київської Русі. “Руська Правда”, як один із перших письмових юридичних документів, містила положення, які передбачали оцінку тілесних ушкоджень для визначення розміру покарання або компенсації. Наприклад, передбачалася оцінка тяжкості травм у випадках нападів, нанесення каліцтв чи вбивств. У цей час роль експертів виконували медики, знахарі або люди з певними медичними знаннями. Їхня діяльність мала переважно формально-доказовий характер і залежала від суб’єктивної думки, що обмежувало об’єктивність та уніфікованість висновків [39].

У період Великого князівства Литовського (XIV–XVI ст.), коли українські землі входили до складу цієї держави, судово-медична експертиза зберігала своє місце у правовій практиці. Литовські статути, які регулювали правові відносини

на українських територіях, містили положення про оцінку ушкоджень здоров'я. Медична експертиза виконувала важливу функцію у визначенні ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, які впливали на розмір штрафів або компенсацій. Проте її проведення залежало від кваліфікації та досвіду лікаря, що залишало місце для суб'єктивізму [63].

Як зазначає Л. Головченко, значні зміни в організації судово-медичної експертизи відбулися у період Речі Посполитої (XVI–XVIII ст.) [20]. З розвитком міської медицини та появою цехових об'єднань лікарів участь професійних медиків у судових процесах стала частішою. Лікарі проводили огляди тіл загиблих, оцінювали травми та їхню можливу причину. Наприклад, у випадках підозр на отруєння або насильницьку смерть медики надавали свої висновки судам. Водночас відсутність єдиних нормативних регламентів, інституціональної бази та чітко встановлених процедур обмежувала ефективність цієї діяльності. Суди часто приймали рішення на основі суб'єктивних висновків експертів, що знижувало об'єктивність правосуддя.

Цікавим є те, що у деяких випадках залучалися не лише місцеві лікарі, а й іноземні спеціалісти, що свідчило про зростаючу потребу в стандартизації експертної діяльності. Однак, через феодальний характер управління та відсутність централізованого контролю, судово-медична експертиза залишалася нерегулярною і часто залежала від конкретного судового органу.

З приєднанням українських територій до російської імперії (XVIII–XIX ст.) відбулися значні зміни у системі управління судово-медичною експертизою. Даний період ознаменувався впровадженням централізованих норм і регламентів, що заклали основи сучасного публічного управління у цій сфері [63].

Одним із перших важливих кроків у становленні публічного управління у сфері судово-медичної експертизи стало впровадження нормативної бази. Указом Павла I у 1797 році була затверджена перша загальнодержавна регламентація проведення судово-медичних експертиз. Документ містив положення щодо

обов’язкового документування тілесних ушкоджень та смертей. Наприклад, він вимагав детального опису характеру травм, їхньої локалізації, а також висновків про причини смерті. Такі вимоги покращували якість розгляду судових справ, пов’язаних із насильницькими смертями або серйозними ушкодженнями [39].

У 1803 році в Медико-хірургічній академії Санкт-Петербурга була створена перша кафедра судової медицини, яка, за словами Л. Головченко, стала важливим кроком для підготовки професійних судово-медичних експертів, які могли надавати об’єктивні та обґрунтовані висновки [20]. Незважаючи на те, що Україна на той час не мала власних освітніх установ такого рівня, багато українських лікарів навчалися в академії, що сприяло формуванню професійної культури у цій сфері. На українських територіях, які входили до складу імперії, судово-медичну експертизу здійснювали лікарі, які здобували освіту в місцевих медичних школах або за кордоном. У Харкові та Києві створювалися медичні заклади, де лікарів готували до участі в судових справах. Важливим кроком стало запровадження у 1842 році обов’язкової атестації лікарів, які мали працювати у сфері судово-медичної експертизи.

Якщо розглядати публічне управління у розрізі інституційного розвитку, варто зауважити, що судово-медична експертиза в імперський період здебільшого перебувала під контролем медичних служб. Лікарі, які працювали в повітових і губернських лікарнях, виконували функції судово-медичних експертів за дорученням судових органів, а їхня діяльність була підпорядкована Міністерству внутрішніх справ, що забезпечувало організаційний та адміністративний контроль. У цей час почали з’являтися спеціалізовані судово-медичні бюро у великих містах, які виконували функції експертних установ. Наприклад, у Харкові та Одесі діяли такі бюро, які займалися проведенням експертиз у кримінальних і цивільних справах, що створювало передумови для уніфікації процедур і підвищення об’єктивності експертних висновків [39].

Цікаво, що із найпоширеніших завдань судово-медичних експертів було встановлення причин смерті у випадках підозри на насильницьку смерть. Наприклад, при розгляді справ про вбивства судово-медичні експерти надавали висновки про характер ушкоджень, знаряддя злочину та приблизний час смерті. Також значною була роль експертиз у справах про тілесні ушкодження, коли визначався ступінь тяжкості травм для встановлення міри покарання.

Незважаючи на розвиток судово-медичної експертизи, система публічного управління у імперський період мала низку обмежень, оскільки відсутність чіткої спеціалізації лікарів, які виконували функції експертів, обмежувала якість їхньої роботи. Крім того, більшість експертів працювали у віддалених регіонах без доступу до сучасного обладнання, що впливало на точність висновків. Діяльність судово-медичних установ залишалася здебільшого залежною від загальної медичної служби, що стримувало розвиток самостійної інституції.

Після встановлення радянської влади в Україні у 1917 році розпочався активний процес централізації публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, що був частиною ширших змін у системі охорони здоров'я. Радянська модель передбачала створення єдиної, підпорядкованої державі системи, яка мала забезпечити стандартизацію діяльності судово-медичних установ та їх інтеграцію у загальнодержавний правовий і медичний контекст. Так, у 1920-х роках Наркомат охорони здоров'я СРСР запровадив єдину організаційну структуру судово-медичної служби, як систему публічного управління. Було розроблено нормативно-правові акти, які чітко регламентували діяльність судово-медичних експертів. Зокрема, визначалися порядок проведення експертиз, їхні види, а також вимоги до документування результатів. Уніфіковані стандарти проведення експертиз сприяли підвищенню якості судово-медичної діяльності та забезпечували її відповідність правовим нормам. Судово-медичні бюро стали виконувати не лише експертні функції, але й освітні та наукові, таким чином, активно формуючи програми підготовки судово-медичних експертів, які

передбачали як теоретичне навчання, так і практичну підготовку. У великих містах, таких як Київ, Харків та Одеса, створювалися спеціалізовані навчальні заклади й кафедри судової медицини, які згодом стали основою для підготовки висококваліфікованих фахівців [63].

Важливим нововведенням стало запровадження обов'язкових судово-медичних експертиз у кримінальних справах. Експертизи стали важливим інструментом для з'ясування обставин злочинів, зокрема встановлення причин смерті, тяжкості тілесних ушкоджень та інших доказів, у зв'язку з цим розширилася роль судово-медичних експертів як учасників правового процесу. Наприклад, у 1925 році в Харкові було створено перше в Україні Центральне бюро судово-медичної експертизи, яке стало базовим органом для впровадження передових методик. Установа займалася проведенням складних експертиз, розробкою методологій та підготовкою нормативної бази. Також у 1930-х роках були розроблені перші стандартизовані посібники для судово-медичних експертів, які включали рекомендації щодо розтину тіл, встановлення причин смерті та визначення часу настання смерті та заклали основу для уніфікації експертної практики.

Після здобуття незалежності у 1991 році Україна увійшла в новий етап розвитку системи судово-медичної експертизи. Даний період ознаменувався кардинальними змінами в управлінських механізмах, спрямованими на адаптацію до демократичних принципів. Однією з ключових особливостей стало впровадження децентралізації управління у сфері судово-медичної експертизи, коли контроль за діяльністю установ було передано Міністерству охорони здоров'я України, що стало важливим кроком у напрямі формування незалежної системи [39].

Одним із головних досягнень цього періоду стало затвердження національних стандартів проведення судово-медичних експертиз, які були розроблені з урахуванням рекомендацій міжнародних організацій, таких як

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Зокрема, впровадження міжнародних підходів до забезпечення якості експертних послуг сприяло підвищенню довіри до системи судово-медичної експертизи.

Важливо, що у 1991 році Україна почала активно співпрацювати з міжнародними партнерами. Наприклад, було реалізовано низку проєктів, спрямованих на підвищення кваліфікації українських судово-медичних експертів, впровадження сучасних методик та стандартизацію процедур експертиз. Особливо важливим був досвід запровадження європейських стандартів у розслідуванні випадків насильницької смерті, який включав інтеграцію таких елементів, як фотофіксація, цифровий документообіг і створення єдиних баз даних. Таким чином, проєкти, підтримані ВООЗ, сприяли впровадженню сучасних методик судово-медичних досліджень, які відповідали міжнародним стандартам [39].

Але, попри значний прогрес, система публічного управління у сфері судово-медичної експертизи у період становлення незалежності України зіткнулася з низкою проблем. Однією з головних стала недостатність фінансування, що вплинуло на оновлення матеріально-технічної бази установ. Застаріле обладнання обмежувало можливості проведення складних експертиз, що могло вплинути на точність результатів. Крім того, низький рівень заробітної плати призвів до відтоку кваліфікованих кадрів, що посилило проблему кадрового дефіциту. Також значущою проблемою була відсутність цифровізації системи. Ручне ведення документації, відсутність автоматизованих баз даних і повільний обмін інформацією між установами ускладнювали процес управління та контролю, що негативно позначалося на ефективності публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в цілому.

Таким чином, з 1991 року, після здобуття Україною незалежності, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи пережило низку суттєвих трансформацій, спрямованих на адаптацію системи до сучасних вимог. Зміни були

зумовлені соціально-економічними, політичними та правовими викликами, зокрема необхідністю гармонізації із міжнародними стандартами, реформуванням системи охорони здоров'я та забезпеченням ефективності в умовах військових дій.

Як зазначалось вище, у перші роки незалежності України у публічному управлінні сферою судово-медичної експертизи виникли проблеми, пов'язані із недостатнім фінансуванням, відсутністю сучасного обладнання та браком належної підготовки кадрів, що обмежувало можливості системи у забезпеченні якісних експертиз. Проте вже на початку 2000-х років розпочалися реформи, спрямовані на вдосконалення управління у сфері судово-медичної експертизи. Були затверджені нові методичні рекомендації, які відповідали міжнародним стандартам, зокрема рекомендаціям Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Період також характеризувався частковою децентралізацією управлінських процесів, що дозволило судово-медичним установам отримати більше автономії.

Після початку військових дій у 2014 році система судово-медичної експертизи зіткнулася з новими викликами. Конфлікт на Донбасі та анексія Криму суттєво вплинули на функціонування установ, адже зросла потреба в ідентифікації загиблих та документуванні військових злочинів. З 2014 року впроваджувалися нові методи експертизи, зокрема використання ДНК-аналізу для ідентифікації осіб. Проте проблеми із фінансуванням, матеріально-технічною базою та підготовкою кадрів залишалися значними перешкодами [156].

Після 2022 року, в умовах повномасштабної війни, судово-медична експертиза у системі публічного управління набула критично важливого значення. Основними завданнями для державних установ, зокрема, Міністерства оборони, стали ідентифікація загиблих, документування фактів військових злочинів та забезпечення доказів для міжнародного правосуддя. Війна ускладнила роботу судово-медичних установ через руйнування інфраструктури, переміщення персоналу та обмеженість ресурсів. У відповідь на ці виклики відновилась активна

співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН та ВООЗ, які надали допомогу у впровадженні сучасних підходів та технологій, зокрема, створення мобільних лабораторій дозволило проводити судово-медичні експертизи в зонах активних бойових дій [125].

Варто зазначити, що однією з найбільших проблем досі залишається нормативно-правове регулювання діяльності судово-медичних установ. Незважаючи на реформування, багато аспектів залишаються недостатньо врегульованими, що ускладнює адаптацію системи до сучасних викликів. Важливою є інтеграція міжнародних стандартів, таких як Стамбульський протокол, який регулює документування випадків тортур. Гармонізація з міжнародними нормами дозволяє не лише підвищити якість експертиз, але й забезпечити їх визнання на глобальному рівні [55].

Кадровий дефіцит є ще одним значним викликом, оскільки війна та економічна нестабільність сприяли відтоку кваліфікованих фахівців, а підготовка нових кадрів ускладнюється через застарілу систему навчання та недостатню інтеграцію сучасних підходів до освітнього процесу. Одним з перспективних напрямів є розвиток програм перепідготовки та підвищення кваліфікації, які враховують сучасні потреби системи судово-медичної експертизи. Ще одним ключовим напрямом розвитку є цифровізація. Впровадження електронних баз даних, автоматизація процесів обробки даних та використання інноваційних технологій значно підвищують ефективність системи публічного управління у сфері судово-медичної екпертизи. Наприклад, цифрові платформи для зберігання та обміну результатами експертиз сприяють прозорості та підзвітності [122].

Таким чином, розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні пройшов шлях від традиційних практик до сучасної системи, яка відповідає викликам воєнного часу та забезпечує надання експертних послуг на всіх рівнях, включаючи як мирний, так і кризовий період. Важливо, що публічне управління в даній сфері залишається складною та багаторівневою

системою, яка вимагає постійного вдосконалення для забезпечення якості, прозорості, відповідності сучасним викликам та потребує системного підходу, спрямованого на інтеграцію новітніх технологій, реформування нормативно-правової бази та підвищення професійного рівня кадрів. Успішне вирішення завдань сприятиме підвищенню ефективності системи судово-медичної експертизи та забезпеченню її інтеграції у глобальний контекст.

1.3 Зарубіжний досвід публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг

Зарубіжний досвід публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг є важливим джерелом для розробки ефективних моделей управління цією сферою в будь-якій країні, яка прагне вдосконалити свою систему охорони здоров'я та правосуддя. Дослідження різних підходів, які застосовуються у країнах світу, дозволяє зрозуміти, як правові, соціальні, економічні та культурні чинники впливають на організацію і функціонування судово-медичних установ. Успішні практики управління в інших державах можуть слугувати базою для адаптації та впровадження інновацій у національну систему, що сприяє підвищенню якості надання медико-експертних послуг, забезпеченню доступності послуг для населення, прозорості та підзвітності управлінських процесів, а також створенню ефективного механізму взаємодії між органами державної влади, судово-медичними установами та іншими суб'єктами.

Також дослідження зарубіжного досвіду допомагає ідентифікувати виклики та ризики, характерні для різних моделей публічного управління, та розробити стратегії їх подолання з урахуванням специфіки національного контексту, даючи змогу створити систему, яка відповідає міжнародним стандартам, забезпечує реалізацію прав і свобод громадян та сприяє зміцненню довіри до системи надання медико-експертних послуг.

Для вивчення зарубіжного досвіду публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг дослідження проводилися на основі вивчення правових, організаційних та практичних аспектів функціонування судово-медичних експертиз у різних країнах. Ключові положення базуються на працях та матеріалах, які аналізували досвід країн Європи, Північної Америки, Азії та Латинської Америки. Експерти Київського науково-дослідного інституту судових експертиз [30] досліджували систему управління медико-експертними послугами, включаючи організацію діяльності Поліцейської академії Угорщини, яка є важливим елементом підготовки експертів. Центр ДНК-діагностики у Чехії [127] проводив судово-медичні тести на основі акредитованих методик. Досвід Польщі у сфері судово-медичної експертизи аналізувався в контексті інтеграції з європейськими стандартами [118]. Шведська національна рада судово-медичної експертизи [153] координувала судово-медичні послуги, забезпечуючи їх стандартизацію та якість. Досвід Фінляндії вивчався у розрізі діяльності Національного інституту охорони здоров’я та соціального забезпечення в частині судово-медичних послуг [149]. Б. Головко і Б. Головко [19] акцентували увагу на інтеграції послуг у систему охорони здоров’я та правосуддя у Норвегії. Історичний розвиток судово-медичної експертизи у Словаччині вивчався на основі діяльності Інституту судової медицини Університету П. Шафарика [155]. Закон Канади “Coroners Act” [146] регламентує діяльність коронерів і порядок проведення судово-медичних експертиз. Федеральний Закон Мексики “Código Nacional de Procedimientos Penales” [145] визначає правила та процедури експертиз, а Генеральна прокуратура відповідає за їх реалізацію [147]. Міністерство охорони здоров’я, праці та добробуту Японії [152] регламентує діяльність судово-медичних установ, які інтегровані у загальну систему охорони здоров’я. Н. Клименко та О. Купрієвич [36] розглядали інтеграцію цифрових технологій у систему публічного управління у сфері судово-медичної експертизи Південної Кореї, а також

висвітлювали міжнародне співробітництво у сфері надання медико-експертних послуг у Китаї та Індонезії.

Важливу роль у публічному управлінні охороною здоров'я відіграє судово-медична експертиза, яка забезпечує юридичне та медичне супроводження кримінальних і цивільних справ. Міжнародний досвід демонструє різні підходи до організації надання медико-експертних послуг: від централізованих державних служб до інтеграції судово-медичних досліджень у загальні медичні системи. Вивчення таких моделей дозволяє краще зрозуміти, які принципи і механізми можуть бути ефективними для України у реформуванні її власної системи охорони здоров'я, особливо в умовах воєнного стану і складних соціальних викликів.

Принагідно слід звернути увагу на систему охорони здоров'я країн Західної Європи, яка відрізняється високим рівнем організації та доступності медико-експертних послуг, що досягається через розроблені механізми державного управління і фінансування, зокрема через соціальне та медичне страхування. Дані країни є прикладом того, як державне регулювання та приватне партнерство можуть співіснувати і доповнювати одне одного у сфері судово-медичної експертизи.

Так, зокрема Німеччина має федеральну систему управління охороною здоров'я, де кожна земля відіграє ключову роль у регулюванні медичних послуг на своєму рівні. Основою системи є обов'язкове медичне страхування, яке покриває значну частину медичних витрат для громадян. Дана модель дозволяє досягти високого рівня доступності та якості медичних послуг для населення. Що стосується надання медико-експертних послуг, Німеччина має розвинену мережу спеціалізованих установ, які функціонують як частина загальної системи публічного управління у сфері судово-медичної експертизи. Федеральна структура управління забезпечує наявність судово-медичних центрів у кожній землі, що дозволяє більш ефективно проводити криміналістичні дослідження та надавати

експертні висновки для судових процесів. Важливою складовою функціонування судово-медичних експертиз у Німеччині є фінансування через систему обов'язкового страхування, що гарантує стабільне фінансове забезпечення цих послуг [143].

Проте, не можна оминути увагою і Францію, яка також відзначається сильною системою державного регулювання охорони здоров'я, де важливу роль відіграє соціальне страхування. Державна система охорони здоров'я фінансується переважно через внески громадян і підприємств до системи обов'язкового медичного страхування. Публічне управління у сфері судово-медичної експертизи у Франції регламентується на національному рівні, що забезпечує єдність стандартів та прозорість проведення експертиз. У Франції надання медико-експертних послуг здійснюється через структури, що підпорядковуються Міністерству оборони, у складі двох збройних формувань – Національної поліції та Національної жандармерії. До складу Національної жандармерії входить експертно-криміналістичний інститут, який забезпечує проведення досліджень і тісно співпрацює з поліцейськими, слідчими, прокурорами та суддями. Важливо, що суди у Франції мають право призначати для обох сторін судового процесу незалежних експертів, які занесені до спеціального державного реєстру. Крім того, окремі експертні дослідження можуть проводитися безпосередньо поліцейськими в межах їхніх повноважень [118].

Нідерланди, в свою чергу, мають одну з найбільш розвинених моделей змішаного фінансування охорони здоров'я, де поєднуються державне регулювання та приватне медичне страхування. Дана система базується на обов'язковому страхуванні всіх громадян, яке покриває широкий спектр медичних послуг, включаючи судово-медичні експертизи. Судово-медичні послуги регулюються державою через Національний інститут криміналістики, що відповідає за проведення медичних досліджень у справах кримінальних злочинів.

Держава забезпечує належне фінансування цих експертиз, що гарантує високий рівень якості та доступності послуг [118].

Заслуговує на увагу також Бельгія, яка має комплексну систему охорони здоров'я, що поєднує державне і приватне фінансування через систему обов'язкового соціального страхування. Система судово-медичної експертизи в Бельгії координується Міністерством юстиції та включає численні судово-медичні центри, які займаються кримінальними дослідженнями та надають експертні висновки для судових органів. Фінансування судово-медичних послуг здійснюється через бюджетні кошти та соціальне страхування, що дозволяє забезпечити належну якість цих послуг. Крім того, Бельгія активно співпрацює з іншими країнами ЄС у сфері криміналістики та судово-медичних досліджень, що підвищує ефективність проведення таких експертиз [89].

Загалом, країни Західної Європи демонструють ефективні моделі публічного управління охороною здоров'я і наданням медико-експертних послуг, де фінансування забезпечується через соціальні і медичні страхові системи, а державне регулювання гарантує високу якість і доступність послуг для населення.

У свою чергу, країни Північної Європи відзначаються однією з найбільш стійких і прогресивних моделей публічного управління охороною здоров'я та сферою надання медико-експертних послуг у світі, що базується на соціальних принципах і державному фінансуванні через систему податків. Важливим елементом систем є судово-медична експертиза, яка відіграє ключову роль у криміналістичних розслідуваннях та правовому забезпеченні. Завдяки інтеграції судово-медичних послуг у загальну систему охорони здоров'я, країни Північної Європи забезпечують високу доступність і якість цих послуг як для населення, так і для правових органів.

Так, зокрема Швеція має централізовану модель управління охороною здоров'я, що фінансується за рахунок податків і забезпечує доступність медичних послуг для всіх громадян. Дана система забезпечує високий рівень фінансування

охорони здоров’я, включаючи судово-медичну експертизу, яка є невід’ємною частиною кримінальної юстиції. Судово-медична експертиза у Швеції інтегрована в загальну систему охорони здоров’я і регулюється органами державної влади, що дозволяє забезпечувати високу якість досліджень, а також швидкий доступ до експертиз для правових органів у кримінальних справах. Прикладом такої інтеграції є діяльність Шведської національної ради судово-медичної експертизи (Rättsmedicinalverket), яка відповідає за проведення судово-медичних досліджень та експертиз по всій країні. Установа забезпечує стандартизовані процедури та високу якість послуг, що сприяє ефективному функціонуванню системи правосуддя у Швеції [153].

Фінляндія має унікальну систему муніципального управління медичними закладами, де муніципалітети є основними адміністративними одиницями, відповідальними за надання медичних послуг населенню. Проте судово-медична експертиза регулюється на державному рівні, що дозволяє підтримувати єдині стандарти та забезпечувати якість цих послуг по всій країні. Надання медико-експертних послуг у Фінляндії зосереджене на кримінальних справах і відіграє ключову роль у розслідуванні злочинів, забезпечуючи надійні докази для судових процесів [149].

Основною державною установою, відповідальною за проведення судово-медичних експертиз у Фінляндії, є Національний інститут охорони здоров’я та соціального забезпечення (THL). THL підпорядковується Міністерству соціальних справ та охорони здоров'я Фінляндії, що гарантує централізоване управління та фінансування судово-медичних послуг. THL відповідає за надання судово-медичних послуг, включаючи розслідування причин смерті та інші експертизи, пов'язані з кримінальними справами, що дозволяє підтримувати високий рівень професіоналізму та забезпечувати доступність послуг навіть у віддалених регіонах країни. Фінансування судово-медичних експертиз здійснюється за рахунок

державного бюджету, що дозволяє зберігати стабільну якість і доступність цих послуг навіть у найвіддаленіших регіонах країни [149].

Не можна проігнорувати той момент, що Норвегія реалізує модель універсальної системи охорони здоров'я, що фінансується через податки, що забезпечує доступ до медичних послуг для всіх верств населення. Судово-медична експертиза у Норвегії є невід'ємною частиною системи охорони здоров'я і відіграє важливу роль у розслідуванні тяжких злочинів. Держава регулює і фінансує медико-експертні послуги через спеціалізовані державні установи, що дозволяє підтримувати високий рівень якості цих експертиз. Інтеграція судово-медичних досліджень у загальну систему охорони здоров'я сприяє оперативності та ефективності у вирішенні кримінальних справ [19].

У Данії публічне управління у сфері судово-медичної експертизи також фінансується за рахунок податків, що дозволяє державі гарантувати доступність медико-експертних послуг для населення. Судово-медична експертиза є важливим компонентом цієї системи і здійснюється під контролем державних органів. У Данії функціонують спеціалізовані судово-медичні установи, що забезпечують надання послуг у кримінальних справах. Висока координація між медичними та правоохоронними дозволяє забезпечити ефективність проведення судово-медичних досліджень, що має важливе значення для правосуддя.

Прикладом державної спеціалізованої установи регулюючої надання медико-експертних послуг у Данії є Департамент судової медицини при Університеті Копенгагена (Department of Forensic Medicine, University of Copenhagen). Департамент займається проведенням судово-медичних експертиз, включаючи розтини, токсикологічні аналізи та інші дослідження, необхідні для кримінальних розслідувань та є ключовим елементом данської державної системи судово-медичної експертизи, забезпечуючи високу якість та доступність медико-експертних послуг для населення [148].

У цілому, публічне управління у сфері медико-експертних послуг у країнах Північної Європи демонструє високу ефективність завдяки державному фінансуванню і чіткому регулюванню, що забезпечує доступність судово-медичних послуг для всіх громадян і правових органів країни.

Слід також звернути увагу на те, що країни Центральної та Східної Європи після 1990-х років зазнали суттєвих змін у системах охорони здоров'я, що також вплинуло на сферу надання медико-експертних послуг. Реформи в даній галузі були спрямовані на адаптацію до нових економічних умов та інтеграцію з європейськими стандартами, що дозволило цим країнам підвищити рівень медичних послуг та забезпечити ефективне правове регулювання у сфері кримінальної юстиції [52].

Польща після реформ 1990-х років інтегрувала судово-медичну експертизу у загальну систему охорони здоров'я. Раніше судово-медичні дослідження мали окремий характер і не завжди були пов'язані з державними медичними установами. Проте, після реформ сфера надання медико-експертних послуг була підпорядкована Міністерству юстиції, або Міністерству внутрішніх справ, причому кожне відомство має свої власні лабораторії. Зокрема, до державних спеціалізованих установ, що займаються судово-медичними експертизами, належать науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції Польщі [118].

Державні судово-медичні установи почали тісніше співпрацювати з правоохоронними органами, що дозволило підвищити ефективність розслідування кримінальних справ і забезпечити прозорість у судово-медичній практиці. Крім того, фінансування медико-експертних послуг здійснюється за рахунок державного бюджету, що дозволяє гарантувати їх доступність для всього населення.

Чехія після 1990-х також запровадила реформу системи охорони здоров'я, яка передбачала фінансування через медичне страхування. Значна частина послуг

судово-медичної експертизи покривається страховими фондами, що знижує фінансове навантаження на державу. Судово-медична експертиза є важливою частиною кримінальних розслідувань у Чехії. Державні центри надання медико-експертних послуг проводять комплексні дослідження, які служать важливими доказами в судових процесах. Судово-медичні експертизи проводяться спеціалізованими державними установами, такими як Центр ДНК-діагностики, який має акредитацію для проведення судово-медичних аналізів ДНК та регулярно тестує нестандартні матеріали, такі як волосся, зуби, тканини та інші, що є важливими доказами в судових процесах [127].

Таким чином, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи у Чехії сприяє ефективності правосуддя та доступності медико-експертних послуг для населення.

У свою чергу, Угорщина має давню традицію проведення судово-медичних досліджень, яка була суттєво вдосконалена після падіння соціалістичного режиму. Держава підтримує судово-медичну експертизу в рамках криміналістичних досліджень, що здійснюються на національному рівні. Було створено низку спеціалізованих інститутів, які займаються проведенням судово-медичних досліджень, особливо в рамках кримінальних справ. Одним із ключових закладів є Поліцейська академія Угорщини, розташована в місті Мішкольц, яка проводить навчання та тренінги для фахівців у галузі криміналістики та судової медицини. Крім того, в Угорщині діють медичні факультети університетів, які включають кафедри судової медицини. Наприклад, Університет Семмельвейса в Будапешті має медичний факультет, де здійснюється підготовка фахівців у цій галузі. Інститути фінансуються державою і забезпечують високий рівень наукової та експертної діяльності у сфері криміналістики [30].

Додатково слід відзначити, що Словаччина, як і інші країни Центральної та Східної Європи, після переходу до ринкової економіки та інтеграції з Європейським Союзом здійснила суттєві реформи у публічному управлінні

сферою судово-медичної експертизи. Судово-медичні експертизи у Словаччині стали невід'ємною частиною системи кримінальної юстиції, а їх регулювання здійснюється державою через спеціалізовані органи. Судово-медичні центри в Словаччині тісно співпрацюють з правоохоронними органами та судами, забезпечуючи проведення комплексних криміналістичних досліджень. Прикладом публічного управління є діяльність Інституту судової медицини та криміналістики університету П. Шафарика, який відіграє ключову роль у забезпеченні судово-медичних послуг для правоохоронних органів, органів юстиції та системи охорони здоров'я Східної Словаччини. Публічне управління установою забезпечує інтеграцію її діяльності з правовою системою країни, оскільки інститут підтримує тісну співпрацю з органами правосуддя та правоохоронними органами, організовує наукові конференції, семінари та бере участь у профілактичних заходах [155].

Крім того, інститут впровадив практичну підготовку студентів безпосередньо в лабораторіях та розтинних залах, забезпечуючи високий рівень практичного навчання. Система управління інститутом спрямована на забезпечення комплексності, ефективності та наукової цінності судово-медичних досліджень, а також підтримку правосуддя через об'єктивні медико-експертні висновки.

Отже, країни Центральної та Східної Європи успішно інтегрували судово-медичну експертизу у загальні системи охорони здоров'я та кримінальної юстиції, забезпечуючи державне регулювання, фінансування та високий рівень доступності медико-експертних послуг.

Слід зазначити, що країни Північної Америки демонструють різні підходи до публічного управління у сфері охорони здоров'я, що відображають особливості економічної моделі кожної країни. Важливим компонентом їхніх систем охорони здоров'я є надання медико-експертних послуг, яке має вирішальне значення для правової системи та кримінальних розслідувань.

Сфера судово-медичної експертизи у Сполучених Штатах часто фінансується через державні фонди, кримінальні органи або через спеціальні програми для надання послуг у рамках кримінальних розслідувань. Велика роль у фінансуванні таких експертиз також належить державно-приватному партнерству, що дає можливість покривати витрати на проведення експертиз у кримінальних справах. Особливість публічного управління у сфері судово-медичної експертизи США полягає у наявності великих інститутів криміналістичних досліджень при провідних лікарнях та університетах, що здійснюють високотехнологічні дослідження для надання експертних висновків. Наприклад, Американська академія судових наук (AAFS) є професійною організацією, яка завдяки державно-приватному партнерству об'єднує фахівців у галузі судової медицини та криміналістики, сприяючи розвитку стандартів та досліджень у цій сфері та проводить детальні судово-медичні дослідження з використанням передових технологій [144].

На відміну від США, судово-медична експертиза в Канаді також є частиною системи публічного управління і фінансується на державному рівні, що забезпечує її доступність для всього населення. Надання медико-експертних послуг регламентується на провінційному рівні, що забезпечує стандартизовані процедури та високу якість досліджень по всій країні. Кожна провінція має власні закони та регуляції, які визначають функціонування судово-медичних служб. Наприклад, в Онтаріо діє "Coroners Act", який встановлює повноваження та обов'язки коронерів, а також процедури розслідування причин смерті. Крім того, на федеральному рівні існують настанови та стандарти, розроблені такими організаціями, як Канадське товариство судових наук (Canadian Society of Forensic Science), які сприяють уніфікації практик та забезпеченню високої якості судово-медичних послуг [146].

Таким чином, регламентація судово-медичної експертизи в Канаді здійснюється через поєднання провінційних законів та федеральних стандартів, що гарантує ефективність та надійність цієї сфери.

У Мексиці система охорони здоров'я поєднує елементи державного і приватного фінансування, що також впливає на судово-медичну експертизу. Судово-медична експертиза регламентується федеральним законодавством, зокрема Кримінальним процесуальним кодексом (Código Nacional de Procedimientos Penales), який встановлює процедури та вимоги щодо проведення судово-медичних експертиз у кримінальних справах. Зокрема, стаття 272 кодексу визначає порядок призначення та проведення експертиз, а також права та обов'язки експертів. Мексика також має національні програми з розвитку судово-медичних досліджень, що спрямовані на підвищення якості кримінальних розслідувань і правосуддя. Крім того, у Мексиці діють спеціалізовані установи, такі як Генеральна прокуратура (Fiscalía General de la República), яка відповідає за організацію та контроль судово-медичних послуг на національному рівні, що забезпечує стандартизацію процедур та підвищення якості судово-медичних експертиз у країні [147].

Куба, з її централізованою соціалістичною системою охорони здоров'я, також забезпечує судово-медичні експертизи через державні установи. Всі медичні послуги, включаючи судово-медичні дослідження, надаються державою безкоштовно для громадян. Система судово-медичних експертиз у Кубі функціонує під контролем державних органів і має тісний зв'язок з правоохоронними органами, що дозволяє забезпечувати своєчасність та високу якість експертних висновків у кримінальних справах. Основну роль у здійсненні судово-медичних експертиз відіграють державні інституції, зокрема Міністерство охорони здоров'я Куби (Ministerio de Salud Pública, MINSAP), яке відповідає за організацію та контроль діяльності медико-соціальних служб, включаючи судово-медичні експертизи [151]. Судово-медичні установи працюють у тісній співпраці з

правоохоронними, такими як прокуратура та суди, що дозволяє ефективно вирішувати кримінальні та цивільні справи. Куба активно використовує свої медичні ресурси для проведення комплексних досліджень, що сприяє розвитку криміналістики та правової системи.

Отже, країни Північної Америки, попри відмінності у системах охорони здоров'я, демонструють важливу роль державного і приватного фінансування у забезпеченні доступу до судово-медичних експертиз. Кожна з зазначених країн прагне до забезпечення високої якості судово-медичних досліджень, що є важливою складовою правової системи.

При цьому не слід забувати про країни Азії, які демонструють вражаючий публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг, адаптуючи їх до сучасних викликів та активно інтегруючи новітні технології. Кожна з цих країн має свої унікальні підходи, що обумовлено як економічними реаліями, так і культурними традиціями. Судово-медична експертиза в багатьох країнах Азії є важливим інструментом для правосуддя, а також відіграє ключову роль у кримінальних розслідуваннях, гарантуючи точність і надійність досліджень [36].

Варто відмітити, що Японія має одну з найбільш розвинених систем охорони здоров'я у світі, яка функціонує на основі державного медичного страхування. Дана система охоплює всі аспекти медичних послуг, включаючи судово-медичну експертизу та координується Міністерством охорони здоров'я, праці та добробуту Японії. Медико-експертні послуги надаються в університетських медичних школах та лікарнях, що забезпечує високу якість та точність експертиз. Зокрема, в країні функціонує 80 медичних шкіл з 6-річним навчанням, де готують лікарів, які згодом можуть спеціалізуватися в галузі судової медицини [152].

Важливою рисою японської системи є високі стандарти судово-медичних досліджень, що забезпечують надійність криміналістичних розслідувань. Судово-медичні установи Японії, що працюють при великих університетах та лікарнях,

проводять комплексні дослідження, використовуючи передові технології, що робить їх одними з найточніших у світі. Крім того, Японія інвестує значні ресурси в наукові дослідження, що дозволяє підтримувати високі стандарти у цій галузі.

У свою чергу, Південна Корея демонструє високий рівень розвитку системи охорони здоров'я, яка також базується на універсальному медичному страхуванні. Судово-медична експертиза у Кореї є важливим елементом системи кримінальної юстиції і фінансується через державний бюджет, що гарантує її доступність для всіх громадян. Як зазначають Н. Клименко та О. Купрієвич [36], собливістю корейської системи є інтеграція цифрових технологій у судово-медичну експертизу, що дозволяє проводити високоточні дослідження, використовувати аналітичні бази даних та забезпечувати оперативність у кримінальних розслідуваннях. Судово-медичні установи Кореї тісно співпрацюють з університетами та науковими центрами, що сприяє впровадженню інноваційних рішень у криміналістику. Крім того, Корея активно впроваджує технології штучного інтелекту для аналізу судово-медичних даних, що робить систему однією з найефективніших у світі.

Цікавим є те, що Китай має розвинену державну систему регулювання охорони здоров'я, яка включає як державні, так і приватні судово-медичні установи. Держава відіграє ключову роль у регулюванні судово-медичних послуг, що забезпечує їх єдність і стандартизацію по всій країні. Китайська система охорони здоров'я фінансується за рахунок державного бюджету і системи соціального страхування, що охоплює більшість населення. Велика мережа державних судово-медичних центрів працює у тісній співпраці з правоохоронними органами, що дозволяє забезпечувати високу якість досліджень у кримінальних справах. Важливим фактором розвитку судово-медичної експертизи у Китаї є використання великих даних (big data) та інноваційних підходів до проведення досліджень, що підвищує точність та надійність результатів [36].

На додаток до цього, слід звернути увагу на Індонезію, яка має систему охорони здоров'я, що базується на державній підтримці та приватному секторі, що дозволяє розширити доступ до медичних послуг. Судово-медичні послуги в Індонезії надаються як державними установами, так і приватними клініками, що забезпечує доступ до цих послуг для різних верств населення. Судово-медичні експертизи фінансуються через державні програми, що забезпечують належну якість та контроль у кримінальних розслідуваннях. Важливу роль у розвитку судово-медичних досліджень в Індонезії відіграє міжнародне співробітництво, що сприяє впровадженню новітніх методик та технологій у криміналістику [36].

Важливу роль у розвитку судово-медичних досліджень в Індонезії відіграє міжнародне співробітництво, яке сприяє впровадженню новітніх методик та технологій у криміналістику. Прикладом такого міжнародного співробітництва є участь індонезійських судово-експертних установ у міжнародних конференціях та семінарах, де обговорюються сучасні методи судової експертизи та обмінюються передовим досвідом. Зокрема, Азіатська судово-експертна мережа (AFSN), створена у 2008 році, об'єднує судово-експертні установи з різних країн регіону, включаючи Індонезію, з метою підвищення рівня судово-експертної науки і практики та координації наукових досліджень у галузі експертизи в кримінальному судочинстві.

Таким чином, країни Азії демонструють різноманітні підходи до публічного управління охороною здоров'я та судово-медичною експертизою. Від інтеграції цифрових технологій у Південній Кореї до розвитку великих судово-медичних центрів у Китаї, ці країни активно впроваджують інноваційні рішення для забезпечення високих стандартів медичних послуг і криміналістичних досліджень. Незалежно від державного чи приватного фінансування, судово-медичні послуги є ключовими елементами правової системи та сприяють підвищенню ефективності правосуддя у регіоні. Для кращого розуміння особливостей публічного управління у сфері охорони здоров'я та організації судово-медичної експертизи в різних

країнах, доцільно звернути увагу на таблицю 1.2., яка систематизує ключові елементи вказаних систем у контексті різних регіонів світу.

Таблиця 1.2.

Порівняльний аналіз систем публічного управління охороною здоров'я та судово-медичної експертизи в різних країнах

Країна	Система охорони здоров'я	Організація судово-медичної експертизи	Роль у правовій системі
Країни Західної Європи			
Німеччина	Федеральна система, базується на страхуванні	Судово-медичні інститути при університетах, фінансуються державою	Ключова роль у кримінальних розслідуваннях
Франція	Державна система з соціальним страхуванням	Спеціалізовані судово-медичні центри, регламентовані на національному рівні	Важливий елемент національних кримінальних розслідувань
Нідерланди	Універсальна система, базується на страхуванні	Спеціалізовані судово-медичні інститути, фінансуються з державних коштів	Підтримка правової системи, важлива роль у кримінальних справах
Бельгія	Державна система з соціальним страхуванням	Спеціалізовані центри судово-медичних експертиз	Ключова роль у кримінальних розслідуваннях
Країни Північної Європи			
Швеція	Централізована модель, державне фінансування	Висока доступність судово-медичних експертиз для правових органів	Центральна роль у кримінальному правосудді
Фінляндія	Муніципальна система, фінансується через страхування	Регулюється на державному рівні, судово-медичні дослідження для кримінальних справ	Ключова роль у серйозних кримінальних розслідуваннях
Норвегія	Універсальна система охорони здоров'я, фінансована державою	Інтеграція судово-медичних експертиз у державну систему	Підтримка правових органів у розслідуванні тяжких злочинів
Данія	Державна система, фінансується через податки	Висока інтеграція у систему охорони здоров'я	Важлива частина кримінального правосуддя
Країни Центральної та Східної Європи			
Польща	Публічна система, регулюється Міністерством юстиції	Судово-медична експертиза під управлінням Міністерства юстиції	Підтримка кримінальних розслідувань, важливий елемент правосуддя
Чехія	Державна система, фінансується через медичне страхування	Судово-медичні послуги покриваються страхуванням,	Важлива частина кримінальних розслідувань

		регулюються державою	
Угорщина	Публічна система з державною підтримкою	Спеціалізовані інститути для судово-медичних досліджень	Важлива роль у кримінальному правосудді
Словаччина	Централізована система під управлінням держави	Судово-медична експертиза регулюється державними установами	Важливий елемент правової системи
Країни Північної Америки			
США	Приватизована система, фінансується через страхування	Судово-медичні інститути при університетах і лікарнях, фінансуються державою	Важлива роль у кримінальних розслідуваннях
Канада	Державна система, фінансується за рахунок податків.	Судово-медичні послуги фінансуються федеральними агентствами	Ключова роль у кримінальних розслідуваннях
Мексика	Комбінована система, державне та приватне фінансування	Судово-медичні центри, які фінансуються як державою, так і приватними клініками	Важлива роль у правовій системі
Куба	Державна система, фінансується урядом	Державні судово-медичні установи	Важлива частина кримінального правосуддя
Країни Азії			
Японія	Державне страхування, охоплює всі медичні послуги.	Високі стандарти, судово-медичні установи при лікарнях та університета	Ключова роль у кримінальних розслідуваннях
Південна Корея	Державна система, базується на страхуванні	Високий рівень судово-медичних досліджень, інтеграція цифрових технологій	Важлива частина правової системи
Китай	Державна регуляція, комбіноване державне та приватне фінансування	Широка мережа судово-медичних центрів, регулюється державою	Важливий елемент правової системи
Індонезія	Державна система з підтримкою приватного сектора	Комбінована система, державна та приватна підтримка	Важлива роль у кримінальних справах

Таблицю складено автором на основі аналізу джерел [19, 30, 36, 89, 118, 127, 143, 144, 145, 146, 149, 151, 152, 153].

Отож, огляд основних моделей публічного управління охороною здоров’я та судово-медичної експертизи показує, що різні країни мають унікальні підходи надання медико-експертних послуг, залежно від їхньої соціально-економічної системи, політичної структури та рівня розвитку правосуддя. Країни Східної

Європи здійснили суттєві реформи системи судово-медичної експертизи, адаптуючись до нових економічних умов та інтегруючись з європейськими стандартами. Польща інтегрувала судово-медичну експертизу у систему охорони здоров'я, фінансуючи її через державний бюджет і підпорядковуючи Міністерству юстиції. Чехія запровадила фінансування медико-експертних послуг через страхові фонди, забезпечуючи доступність цих послуг для населення. Угорщина розвиває свою систему судово-медичної експертизи через державні інституції, зокрема Поліцейську академію та університети, які забезпечують високий рівень підготовки кадрів. Словаччина успішно інтегрувала судово-медичні експертизи у систему кримінальної юстиції, створивши мережу державних установ, що працюють у тісній співпраці з правоохоронними.

Країни Західної Європи мають високоорганізовані системи охорони здоров'я, які базуються на соціальному і медичному страхуванні. У Німеччині та Франції судово-медичні експертизи фінансуються через систему страхування, що забезпечує їх доступність для громадян. У Нідерландах та Бельгії діють моделі змішаного фінансування, які поєднують державне регулювання і приватне партнерство.

Країни Північної Європи, включаючи Швецію, Норвегію, Данію та Фінляндію, демонструють ефективні моделі публічного управління завдяки інтеграції судово-медичної експертизи у загальну систему охорони здоров'я. Медико-експертні послуги фінансуються через податкову систему, що забезпечує їхню доступність.

У США і Канаді системи охорони здоров'я суттєво різняться, але обидві включають судово-медичні експертизи як важливу складову правової системи. У США експертизи фінансуються через державно-приватне партнерство, що дозволяє впроваджувати передові технології у криміналістику. У Канаді ж функціонування судово-медичних служб регулюється на провінційному рівні, що забезпечує єдність процедур і високу якість послуг.

У країнах Латинської Америки судово-медичні експертизи є важливою складовою системи охорони здоров'я. У Мексиці регулювання здійснюється через федеральне законодавство, зокрема Кримінальний процесуальний кодекс, а фінансування реалізується через державні програми. У Кубі всі судово-медичні послуги надаються безкоштовно, а система повністю контролюється державою.

Азійські країни демонструють інноваційні підходи до публічного управління у сфері судово-медичної експертизи. У Японії та Південній Кореї системи охорони здоров'я базуються на універсальному медичному страхуванні, а судово-медичні послуги інтегровані у загальну систему охорони здоров'я. Китай розвиває державну систему регулювання, впроваджуючи великі дані для забезпечення точності досліджень, а в Індонезії активно використовують міжнародний досвід для розвитку судово-медичних послуг.

Важливо відзначити, що спільною рисою успішних моделей судово-медичної експертизи є їхня висока інтеграція в правову систему країни, а також співпраця між медичними установами та органами правосуддя. У багатьох країнах надається особлива увага підвищенню професійних стандартів судово-медичних експертів, впровадженню інноваційних методик та цифрових технологій, що забезпечують точність і прозорість експертних висновків.

Слід наголосити на тому, що Україні доцільно розглянути можливість запровадження елементів зарубіжного досвіду для вдосконалення власної системи судово-медичної експертизи. Одним із ключових напрямків є підвищення рівня фінансування судово-медичних послуг через систему державного медичного страхування, що може забезпечити їх доступність та належну якість. Інтеграція цифрових технологій та створення єдиних електронних реєстрів експертних висновків, подібно до систем, що функціонують у Південній Кореї та Японії, сприятиме підвищенню прозорості та оперативності проведення досліджень. Також варто розглянути досвід країн Північної Європи, де судово-медичні послуги інтегровані в загальну систему охорони здоров'я, що дозволяє підвищити

рівень доступності експертиз для правових органів. Запровадження спеціалізованих навчальних програм для судово-медичних експертів, а також посилення співпраці з міжнародними організаціями та професійними асоціаціями сприятиме підвищенню професійних стандартів у галузі судово-медичної експертизи в Україні. Важливою є також розробка правових механізмів, що регулюють діяльність судово-медичних установ і їхню взаємодію з правоохоронними органами, з урахуванням міжнародних стандартів і рекомендацій. Зазначене дозволить підвищити якість та ефективність судово-медичних експертиз, а також забезпечить більш ефективну підтримку правосуддя в Україні.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що успішні моделі публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг в зарубіжних країнах демонструють високий рівень інтеграції цих послуг у загальну медичну систему, а також ефективну співпрацю з правоохоронними органами. Впровадження цифрових технологій значно підвищує ефективність судово-медичних експертиз, що сприяє прозорості процесів і швидкому доступу до даних. З іншого боку, такі країни, як Швеція та Німеччина, успішно реалізують державне фінансування судово-медичних експертиз, що забезпечує їхню доступність та надійність. Україна має всі можливості для запозичення цього досвіду, зокрема через впровадження сучасних технологій, реформування фінансування системи судово-медичної експертизи та підвищення рівня професійної підготовки судово-медичних експертів. Такі кроки сприятимуть покращенню якості надання цих послуг та зміцненню зв’язків між медичними установами й органами правосуддя, що є необхідним для забезпечення ефективного правосуддя у державі.

Висновки до першого розділу

1. Розкрито сутність публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, як складової системи охорони здоров'я проаналізовано його основні функції, зокрема стратегічне планування, координацію, контроль і реалізацію публічної політики, а також досліджено ключові принципи управління − прозорість, підзвітність, ефективність та інклюзивність. Встановлено, що публічне управління у сфері судово-медичної експертизи є багатокомпонентною системою, яка поєднує різні рівні державного управління та залучає до процесів прийняття рішень усіх зацікавлених сторін, включаючи державні установи, медичні заклади, громадські організації та приватний сектор. Важливим аспектом є здатність системи адаптуватися до сучасних викликів, таких як децентралізація, цифровізація та зміни у структурі надання медико-експертних послуг, що потребує впровадження нових управлінських підходів. Окремо підкреслено роль судово-медичної експертизи, яка забезпечує дотримання правових і професійних стандартів у системі охорони здоров'я, виступаючи механізмом моніторингу та контролю за якістю медичних послуг.

2. Історичний розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні пройшов тривалий та багатогранний шлях, що відображає соціальні, політичні й економічні трансформації держави. Еволюція цієї системи демонструє інтеграцію традиційних практик та сучасних підходів, спрямованих на вдосконалення публічного управління і забезпечення належної якості медико-експертних послуг. На ранніх етапах, у період Київської Русі, судово-медична експертиза мала переважно формально-доказовий характер, виконуючи функцію оцінки тілесних ушкоджень. У подальші століття, в період Великого князівства Литовського та Речі Посполитої, почала формуватися практика залучення професійних медиків, однак через відсутність централізованого регулювання діяльність залишалася нерегулярною та залежною від суб'єктивних рішень

експертів. З приєднанням українських земель до російської імперії (XVIII–XIX ст.) відбулася централізація публічного управління у сфері судово-медичної експертизи. Було запроваджено нормативно-правову базу, започатковано підготовку спеціалізованих кадрів і створено перші судово-медичні установи. У цей період було закладено основи сучасної системи експертиз, зокрема, впроваджено стандартизовані методики і процедури. У радянський період судово-медична експертиза була централізована, інтегрована в загальнодержавну систему охорони здоров'я та правосуддя, що сприяло стандартизації діяльності, розвитку матеріально-технічної бази та підготовки кадрів. Було створено спеціалізовані навчальні заклади й науково-дослідні інститути, які формували професійну культуру у сфері судової медицини. Після здобуття незалежності у 1991 році система судово-медичної експертизи в Україні зазнала суттєвих трансформацій, зокрема, децентралізації управління, розробки національних стандартів та адаптації до міжнародних підходів. Впровадження європейських стандартів, зокрема в ідентифікації загиблих, застосування сучасних методів ДНК-аналізу та створення електронних баз даних, сприяли підвищенню довіри до системи. Водночас залишається актуальним вирішення проблем фінансування, цифровізації та кадрового забезпечення. У період військових дій, особливо після 2022 року, роль судово-медичної експертизи значно зросла. Ідентифікація загиблих, документування військових злочинів і забезпечення доказової бази для міжнародного правосуддя стали ключовими завданнями. В умовах війни відновлена співпраця з міжнародними партнерами забезпечила впровадження сучасних технологій та мобільних лабораторій, що дозволяє проводити експертизи навіть у кризових умовах. Таким чином, історичний розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні свідчить про постійне вдосконалення системи, яка відповідає сучасним викликам та потребує подальших реформ для надання медичних послуг населенню та інтеграції у міжнародний контекст у відповідності до глобальних стандартів.

3. Досліджено зарубіжний досвід публічного управління у сфері надання медико-експертних послуг, а також можливості адаптації найбільш ефективних практик для України. У ході аналізу були розглянуті системи країн Західної, Північної, Центральної та Східної Європи, Північної Америки та Азії. Країни Західної Європи, такі як Німеччина, Франція, Нідерланди та Бельгія, демонструють добре структуровані системи медичного страхування, що охоплюють медико-експертні послуги, які регулюються національними або регіональними законами. Судово-медичні установи тісно співпрацюють з університетами та правоохоронними органами, що сприяє високому рівню експертиз та їх доступності. Країни Північної Європи, такі як Швеція, Фінляндія, Норвегія та Данія, мають централізовані системи охорони здоров'я, де судово-медична експертиза є важливою складовою правової системи. Вони забезпечують доступність судово-медичних послуг для всіх верств населення та підтримують високий рівень державного контролю. У Центральній та Східній Європі, таких як Польща, Чехія, Угорщина та Словаччина, судово-медична експертиза також регулюється органами державної влади і є частиною кримінальних розслідувань, що фінансуються здебільшого через державні фонди. У Північній Америці, зокрема в США, Канаді, Мексиці та Кубі, моделі охорони здоров'я варіюються від приватних до державних систем, але судово-медичні послуги залишаються важливими елементами кримінального правосуддя, фінансуючись через державні чи приватні джерела. В Азії, особливо в Японії, Південній Кореї, Китаї та Індонезії, використання сучасних технологій та цифрових інструментів дозволило підвищити ефективність медико-експертних послуг, а також інтегрувати їх у національні системи охорони здоров'я. Для України важливою можливістю є адаптація елементів вищезазначених моделей, зокрема впровадження цифрових технологій, як у Південній Кореї та Японії, що дозволить підвищити прозорість і швидкість судово-медичних експертиз. Інтеграція судово-медичних послуг у загальну систему охорони здоров'я з відповідним державним фінансуванням, як у

країнах Західної Європи, може підвищити їхню доступність і якість. Крім того, створення спеціалізованих центрів судово-медичних експертиз і налагодження тісної співпраці з правоохоронними органами стане важливим кроком для підвищення ефективності української системи судово-медичної експертизи.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УКРАЇНІ

2.1 Огляд правового забезпечення судово-медичної експертизи в Україні

На сьогоднішній день, правове регулювання здійснення судово-медичної експертизи в Україні є надзвичайно важливим аспектом системи охорони правопорядку та забезпечення справедливості. Актуальність цього питання зростає в умовах сучасних викликів, таких як зростання кількості кримінальних справ, розвиток нових методів досліджень, постійне реформування правової системи та повномасштабне вторгнення росії в Україну. Судово-медична експертиза відіграє ключову роль у забезпеченні доказової бази в судових процесах, особливо у кримінальних справах, де об’єктивність і точність експертних висновків є критично важливими. Тому ефективне правове регулювання цієї сфери є запорукою дотримання прав громадян та справедливого правосуддя.

Історично розвиток правової бази судово-медичної експертизи в Україні бере початок з часів існування СРСР, коли було закладено основи законодавства, що регламентувало діяльність медичних експертів у кримінальних та цивільних справах. Після здобуття незалежності, українська правова система почала зазнавати змін, адаптуючи законодавство до нових умов. Одним із перших вагомих кроків у формуванні правової бази для судово-медичної експертизи стало прийняття Закону України “Про судову експертизу” у 1994 році. Даний Закон визначив правовий статус судових експертів, зокрема судово-медичних експертів, та окреслив ключові положення, що регулюють порядок проведення експертиз у кримінальних, цивільних та адміністративних справах. Закон закріпив базові принципи діяльності судових експертів, що є основою для забезпечення

об'єктивності та неупередженості їхніх висновків. За словами науковців Н. Ткаченко та В. Алєксєйчук, вказаний Закон став важливим етапом у формуванні системи інституцій судової експертизи в Україні, що дозволило розвивати систему експертного забезпечення на сучасному рівні [131].

Додатково, заступник міністра юстиції О. Банчук підкреслює, що чинна редакція закону потребувала значних оновлень для врахування міжнародних стандартів та розвитку судово-експертної діяльності, що сприяло поліпшенню координації між органами державної влади та експертними установами [134]. Доцільно зазначити, що станом на 2024 рік, Закон діє в сучасній редакції, оновленій з 1 січня 2024 року № 3460-IX [106].

Слід зазначити, що Закон "Про судову експертизу" встановлює правовий статус судового експерта, визначаючи його права, обов'язки та відповідальність. Серед основних положень Закону можна виділити такі ключові моменти:

- *права судових експертів* − вони мають право самостійно визначати методики проведення експертиз, обирати способи дослідження та отримувати необхідну інформацію для виконання своїх обов'язків;
- *обов'язки судових експертів* − експерти повинні діяти в межах чинного законодавства, дотримуватися принципу неупередженості та об'єктивності. Вони несуть відповідальність за достовірність і якість наданих висновків;
- *етичні вимоги* − Закон передбачає чіткі етичні норми, яких зобов'язані дотримуватися судові експерти, особливо в контексті конфіденційності інформації та уникнення конфліктів інтересів [106].

У сучасній редакції Закону, яка містить численні доповнення та уточнення, регламентуються нові положення, що стосуються адаптації до сучасних умов. Закон встановлює стандарти проведення експертиз з використанням сучасних методів дослідження, впровадження цифрових технологій, що значно підвищує ефективність та швидкість проведення експертиз . Крім того, було розширено правовий інструментарій, що дозволяє судово-медичним експертам активно

співпрацювати з правоохоронними органами, міжнародними експертними установами та органами охорони здоров'я . Закон України "Про судову експертизу" в редакції 2024 року також включає положення про навчання та підготовку судових експертів, необхідність їхньої сертифікації та контроль за їхньою діяльністю з боку Міністерства юстиції України . Вказане дозволяє гарантувати високий рівень професіоналізму експертів, що є критично важливим у контексті судових процесів.

Отже, Закон "Про судову експертизу" є основоположним документом у регулюванні діяльності судово-медичних експертів в Україні, забезпечуючи правову основу для їхньої роботи, захисту прав та інтересів учасників судових процесів, а також підтримуючи національні та міжнародні стандарти судово-медичної діяльності .

Також варто відзначити Кримінальний процесуальний кодекс України (далі − КПК), перша редакція якого була ухвалена 13 квітня 2012 року (№ 4651-VI) [50]. Вказаний документ є ключовим нормативно-правовим актом, що визначає порядок застосування судово-медичних експертиз у кримінальних провадженнях, регулюючи механізми залучення експертів, їхні повноваження та роль у процесі оцінки доказів у кримінальних справах. Він визначає, в яких випадках призначається судово-медична експертиза, які повноваження мають слідчі органи щодо залучення експертів, а також процедури проведення експертиз і оцінки їхніх результатів у кримінальному процесі.

Зокрема, експерти, такі як І. Сівчук, відзначають важливість сучасних процесуальних змін у КПК, які забезпечують незалежність судово-медичних експертів та прозорість процесу правосуддя [121]. Однією з важливих норм є положення, що висновок судово-медичної експертизи є одним із ключових доказів у кримінальних справах. Вказані зміни сприяють тому, що висновки не можуть бути ігноровані або відкинуті без належних підстав, що підвищує надійність доказової бази .

Останні оновлення КПК, прийняті 7 вересня 2024 року, також акцентують на важливості цифрових технологій у процесі проведення експертиз. За словами юриста І. Шевченка, впровадження нових підходів, таких як відеоконференції та електронний документообіг, значно полегшує взаємодію між судовими експертами та слідчими органами, особливо в умовах воєнного стану, що дозволяє швидше й ефективніше обробляти докази та результати експертиз [51].

Враховуючи вищевказане, варто сказати, що зміни у КПК України не тільки забезпечують об'єктивність та неупередженість судово-медичних експертиз, але й допомагають оптимізувати процеси кримінального розслідування, покращуючи загальну ефективність кримінального судочинства.

Додатково, слід звернути увагу на Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про затвердження Порядку проведення судово-медичного розтину тіл осіб, померлих з підозрою на коронавірусну хворобу (COVID-19)” від 22 вересня 2020 року № 2151, який став важливим елементом реагування України на пандемію, оскільки він детально регламентує процедуру проведення судово-медичних експертиз у випадках смерті осіб з підозрою на COVID-19 [101]. Під час пандемії COVID-19 судово-медична служба стикнулася з новими викликами, оскільки такі розтини мали проводитися з особливою обережністю через високий ризик зараження медичного персоналу.

Наказ передбачає чіткий регламент дій, включаючи обов’язкове використання засобів індивідуального захисту, щоб мінімізувати ризики для медичних працівників, а також встановлює суворі санітарні норми під час проведення розтинів. Дезінфекція приміщень, обладнання та спеціальні протоколи роботи з тілами померлих є обов’язковими умовами, які регламентуються цим наказом. Важливим елементом є також детальна документація всіх етапів процесу, що підтверджує або спростовує наявність COVID-19 у померлого, з метою дотримання прозорості і точності результатів експертизи

Як відзначають вчені, такі як В. Хомутенко та А. Хомутенко, вказаний наказ забезпечив захист медичного персоналу під час пандемії, ставши одним із ключових елементів національної системи протидії COVID-19 [140]. Наказ за словами вказаних вчених також дозволив уникнути багатьох можливих спалахів інфекцій у медичних установах завдяки суворому дотриманню правил безпеки . Крім того, це стало прикладом того, як держава може швидко реагувати на надзвичайні ситуації, створюючи необхідні регуляції для збереження життя як пацієнтів, так і медичних працівників.

Отже, даний документ не тільки допоміг регулювати роботу судово-медичних експертів в умовах пандемії, але й став важливим механізмом для зменшення ризиків зараження, забезпечення ефективної роботи служб у кризових ситуаціях та зміцнення національної системи охорони здоров'я.

Заслуговує на увагу також Наказ Міністерства охорони здоров'я України "Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України" від 17 січня 1995 року № 248/784, який є одним із основоположних документів, що заклали базу для організації судово-медичної експертизи в країні [103]. Він був спрямований на створення ефективної системи управління судово-медичними установами, удосконалення їхньої діяльності та забезпечення високої якості експертних досліджень. Важливим елементом цього наказу було впровадження нормативних документів, які регулюють різні види експертиз, від судово-медичного огляду тіл до аналізу тілесних ушкоджень.

Згідно з Наказом, велика увага приділялася створенню організаційних умов для судово-медичної служби, включаючи матеріально-технічне забезпечення. Вказане охоплювало забезпечення спеціалізованих приміщень для зберігання тіл і проведення складних експертиз, а також необхідне оснащення для виконання відповідних завдань. Експерт у галузі судово-медичної експертизи О. Устінов підкреслює, що цей наказ відіграв ключову роль у налагодженні системної роботи судово-медичних установ, забезпечивши ефективну координацію між судово-

медичними закладами, медичними установами та правоохоронними органами [135].

Завдяки цьому Наказу було забезпечено не тільки матеріально-технічну базу, а й розроблені стандарти для підвищення кваліфікації експертів. Регулярне підвищення рівня фахівців, передбачене наказом, дозволило покращити якість судово-медичних досліджень, що сприяє підвищенню довіри до експертних висновків у кримінальних і цивільних справах. Наказ також забезпечує прозорість і відповідальність під час проведення експертиз, оскільки налагоджена система координації між установами сприяє оперативному виконанню завдань судово-медичної служби в Україні.

У цілому, окреслений наказ став фундаментальним документом для розвитку судово-медичної служби в Україні. Він забезпечив організаційну та матеріально-технічну базу для її ефективної діяльності, впровадив чіткі стандарти для проведення експертиз та підвищення кваліфікації експертів. Завдяки цьому наказу, судово-медичні установи отримали можливість налагодити якісну координацію з іншими медичними закладами та правоохоронними органами, що сприяло підвищенню рівня прозорості, відповідальності та довіри до результатів експертиз у кримінальних і цивільних справах

При цьому не слід забувати про Наказ Міністерства охорони здоров’я України “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров’я України” від 15 травня 2024 року № z0693-24, який регламентує внесення змін до низки нормативно-правових актів, які регулюють діяльність у сфері охорони здоров’я [96]. Основна мета наказу полягає в модернізації процедур і стандартів медичних послуг, адаптації їх до сучасних викликів і умов, а також у забезпеченні більш ефективного управління в рамках системи охорони здоров’я України. Одним із ключових аспектів наказу є оновлення стандартів для проведення судово-медичних експертиз, що включає інтеграцію сучасних методів

і технологій, таких як цифрові інструменти та спеціалізоване програмне забезпечення, що підвищує ефективність проведення експертиз.

У дослідженні “Криміналістика та судова експертиза у XXI столітті” науковці К. Ковальов та Н. Житник відзначають, що впровадження цих змін сприяє покращенню роботи судово-медичних експертів, спрощенню взаємодії між медичними установами та органами правосуддя, а також підвищенню якості судово-медичних досліджень [49]. Зокрема, Д. Гуріна наголошує на тому, що сучасні цифрові технології дозволяють експертам швидше та точніше виконувати свої завдання, що особливо важливо в кримінальних справах [49].

Загалом, зазначений документ сприяє оптимізації роботи судово-медичних бюро, встановлюючи нові вимоги до навчання та сертифікації фахівців, а також забезпечує контроль за дотриманням етичних норм в процесі проведення експертиз, що підвищує прозорість і відповідальність експертів у виконанні їхніх завдань

Доречно також звернути увагу на Інструкцію про проведення судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 року, № z0254-95, яка є важливим нормативно-правовим актом, що регулює порядок проведення судово-медичних експертиз в Україні [33]. Вона встановлює основні етапи та принципи здійснення експертиз, впроваджуючи чіткі стандарти для судово-медичних установ. Відповідно до окресленої Інструкції, судово-медична експертиза здійснюється на основі кримінальних або цивільних проваджень з метою встановлення причин смерті, характеру тілесних ушкоджень, часу настання смерті, а також у разі необхідності − ідентифікації особи. Інструкція детально регламентує організацію і проведення експертиз, визначаючи права та обов’язки судово-медичних експертів. Особливий акцент зроблено на дотриманні стандартів, які забезпечують точність і наукову обґрунтованість висновків у рамках судових проваджень.

Як підкреслює науковець Н. Ткаченко, експертне забезпечення, включаючи судово-медичну експертизу, відіграє ключову роль у кримінальному провадженні,

оскільки забезпечує належне розуміння обставин справи і сприяє об'єктивному встановленню істини. Вона наголошує на важливості дотримання чітких процедур та високих стандартів якості експертиз для досягнення ефективного правосуддя [130].

Слід додати, що Інструкція також регулює питання етики та конфіденційності у процесі проведення судово-медичних досліджень. Вона враховує міжнародні норми та стандарти у галузі судово-медичної експертизи, що гарантує захист прав людини під час проведення експертиз та відповідність міжнародним стандартам.

У цілому, Інструкція про проведення судово-медичної експертизи, регламентує основні етапи та стандарти судово-медичних досліджень, забезпечуючи точність, наукову обґрунтованість висновків, а також дотримання етичних норм, що є необхідними для гарантування прав людини та відповідності міжнародним стандартам.

Проте, не можна оминути увагою і Постанову Пленуму Верховного Суду України від 25 травня 1998 року, № v0015700-98, яка є одним із ключових нормативно-правових актів, що регулює проведення судових експертиз у кримінальних та цивільних справах [105]. Вона детально визначає правові аспекти призначення та проведення судових експертиз, зокрема закріплює основні принципи судово-експертних досліджень. Основна мета цього документа − забезпечити, щоб судові експертизи були невід'ємною частиною судового процесу, а також гарантувати їхню об’єктивність та неупередженість.

Документ охоплює важливі питання, такі як кваліфікаційні вимоги до експертів, відповідальність за достовірність експертних висновків, а також чітке дотримання науково обґрунтованих методів під час проведення експертиз. Постанова також підкреслює, що висновки експертів повинні мати доказову силу в судових розглядах, що забезпечує справедливість судочинства в Україні. Науковець у сфері криміналістики, В. Ортинський, звертає увагу на важливість

правової регламентації експертної діяльності, оскільки вона забезпечує належний рівень якості та об’єктивності судових досліджень, що, у свою чергу, сприяє ефективному вирішенню кримінальних справ [72].

Враховуючи вищевказане, можна стверджувати, що Постанова Пленуму Верховного Суду України є важливим правовим інструментом, який забезпечує надійну правову основу для судових експертиз, гарантуючи їхню об’єктивність, наукову обґрунтованість і доказову силу в судових розглядах, що сприяє справедливому судочинству в Україні .

Додатково, у процесі детального розгляду правового забезпечення судово-медичної експертизи важливо звернути увагу на регламентацію прав та обов’язків судово-медичних експертів. Одним із ключових аспектів у цій сфері є законодавчі акти, що визначають не лише правовий статус експертів, але й чітко окреслюють їхні права та обов’язки під час проведення експертиз. Закон “Про судову експертизу” надає експертам право вибору методик дослідження, можливість доступу до всіх необхідних матеріалів для проведення об'єктивної експертизи, а також визначає їхню роль як незалежних фахівців, що мають надавати суду неупереджені та обґрунтовані висновки [106].

Однак, окрім прав, законодавство також чітко регламентує обов’язки судово-медичних експертів. Вони повинні суворо дотримуватися всіх положень чинних нормативних документів, зокрема розпоряджень Міністерства охорони здоров’я України, які регулюють специфічні аспекти їхньої діяльності. Окреслене включає правильне оформлення експертних висновків, дотримання встановлених термінів проведення експертиз, а також відповідальність за повноту та точність проведених досліджень. Крім того, судово-медичні експерти зобов’язані дотримуватися вимог щодо конфіденційності інформації, що стосується об'єктів дослідження та учасників судових процесів.

Етичні норми є невід’ємною частиною регламентації роботи судово-медичних експертів. У сучасному законодавчому полі України наголошується на

необхідності дотримання високих стандартів професійної етики, що включають обов'язкову неупередженість, об'єктивність і чесність у виконанні обов'язків. Вказане гарантує, що експерт не піддаватиметься зовнішньому тиску і надаватиме лише ті висновки, які базуються на достовірних фактах і наукових методах. Відповідальність судово-медичних експертів також передбачає серйозні наслідки за порушення етичних норм або недбале виконання своїх обов'язків, що може вплинути на судовий процес або правосуддя в цілому [41].

Так, можна сказати, що правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні базується на системі правових норм, які охоплюють ключові аспекти діяльності експертів, їхню взаємодію з іншими органами державної влади, а також забезпечують етичні стандарти і професійну відповідальність. Аналіз вказаних правових механізмів дозволяє виділити основні напрямки регулювання та визначити їхній вплив на ефективність судово-медичних досліджень. Таблиця 2.1. надає узагальнений огляд правового забезпечення судово-медичної експертизи та ілюструє основні аспекти правового регулювання даної сфери.

Таблиця 2.1.

Загальний аналіз правового забезпечення судово-медичної експертизи в Україні

№	Ключові аспекти правового регулювання	Опис
1	Статус судово-медичних експертів	Визначає права, обов'язки та відповідальність судово-медичних експертів. Регулюється як на національному рівні, так і міжнародними стандартами
2	Методичні підходи до експертизи	Експертам надається право вибору методик досліджень і використання сучасних технологій для підвищення ефективності експертиз
3	Етичні стандарти	Визначає етичні норми, зокрема конфіденційність, неупередженість і відсутність конфліктів інтересів під час проведення експертиз
4	Взаємодія з державними установами	Забезпечує координацію між судово-медичними експертами, правоохоронними органами та медичними установами
5	Підготовка і сертифікація експертів	Включає вимоги до навчання, сертифікації та контролю за діяльністю експертів для забезпечення високого рівня професіоналізму
	Правова відповідальність	Визначає відповідальність за якість експертних висновків

6		і дотримання встановлених норм, що є основою для судових процесів
7	Впровадження сучасних технологій	Передбачає використання цифрових інструментів для оптимізації експертиз та поліпшення взаємодії між інституціями
8	Міжнародна співпраця	Забезпечує інтеграцію міжнародних стандартів і співпрацю з закордонними експертними установами

Таблицю складено автором на основі аналізу джерел [33, 50, 51, 96, 101, 103, 105, 106].

Отож, виходячи з табл. 2.1., стає очевидним, що правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні охоплює широкий спектр питань, починаючи від статусу експертів і методології досліджень, до етичних норм і конфіденційності. Впровадження сучасних технологій та вдосконалення координації між органами правосуддя та експертами сприяє підвищенню якості експертиз, однак залишається необхідність подальшого вдосконалення контролю за якістю, професійної підготовки та забезпечення незалежності експертів.

Додатково слід зауважити, що у контексті розвитку правового забезпечення судово-медичної експертизи в Україні важливим є аналіз впливу міжнародних стандартів та адаптації правових норм до світових вимог. Україна перебуває у процесі постійного вдосконалення своєї правової системи, зокрема у сфері судово-медичної експертизи, що є важливою складовою забезпечення правосуддя. Вказане особливо актуально в умовах сучасних викликів, пов’язаних з міжнародною співпрацею та необхідністю дотримання стандартів, викладених у міжнародних правових актах. Значний вплив на реформування судово-медичної експертизи в Україні справляють міжнародні угоди, серед яких ключову роль відіграють документи ООН, Всесвітньої організації охорони здоров’я, а також різних міжнародних судово-медичних асоціацій. Одним із важливих аспектів цієї інтеграції є узгодження процедур судово-медичних експертиз із міжнародними правовими нормами, що гарантує неупередженість та об'єктивність досліджень. Такий підхід забезпечує довіру до висновків експертів на міжнародному рівні та

сприяє інтеграції української судово-медичної експертизи у світову систему правосуддя [38].

Важливо зазначити, що інтеграція міжнародних стандартів вимагає не лише адаптації нормативно-правової бази, але й удосконалення методів проведення судово-медичних експертиз. Наприклад, Україна почала активно використовувати досвід країн ЄС у питаннях цифровізації процесів експертизи та створення централізованих баз даних, що забезпечують швидший доступ до інформації та покращують комунікацію між правоохоронними органами. Впровадження таких технологій дозволяє значно підвищити якість та ефективність експертиз, що особливо важливо у складних кримінальних розслідуваннях.

Крім того, Україна активно працює над удосконаленням етичних стандартів для судово-медичних експертів, спираючись на міжнародні рекомендації. Наприклад, в рамках Європейської конвенції з прав людини та біоетики, велику увагу приділено дотриманню етичних норм під час проведення медичних експертиз, що включає забезпечення конфіденційності, об’єктивності та професійності. Адаптація цих етичних норм в Україні стала важливим етапом на шляху до підвищення рівня професійної підготовки судово-медичних експертів та забезпечення їхньої незалежності у процесі проведення експертиз [150].

Окремо варто зазначити роль міжнародних стандартів у розробці методик судово-медичної експертизи. Наприклад, рекомендації Міжнародної асоціації судово-медичних експертів активно впроваджуються в Україні для покращення точності та надійності результатів експертиз. Окреслене включає використання сучасних технологій, таких як генетичні дослідження, що дозволяють ідентифікувати особи з високою точністю. Українські судово-медичні експерти починають активно застосовувати такі методики, що відповідають найсучаснішим міжнародним стандартам [89].

Також важливою складовою адаптації міжнародних стандартів є вдосконалення правової бази щодо захисту прав осіб, залучених до процесу

судово-медичних експертиз. Україна інтегрувала положення Європейської конвенції про захист прав людини, зокрема щодо права на справедливий судовий процес та захисту від неналежного поводження під час розслідувань. Вказане забезпечує дотримання прав підозрюваних та потерпілих, а також гарантує прозорість судово-медичних процедур.

На особливу увагу заслуговує впровадження міжнародних стандартів у сфері медико-криміналістичних досліджень. Українська система почала використовувати практики країн ЄС та НАТО, зокрема щодо забезпечення прозорості та неупередженості під час розслідувань, що включають судово-медичні дослідження. Важливо зазначити, що країни НАТО мають розвинену систему правового регулювання судово-медичних досліджень у військових конфліктах, що також активно адаптується в Україні в умовах сучасних військових викликів.

Крім того, Україна розглядає можливість інтеграції практик інших країн, зокрема в питаннях врегулювання роботи експертів у випадках масових злочинів чи надзвичайних ситуацій. Такий досвід є особливо цінним у контексті останніх подій, коли необхідно оперативно проводити судово-медичні експертизи на місцях бойових дій або масових катастроф. Досвід країн, що мають розвинені процедури реагування на такі ситуації, може бути корисним для вдосконалення української системи.

Таким чином, Україна робить важливі кроки для гармонізації своєї судово-медичної експертизи з міжнародними стандартами, враховуючи як правові, так і технічні аспекти. Інтеграція міжнародного досвіду дозволяє підвищити якість судово-медичних досліджень, забезпечуючи тим самим прозорість і ефективність української правової системи.

Однак, на шляху до повної інтеграції міжнародних стандартів у систему правового забезпечення судово-медичної експертизи в Україні існує низка викликів, які ускладнюють цей процес. Передусім, ситуація значно загострилася

через повномасштабне вторгнення РФ, що призвело до значного збільшення кількості експертиз, зокрема у випадках воєнних злочинів, масових катастроф і тяжких злочинів, які вимагають негайного криміналістичного дослідження. Війна також призвела до ускладнення доступу до доказів на тимчасово окупованих територіях, що ускладнює процес збору та аналізу доказової бази для судових справ.

Окрім цього, проблема виникає у кадровій сфері судово-медичної експертизи. У зв'язку з мобілізацією значної кількості експертів або їх еміграцією, система судово-медичних експертиз в Україні відчуває дефіцит кваліфікованих фахівців. Вказане призводить до затримок у проведенні експертиз і створює ризик зниження їх якості, що, у свою чергу, впливає на процес правосуддя. Нестача досвідчених експертів також збільшує навантаження на тих, хто залишається, що може стати причиною помилок або неточностей у висновках [108].

Цифровізація процесів є ще однією суттєвою вимогою, зумовленою не лише війною, але й загальною світовою тенденцією до модернізації та автоматизації систем. В Україні вже впроваджуються електронні системи обробки даних, що дозволяють зберігати результати експертиз та комунікувати між установами в онлайн-форматі. Однак, цифровізація також стикається з проблемами: відсутність сучасного обладнання та програмного забезпечення у багатьох регіонах, технічна непідготовленість персоналу та недостатній рівень фінансування цих процесів є значними бар'єрами для повної цифровізації судово-медичних процесів [55].

Ще один виклик полягає у необхідності впровадження нових методик проведення експертиз, що пов'язані з воєнними злочинами та масовими загибелями. Окреслене передбачає не лише розробку відповідних нормативних актів, але й застосування міжнародних стандартів для забезпечення прозорості процесів, що має важливе значення у випадках міжнародних розслідувань та судових процесів.

Окрім технічних і організаційних викликів, виникають також етичні питання, що стосуються роботи експертів у складних умовах. Війна принесла нові моральні дилеми для судово-медичних фахівців, які повинні працювати у зонах бойових дій, взаємодіяти з тілами загиблих та забезпечувати об'єктивність і неупередженість під час проведення експертиз. Дотримання міжнародних етичних стандартів у таких умовах є важливою складовою реформування судово-медичної системи України [122].

Загалом, війна та нові виклики, пов’язані з воєнним конфліктом, значно вплинули на правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні. Попри активні спроби адаптації до нових умов та цифровізації процесів, залишається багато аспектів, що потребують вирішення. Вказане, зокрема, стосується правової бази, технічної модернізації, кадрового забезпечення та впровадження міжнародних стандартів, що дозволить підвищити ефективність системи судово-медичних експертиз у складних умовах воєнного часу.

Підсумовуючи, можна сказати, що правове регулювання здійснення судово-медичної експертизи в Україні є важливою частиною забезпечення справедливого судочинства та захисту прав учасників судових процесів. Вивчення основних законодавчих актів, таких як Закон України “Про судову експертизу”, дозволило зрозуміти, що система регулювання цієї галузі поступово розвивалася, враховуючи національні та міжнародні вимоги. Визначення правового статусу судових експертів, їхніх обов’язків і прав, а також процедури проведення експертиз є ключовими елементами для забезпечення об’єктивності та незалежності судово-медичних висновків. Кримінальний процесуальний кодекс України також відіграє важливу роль у визначенні процедури використання судово-медичних експертиз у кримінальних справах. Його положення чітко регламентують випадки, в яких необхідно залучати експертів, а також встановлюють вимоги щодо порядку оцінки їхніх висновків. Накази Міністерства охорони здоров’я України, які стосуються організації та проведення експертиз,

деталізують практичні аспекти цього процесу та сприяють вдосконаленню організації роботи експертних установ. З огляду на нові виклики, що постали перед судово-медичною експертизою в умовах повномасштабної війни, стає очевидним, що правова база повинна адаптуватися до сучасних реалій. Потреба у проведенні експертиз у складних умовах, зокрема на окупованих територіях, створює нові завдання для законодавства. Більш того, збільшення кількості експертиз, пов'язаних з воєнними злочинами та іншими тяжкими правопорушеннями, ставить під сумнів спроможність існуючої системи ефективно реагувати на зростання попиту на такі послуги.

Важливим аспектом у розвитку судово-медичної експертизи є цифровізація процесів. Запровадження електронних систем для зберігання та обробки даних має на меті полегшити взаємодію між експертними установами та судами, підвищуючи прозорість і надійність результатів. Проте недостатня технічна підготовка та відсутність сучасного обладнання в деяких регіонах України створюють перешкоди для швидкого впровадження нових технологій. Дані аспекти вимагають суттєвого вдосконалення не лише на рівні технічної бази, але й у нормативно-правовому забезпеченні процесів. Загалом, варто стверджувати, що для вдосконалення системи судово-медичної експертизи в Україні необхідно зробити ряд важливих кроків. Зокрема, модернізація законодавства, підвищення рівня кваліфікації фахівців, а також розвиток цифрових інструментів і впровадження етичних стандартів стануть важливими складовими на шляху до підвищення ефективності судово-медичних послуг.

2.2. Організаційні та структурні проблеми в системі судово-медичної експертизи

Судово-медична експертиза відіграє ключову роль у забезпеченні справедливості та правопорядку в Україні, виконуючи важливі функції в рамках

кримінального, цивільного, адміністративного та інших видів судочинства. Її основним завданням є надання об'єктивних наукових висновків щодо тілесних ушкоджень, причин смерті, аналізу речових доказів та інших аспектів, що стосуються кримінальних розслідувань або судових справ. Функціонування судово-медичної експертизи забезпечує незалежність судових рішень, сприяє захисту прав потерпілих і відповідачів, а також допомагає встановленню об'єктивної істини в процесі розгляду справ.

Організація судово-медичної експертизи в Україні побудована на багаторівневій структурі, що включає судово-медичні бюро та їхні регіональні підрозділи. Кожен з цих органів виконує певні функції у сфері експертизи, координації та контролю якості проведених досліджень. Основні інституції, такі як Міністерство охорони здоров’я України та підпорядковані йому установи, відповідальні за нормативне регулювання і функціонування експертної служби, забезпечують дотримання встановлених стандартів і надають необхідну інфраструктуру для роботи судово-медичних експертів.

Структурна організація судово-медичних установ передбачає чітке розмежування компетенцій між різними рівнями експертної системи, що сприяє належному виконанню покладених на них завдань. Водночас, існують певні інституційні проблеми, пов’язані з недосконалістю розподілу матеріально-технічних ресурсів та недостатнім фінансуванням, що ускладнює ефективне функціонування всієї системи. Так, необхідність модернізації організаційної структури та удосконалення нормативно-правової бази є важливими завданнями для забезпечення високої якості та об’єктивності судово-медичних досліджень в Україні.

Доцільно звернути увагу на те, що система судово-медичної експертизи в Україні стикається з серйозною проблемою − недостатньою кількістю кваліфікованих фахівців та спеціалізованих установ. Вказане ускладнює процеси розслідування та правосуддя, оскільки своєчасна та якісна експертиза є ключовою

складовою кримінальних і цивільних справ. Причинами даної проблеми є тривалий процес підготовки експертів, недостатнє фінансування, а також зміни в законодавстві, які обмежують участь приватних експертів.

Відсутність належної кількості судово-медичних установ і експертів призводить до перевантаження наявних фахівців, особливо в великих містах. Як зазначає І. Мудра, заступниця керівника Офісу Президента України, зазначена ситуація не лише уповільнює процеси правосуддя, але й створює ризик для його якості. Для вирішення цієї проблеми необхідно впровадити структурні реформи, зокрема розширити кількість судово-медичних установ та запровадити програми підвищення кваліфікації для молодих фахівців [34].

Додатково, представники Національної асоціації адвокатів України зазначають, що через нововведення у законодавстві приватні експерти більше не можуть брати участь у кримінальних провадженнях, що ще більше знижує доступність судово-медичних послуг [110]. Вказане призводить до нерівномірного розподілу фахівців по регіонах, деякі з яких взагалі залишаються без кваліфікованих експертів, особливо у віддалених частинах країни. Відсутність сучасного обладнання та необхідних ресурсів також погіршує ситуацію. Слід зазначити, що без технічного переоснащення судово-медичні установи не можуть забезпечити належну якість експертиз, що впливає на хід розслідувань і судових процесів.

Так, можна сказати, що проблема нестачі судово-медичних експертів і спеціалізованих установ в Україні зумовлена тривалим процесом підготовки фахівців, недостатнім фінансуванням та законодавчими змінами, які обмежують участь приватних експертів. Зазначене призводить до нерівномірного розподілу експертів по регіонах і перевантаження існуючих установ, що суттєво уповільнює процеси правосуддя і знижує якість експертиз.

Додатково, нерівномірність розподілу ресурсів і спеціалістів між регіонами України посилює ці проблеми, оскільки віддалені регіони часто залишаються без

належної експертної підтримки. Вказане ускладнює доступ до судово-медичних експертиз, які можуть бути проведені лише в більших містах, де є більше ресурсів і фахівців. За словами Ю. Шатайла, судового експерта і завідувача Центру експертиз культурних цінностей, в державних установах накопичуються великі черги на проведення експертиз, що може призводити до затримок у судових процесах на кілька місяців або навіть років [43].

В свою чергу, Є. Юрченко, судовий експерт у сфері фізико-хімічних досліджень, наголошує, що відсутність атестованих експертів у певних галузях, особливо у віддалених регіонах, стає причиною неможливості розслідування певних кримінальних справ. Він зазначає, що без доступу до належних фахівців деякі справи залишаються нерозслідуваними через відсутність відповідної експертної підтримки, що значно впливає на якість правосуддя та рівність доступу до нього для громадян різних регіонів [43].

Отож, нерівномірний розподіл ресурсів і спеціалістів у судово-медичній експертизі України призводить до того, що віддалені регіони залишаються без належної експертної підтримки. Вказане створює значні затримки в проведенні експертиз, особливо в кримінальних справах, і поглиблює нерівність у доступі до правосуддя.

Додатково, важливим фактором, що впливає на якість судово-медичних експертиз в Україні, є відсутність сучасного технічного обладнання у багатьох установах. Застарілі технології значно знижують точність досліджень, особливо в кримінальних справах, де потрібні високоінформативні методи, такі як ДНК-аналіз. С. Тюлєнєв, директор Національного наукового центру судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, підкреслює, що технічна модернізація є критично необхідною для забезпечення належного рівня судових експертиз, оскільки відсутність сучасного обладнання обмежує можливості експертів проводити точні дослідження, що прямо впливає на результати правосуддя [69].

А. Гайченко, заступник міністра юстиції, також звертає увагу на важливість інвестицій у нові технології та методики для підвищення ефективності експертиз. Він відзначив, що для досягнення міжнародних стандартів необхідно впроваджувати новітні технології в криміналістичних лабораторіях. Вказане дозволить скоротити час на проведення експертиз і підвищити їхню точність, що, у свою чергу, сприятиме справедливості у судових процесах [69].

Крім того, науковці з центру ім. Бокаріуса наголошують на важливості міжнародної співпраці для обміну досвідом та впровадження новітніх технологій, які вже успішно використовуються в інших країнах. Такі технології, як біометрія та кіберкриміналістика, можуть значно покращити засоби розслідування злочинів і підвищити загальний рівень судово-медичних досліджень в Україні.

Враховуючи вищесказане, слід стверджувати, що відсутність сучасного технічного обладнання значно обмежує можливості судово-медичних експертів в Україні та знижує точність проведених досліджень. Для підвищення якості експертиз та забезпечення відповідності міжнародним стандартам необхідно впроваджувати новітні технології та модернізувати наявні лабораторії.

При цьому не слід забувати про проблеми взаємодії між судово-медичними експертами та правоохоронними органами, які є серйозною перешкодою для оперативного та якісного розслідування кримінальних справ в Україні. Як відзначають науковці, такі як А. Вознюк та М. Грига, слабка координація між цими структурами призводить до затримок у проведенні експертиз, що ускладнює використання результатів у розслідуванні та судових процесах [156]. Вони наголошують, що правоохоронні органи часто не надають вчасно всю необхідну інформацію, що затримує процес експертизи і тим самим негативно впливає на правосуддя

О. Снігерьов та Н. Філіпенко також підкреслюють, що неузгодженість у правовій регламентації та процедурних нормах ускладнює роботу експертів і призводить до відмови в прийнятті результатів експертиз у суді через порушення

процесуальних норм. Зазначене створює додаткові проблеми для правової системи, адже в результаті потерпають не лише розслідування, але й результативність судових рішень [123].

Заслуговує на увагу також думка вченої Т. Лози, яка наголошує на необхідності вдосконалення організаційної структури судово-експертної діяльності. Вона вважає, що чітка регламентація процедур обміну інформацією та краща координація між органами сприятимуть пришвидшенню процесу експертиз і покращенню їх якості [55].

В цілому, проблема взаємодії між судово-медичними експертами та правоохоронними органами є однією з ключових перешкод для ефективного розслідування кримінальних справ в Україні. Відсутність чіткої регламентації процедур і слабка координація призводять до затримок у проведенні експертиз, що ускладнює розслідування.

Загалом розглядаючи, структурні проблеми судово-медичної експертизи в Україні, можна вважати, що вони є суттєвою перешкодою для ефективного правосуддя. Вказані виклики призводять до перевантаження існуючих експертів, затримок у розслідуваннях, особливо в регіонах. Важливо модернізувати технічну базу, розширити навчальні програми та налагодити взаємодію між органами державної влади та експертами. Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати реформи та залучати інвестиції у нові технології.

Проте, не можна оминути увагою і організаційні проблеми судово-медичної експертизи, зокрема низький рівень управління та координації між органами державної влади, є значним викликом для забезпечення якості правосуддя в Україні. Як зазначає Ю. Клименко, неефективне управління та відсутність чітких механізмів взаємодії між Міністерством юстиції України та Міністерством охорони здоров’я України призводять до непорозумінь та затримок у проведенні експертиз. Експерти часто працюють без належного керівництва, що ускладнює

координацію дій та знижує відповідальність за якість і строки виконання експертиз [40].

Дана проблема виникає через розподілену відповідальність між різними державними установами, що в свою чергу створює проблеми з оперативністю прийняття рішень. Відсутність єдиної централізованої системи управління призводить до дублювання функцій, що знижує загальну продуктивність експертних установ. Як наслідок, експерти не мають чітких інструкцій щодо виконання своїх завдань, що ускладнює процес виконання судових експертиз.

Важливим аспектом є також відсутність належної нормативної бази, яка б чітко регламентувала обов'язки та повноваження експертів, що погіршує управління процесом. Без надійної нормативної підтримки і чіткої координації між органами правопорядку та експертними установами неможливо забезпечити належну відповідальність за строки виконання експертиз і їхню якість.

Таким чином, проблема низького рівня управління та координації судово-медичної експертизи потребує негайного вирішення через реформування структури управління і покращення співпраці між органами державної влади для підвищення ефективності проведення експертиз.

Поміж іншого, слід враховувати правову регуляцію процесу експертиз, яка є однією з важливих проблем судово-медичної експертизи в Україні. Відсутність чітких нормативних актів, що регулюють порядок призначення та проведення експертиз, створює невизначеність під час розслідувань. О. Рувіна підкреслює, що зміни в законодавстві мають бути спрямовані на усунення існуючих неузгодженостей. Відсутність чітких правових рамок може призвести до того, що результати експертиз будуть оскаржені або навіть визнані недійсними, що ставить під сумнів їхню достовірність [48].

Зазначена проблема значно ускладнює роботу експертів, оскільки відсутність стандартизованих процедур створює ризики під час розслідування. Експерти часто стикаються з тим, що їхні висновки можуть бути поставлені під

сумнів через недоліки в регуляції процесу експертиз. Вказане також підриває довіру до результатів, що призводить до затримок у судових процесах і ускладнює правосуддя. Варто наголосити на тому, що впровадження нових нормативних актів, які чітко регламентуватимуть процес експертиз, дозволить уникнути невизначеності. Важливим кроком до вирішення цієї проблеми є створення єдиної правової бази, яка б охоплювала всі аспекти судово-експертної діяльності, від призначення експертиз до оцінки їхніх результатів. Без таких змін правова невизначеність буде й надалі заважати ефективній роботі судово-медичних установ.

В цілому, вирішення проблеми правової регуляції процесу експертиз вимагає комплексного підходу та глибоких змін у законодавстві, що забезпечить належну відповідальність за результати експертиз і їхню надійність.

Однак, не менш важливими, слід вважати питання недостатнього фінансування системи судово-медичної експертизи, яке є ще однією ключовою проблемою, що безпосередньо впливає на якість роботи експертів. Обмежені бюджети не дозволяють належно технічно оснастити лабораторії та забезпечити оновлення обладнання, що призводить до того, що багато фахівців працюють на застарілих приладах. Окреслене суттєво знижує точність і швидкість проведення досліджень, що є критичним у сучасних умовах, де потрібні високоточні аналізи для судових процесів. Недостатнє фінансування також перешкоджає регулярному підвищенню кваліфікації фахівців, що необхідно для підтримки сучасного рівня експертних досліджень [55].

Одним із наслідків цього є те, що експерти стикаються з труднощами в проведенні складних аналізів, таких як ДНК-дослідження або фізико-хімічні експертизи, через відсутність належного обладнання. Окреслене створює додаткові затримки у розслідуваннях та знижує якість експертних висновків. Як зазначає Д. Кішко, сучасні технології є необхідними для того, щоб експерти могли

виконувати свої завдання ефективно, проте без фінансової підтримки їхнє впровадження є практично неможливим[6].

Окрім цього, обмежені бюджети впливають і на розвиток експертних установ. Недостатнє фінансування призводить до того, що лабораторії не можуть придбати новітні технології або підтримувати відповідні умови для проведення високоточних досліджень. Зазначене ставить українських експертів у невигідне становище порівняно з їхніми міжнародними колегами, де впровадження нових технологій вже стало стандартом.

Таким чином, варто стверджувати, що проблема недостатнього фінансування судово-медичної експертизи вимагає значних змін, включаючи збільшення державного фінансування та підтримку програм модернізації.

Загалом, організаційні проблеми судово-медичної експертизи в Україні, включаючи низький рівень управління, відсутність належної правової регуляції та недостатнє фінансування, суттєво знижують ефективність роботи експертів і уповільнюють правосуддя. Для вирішення зазначених викликів необхідно впровадити структурні реформи, що забезпечать кращу координацію між органами державної влади, оновлення технічної бази та покращення правових механізмів, що сприятиме підвищенню якості експертиз і пришвидшенню судових процесів. Для кращого розуміння та аналізу проблем, що існують у системі судово-медичної експертизи України, доречно звернути увагу на модель комплексного підходу до виявлення та вирішення проблем у системі судово-медичної експертизи в Україні, яка представлена на рис. 2.1. Дана модель демонструє основні організаційні та структурні проблеми, а також шляхи їхнього вирішення.

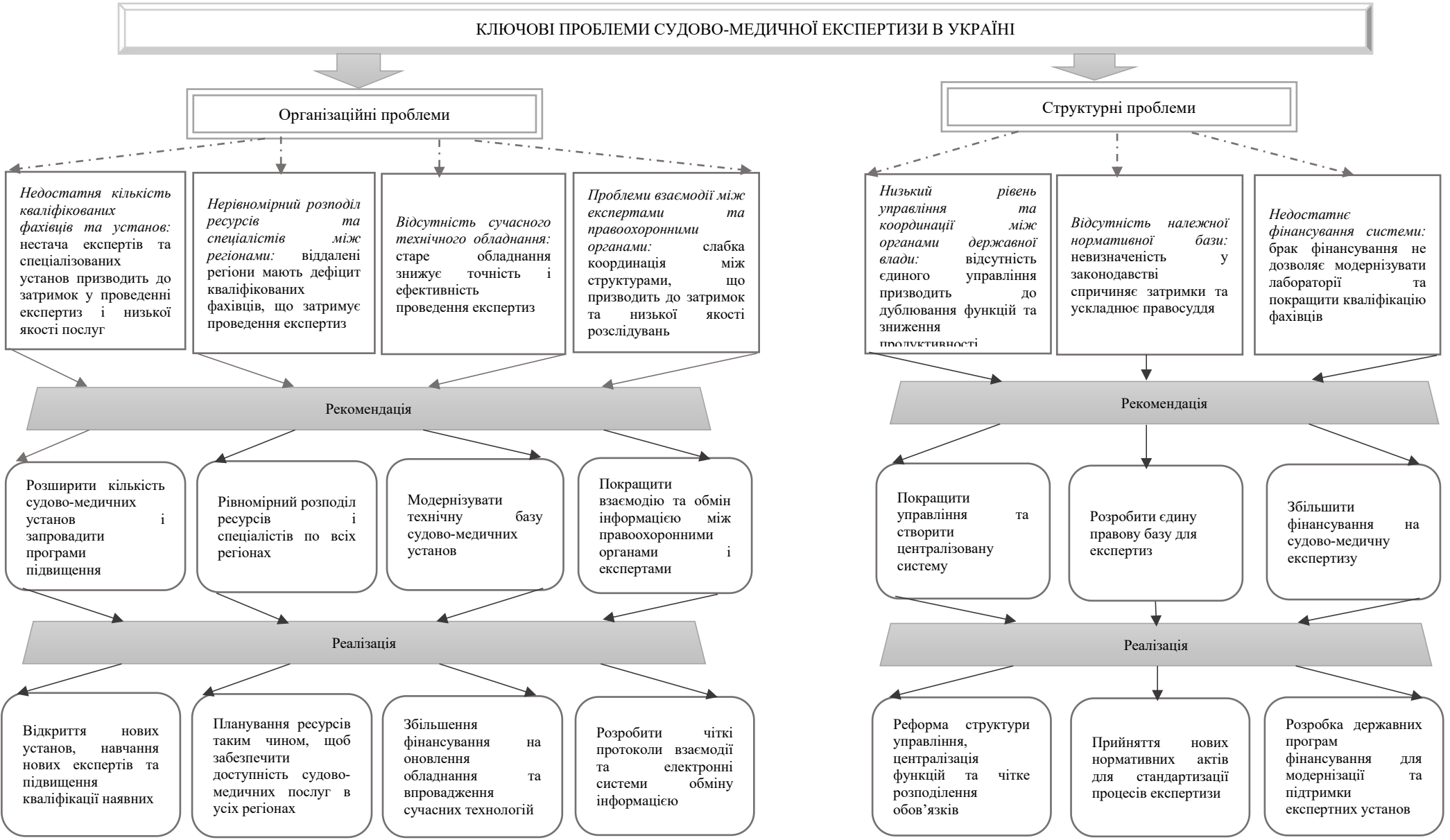

Рис. 2.1. Модель комплексного підходу до виявлення та вирішення проблем у системі судово-медичної експертизи в Україні, *авторська розробка.*

Отож, з аналізу рис. 2.1. можна стверджувати, що на сьогоднішній день існує багато проблем у системі судово-медичної експертизи України, що потребують комплексного підходу до їх вирішення. Для їх подолання знадобиться час і значні зусилля з боку державних органів та експертних установ. Водночас, запропоновані рекомендації та модель вдосконалення спрямовані на підвищення ефективності, поліпшення взаємодії між інституціями та забезпечення якісного проведення експертиз, що сприятиме загальному покращенню системи правосуддя.

Принагідно, далі розглянути професійні та етичні проблеми в судово-медичній експертизі, які також мають значний вплив на якість її виконання та довіру до системи правосуддя загалом. Перша ключова проблема пов’язана з кваліфікацією експертів, яка включає освіту, підвищення кваліфікації та професійний розвиток. Наявні недоліки в підготовці фахівців, недостатня кількість програм перепідготовки та обмежені можливості для постійного професійного розвитку сприяють тому, що експерти не завжди здатні забезпечити точні та надійні експертні висновки. Дана проблема загострилася після повномасштабного вторгнення росії в Україну, що вплинуло на доступність освітніх програм, особливо у регіонах, де активні військові дії. Доречно впровадити додаткові програми перепідготовки та підвищення кваліфікації експертів, що включатимуть як національні, так і міжнародні стандарти. Шляхами реалізації є збільшення державного фінансування на освітні програми, а також залучення міжнародних партнерів для методичної і технічної підтримки.

Друга важлива проблема полягає у недостатній кількості спеціалізованих тренінгів та вузькопрофільних освітніх програм, які мали б на меті адаптацію фахівців до сучасних вимог судово-медичної експертизи. Відсутність систематичних курсів підвищення кваліфікації та модернізованих навчальних програм призводить до того, що експерти працюють з використанням застарілих знань та методик, що впливає на їх здатність справлятися зі складними випадками, особливо в контексті новітніх викликів, пов’язаних із війною. Оскільки якість

експертних висновків безпосередньо залежить від компетентності фахівців, необхідно звернути увагу на необхідність вдосконалення професійної підготовки з урахуванням як національних, так і міжнародних стандартів. Слід впровадити систематичні тренінги для підвищення кваліфікації та оновлення освітніх програм відповідно до сучасних вимог. Реалізація може бути здійснена через співпрацю з міжнародними організаціями та фінансування програм перепідготовки.

Окрім цього, варто зазначити, що повномасштабне вторгнення росії створило нові труднощі у сфері навчання та перепідготовки експертів. Постійні загрози безпеці, зруйнована інфраструктура, нестача ресурсів та викладацького складу роблять процес отримання і вдосконалення професійних знань надзвичайно складним, особливо для спеціалістів з регіонів, які постраждали від військових дій. Така ситуація потребує як державної підтримки у вигляді фінансування освітніх програм, так і співпраці з міжнародними організаціями, які можуть надати методичну і технічну допомогу для підвищення кваліфікації українських фахівців [6].

Додатково, етичні аспекти судово-медичної експертизи є другим важливим елементом, що впливає на якість експертних послуг. Етичні норми й стандарти є основою професії експерта, оскільки саме вони визначають об’єктивність і чесність висновків. Порушення вказаних норм, такі як конфлікт інтересів, необ’єктивність або зловживання повноваженнями, можуть призвести до спотворення результатів експертизи, що матиме серйозні наслідки для правосуддя. Особливо небезпечними є ситуації, коли експерт свідомо ухиляється від об’єктивності через тиск або особисту зацікавленість, що підриває довіру до всієї системи правосуддя. Доцільно запровадити програми етичної підготовки та підтримки експертів, щоб орієнтувати їх на дотримання міжнародних стандартів професійної етики навіть у складних умовах. Шляхами реалізації є створення програм етичного навчання, а також надання правових гарантій для захисту незалежності експертів [122].

Етична відповідальність експертів стає особливо важливою в умовах повномасштабного вторгнення росії, коли судово-медична експертиза використовується для встановлення правди щодо воєнних злочинів і порушень прав людини. В цих умовах, відданість принципам об’єктивності та неупередженості є критично важливою для забезпечення справедливості, оскільки результати експертиз можуть слугувати основою для міжнародних судових розслідувань і сприяти відновленню прав жертв. Однак політичний тиск та соціальні обставини, особливо в умовах війни, можуть створювати додаткові труднощі для дотримання цих етичних норм, впливаючи на незалежність і неупередженість експертів.

Необхідність дотримання етичних стандартів у таких умовах вимагає належного рівня захисту та підтримки експертів, щоб забезпечити їх незалежність від зовнішнього втручання та тиску. Важливо запроваджувати програми етичної підготовки, які б орієнтували експертів на дотримання міжнародних стандартів професійної етики навіть у складних умовах. Окреслене не лише підвищить рівень довіри до результатів експертиз, але й створить надійну основу для забезпечення правосуддя як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Варто зазначити, що вплив політичних і соціальних чинників на незалежність судово-медичних експертів є ще одним важливим аспектом, що впливає на якість експертних висновків. Політичний тиск, корупційні ризики або зовнішні впливи можуть призводити до порушення об'єктивності експертиз. В умовах повномасштабного вторгнення росії та загострення політичної ситуації в Україні, ці ризики зростають, що серйозно ускладнює забезпечення справедливості і незалежності експертної діяльності. Нерідко експерти опиняються під тиском, коли їх змушують ухилятися від об'єктивності, що негативно впливає на довіру до правосуддя. Необхідно впровадити правові гарантії незалежності судово-медичних експертів, включаючи фінансову автономію експертних установ. Реалізація таких заходів включає розробку

кодексів професійної етики та впровадження спеціальних заходів безпеки для захисту експертів від зовнішнього тиску.

Загострення політичної ситуації під час війни створює додаткові соціальні виклики, адже судово-медичні експерти перебувають у центрі розслідування воєнних злочинів і забезпечення справедливості для жертв. У таких умовах їхні висновки мають особливе значення для відновлення справедливості, проте будь-який вплив на незалежність експертів підриває довіру як до результатів експертиз, так і до системи правосуддя загалом. Для гарантування об’єктивності важливо розробляти механізми захисту експертів від зовнішнього впливу, включаючи спеціальні заходи безпеки та гарантії їхньої професійної автономії. Запровадження механізмів захисту судово-медичних експертів, таких як фінансова автономія експертних установ, правові гарантії незалежності та розробка кодексів професійної етики, може стати ефективним кроком до зниження ризиків зовнішнього втручання. Такі заходи дозволять підвищити рівень довіри до експертних висновків, забезпечуючи, що результати експертиз відповідають високим стандартам об'єктивності та справедливості. Доцільно далі звернути увагу таблицю 2.2., яка включає не лише опис проблем, але й рекомендації та шляхи їх реалізації, що допомагає краще зрозуміти можливі варіанти вирішення існуючих викликів у системі судово-медичної експертизи України.

Таблиця 2.2.

Професійні та етичні проблеми в судово-медичній експертизі, рекомендації та шляхи їх вирішення

Назва проблеми	*Опис проблеми*	*Рекомендації*	*Шляхи реалізації*
Кваліфікація експертів	Недостатня кількість програм перепідготовки, обмежені можливості для постійного професійного розвитку, що впливає на якість експертиз	Вдосконалення професійної підготовки, створення національних і міжнародних навчальних стандартів	Державне фінансування освітніх програм, співпраця з міжнародними організаціями
Спеціалізовані тренінги та	Відсутність вузькопрофільних тренінгів та модернізованих	Розробка спеціалізованих освітніх програм,	Запровадження нових освітніх стандартів та

освітні програми	навчальних програм, які відповідають сучасним вимогам експертизи	впровадження систематичних курсів підвищення кваліфікації	підвищення доступності освітніх заходів
Етичні аспекти	Порушення етичних норм, конфлікт інтересів, необ'єктивність через зовнішній тиск	Розробка програм етичної підготовки, забезпечення незалежності та об'єктивності експертів	Впровадження кодексів професійної етики, правові гарантії незалежності
Політичний та соціальний тиск	Вплив політичних і соціальних чинників на незалежність експертів, особливо в умовах військових дій	Забезпечення правових гарантій незалежності, фінансова автономія експертних установ	Розробка механізмів захисту експертів від зовнішнього впливу, забезпечення спеціальних заходів безпеки

Джерело: *авторська розробка.*

Отож, з таблиці 2.2. можна дійти висновку, що судово-медична експертиза в Україні стикається з низкою значущих викликів, які потребують комплексного підходу для їх подолання. Від професійних та етичних аспектів до впливу політичних та соціальних чинників − усі вказані елементи впливають на якість експертиз та довіру до системи правосуддя. Запропоновані рекомендації та шляхи реалізації спрямовані на підвищення кваліфікації експертів, поліпшення етичних стандартів та забезпечення незалежності, що сприятиме ефективнішому функціонуванню системи. Проте, окрім наданих рекомендацій, доцільно звернути увагу на міжнародний досвід, який може бути корисним для адаптації найкращих практик у контексті української системи судово-медичної експертизи. Вивчення іноземного досвіду, зокрема з країн із розвиненою системою правосуддя та стандартизованими експертними процедурами, дозволить визначити ефективні шляхи модернізації та удосконалення національної системи, спрямовані на підвищення якості експертиз і забезпечення відповідності міжнародним вимогам.

Досвід таких країн, як Німеччина, Велика Британія, Франція, США та Канада, може бути прикладом ефективного впровадження структурних змін в системі судово-медичної експертизи. Зокрема, у Німеччині існує чітко визначена система підготовки судово-медичних експертів, яка включає багаторічне навчання,

стажування у спеціалізованих установах, а також регулярні тренінги, спрямовані на підвищення кваліфікації. Даний підхід дозволяє забезпечити високий рівень компетенції експертів та їхню готовність до роботи в умовах складних правових випадків. Для України вказаний досвід є особливо важливим, оскільки розвиток ефективної системи підготовки експертів сприятиме покращенню якості судово-медичних експертиз та підвищенню довіри до системи правосуддя.

У Великій Британії особлива увага приділяється етичним аспектам судово-медичної експертизи. Існують чіткі етичні стандарти, які забезпечують об'єктивність і неупередженість експертних висновків. Експерти регулярно проходять курси підвищення кваліфікації з етики, де вивчають найновіші методики оцінки та аналізу доказів. Важливим аспектом є незалежність експертів від політичного впливу, що досягається через надання їм правового захисту та гарантій фінансової автономії. Окреслений досвід може бути адаптований в Україні для підвищення професійних стандартів і забезпечення незалежності експертів від політичних та соціальних чинників.

Франція також має розвинену систему професійної підготовки експертів, зокрема через інститути судової експертизи, де фахівці отримують спеціалізовані знання та практичні навички для проведення експертиз. Такі інститути тісно співпрацюють з університетами, що дозволяє залучати до процесу навчання науковців і сприяє інноваціям у цій сфері. Для України досвід Франції може бути корисним у створенні подібних інституцій для підготовки судово-медичних експертів, що сприятиме зростанню рівня професійності фахівців та відповідності сучасним міжнародним стандартам.

У США судово-медична експертиза має особливий статус, що забезпечує їй незалежність від інших правоохоронних органів. Судово-медичні установи працюють як автономні органи, що дозволяє уникати тиску з боку правоохоронних органів або інших державних структур. Крім того, США активно використовують сучасні технології, такі як ДНК-аналіз та інші інноваційні методи,

що значно підвищують точність експертиз. Україна може перейняти цей досвід, створюючи умови для фінансової та правової незалежності судово-медичних установ, а також інвестуючи в сучасне обладнання для забезпечення якості експертиз.

Канада також має добре налагоджену систему контролю якості експертних послуг. Існують спеціальні агентства, які займаються сертифікацією судово-медичних експертів, а також регулярно перевіряють якість їхньої роботи. Такий підхід дозволяє гарантувати, що всі експерти відповідають високим стандартам професійної компетенції, а їхні висновки є надійними. Для України це може стати прикладом створення незалежних наглядових органів, які забезпечували б контроль якості експертної діяльності та підвищення професійних стандартів.

Особливу увагу слід приділити досвіду країн, таких як Швеція та Норвегія. У цих країнах судово-медична експертиза активно співпрацює з іншими сферами охорони здоров’я, що забезпечує більш комплексний підхід до розслідування справ. Експерти мають доступ до медичних баз даних, що дозволяє їм отримувати додаткову інформацію, необхідну для точних експертних висновків. Такий підхід можна було б адаптувати і в Україні, створивши єдину базу даних, яка б об'єднувала медичну інформацію з іншими джерелами даних, доступних експертам, що підвищило б ефективність і точність судово-медичних досліджень.

Досвід Італії також заслуговує на увагу, особливо в контексті роботи з воєнними злочинами. Італійські судово-медичні експерти мають досвід розслідування масових злочинів та ідентифікації жертв збройних конфліктів. У їхній практиці застосовуються сучасні методики ідентифікації та співпраці з міжнародними організаціями, що дозволяє забезпечити прозорість розслідувань. Враховуючи поточну ситуацію в Україні, цей досвід може бути особливо цінним для забезпечення якісного проведення розслідувань воєнних злочинів, що сприятиме відновленню справедливості.

Окрім цього, варто звернути увагу на досвід Польщі, де система судово-медичної експертизи пройшла суттєву модернізацію після входження до Європейського Союзу. Польські фахівці отримали доступ до ресурсів і тренінгів, що дозволило підвищити якість експертиз та забезпечити їх відповідність європейським стандартам. Україна, яка прагне до євроінтеграції, може використати цей досвід для адаптації своєї системи до європейських вимог, що підвищить її відповідність міжнародним стандартам та сприятиме професійному розвитку фахівців.

У Нідерландах судово-медична експертиза активно використовує сучасні технології, включаючи цифрові інструменти для збереження і аналізу доказів. Такий підхід не лише підвищує точність експертиз, але й сприяє прозорості процедур. Впровадження подібних технологій в Україні могло б знизити рівень корупції в системі та підвищити довіру до судово-медичних установ, що є особливо важливим у сучасних умовах.

Досвід Норвегії та Фінляндії у сфері забезпечення незалежності експертів також може бути корисним. У цих країнах судово-медичні установи мають незалежний статус, а їхнє фінансування здійснюється безпосередньо з державного бюджету, що забезпечує незалежність від місцевих органів влади. Такий підхід міг би бути адаптований в Україні для зменшення політичного тиску на експертів та забезпечення їхньої об'єктивності.

Ще одним важливим прикладом є досвід Австралії, де судово-медичні експерти є частиною системи охорони здоров’я і мають доступ до сучасних медичних технологій. Вони активно співпрацюють з науковими установами для проведення досліджень, що сприяє вдосконаленню експертних методик. Для України така модель співпраці з науковими установами може бути перспективною для розвитку судово-медичної експертизи, підвищення рівня кваліфікації експертів та запровадження інноваційних підходів.

Досвід Іспанії заслуговує на увагу завдяки налагодженій співпраці між експертами та правоохоронними органами. Експерти мають можливість брати участь у слідчих діях, що дозволяє більш точно ідентифікувати причини злочинів і сприяти розслідуванню. В Україні варто запровадити механізми, які б забезпечували активну участь експертів у всіх стадіях розслідування, що сприятиме підвищенню якості експертних висновків та ефективності процесу правосуддя.

У Швейцарії особлива увага приділяється фінансуванню судово-медичних установ. Держава гарантує належний рівень фінансування, що забезпечує не лише належну оплату праці фахівців, але й можливість оновлення обладнання та технологій. Для України питання фінансування є критичним, і досвід Швейцарії може слугувати прикладом для створення стабільного механізму фінансування, що дозволить забезпечити сталий розвиток судово-медичної системи.

Окрім зазначеного, досвід Японії у використанні біометричних технологій для судово-медичної експертизи також заслуговує на увагу. У Японії активно використовуються методи ДНК-аналізу та інші біометричні технології, що значно підвищує точність результатів. В Україні впровадження таких технологій могло б сприяти підвищенню ефективності роботи експертів та якості експертиз, що особливо важливо в умовах воєнних дій та необхідності документування воєнних злочинів.

Також варто звернути увагу на досвід Південної Кореї, де активно використовуються інформаційні технології для управління процесами експертиз. Створення електронних баз даних, автоматизованих систем для збору та збереження інформації дозволяє знизити ризик помилок та забезпечити прозорість процедур. В Україні впровадження подібних систем могло б суттєво покращити організацію роботи судово-медичних установ, що сприятиме підвищенню якості правосуддя та ефективності роботи.

Індія, зважаючи на велику кількість населення та високий рівень навантаження на судово-медичну систему, впровадила методи оптимізації процесів, що включають автоматизацію частини рутинної роботи та використання мобільних лабораторій для проведення експертиз на місці. Такий підхід може бути адаптований в Україні, особливо в контексті роботи в умовах військових дій та обмеженої інфраструктури, що дозволить забезпечити швидке та якісне проведення експертиз.

Досвід Бразилії у боротьбі з корупцією в судово-медичній системі також може бути корисним для України. У Бразилії були створені спеціальні антикорупційні підрозділи, які займаються моніторингом роботи судово-медичних установ та контролем за дотриманням етичних стандартів. В Україні впровадження подібних структур могло б знизити рівень корупції та підвищити довіру до результатів експертиз, що є необхідним для ефективного функціонування системи правосуддя.

Загалом, адаптація найкращих міжнародних практик у сфері судово-медичної експертизи може суттєво покращити якість експертних висновків в Україні та забезпечити відповідність міжнародним стандартам. Зокрема, важливими є заходи щодо забезпечення незалежності експертів, фінансової автономії установ, впровадження сучасних технологій та навчальних програм, спрямованих на підвищення кваліфікації фахівців. Вивчення іноземного досвіду і його адаптація до українських реалій дозволить створити ефективну систему судово-медичної експертизи, що сприятиме підвищенню якості правосуддя та забезпеченню справедливості.

Отже, з аналізу міжнародного досвіду можна зробити висновок, що існує багато аспектів, які Україна може перейняти для покращення своєї системи судово-медичної експертизи. Зокрема, важливим є забезпечення незалежності судово-медичних установ, що дозволить уникнути політичного тиску і забезпечити об'єктивність експертних висновків. Крім того, фінансова автономія

установ та впровадження сучасних технологій є ключовими елементами, що сприятимуть підвищенню ефективності експертиз. Професійна підготовка експертів також є надзвичайно важливою складовою успішного функціонування системи судово-медичної експертизи. Досвід таких країн, як Німеччина та Франція, показує, що систематичне навчання, регулярні тренінги та співпраця з науковими установами можуть значно підвищити рівень кваліфікації фахівців. В Україні впровадження подібних програм дозволить забезпечити високу якість експертних послуг і відповідність міжнародним стандартам.

Окрему увагу слід приділити етичним аспектам діяльності судово-медичних експертів. Міжнародний досвід свідчить про необхідність запровадження чітких етичних стандартів та механізмів контролю за їх дотриманням, що забезпечить неупередженість та об'єктивність експертиз. В умовах військових дій в Україні ці питання набувають особливої актуальності, оскільки справедливе правосуддя є запорукою відновлення прав жертв війни. Нарешті, досвід використання сучасних технологій, зокрема цифрових інструментів та біометричних методик, є важливим елементом для підвищення точності та прозорості судово-медичних експертиз. Впровадження таких технологій в Україні не лише покращить якість експертних висновків, але й сприятиме зниженню рівня корупції та підвищенню довіри до системи правосуддя.

2.3 Оцінка ефективності функціонування судово-медичних установ

Судово-медичні установи відіграють ключову роль у забезпеченні справедливого правосуддя в Україні. Вони надають об’єктивну та науково обґрунтовану інформацію, яка є критичною для розслідування злочинів і ухвалення судових рішень. Зокрема, судово-медичні експертизи дозволяють встановити обставини смерті, характер отриманих травм, а також визначити наявність чи відсутність інших медичних чинників, які мають значення для

справедливого вирішення справи. Окреслена діяльність є не лише технічним процесом, але й фундаментальною частиною правової системи, оскільки точність і якість проведених експертиз безпосередньо впливають на законність рішень, ухвалених судами.

Однак, ефективність функціонування даних установ нерідко залишається під питанням. Попри важливу роль, яку вони відіграють у правосудді, їх діяльність часто стикається з різноманітними проблемами: недостатнім фінансуванням, застарілим обладнанням, нестачею кваліфікованих кадрів, що призводить до затримок у проведенні експертиз і, відповідно, до затримок у судових процесах. Усе це породжує необхідність ретельної оцінки якості та результативності роботи судово-медичних установ, щоб визначити слабкі місця і знайти шляхи для їх вдосконалення.

На тлі цих викликів виникає потреба в ефективній реформі судово-медичних установ, що сприятиме покращенню їх функціонування в межах правової системи України. Зазначене передбачає не лише технічне оновлення та підвищення рівня кваліфікації персоналу, але й впровадження систем моніторингу та оцінки їх діяльності. Лише шляхом об’єктивного аналізу можливо досягти таких змін, які гарантуватимуть належну якість експертних висновків та своєчасне їх виконання, що, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності всієї судової системи. Загалом, оцінка ефективності функціонування судово-медичних установ є важливим кроком на шляху до забезпечення справедливого і прозорого правосуддя. Без належного аналізу сучасного стану і впровадження необхідних змін судово-медичні установи можуть продовжувати працювати з обмеженою результативністю, що в кінцевому результаті негативно впливатиме на всі ланки судової системи та права громадян.

Принагідно зазначити, що поняття “ефективність” у контексті судово-медичних установ є багатогранним і охоплює численні аспекти, пов’язані з виконанням їхніх основних функцій. У першу чергу, ефективність судово-

медичної установи оцінюється через здатність забезпечити об’єктивність проведених експертиз. Об’єктивність має критичне значення, оскільки результати судово-медичних досліджень часто є одним з основних доказів у кримінальних чи цивільних справах. Від точності цих висновків залежить правильність ухвалених судових рішень. Тому забезпечення високої якості експертиз є першочерговою задачею будь-якої судово-медичної установи [122].

Крім того, ефективність установи значною мірою залежить від її організаційної структури та професійної компетентності персоналу. Налагоджена організаційна модель дозволяє забезпечити оптимальний розподіл завдань та ресурсів, що сприяє оперативності та точності виконання експертиз. Професійна компетентність фахівців є основою ефективного функціонування судово-медичної системи. Лише висококваліфіковані експерти можуть гарантувати об'єктивність та точність проведених досліджень, що, у свою чергу, забезпечує легітимність висновків. Навчання і постійне підвищення кваліфікації персоналу – ще один важливий аспект, оскільки розвиток сучасних медичних і наукових технологій вимагає від експертів знань і навичок нових методів досліджень.

Окрім людського фактору, важливу роль відіграє технологічна оснащеність та інфраструктурна підтримка. Використання сучасних технологій дозволяє підвищити точність експертиз, скоротити час їх проведення та знизити ймовірність помилок. Застаріле обладнання або нестача ресурсів може значно знизити ефективність роботи установи, що може призвести до затримок у судових процесах або навіть до хибних висновків. Таким чином, ефективність судово-медичних установ є результатом гармонійної взаємодії організаційних, людських та технологічних чинників, які разом забезпечують здатність установи виконувати свої завдання відповідно до вимог правової системи [18].

Основними критеріями оцінки ефективності судово-медичних установ є якість проведених експертиз, швидкість їх виконання та рівень ресурсного забезпечення, кожен з яких відіграє вирішальну роль у забезпеченні належного

функціонування установи. Якість експертиз є, мабуть, найважливішим критерієм, оскільки від точності і обґрунтованості висновків експертів залежить правосуддя у конкретній справі. Неналежно проведена експертиза або помилки можуть мати фатальні наслідки для судового процесу, впливаючи на справедливість прийнятих рішень. Точність висновків, своєю чергою, залежить від професійної компетенції судово-медичних експертів, їхнього досвіду, знань та здатності використовувати сучасні методи досліджень [156].

Швидкість виконання експертиз також є надзвичайно важливим фактором, особливо в умовах високої навантаженості судових процесів. Затримки у проведенні судово-медичних експертиз можуть призвести до відкладення розгляду справ або навіть до порушення прав учасників процесу. У ситуаціях, коли правосуддя потребує оперативних рішень, своєчасність надання експертних висновків може стати вирішальним чинником. Однак швидкість не повинна йти на шкоду якості: експертиза має бути не лише проведена вчасно, але й відповідати високим стандартам точності та достовірності.

Рівень ресурсного забезпечення є ще одним критерієм, що визначає ефективність судово-медичних установ. Окреслене забезпечення включає не лише наявність сучасного обладнання, яке дозволяє проводити експертизи на високому рівні точності, але й відповідну інфраструктуру, що сприяє безперебійній роботі установи. Фінансове забезпечення впливає на можливість оновлення обладнання, навчання персоналу, підтримку належних умов праці. Нестача фінансування може призвести до використання застарілих технологій, що, у свою чергу, знижує надійність і точність результатів. Таким чином, якість роботи судово-медичних установ є комплексною характеристикою, що залежить від взаємодії кількох ключових чинників: професіоналізму кадрів, своєчасності виконання завдань та матеріально-технічної підтримки, кожен з яких має критичне значення для забезпечення справедливого правосуддя [40].

Міжнародний досвід, зокрема приклади країн ЄС та НАТО, підкреслює важливість стандартизації процесів та впровадження чітких регламентів щодо оцінки ефективності судово-медичних установ. Однією з основних цілей такої стандартизації є забезпечення єдності підходів до проведення експертиз та гарантування їхньої об’єктивності та точності незалежно від країни чи контексту. Наприклад, у Німеччині та Франції функціонує розвинена система контролю якості експертиз, де особлива увага приділяється не тільки технічним аспектам, але й кваліфікації експертів. У вказаних країнах створені регламенти, що визначають чіткі стандарти для проведення експертиз та оцінки їх якості, що дозволяє мінімізувати помилки та підвищити надійність висновків [36].

Подібний підхід спостерігається й у Великобританії, де судово-медичні установи регулярно проходять аудит, що включає перевірку відповідності стандартам та оцінку професійного рівня працівників. У Нідерландах та Данії активно впроваджуються новітні технології для проведення експертиз, що дозволяє скоротити час виконання та підвищити точність результатів. Особлива увага приділяється впровадженню цифрових технологій, які дозволяють автоматизувати частину процесів та зменшити людський фактор, що також сприяє підвищенню загальної ефективності роботи судово-медичних установ.

У скандинавських країнах, таких як Швеція та Фінляндія, велика увага приділяється системі підготовки та постійного навчання судово-медичних експертів. Там регулярно проводяться курси підвищення кваліфікації, що дозволяє експертам бути в курсі останніх методик та наукових досягнень у своїй галузі. У Норвегії важливим елементом оцінки ефективності судово-медичних установ є співпраця з іншими державними інституціями, що дозволяє забезпечити більш злагоджену роботу системи правосуддя [149, 153].

Загалом, впровадження таких підходів в Україні могло б стати важливим кроком до підвищення якості роботи судово-медичних установ та наближення їх діяльності до міжнародних стандартів. Адаптація передового міжнародного

досвіду може сприяти підвищенню рівня професіоналізму експертів, покращенню технологічної оснащеності та ефективності внутрішніх процесів, що в кінцевому результаті позитивно вплине на функціонування всієї судової системи країни.

Не можна також оминути увагою сучасний стан функціонування судово-медичних установ в Україні, який демонструє кілька ключових викликів, зокрема проблеми правового регулювання, кадрового забезпечення, матеріально-технічної бази та співпраці з іншими органами державної влади. Законодавче регулювання судово-медичної експертизи в Україні базується на Законі України “Про судову експертизу”. Однак цей закон давно застарів і більше не відповідає сучасним викликам, особливо з огляду на розвиток нових технологій та потреби системи правосуддя. Наразі урядом розроблено новий законопроєкт №6284, який покликаний врегулювати правові, організаційні та фінансові аспекти судово-експертної діяльності [133].

Одним із ключових нововведень цього проєкту є те, що судовий експерт стає основним суб’єктом експертної діяльності, незалежно від установи, в якій він працює. Вказане покликано підвищити рівень незалежності експертів, оскільки саме вони нестимуть відповідальність за свої висновки. Законопроєкт також передбачає встановлення нових підходів до організації роботи судово-медичних установ, зокрема через введення стандартів якості, кваліфікаційних класів для експертів та створення дисциплінарної комісії для контролю за діяльністю експертів.

Варто відмітити, що пропозиції щодо нових норм були сформовані після широкого обговорення, включаючи міжнародний досвід. Наприклад, дослідження, проведені Київським науково-дослідним інститутом судових експертиз, залучили дані з таких країн, як Німеччина, Польща, Франція та Іспанія, що дозволило розробити адаптовані рекомендації для України. Прийняття цього закону може значно вплинути на якість проведення судово-медичних експертиз та поліпшити

ефективність роботи установ в цілому, що стане важливим кроком у реформуванні правової системи України [36].

У свою чергу, кадрове забезпечення судово-медичних установ в Україні залишається серйозною проблемою, що обмежує їх ефективність. Однією з ключових причин є недостатня кількість фахівців і відсутність належної мотивації для залучення нових кадрів. Окреслене впливає на якість та швидкість виконання експертиз, що особливо помітно у регіональних бюро судово-медичної експертизи. Більше того, фахівці повинні регулярно проходити перепідготовку через швидкий розвиток нових методів досліджень та технологій. Проте, через недостатнє фінансування, можливості для підвищення кваліфікації експертів є обмеженими. Важливо, щоб судово-медичні установи отримували достатню підтримку як у вигляді матеріальних ресурсів, так і через доступ до сучасного навчання, що дозволить експертам залишатися на належному професійному рівні.

Доречно звернути увагу на те, що дослідження Р. Черніховського підкреслюють важливість реформування системи підготовки судово-медичних фахівців для підвищення їх професійної компетентності та наближення до міжнародних стандартів. Автор акцентує на необхідності розробки чітких регламентів, які визначатимуть вимоги до кваліфікації експертів, а також впровадження нових підходів до їх навчання та перепідготовки. Крім того, реформування може включати перегляд умов оплати праці, що стимулюватиме фахівців до підвищення своєї кваліфікації, а також створення спеціалізованих програм навчання, спрямованих на постійне професійне зростання [141].

У цілому, зазначене підкреслює необхідність системних змін, які дозволять підвищити рівень професіоналізму експертів і вирішити проблему дефіциту кадрів у судово-медичних установах.

На особливу увагу заслуговує матеріально-технічна база судово-медичних установ в Україні, яка вже давно є серйозною проблемою, що безпосередньо впливає на їхню здатність ефективно виконувати свої функції. Значна частина

обладнання, яке використовується в бюро судово-медичної експертизи, є застарілим, що не дозволяє проводити експертизи на сучасному рівні точності та швидкості. Недостатність фінансування цих установ обмежує можливості оновлення технічного забезпечення, що своєю чергою призводить до затримок у проведенні досліджень, збільшення кількості помилок та, як наслідок, погіршення якості правосуддя. Судово-медичні установи, особливо в регіонах, стикаються з проблемою відсутності достатнього фінансування для придбання сучасного обладнання, що ускладнює їхню роботу, особливо в умовах війни та зростаючої кількості випадків, які потребують експертизи. Використання експертами застарілих методів і обладнання може призводити до затримок у видачі висновків і навіть до неточностей, що, зрештою, може вплинути на прийняття судових рішень [4].

Наукові дослідження вчених О. Клюєва та О. Клименка акцентують увагу на необхідності покращення матеріально-технічної бази судово-медичних установ в Україні. Вони підкреслюють важливість впровадження сучасних технологій та обладнання для підвищення точності та ефективності експертних висновків. Дослідження, зокрема, вказують на те, що розвиток міжрегіональних центрів судово-медичних експертиз, оснащених сучасним обладнанням, може вирішити багато поточних проблем, зокрема, відсутність належного технічного забезпечення в регіонах [38 ,41].

Окреслене дозволить покращити якість та швидкість експертиз і сприяти більш справедливому правосуддю. Фінансування таких ініціатив, а також оновлення матеріально-технічної бази є ключовими етапами для забезпечення ефективної діяльності судово-медичних установ в Україні. Варто зазначити, що дані заходи базуються на міжнародному досвіді, де належне фінансування та технологічна модернізація визнаються основоположними факторами для підвищення точності та достовірності експертних висновків.

Однак, не менш важливою слід вважати співпрацю судово-медичних установ з правоохоронними органами та іншими державними установами, яка є невід'ємною складовою процесу правосуддя. Ефективна координація між цими структурами дозволяє забезпечити якісне і своєчасне проведення судово-медичних експертиз, що має вирішальне значення для розслідувань злочинів, судових процесів і прийняття об'єктивних рішень. Однак, в Україні існують суттєві перешкоди для такої взаємодії через недосконаліть нормативно-правової бази та відсутність чітких механізмів координації між різними органами.

Однією з основних проблем, що відзначалася на II Міжнародній науково-практичній конференції, яка відбулася 20 грудня 2018 року в м. Києві, є подвійне підпорядкування судово-медичних установ, яке суттєво ускладнює процес прийняття рішень і передачі матеріалів між відповідними структурами. Бюро судово-медичної експертизи одночасно підпорядковуються Міністерству охорони здоров’я України та місцевим органам влади, що створює труднощі у координації та управлінні їх діяльністю. Дане подвійне підпорядкування часто призводить до затримок у прийнятті рішень через бюрократичні процеси, що негативно впливає на співпрацю з правоохоронними органами [109].

Додатково, відсутність єдиного централізованого організаційного центру, який би відповідав за управління та координацію судово-медичних експертиз, ще більше ускладнює взаємодію з іншими державними установами. Нестача чітких інструкцій та механізмів передачі інформації між судово-медичними установами, прокуратурою, поліцією та іншими правоохоронними органами призводить до затримок у виконанні експертиз і зниження якості результатів[109].

Варто зауважити, що для покращення взаємодії між державними структурами необхідно створити єдину систему управління, яка включатиме чіткі механізми передачі інформації та координації процесів. Запровадження таких заходів дозволить не тільки підвищити якість експертиз, але й значно прискорить процеси розслідування та судочинства, що позитивно позначиться на правосудді в

Україні. При цьому не слід забувати про те, що повномасштабна війна, розв'язана РФ проти України, суттєво вплинула на роботу судово-медичних установ, створивши для них нові виклики та значне навантаження. Однією з головних проблем, з якою зіштовхуються бюро судово-медичної експертизи, є обробка великої кількості матеріалів, що стосуються загибелі військових і цивільних осіб. Постійне збільшення кількості таких випадків значно ускладнює роботу експертів, які змушені працювати під тиском, із високими обсягами досліджень, що потребують як швидкості, так і точності.

Окрім збільшення обсягу роботи, серйозні проблеми виникають через логістичні ускладнення. Багато установ знаходяться в регіонах, які постраждали від бойових дій, що призводить до пошкоджень інфраструктури, втрати матеріально-технічної бази та труднощів із постачанням необхідного обладнання та ресурсів. Вказане ще більше загострює ситуацію, змушуючи судово-медичні установи працювати в екстремальних умовах з обмеженими можливостями для належного виконання своїх обов'язків. Війна також висуває нові вимоги до експертів у плані морально-психологічної підтримки, оскільки вони стикаються з важкими випадками, пов'язаними із масовими загибелями людей та іншими трагічними обставинами. Можна стверджувати, що для подолання цих викликів необхідна невідкладна модернізація системи, зокрема оновлення матеріально-технічної бази, забезпечення належного фінансування та впровадження новітніх технологій, що дозволить значно підвищити ефективність роботи судово-медичних установ в умовах війни [6].

У цілому, судово-медична система України потребує реформ, що включають оновлення законодавства, покращення матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації експертів і зміцнення співпраці з іншими державними структурами. Для кращого розуміння поточних викликів, з якими стикаються судово-медичні установи України, та факторів, що впливають на їх функціонування, доречно розглянути схему, яка наведена нижче на рис. 2.2.

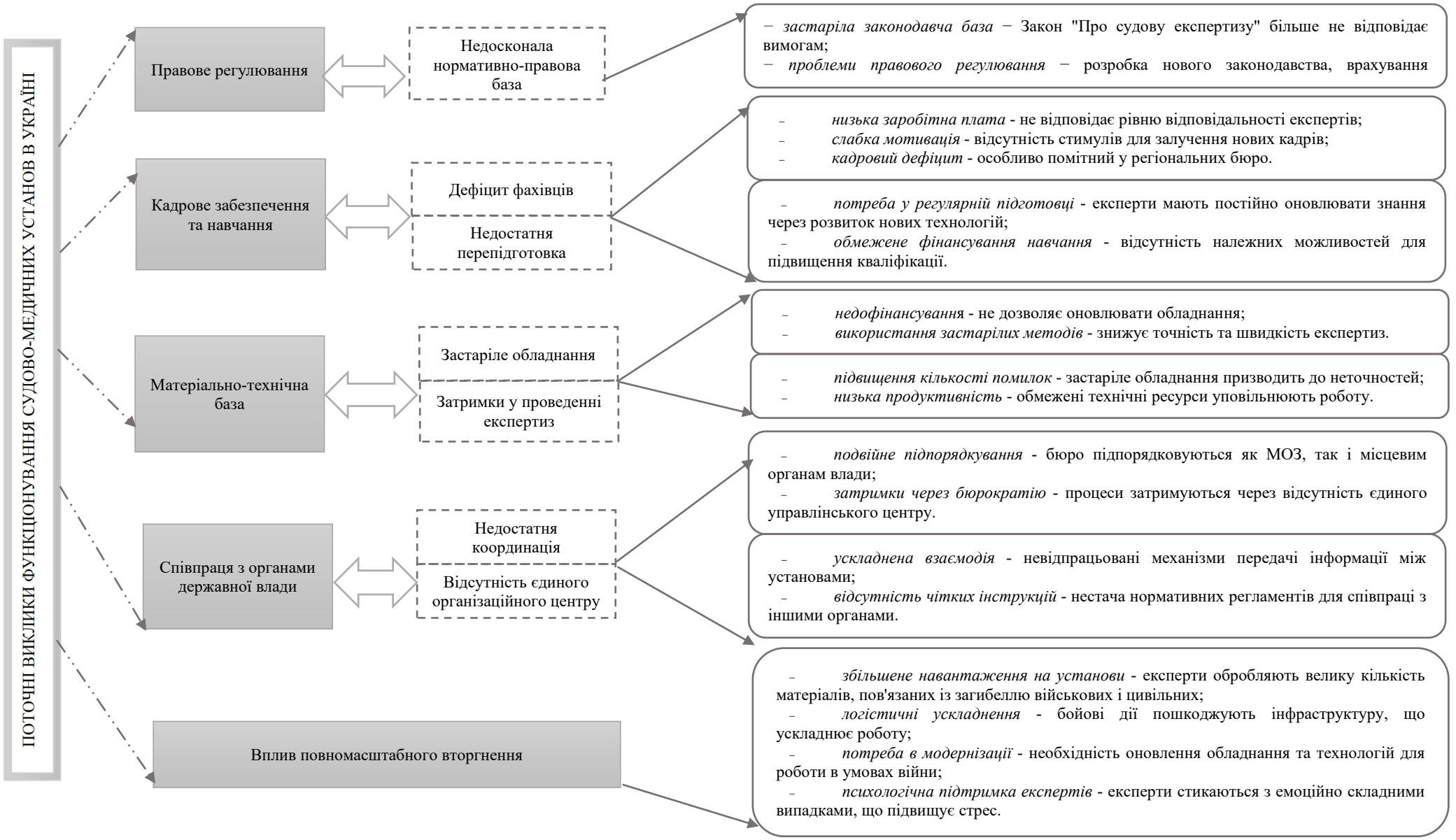

Рис. 2.2. Основні виклики та фактори, що впливають на ефективність роботи судово-медичних установ України, *авторська розробка.*

Отож, з аналізу рис. 2.2. стає очевидним, що основними факторами, які негативно впливають на ефективність роботи судово-медичних установ в Україні, є застаріле правове регулювання, критичний дефіцит кваліфікованих фахівців, відсутність сучасної матеріально-технічної бази, а також недостатня координація між різними органами державної влади. Додатковим викликом стало суттєве навантаження на ці установи через повномасштабне вторгнення російської федерації, яке ще більше загострило проблеми, пов'язані з логістикою, фінансуванням та психологічною підтримкою експертів. У цьому контексті стає важливою оцінка результативності діяльності судово-медичних установ, яка дозволить визначити ступінь впливу вищезгаданих викликів на якість їх роботи.

Особливу увагу слід приділити таким аспектам, як якість та точність експертиз, швидкість їх проведення, навантаження на експертів, впровадження новітніх технологій, а також оцінка задоволеності результатами з боку судової системи. Слід відмітити, що якість і точність судово-медичних експертиз є основою правосуддя, адже помилки або неточності в експертних висновках можуть призвести до несправедливих рішень і негативно вплинути на долі учасників судових процесів. В Україні дане питання особливо актуальне через наявність низки проблем, пов'язаних із технічним забезпеченням та недостатньою кваліфікацією фахівців, які проводять експертизи.

Цікавим є висловлювання вченої Г. Авдєєвої, яка вважає, що однією з основних проблем є застаріле обладнання, яке використовується в багатьох бюро судово-медичних експертиз. Оскільки експертні дослідження часто потребують високоточних інструментів та технологій, застаріле обладнання не здатне забезпечити необхідну точність аналізу. Вказане особливо стосується таких досліджень, як ідентифікація осіб або встановлення причин смерті, де навіть незначна помилка може мати серйозні наслідки для судових рішень [1].

Крім того, відсутність сучасних методів дослідження значно знижує якість експертиз. В багатьох країнах ЄС активно використовуються новітні технології,

які дозволяють проводити експертизи швидше та з більшою точністю. Проте в Україні даний аспект залишається проблематичним через недостатнє фінансування, що заважає впровадженню сучасних наукових досягнень у сфері судово-медичних досліджень.

Кваліфікація фахівців також відіграє вирішальну роль у точності експертиз. Експерти мають володіти сучасними знаннями та навичками для того, щоб правильно використовувати новітні методи та інструменти. Проте, через обмежені можливості для підвищення кваліфікації та відсутність належних програм навчання, багато фахівців працюють на основі застарілих методик, що не відповідають сучасним стандартам. Вказане ще більше погіршує якість експертиз і збільшує ризик помилок .

За даними досліджень Т. Лози, основною проблемою, що впливає на зниження якості судово-медичних експертиз в Україні, є нестача фінансування, що ускладнює процес оновлення технічної бази та навчання фахівців. Значна частина бюро судово-медичної експертизи працює на застарілому обладнанні, що не дозволяє досягати високої точності експертиз. Окреслене особливо критично в умовах зростаючої складності справ, які потребують новітніх методів дослідження та високої кваліфікації експертів. Брак коштів також ускладнює можливість підвищення кваліфікації фахівців, що призводить до того, що експерти змушені працювати на основі застарілих методик, що негативно позначається на результатах експертиз . Відсутність належної державної підтримки для цих установ серйозно обмежує можливості для поліпшення ситуації, що безпосередньо впливає на систему правосуддя в Україні [55].

Враховуючи вищесказане, можна констатувати, що для покращення якості та точності експертиз необхідно здійснити комплексні реформи, що включають модернізацію технічної бази та підвищення кваліфікації фахівців.

При цьому, не слід забувати про швидкість виконання судово-медичних експертиз, яке має вирішальне значення для забезпечення правосуддя, оскільки

затримки в їх проведенні можуть призвести до затягування судових процесів і порушення прав учасників розгляду справ. Ситуація погіршилася внаслідок повномасштабного вторгнення росії, що значно збільшило навантаження на судово-медичні установи. Велика кількість справ, пов'язаних із загибеллю військових та цивільних осіб, створює перевантаження на наявних експертів, що додатково уповільнює процеси експертиз. Серед інших факторів, що впливають на швидкість проведення експертиз, є недостатня кількість кваліфікованих фахівців та застаріла матеріально-технічна база. Обмежені ресурси й нестача сучасного обладнання значно знижують продуктивність експертів, що ускладнює проведення досліджень у встановлені терміни [73]. Вказане також впливає на точність і якість експертиз, що вимагають швидкого вирішення, особливо в умовах війни.

Наявність таких проблем потребує реформування процесу надання експертних послуг, а також оновлення матеріально-технічної бази судово-медичних установ, щоб забезпечити швидкість та якість експертиз на відповідному рівні для вирішення судових справ. У цьому контексті, доречно звернути увагу на технологічні інновації, які є ключовим фактором для підвищення результативності судово-медичних установ. Як зазначає вчений С. Демчук у країнах ЄС, зокрема Німеччині та Франції, судово-медичні експертизи активно використовують новітнє обладнання для проведення складних досліджень, таких як ДНК-аналізи, судово-медична хімія та інші високоточні методи [26]. Вказане дозволяє не тільки підвищити точність результатів, але й значно зменшити час виконання експертиз, що критично важливо для системи правосуддя . Додатково, Д. Адамюк підкреслює, що впровадження цифрових платформ і автоматизованих систем обробки даних також суттєво сприяє підвищенню ефективності експертиз у цих країнах [3]. Окреслене дозволяє значно скоротити час, необхідний для передачі та аналізу матеріалів, знижуючи ризик втрати даних і мінімізуючи людський фактор у проведенні досліджень

А. Полянський та Г. Юодкайте-Гранскієнє, відмічають, що в Україні ситуація з оновленням матеріально-технічної бази залишається складною через обмежене фінансування. Багато судово-медичних установ все ще використовують застаріле обладнання, що не відповідає сучасним вимогам і стандартам. Окреслене, як зазначаєть вчені призводить до затримок у проведенні експертиз, підвищення ймовірності помилок та зниження загальної ефективності роботи. Нестача ресурсів для впровадження нових технологій ускладнює процеси автоматизації та цифровізації, що вже ефективно використовуються в інших країнах [89].

Так, можна наголосити на тому, що для покращення ситуації в Україні необхідне комплексне реформування, яке включатиме оновлення матеріально-технічної бази, впровадження нових технологій та систем для підвищення результативності експертиз. Зазначене дозволить не лише підвищити точність та швидкість досліджень, а й забезпечити вищий рівень надійності результатів, що, в свою чергу, покращить функціонування всієї системи правосуддя.

Проте, не можна оминути увагою і оцінку задоволеності результатами судово-медичних експертиз з боку судової системи, яка є важливим аспектом ефективності правосуддя, оскільки експертні висновки часто відіграють вирішальну роль у прийнятті судових рішень. Незадоволеність з боку суддів та адвокатів може свідчити про наявність проблем в організації роботи судово-медичних установ, що, своєю чергою, може вплинути на справедливість судових процесів. Проблеми, які виникають у цій сфері, пов’язані як із затримками у проведенні експертиз, так і з їхньою якістю.

Затримки у проведенні судово-медичних експертиз є однією з найбільших проблем, що викликають незадоволення серед суддів і адвокатів. Судові процеси нерідко затягуються через те, що експертизи виконуються не вчасно, що призводить до затримок у прийнятті рішень і порушення прав учасників процесу. Затримки можуть бути пов’язані як з нестачею фахівців, так і з технічними обмеженнями, які уповільнюють роботу установ[32]. Наприклад, застаріле

обладнання не дозволяє швидко обробляти матеріали, що додає додаткового часу на проведення експертиз.

Якість експертиз також є важливим чинником, що впливає на задоволеність судової системи результатами досліджень. Судді та адвокати нерідко ставлять під сумнів достовірність та точність експертних висновків через застарілі методики досліджень, що використовуються в судово-медичних установах. Недофінансування цих установ призводить до того, що експерти часто не мають доступу до сучасних технологій та обладнання, які дозволяють проводити дослідження на вищому рівні. Дослідження вчених у цій галузі підтверджують, що для підвищення якості експертиз необхідно здійснити модернізацію матеріально-технічної бази судово-медичних установ. Науковці, такі як О. Клюєв та О. Клименко , наголошують на необхідності впровадження сучасних технологій та регулярного підвищення кваліфікації фахівців, що дозволить поліпшити якість експертиз та підвищити довіру з боку судової системи найбільших проблем є те, що суди іноді відмовляються визнавати результати експертиз, проведених в установах комунальної власності [40, 42]. Вказане пов’язано з тим, що такі установи часто не мають достатніх ресурсів для забезпечення високої якості досліджень. Недостатня підготовка фахівців, відсутність сучасного обладнання та невідповідність міжнародним стандартам є основними причинами того, що результати таких експертиз можуть бути поставлені під сумнів. У таких випадках суди змушені звертатися до незалежних або приватних експертів, що викликає додаткові складнощі.

Невизнання результатів експертиз створює додаткові перешкоди для судових процесів, оскільки це означає необхідність проведення нових досліджень або пошуку інших експертів, що збільшує час на розгляд справи та підвищує витрати. Окреслене викликає незадоволення як у сторін судового процесу, так і в суддів, що вимагає розробки чітких стандартів для забезпечення якості експертиз. Відсутність механізмів контролю якості судово-медичних експертиз є ще одним

важливим фактором, що впливає на рівень довіри судової системи до результатів досліджень.

На сьогоднішній день в Україні відсутні чіткі механізми перевірки якості судово-медичних експертиз та їх відповідності міжнародним стандартам, що призводить до сумнівів з боку суддів щодо правомірності отриманих результатів, особливо в складних та важливих справах. Судова система потребує впровадження сучасних технологій для покращення якості експертиз, оскільки досвід таких країн, як Німеччина та Франція, демонструє, що використання новітніх технологій у судово-медичних установах дозволяє значно підвищити точність досліджень і скоротити час їх проведення.

Як підкреслює Г. Кузьменко, впровадження автоматизованих систем обробки даних у судово-медичних експертизах є важливим кроком до підвищення ефективності їх виконання. Автоматизація не лише зменшує кількість помилок, пов’язаних із людським фактором, але й забезпечує швидший обмін інформацією між установами, що дозволяє уникнути затримок у проведенні експертиз і значно прискорює процес обробки результатів [52]. Відсутність належного фінансування в Україні ускладнює впровадження таких технологій, що залишається актуальною проблемою для судово-медичних установ. В цілому, у країнах, де впроваджені такі технології, судово-медичні установи здатні швидше реагувати на запити судової системи, надаючи точніші результати у коротші терміни. Окрім того, ці технології дозволяють ефективніше управляти великими обсягами даних, що є важливим у справах, де потрібен швидкий аналіз великої кількості інформації
Такий досвід є показовим і для України, де впровадження автоматизованих систем обробки даних може стати одним з вирішальних факторів підвищення результативності судово-медичних установ. Розглянувши вищевказані проблеми, слід звернути увагу на таблицю 2.3, де узагальнено основні аспекти, що перешкоджають ефективному функціонуванню судово-медичних установ в Україні.

Таблиця 2.3.

Основні проблеми функціонування судово-медичних установ в Україні

Аспекти	Проблеми	Причини	Наслідки
Якість та точність експертиз	Застаріле обладнання, недофінансування, відсутність новітніх технологій	Недостатнє фінансування, відсутність програм модернізації	Низька точність експертиз, що призводить до помилок у судових рішеннях
Швидкість проведення експертиз	Затримки через технічні обмеження, нестача кваліфікованих фахівців	Брак сучасного обладнання, недостатня кількість персоналу	Затягування судових процесів, порушення прав учасників судових справ
Навантаження на експертів	Перевантаження через зростання кількості справ, недостатня кількість персоналу	Збільшення навантаження через війну, відсутність нових фахівців	Зниження якості та швидкості проведення експертиз
Впровадження новітніх технологій	Відсутність сучасного обладнання та технологій для проведення точних експертиз	Недостатнє фінансування, відсутність державних програм підтримки	Неможливість проведення високоточних досліджень, збільшення часу на експертизи

Джерело: *авторська розробка.*

Отож, як видно з наведеної таблиці 2.3., основними проблемами, що перешкоджають ефективній роботі судово-медичних установ, є застаріле обладнання, нестача кваліфікованих кадрів, перевантаження через війну та відсутність новітніх технологій. Дані проблеми мають значний вплив на якість і швидкість проведення експертиз, що, в свою чергу, призводить до затягування судових процесів і порушення прав учасників. Для підвищення ефективності судово-медичних установ в Україні необхідні комплексні реформи, які включають модернізацію технічної бази, підвищення кваліфікації експертів та оптимізацію процесів співпраці між органами державної влади. Лише через системний підхід можна забезпечити належний рівень надання судово-медичних послуг, який відповідав би сучасним викликам і потребам судової системи. Кадрове забезпечення судово-медичних установ є ключовим елементом для забезпечення

їхньої ефективності. Насамперед, необхідно розробити програму постійного підвищення кваліфікації для судово-медичних експертів. Регулярне навчання на основі сучасних методик дозволить експертам оновлювати свої знання та вміння відповідно до останніх наукових досягнень. Окрім цього, варто створити умови для стажування українських фахівців за кордоном у провідних судово-медичних установах Європи, що дозволить перейняти передовий досвід у цій сфері.

Важливо також реформувати систему підготовки нових фахівців у закладах освіти, включивши у освітні програми сучасні методи судово-медичних досліджень і технології. Даний підхід сприятиме появі нової генерації експертів, які володіють не тільки теоретичними знаннями, а й практичними навичками роботи з найсучаснішими технологіями. Для підвищення ефективності судово-медичних установ необхідно оптимізувати їхню організаційну структуру. Одним із ключових кроків є централізація управління судово-медичними установами, що дозволить уникнути бюрократичних перепон і покращить координацію між різними установами. Важливо також удосконалити процеси обміну інформацією між судово-медичними установами та іншими органами державної влади, такими як прокуратура, поліція та суди. Впровадження єдиної електронної платформи для управління справами та обміну інформацією дозволить зменшити час на проведення експертиз та покращити їхню точність.

Крім цього, необхідно покращити співпрацю між регіональними та центральними судово-медичними установами, що дозволить рівномірно розподілити навантаження і покращити якість надання послуг по всій території України. Одним із найважливіших напрямів реформування є впровадження новітніх технологій і методик у роботу судово-медичних установ. Сучасні методи, такі як ДНК-аналіз, цифрова судово-медична експертиза та автоматизовані системи обробки даних, дозволяють значно підвищити точність і швидкість проведення експертиз. Важливо забезпечити фінансування для закупівлі

новітнього обладнання, яке відповідатиме міжнародним стандартам, і розробити стратегію з оновлення технічної бази на державному рівні.

Необхідно також впроваджувати автоматизовані системи для обробки та зберігання даних, що дозволить підвищити ефективність обміну інформацією між установами та зменшити кількість помилок, пов’язаних з людським фактором. У міжнародних дослідженнях вже підтверджено, що такі технології значно покращують результативність судово-медичних установ у країнах Європи Громадянське суспільство відіграє важливу роль у процесі реформування судово-медичних установ. Громадські організації можуть сприяти моніторингу діяльності цих установ, контролюючи їхню прозорість та відповідність стандартам. Залучення громадськості до обговорення проблем та шляхів вирішення, а також до оцінки ефективності реформ, допоможе створити більш прозору та підзвітну систему судово-медичних експертиз. Громадські організації також можуть ініціювати кампанії з підвищення обізнаності суспільства щодо важливості судово-медичних експертиз, їхнього впливу на правосуддя та необхідності підтримки реформ у цій сфері. Окреслене сприятиме формуванню позитивного іміджу реформ та підвищенню довіри суспільства до судової системи.

Підсумовуючи основні аспекти сучасного стану судово-медичних установ в Україні, можна зазначити, що їхня ефективність залежить від низки факторів, таких як технічне забезпечення, кадрова політика, рівень співпраці з іншими установами та впровадження сучасних технологій. Основними проблемами є застаріла технічна база, недостатня кількість кваліфікованих фахівців та відсутність ефективної взаємодії з іншими органами державної влади. Рекомендації для покращення функціонування судово-медичних установ включають комплексні реформи, спрямовані на модернізацію матеріально-технічної бази, підвищення кваліфікації експертів, покращення організаційної структури та впровадження новітніх технологій.

Висновки до другого розділу

1. Правова база судово-медичної експертизи включає важливі нормативні документи, такі як Закон України “Про судову експертизу”, Кримінальний процесуальний кодекс, а також накази та інструкції Міністерства охорони здоров’я України, що регламентують проведення експертиз та визначають права й обов’язки судових експертів. Аналіз показав, що сучасні виклики, зокрема, пов’язані з повномасштабною війною та цифровізацією процесів, вплинули на систему судово-медичної експертизи. Збільшення кількості експертиз, пов’язаних з воєнними злочинами, створює додаткове навантаження на судово-медичну службу, що потребує модернізації та оновлення нормативної бази. Важливим є також питання підготовки кваліфікованих кадрів, здатних працювати в екстремальних умовах та з новими технологіями. Висвітлено необхідність подальшої адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів у сфері судово-медичної експертизи. Вказане включає імплементацію положень міжнародних конвенцій та рекомендацій, що сприятиме підвищенню ефективності судово-медичних досліджень і забезпечить відповідність України до вимог міжнародного права. Загалом, правова база судово-медичної експертизи в Україні потребує постійного вдосконалення з урахуванням сучасних викликів і тенденцій, що дозволить підвищити ефективність роботи судових експертів та забезпечити надання якісних експертних висновків для потреб правосуддя.

2. На сьогоднінній день існує низка перешкод, які негативно впливають на роботу судово-медичних установ, серед яких особливо виділяються недоліки в управлінні, обмежене фінансування, нестача кваліфікованих експертів і застаріле технічне забезпечення. Всі зазначені проблеми створюють перепони для проведення якісних експертиз і призводять до затримок у правосудді. Проблеми, пов’язані з підготовкою експертів, зокрема відсутність систематичних навчальних

програм та обмежені можливості для професійного розвитку, значно знижують рівень кваліфікації фахівців. Крім того, в організаційній структурі системи судово-медичної експертизи спостерігається слабка координація між різними державними установами, що відповідають за забезпечення цієї діяльності, що ускладнює процеси розслідування та прийняття рішень. Для покращення ситуації було запропоновано реалізувати низку заходів, спрямованих на вдосконалення системи підготовки судово-медичних фахівців, розширення мережі спеціалізованих установ, модернізацію обладнання та впровадження сучасних технологій. Особлива увага має бути приділена покращенню взаємодії між органами державної влади та експертними установами, що дозволить забезпечити ефективність та своєчасність проведення експертиз. Запроваджені рекомендації спрямовані на покращення якості судово-медичних експертиз, підвищення професійного рівня фахівців та забезпечення їх незалежності, що є необхідними умовами для забезпечення справедливості в судовій системі України. Комплексний підхід до вирішення зазначених проблем дозволить не лише підвищити ефективність системи, але й зміцнити довіру до судово-медичної експертизи як важливої складової правосуддя.

3. Проведена оцінка ефективності функціонування судово-медичних установ виявила низку ключових проблем, що негативно впливають на їхню роботу. Перш за все, основною перешкодою є застаріле технічне забезпечення. Установи не мають доступу до сучасного обладнання, що суттєво впливає на якість і точність експертиз. Наявність сучасних технологій дозволила б значно скоротити час проведення досліджень та зменшити кількість помилок, однак відсутність належного фінансування гальмує даний процес. Другим важливим аспектом є кадровий дефіцит. Установи страждають від нестачі кваліфікованих експертів, що призводить до перевантаження наявних працівників і затримок у проведенні експертиз. Окрім того, відсутність постійного навчання та перепідготовки фахівців не дозволяє їм ефективно адаптуватися до нових викликів

та методик, що впливають на якість результатів досліджень. Вказана проблема є особливо критичною в умовах війни, коли кількість справ значно зросла. Також виявлено недостатню координацію між судово-медичними установами та іншими органами державної влади, що ускладнює процес обміну інформацією та затримує розгляд справ. Відсутність централізованої системи для обробки даних та управління справами збільшує ризик помилок і уповільнює процес експертиз. Запровадження автоматизованих систем і єдиних платформ для обміну інформацією є необхідним кроком для покращення роботи установ. Для вирішення вказаних проблем рекомендується запровадити комплексні реформи, спрямовані на оновлення технічної бази, розробку програм навчання і перепідготовки експертів, а також оптимізацію співпраці між установами через впровадження сучасних технологій. Зазначені заходи допоможуть забезпечити відповідність експертиз міжнародним стандартам та підвищити їхню результативність.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

3.1. Модель реформування системи судово-медичної експертизи

У сучасному світі ефективність будь-якої правової системи залежить від наявності надійних та прозорих механізмів, які забезпечують правосуддя на всіх рівнях. Судово-медична експертиза є ключовою складовою цього процесу, оскільки вона виступає важливим інструментом для надання об’єктивних, науково обґрунтованих доказів, що безпосередньо впливають на судові рішення. В Україні необхідність реформування судово-медичної експертизи стає дедалі актуальнішою, оскільки наявна система більше не відповідає сучасним викликам та стандартам, що потребує модернізації та адаптації до нових реалій.

Сьогодні система судово-медичної експертизи в Україні стикається з низкою проблем, які знижують її ефективність і надійність. Серед основних недоліків – застаріле обладнання, недостатнє фінансування, нестача кваліфікованих кадрів, а також складні бюрократичні процедури, що ускладнюють оперативність виконання експертиз. В умовах зростаючого навантаження на судово-медичні установи через розширення правової сфери та впровадження нових видів експертиз, чинна модель все більше втрачає здатність забезпечити своєчасне та якісне проведення судово-медичних досліджень [68].

Важливість реформування цієї системи також полягає у необхідності дотримання міжнародних стандартів та практик, що стали загальноприйнятими в країнах Європейського Союзу та НАТО. Впровадження новітніх технологій, розширення можливостей співпраці з міжнародними експертними інституціями та оптимізація внутрішніх процесів стануть ключовими кроками на шляху до

побудови сучасної, ефективної та прозорої системи судово-медичної експертизи в Україні [57].

Принагідно відмітити, що судово-медичні установи відіграють центральну роль у забезпеченні справедливого правосуддя, але водночас їхня організація залишається фрагментованою. Існуюча система здебільшого спирається на вертикальну структуру підпорядкування, яка охоплює Міністерство охорони здоров'я України як центральний орган виконавчої влади. Проте така організація є занадто централізованою, що створює труднощі в оперативному виконанні експертиз, особливо в регіонах, де ресурси обмежені.

Одним з основних аспектів проблеми є слабка взаємодія між різними державними структурами та судово-медичними організаціями. Незважаючи на те, що судово-медична експертиза тісно пов'язана з правоохоронними органами, прокуратурою та судами, координація між цими інституціями не завжди є ефективною. У результаті процеси направлення на експертизу та отримання результатів займають більше часу, ніж це потрібно, що негативно впливає на розслідування кримінальних справ і судочинство в цілому. Недостатня чіткість у розподілі функцій між органами правопорядку та судово-медичними установами лише поглиблює ці проблеми, адже багато функцій дублюються або залишаються невиконаними через відсутність конкретних процедур взаємодії.

Зважаючи на складність та багатофункціональність судово-медичних установ, організаційні недоліки проявляються на всіх рівнях їхньої діяльності. Однією з найбільш критичних проблем є кадровий дефіцит, який впливає на якість і швидкість проведення експертиз. Кадрова політика не передбачає належної підготовки фахівців, що веде до ситуації, коли кваліфіковані експерти зосереджені переважно в центральних установах, тоді як регіональні підрозділи залишаються недоукомплектованими. Вказане значно обмежує доступність судово-медичних послуг у віддалених регіонах, що вимагає розробки нових механізмів для розподілу кваліфікованих кадрів [74].

При цьому не слід забувати про недостатнє фінансування, яке залишається вагомою проблемою для судово-медичної системи в Україні. Фінансові ресурси, які виділяються на підтримку судово-медичних установ, не відповідають реальним потребам. Через зазначене установи стикаються з дефіцитом сучасного обладнання, що ускладнює можливість проведення експертиз на належному рівні. Багато судово-медичних лабораторій використовують застарілу техніку, що знижує точність і ефективність досліджень. В умовах, коли сучасні технології розвиваються швидкими темпами, відсутність доступу до інноваційних рішень ставить під загрозу якість результатів експертиз, які відіграють ключову роль у судових процесах.

Окрім цього, важливим викликом є низький рівень цифровізації процесів у судово-медичних установах. Відсутність єдиної системи управління даними призводить до того, що процеси обміну інформацією між різними відомствами залишаються розрізненими. Судово-медичні експерти не мають оперативного доступу до необхідних даних, що уповільнює процес прийняття рішень. Запровадження сучасних цифрових систем могло б значно спростити координацію між установами та підвищити ефективність роботи судово-медичних експертів.

Бюрократичні перепони також відіграють значну роль у функціональних недоліках системи. Надмірна кількість регуляторних норм та відсутність гнучкості у виконанні процедур експертизи створюють додаткові перешкоди для ефективної роботи. Судово-медичні установи часто обмежені суворими бюрократичними правилами, що не дозволяють швидко реагувати на зміни у потребах правосуддя. Окреслене особливо гостро відчувається в умовах сучасних викликів, таких як збільшення кількості кримінальних справ, пов’язаних з конфліктами або війною, що вимагає більшої оперативності та професіоналізму від системи.

Щодо правового забезпечення, варто зазначити, що чинна нормативно-правова база не забезпечує належного рівня регулювання судово-медичних експертиз. Чинні закони та підзаконні акти часто не відповідають сучасним

потребам системи, не враховуючи міжнародні стандарти та практики. Як зазначають В. Хомутенко та А. Хомутенко, відсутність чіткого нормативного врегулювання окремих аспектів судово-медичної експертизи призводить до неоднозначності у трактуванні процедур та їх виконанні. Крім того, недоліки у законодавчому регулюванні обмежують можливості для розвитку системи, створюючи бар'єри для впровадження нових методик та технологій [139].

Окрім відсутності чіткого правового регулювання, проблема також полягає у відсутності системного підходу до реформування системи. Незважаючи на численні спроби впровадження реформ, вони залишаються частковими та несистемними, що не дозволяє вирішити ключові проблеми в організації та функціонуванні судово-медичних установ. Системність має стати основним принципом при розробці нового законодавства, яке охоплюватиме всі аспекти діяльності судово-медичних установ, від організації роботи до кадрових питань і фінансування.

Таким чином, аналіз існуючої моделі судово-медичної експертизи в Україні демонструє низку суттєвих проблем, таких як недосконала організація, кадровий дефіцит, недостатнє фінансування та складні бюрократичні процеси, що ускладнюють належне функціонування системи. Окрім цього, відсутність ефективного правового регулювання створює додаткові виклики, які потребують негайного вирішення. Відповідно, для подолання вказаних проблем доцільно запровадити "Модель інтегрованої та децентралізованої судово-медичної експертизи", яка передбачає комплексний підхід до розв'язання структурних, організаційних, технологічних та правових проблем, що існують на даний момент, і має на меті створення прозорої та ефективної системи, здатної відповідати сучасним викликам.

Першим і найважливішим елементом запропонованої моделі є створення незалежних регіональних центрів судово-медичної експертизи. Дані центри мають функціонувати автономно, що забезпечить регіонам можливість самостійно

керувати ресурсами та відповідати на локальні виклики. Кожен центр має бути наділений чіткими повноваженнями для прийняття рішень без потреби погоджувати всі дії з центральною владою, що дозволить зменшити бюрократичні перешкоди і прискорити процеси проведення експертиз. Така децентралізація дозволить краще розподілити навантаження між регіонами, де нині існує нерівномірний доступ до судово-медичних послуг, особливо у віддалених місцевостях. Крім того, розмежування відповідальності між регіональними центрами дозволить уникнути дублювання функцій та підвищить ефективність виконання завдань на місцях.

Ключовим фактором у новій моделі має стати оптимізація взаємодії між органами державної влади, поліцією, прокуратурою та судово-медичними установами [89]. На даний момент взаємодія між цими структурами є фрагментарною, що створює перешкоди для швидкого виконання експертиз. Інтегрована система обміну інформацією між правоохоронними органами та судово-медичними установами повинна забезпечити безперебійний доступ до необхідних документів і даних в режимі реального часу. Вказане дозволить значно скоротити час на підготовку експертиз та уникнути затримок, пов’язаних з передачею інформації або узгодженням деталей між різними структурами. Такий підхід сприятиме підвищенню рівня прозорості процесу та мінімізує можливості для допущення помилок.

Наступний важливий аспект моделі стосується підвищення професійної кваліфікації судово-медичних експертів. Відсутність належної підготовки кадрів є однією з найгостріших проблем нинішньої системи. Тому запровадження безперервного навчання має стати обов’язковою частиною реформи. Принагідно створити комплексну систему навчання, яка включатиме регулярні курси з підвищення кваліфікації, науково-практичні семінари та тренінги. Окрім того, важливо інтегрувати українських експертів у міжнародні навчальні програми, що дозволить їм отримувати сертифікацію відповідно до міжнародних стандартів.

Запровадження стажувань за кордоном допоможе фахівцям удосконалювати свої навички на основі найкращих світових практик, а також стимулюватиме обмін досвідом між українськими та закордонними спеціалістами. Такий підхід не лише підвищить професійний рівень експертів, а й зміцнить довіру до результатів експертиз як всередині країни, так і за її межами.

Технологічний розвиток є ще одним ключовим аспектом моделі. Важливою частиною реформи має стати впровадження сучасних цифрових систем управління даними та результатами експертиз [32]. Цифровізація дозволить значно спростити процеси зберігання і передачі інформації між різними установами, а також забезпечить точність і надійність даних. Необхідно створити єдину національну базу даних, яка забезпечить доступ до інформації усім зацікавленим сторонам, зокрема правоохоронним органам і судово-медичним експертам. Окреслене суттєво покращить координацію між різними відомствами та скоротить час на обробку інформації, що своєю чергою підвищить загальну оперативність системи. Окрім цього, варто здійснити масштабну модернізацію матеріально-технічної бази судово-медичних лабораторій, включаючи закупівлю сучасного обладнання, яке дозволить проводити високоточні експертизи відповідно до міжнародних стандартів. Застарілі технології значно обмежують можливості українських експертів, тому інвестиції в новітнє обладнання мають стати пріоритетом у реформуванні.

Фінансування нової моделі є критичним елементом її успіху. Залучення міжнародних інвестицій і грантів, а також створення публічно-приватних партнерств повинні стати основними механізмами фінансового забезпечення реформи. Міжнародні організації, такі як Світовий банк, Європейський інвестиційний банк та інші міжнародні донори, можуть стати важливими джерелами фінансування для модернізації системи. Водночас публічно-приватні партнерства дозволять залучити приватний сектор до процесу оновлення інфраструктури судово-медичних установ, що допоможе розвантажити державний

бюджет і прискорить процес реалізації реформи [113]. Такий підхід також сприятиме залученню інноваційних технологій і управлінських рішень, що можуть бути корисними для підвищення ефективності всієї системи.

Останнім, але не менш важливим елементом запропонованої моделі є модернізація правового регулювання. Реформа судово-медичної експертизи потребує чіткого правового підґрунтя, яке забезпечить прозорість процесів та підвищить відповідальність експертів за якість проведених експертиз. Слід розробити нові законодавчі акти, які відповідатимуть міжнародним стандартам і забезпечать ефективний моніторинг діяльності судово-медичних установ. Важливим кроком є створення системи оцінки якості роботи експертів, що дозволить вчасно виявляти недоліки та усувати їх. Така система сприятиме підвищенню рівня довіри до результатів експертиз з боку судової системи та громадськості.

Загалом, “Модель інтегрованої та децентралізованої судово-медичної експертизи” є системним рішенням, яке передбачає глибокі зміни у всіх ключових аспектах функціонування системи. Децентралізація управління, покращення взаємодії між державними структурами, підвищення професійного рівня експертів, технологічна модернізація та реформування правового регулювання дозволять створити ефективну та прозору систему, яка відповідатиме як національним потребам, так і міжнародним стандартам. Для наочного розуміння структури та ключових елементів запропонованої моделі наведено рис. 3.1, який деталізує всі етапи реформування. Він відображає взаємозв’язок між структурними змінами, оптимізацією взаємодії між установами, підвищенням кваліфікації, технологічним оновленням, фінансуванням та правовим регулюванням.

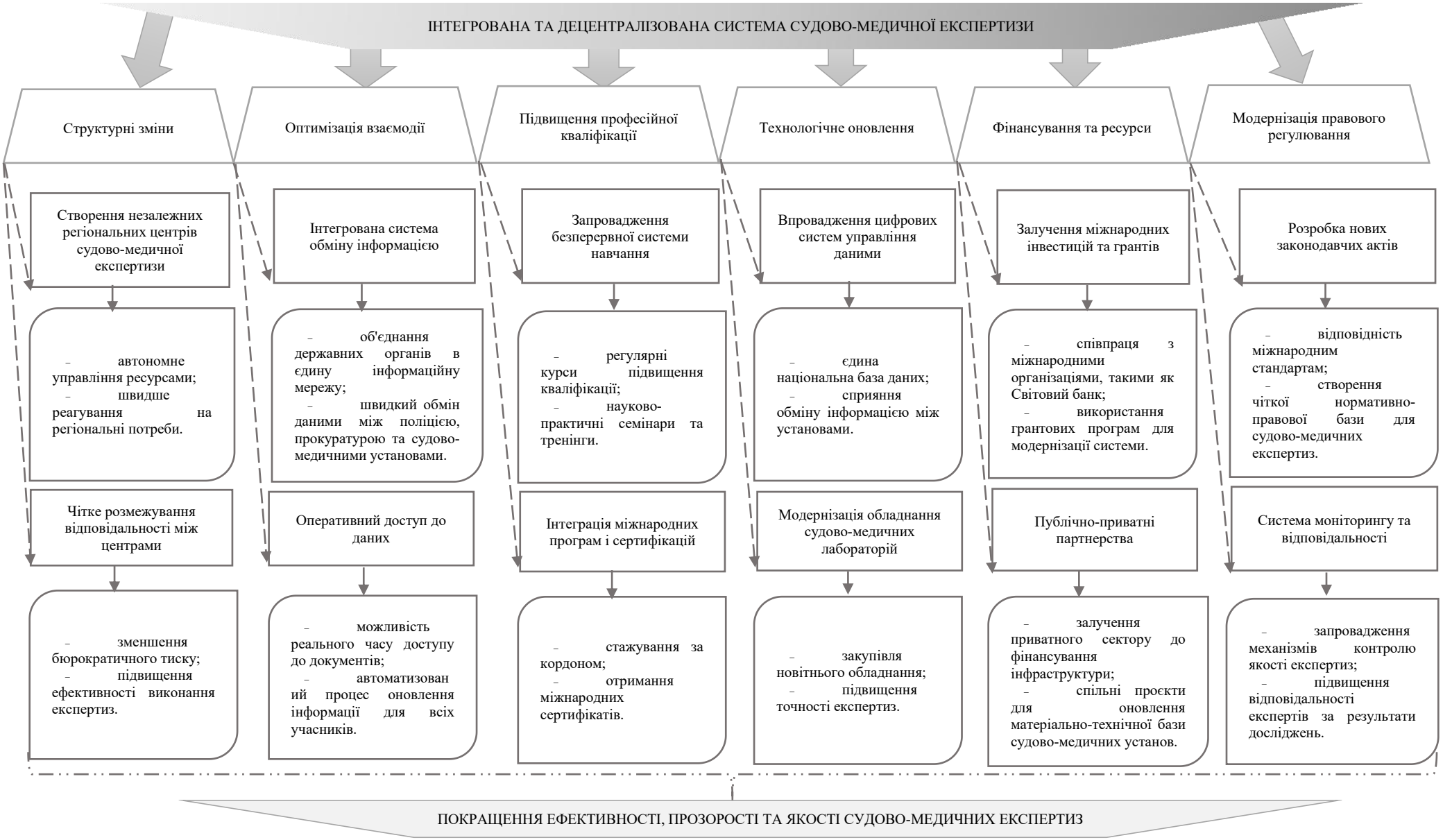

Рис. 3.1. Модель інтегрованої та децентралізованої судово-медичної експертизи, *авторська розробка.*

У цілому, можна стверджувати, що впровадження інтегрованої та децентралізованої системи судово-медичної експертизи стане ключовим етапом у підвищенні ефективності функціонування всієї системи. Завдяки структурним змінам, оптимізації взаємодії між органами, професійному розвитку кадрів та технологічній модернізації, буде створено прозору та гнучку модель, що відповідатиме сучасним міжнародним стандартам. Успішна реалізація цієї реформи забезпечить оперативність і точність проведення судово-медичних експертиз, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню загальної ефективності правової системи України.

Однак, варто зауважити, що впровадження нової моделі судово-медичної експертизи вимагає ретельної підготовки та комплексного підходу, який охоплюватиме всі ключові рівні: національний, регіональний, місцевий, а також залучення громадських організацій та приватного сектора. Головним завданням є забезпечення чіткого планування та моніторингу реалізації змін на всіх етапах реформи. З огляду на це, розробка поетапного плану, створення спеціальних робочих груп для контролю за виконанням реформи та встановлення системи моніторингу є основними механізмами, які мають гарантувати успіх впровадження нової моделі.

У цьому контексті варто звернути увагу, що поетапний план має бути основою для впровадження нової моделі судово-медичної експертизи. Відповідальність за розробку і координацію такого плану покладається не лише на Міністерство охорони здоров’я України та Міністерство юстиції України, але й на місцеві та регіональні органи виконавчої влади, а також громадські організації та приватний сектор. Вказані сторони повинні узгодити нормативно-правові зміни, необхідні для запуску реформи, розробити механізми взаємодії між судово-медичними установами та іншими державними і неорганами державної влади, а також визначити роль кожної сторони у процесі. План має включати чіткі етапи з відповідними термінами та показниками результативності.

Першим етапом має стати затвердження нормативно-правової бази, яка регулюватиме зміни на законодавчому рівні. Міністерство юстиції України, за підтримки громадських організацій, повинно оновити наявні законодавчі акти, що стосуються судово-медичної експертизи, і запровадити нові механізми контролю за їх виконанням. Даний процес потребуватиме внесення змін до низки законів і підзаконних актів, що забезпечать дотримання міжнародних стандартів у сфері судово-медичної експертизи. Крім того, на цьому етапі необхідно узгодити всі зміни з іншими ключовими державними інституціями та зацікавленими сторонами, такими як приватні компанії, які можуть брати участь у постачанні технологій і ресурсів.

Другим етапом має стати запуск пілотних проєктів у кількох регіонах країни для тестування нової моделі на практиці. За вказаний етап відповідатимуть регіональні органи виконавчої влади спільно з Міністерством охорони здоров'я України, громадськими організаціями та приватним сектором, який може надати матеріальну і технічну підтримку. Пілотне впровадження дозволить перевірити, наскільки ефективно нова модель працює в умовах реальної судово-медичної практики, та виявити можливі слабкі місця перед масштабним розгортанням реформи по всій країні. У процесі тестування необхідно збирати відгуки від усіх учасників процесу для внесення коректив у план реформи.

Третій етап передбачає масштабне впровадження моделі по всій Україні на основі отриманих результатів від пілотних проєктів. Регіональні центри судово-медичної експертизи, що працюють у координації з місцевими органами влади, мають запровадити нові стандарти, передбачені оновленою нормативно-правовою базою. Важливу роль відіграватимуть центральні органи влади, які повинні забезпечити стабільне функціонування зазначених центрів, надавши їм необхідні ресурси та організувавши підготовку кадрів у співпраці з приватним сектором.

Контроль за реалізацією реформи є критично важливим для її успіху. Для цього потрібно створити спеціальні робочі групи та комісії, до складу яких

увійдуть не тільки представники Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства юстиції України, а й представники регіональних і місцевих органів влади, незалежні експерти та громадські організації. Окреслені структури відповідатимуть за моніторинг виконання реформи на всіх етапах. Робочі групи мають бути сформовані на національному та регіональному рівнях для забезпечення комплексного контролю за реформуванням. Їхнє завдання полягатиме в оцінці дотримання термінів, визначених у плані, а також в аналізі виконання завдань на кожному етапі.

Окрім цього, робочі групи повинні надавати регулярні звіти про виконання реформи перед урядом, громадськістю та міжнародними партнерами, зокрема інвесторами, що можуть бути залучені до процесу. Важливо також забезпечити незалежність цих груп для уникнення конфліктів інтересів. Робочі групи та комісії мають оцінювати хід реформи на всіх етапах, пропонувати коригувальні дії у разі виявлення недоліків, що забезпечить адаптивність реформи до нових умов.

Впровадження системи моніторингу ефективності після впровадження реформи також є важливим етапом для забезпечення її сталого розвитку. Міністерство охорони здоров'я України, у співпраці з регіональними органами влади, Центрами судово-медичної експертизи та незалежними аудиторськими організаціями, повинні впровадити систему постійного моніторингу. Її мета − відстеження ключових показників ефективності, таких як час проведення експертиз, їхня якість, рівень координації між державними установами, приватним сектором та задоволення потреб правової системи. Використання цифрових технологій дозволить ефективно збирати і аналізувати дані про роботу судово-медичних установ. Створення єдиної бази даних спростить обмін інформацією між зацікавленими сторонами та забезпечить оперативність у прийнятті рішень. Приватні технологічні компанії можуть забезпечити підтримку впровадження цифрових систем для збору даних, що підвищить прозорість процесу та забезпечить гнучкість управління системою.

Моніторинг повинен включати регулярну оцінку ефективності нової моделі, збір відгуків від зацікавлених сторін, а також використання зовнішнього аудиту для оцінки результатів. Незалежні організації можуть забезпечити прозорість та неупередженість оцінки, що дозволить ефективно реагувати на виявлені проблеми і підвищить довіру до процесу реформ.

Загалом, розширення відповідальності за реалізацію реформи на місцеві, регіональні органи, громадські організації та приватний сектор дозволить досягти високого рівня координації та ефективності процесу. Чітке визначення відповідальності на кожному етапі забезпечить успішне впровадження нової моделі, її адаптивність та стійкість у майбутньому. Для чіткого розуміння етапів впровадження нової моделі судово-медичної експертизи та розподілу завдань між різними сторонами, наведено таблицю 3.1., яка відображає основні кроки реформування та визначає відповідальних за їх реалізацію.

Таблиця 3.1.

Етапи впровадження реформи судово-медичної експертизи та відповідальні суб'кти за її реалізацію

№	Етапи впровадження	Детальний опис	Відповідальні за реалізацію
1	*Розробка поетапного плану*	Розробка поетапного плану, який включатиме узгодження нормативно-правових змін, розробку механізмів взаємодії між судово-медичними установами та іншими органами. План повинен містити чіткі етапи з термінами та показниками результативності	Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, місцеві органи влади, громадські організації, приватний сектор
2	*Запуск пілотних проєктів*	Пілотні проєкти в кількох регіонах країни мають бути спрямовані на тестування нової моделі в умовах реальної практики. Дані проєкти дозволять перевірити ефективність моделі та внести необхідні корективи перед її масштабним впровадженням	Регіональні органи виконавчої влади, Міністерство охорони здоров'я України, громадські організації, приватний сектор
3	*Масштабне впровадження*	На основі результатів пілотних проєктів нові стандарти мають бути впроваджені по всій Україні. Центри судово-медичної експертизи	Регіональні центри судово-медичної експертизи, місцеві органи влади, центральні органи влади, приватний

	нової моделі	працюватимуть за оновленими стандартами, підтримуючи співпрацю з центральними органами та приватним сектором	сектор
4	*Створення спеціальних робочих груп*	Спеціальні робочі групи та комісії мають бути створені для забезпечення моніторингу та оцінки прогресу на всіх етапах реформи. Важливо забезпечити регулярне звітування та надання пропозицій щодо вдосконалення	Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, місцеві органи влади, незалежні експерти, громадські організації
5	*Впровадження системи моніторингу*	Система моніторингу має бути впроваджена для постійного оцінювання ефективності реформи, включаючи оцінку якості експертиз, часу виконання, рівня координації та задоволення потреб правової системи. Моніторинг відбуватиметься через використання цифрових технологій та зовнішнього аудиту	Міністерство охорони здоров'я України, регіональні органи влади, Центри судово-медичної експертизи, незалежні аудиторські організації

Джерело: *авторська розробка*.

Отже, запропоновані етапи впровадження реформи судово-медичної експертизи з чітким розподілом завдань і залученням різних зацікавлених сторін є ключовими для досягнення успішного результату. Співпраця між державними інституціями, місцевими органами влади, громадськими організаціями та приватним сектором дозволить забезпечити ефективне впровадження нової моделі. Чітко визначені етапи, моніторинг процесу та гнучкість у коригуванні дій сприятимуть підвищенню якості та прозорості судово-медичних експертиз в Україні. Однак, для забезпечення стабільного та надійного впровадження, важливо провести детальну оцінку ризиків, пов'язаних з реалізацією нової моделі, та визначити стратегії для їх мінімізації. Потенційні труднощі охоплюють такі аспекти, як фінансування, кадрові та технологічні виклики, але кожен із цих ризиків можна зменшити або усунути за допомогою правильно підібраних заходів.

Перш за все, необхідно звернути увагу на те, що модернізація судово-медичної експертизи потребує значних ресурсів, оскільки вона включає оновлення матеріально-технічної бази, придбання сучасного обладнання та впровадження

новітніх цифрових технологій. Важливо забезпечити судово-медичні установи технологіями, які дозволять автоматизувати процеси, збільшити точність досліджень і знизити ризики людських помилок. Без таких інвестицій система не зможе функціонувати на сучасному рівні, відповідати міжнародним стандартам, що, у свою чергу, може негативно позначитися на результатах експертиз, особливо в складних або військових умовах.

Однак головною проблемою залишається пошук достатніх фінансових ресурсів для повномасштабного впровадження нової моделі. Брак бюджетного фінансування може призвести до затримок у реалізації окремих етапів реформи або навіть до скорочення запланованих проєктів. В таких умовах частина необхідного оновлення може бути виконана лише частково або відкладена на невизначений термін. Вказане створює серйозні ризики для реформи в цілому, оскільки без сучасної інфраструктури важко досягти бажаних результатів у підвищенні ефективності та прозорості системи.

Усунути даний ризик можна за рахунок залучення зовнішніх ресурсів, таких як міжнародні гранти, що надаються організаціями, зацікавленими в розвитку правової системи України. Також слід розглянути можливість інвестицій від приватного сектора, зокрема через публічно-приватні партнерства. Окреслене може забезпечити необхідні ресурси для оновлення матеріально-технічної бази без значного навантаження на державний бюджет. Співпраця з іноземними донорами, такими як Європейський інвестиційний банк чи Світовий банк, дозволить реалізувати проєкти модернізації на належному рівні та у встановлені терміни.

Додатково, одним із ризиків впровадження нової моделі судово-медичної експертизи є складність інтеграції сучасних технологій у наявну інфраструктуру судово-медичних установ. Застаріле обладнання та відсутність належних інформаційних систем у багатьох закладах можуть ускладнити процес переходу на нові технології. Безсумнівно, це може стати серйозною перешкодою для оптимізації робочих процесів, оскільки нові системи вимагають адаптації як

технічного, так і організаційного характеру. Відсутність сучасного обладнання обмежує можливості проведення точних та швидких експертиз, що, в свою чергу, впливає на загальну ефективність системи.

Ще однією проблемою є недостатня готовність персоналу до технологічних змін. Багато працівників судово-медичних установ можуть не мати достатніх знань та навичок для роботи з новими системами та обладнанням. Зазначене може призвести до помилок у процесі проведення експертиз, знижуючи їх якість і довіру до результатів. Важливо враховувати, що технологічні зміни потребують часу для навчання та адаптації, що може затягнути процес впровадження нових технологій [68]. Вирішенням даних викликів може стати поступове впровадження технологій через пілотні проєкти, які дозволять перевірити ефективність нових систем на обмеженій території або в окремих установах. Такі проєкти забезпечать можливість відстеження результатів і виявлення можливих проблем ще до масштабного впровадження. Крім того, попередня підготовка персоналу через навчальні програми, семінари та тренінги є важливим етапом для успішної інтеграції нових технологій. Окреслене дозволить працівникам не лише освоїти нове обладнання, але й розвинути необхідні навички для роботи з сучасними інформаційними системами, що забезпечить високу якість виконання експертиз у майбутньому.

При цьому не слід забувати про підготовку фахівців до роботи з новими методами та технологіями, яка становить ще один важливий виклик у процесі реформування системи судово-медичної експертизи. В умовах впровадження сучасних технологій та нових стандартів роботи існує ризик, що недостатня кількість кваліфікованих кадрів може уповільнити процес реформування та негативно вплинути на якість експертиз. Відсутність фахівців, здатних працювати з новими інформаційними системами та сучасним обладнанням, ускладнює впровадження інновацій у практику, що може призвести до затримок та зниження довіри до результатів експертиз. Для усунення цього ризику необхідно

інвестувати в постійне навчання та підвищення кваліфікації експертів. Важливо створити системи професійного розвитку, які включатимуть регулярні тренінги, семінари та курси підвищення кваліфікації. Вказане не лише підвищить рівень знань фахівців, а й дозволить їм бути в курсі новітніх технологій та методів, що активно впроваджуються в сфері судово-медичної експертизи.

Крім того, доцільно розробити програми стажувань у співпраці з міжнародними організаціями, які надають можливість українським фахівцям отримувати досвід за кордоном. Такі програми можуть включати навчання у провідних судово-медичних установах світу, що дозволить експертам освоїти передові практики та адаптувати їх до українських умов. Залучення міжнародних спеціалістів для проведення навчання також стане важливим етапом у підвищенні професійного рівня кадрів.

Насамкінець, підтримка менторських програм, де досвідчені фахівці будуть наставниками для молодших колег, дозволить забезпечити передачу знань і досвіду. Вказане сприятиме формуванню висококваліфікованого кадрового потенціалу, що є критично важливим для успішної реалізації нової моделі судово-медичної експертизи.

Додатково, реалізація реформи судово-медичної експертизи може зіткнутися з бюрократичними труднощами, які виникають у процесі узгодження нових нормативних актів та процедур. Бюрократія, зокрема в системі державного управління, може стати серйозною перешкодою для швидкого і ефективного впровадження змін. Затримки в ухваленні нових законів, а також у їхній імплементації можуть негативно вплинути на терміни реалізації реформи і, як наслідок, на покращення системи судово-медичної експертизи. У ситуації, коли реформа передбачає суттєві зміни в законодавстві, існує ризик, що процедури узгодження можуть затягуватися через недостатню координацію між різними органами державної влади. Окреслене може викликати невизначеність і сповільнити реалізацію заходів, необхідних для впровадження нових стандартів та

технологій. Затримки на етапах ухвалення можуть створити ситуацію, коли заплановані реформи виявляться недосяжними в рамках визначених термінів.

Щоб мінімізувати даний ризик, необхідно запровадити активну співпрацю з законодавцями та урядовими органами. Зазначена співпраця може включати організацію спільних робочих груп, які займалися б розробкою нових нормативних актів. Залучення експертів з галузі права, судово-медичних практик та представників громадських організацій до процесу підготовки змін допоможе створити ефективні та реалістичні законодавчі ініціативи.

Крім того, важливим аспектом є прозорість процесу ухвалення рішень. Регулярне інформування суспільства про хід реформування та залучення громадськості до обговорення нових законопроектів можуть зменшити ймовірність опору з боку тих, хто не підтримує зміни. Окреслене також сприятиме формуванню позитивного іміджу реформи та створенню довіри до процесу серед усіх зацікавлених сторін. Загалом, своєчасне вирішення бюрократичних перепон є критично важливим для успішної реалізації реформи. Співпраця з усіма рівнями державного управління та активна залученість громадськості дозволять оперативно подолати труднощі та забезпечити ефективне впровадження нової моделі судово-медичної експертизи [57].

Не можна також оминути і опір змінам з боку окремих фахівців або інституцій, які можуть не розуміти або не підтримувати нововведення, є серйозною потенційною загрозою для успішної реалізації реформи судово-медичної експертизи. Такий опір може виникати з різних причин: страх перед новими технологіями, сумніви у доцільності змін або ж відсутність розуміння їхньої важливості. Даний соціальний бар’єр може призвести до зниження мотивації працівників та уповільнення процесу реформування. Для подолання згаданих бар'єрів необхідно реалізувати якісну комунікаційну стратегію, яка буде спрямована на інформування всіх зацікавлених сторін про мету і переваги запровадження нової моделі. Зазначене передбачає регулярні семінари, тренінги та

інформаційні кампанії, що допоможуть роз'яснити, чому важливо адаптуватися до нових умов роботи. Активне спілкування з фахівцями, що залучені в процес, допоможе створити відчуття спільності та залученості до змін, що підвищить їхню мотивацію.

Залучення зацікавлених сторін на всіх етапах реформування також є важливим фактором для забезпечення прозорості та підтримки процесу змін. Важливо організувати платформи для обговорення, де фахівці зможуть висловлювати свої побоювання, пропозиції та ідеї. Такі майданчики можуть включати круглі столи, робочі групи та онлайн-опитування, що дозволять всім учасникам процесу брати активну участь у формуванні нової політики та практики. Крім того, підтримка з боку керівництва організацій, які відповідають за судово-медичну експертизу, є критично важливою для успіху змін. Лідери повинні демонструвати свою прихильність до реформ, активно комунікуючи про їх значення та переваги для системи в цілому. Вказане не лише зміцнить довіру до процесу, але й допоможе знизити рівень опору з боку працівників, що в результаті сприятиме більшій ефективності реалізації нової моделі судово-медичної експертизи.

Так, можна сказати, що усунення соціальних та інституційних бар'єрів потребує комплексного підходу, що включає ефективну комунікацію, активне залучення всіх учасників процесу та підтримку з боку керівництва. Лише за таких умов можна забезпечити успішне впровадження змін і досягнення поставлених цілей у реформуванні системи судово-медичної експертизи. Розглянувши ключові ризики, пов’язані з впровадженням нової моделі судово-медичної експертизи, доречно далі звернути увагу на таблицю 3.2, яка містить детальну оцінку потенційних труднощів та стратегії їх мінімізації, що забезпечить стабільність і ефективність реалізації реформи.

Таблиця 3.2.

Оцінка ризиків та стратегії їх мінімізації у впровадженні нової моделі судово-медичної експертизи

№	Ризик	Опис	Стратегія мінімізації
1	*Фінансування*	Модернізація судово-медичної експертизи вимагає значних ресурсів для оновлення матеріально-технічної бази, придбання сучасного обладнання та впровадження цифрових технологій. Брак фінансування може спричинити затримки або неповне впровадження реформи	Залучення міжнародних грантів, інвестицій від приватного сектора через публічно-приватні партнерства, співпраця з іноземними донорами, такими як Європейський інвестиційний банк чи Світовий банк, що дозволить зменшити навантаження на державний бюджет
2	*Технологічні виклики*	Складність інтеграції сучасних технологій у наявну інфраструктуру судово-медичних установ через застаріле 3обладнання та відсутність інформаційних систем. Вказане може уповільнити процес реформування та знизити ефективність експертиз	Поступове впровадження нових технологій через пілотні проєкти. Попередня підготовка персоналу через навчальні програми, семінари та тренінги, що дозволить розвинути навички роботи з новим обладнанням і системами
3	*Кадрові виклики*	Недостатня кількість кваліфікованих кадрів для роботи з новими технологіями та системами може негативно вплинути на якість експертиз. Відсутність підготовленого персоналу сповільнює впровадження нових методів та обладнання	Інвестування в постійне навчання та підвищення кваліфікації експертів. Розробка програм стажувань у співпраці з міжнародними організаціями та залучення міжнародних фахівців для навчання. Підтримка менторських програм для передачі досвіду від старших до молодших колег
4	*Бюрократичні перепони*	Узгодження нових нормативних актів та процедур може бути ускладнене через бюрократію та затримки на законодавчому рівні. Окреслене може затримати реалізацію реформи та покращення системи судово-медичної експертизи	Співпраця з законодавцями та урядовими органами для швидкого узгодження нормативних змін. Створення спільних робочих груп з експертів галузі, правників та представників громадських організацій для розробки реалістичних та ефективних законодавчих ініціатив
5	*Соціальні та інституційні бар'єри*	Опір змінам з боку окремих фахівців або інституцій, які не підтримують нововведення, може сповільнити реформування та знизити мотивацію працівників	Реалізація якісної комунікаційної стратегії, спрямованої на інформування зацікавлених сторін про переваги нової моделі через семінари, тренінги та інформаційні кампанії. Створення платформ для обговорення змін між фахівцями та підтримка керівництва

			організацій, що сприятиме зниженню рівня опору і підвищенню ефективності впровадження нової моделі

Джерело: *авторська розробка.*

У цілому, незважаючи на можливі труднощі, переваги запровадження нової моделі судово-медичної експертизи значно переважають ризики. Дана модель пропонує структуроване рішення для покращення ефективності, прозорості та надійності системи. Завдяки впровадженню сучасних технологій та оптимізації організаційних процесів, система зможе значно підвищити швидкість виконання експертиз, зменшуючи час на їх проведення. Водночас інтеграція єдиної електронної бази даних дозволить контролювати всі етапи експертизи, що знизить ймовірність зловживань і помилок, а також сприятиме відкритості процесу.

Запропонована модель також передбачає активну взаємодію між усіма зацікавленими сторонами − органами державної влади, громадськими організаціями, приватним сектором і міжнародними партнерами. Така співпраця створить умови для своєчасного реагування на виклики та забезпечить більш злагоджену роботу системи в цілому. Важливо, що реалізація моделі базується на постійному моніторингу, який дозволить виявляти проблеми на ранніх етапах і вносити корективи до процесу, що, у свою чергу, зміцнить довіру до судово-медичних експертиз з боку суспільства.

Отже, зважаючи на вказані фактори, можна стверджувати, що реалізація нової моделі судово-медичної експертизи стане не лише необхідним кроком у реформуванні системи, а й важливим елементом у зміцненні правової системи України в цілому. Даний процес сприятиме покращенню якості правосуддя та захисту прав і свобод громадян, забезпечуючи більш надійний механізм для розслідування та покарання правопорушників. Впровадження сучасних стандартів і технологій дозволить Україні не лише адаптуватися до міжнародних вимог, а й

зайняти активну позицію в європейському правовому полі, що є особливо важливим у контексті сьогоднішніх викликів та потреб.

3.2 Роль громадянського суспільства у реформуванні системи судово-медичної експертизи

В останні роки система судово-медичної експертизи в Україні зазнає суттєвих викликів та потребує кардинальних змін. Зростаюча потреба у прозорості та ефективності процедур, а також відповідність міжнародним стандартам створюють нові вимоги до публічного управління в цій сфері. Одним із ключових аспектів реформування є активне залучення громадянського суспільства як важливого учасника процесу, здатного забезпечити контроль, моніторинг та оцінку реформ.

Громадянське суспільство в сучасних умовах виступає важливим каталізатором реформ, оскільки саме воно має можливість виявляти проблеми на ранніх етапах, реагувати на недоліки в роботі публічних інституцій та пропонувати ефективні рішення. Його роль як активного учасника процесів публічного управління полягає у тому, що воно виступає посередником між державою та суспільством, відображаючи потреби громадськості та формуючи на основі цього пріоритети в управлінських процесах. У контексті реформування судово-медичної експертизи громадянське суспільство здатне відіграти ключову роль у формуванні нових підходів до управління, забезпечуючи прозорість і підзвітність публічних інституцій.

Необхідно загострити свою увагу на тому, що функції громадянського суспільства у реформуванні системи судово-медичної експертизи є ключовими для забезпечення прозорості, ефективності та відповідальності в процесі реалізації реформ. У цьому контексті, громадянське суспільство виконує ряд важливих функцій, які сприяють досягненню більш високих стандартів у сфері судово-

медичної експертизи, таких як громадський контроль, участь у прийнятті рішень та моніторинг процесів.

Перш за все, громадський контроль є однією з основних функцій громадянського суспільства. Як зазначають вчені С. Лашин С., А. Лещишин та М. Попова, через спостереження за реформами, громадські організації та активісти контролюють впровадження змін у системі судово-медичної експертизи, забезпечуючи прозорість і відповідальність державних органів. Такий контроль на думку вчених допомагає виявляти корупційні ризики, неефективність або зловживання, які можуть виникати під час проведення судово-медичних експертиз [150].

Крім того, науковці Ю. Солдатюк-Вестерфельд та Б. Дін, зазначають, що важливим елементом громадського контролю є нагляд за судовими процесами та роботою експертів. Громадські організації можуть вивчати результати експертиз, здійснювати спостереження за процесами прийняття рішень та взаємодіяти з відповідними органами для покращення якості наданих послуг. Завдяки цьому на думку вчених громадянське суспільство має можливість впливати на вирішення спірних питань у процесі реформування, що сприяє зміцненню довіри суспільства до системи судово-медичної експертизи [154].

Ще однією важливою функцією громадянського суспільства як підкреслюють В. Потапенко, Ю. Тищенко та Ю. Каплан є залучення до процесу прийняття рішень через дорадчі органи. Громадські ради при державних органах, які опікуються питаннями реформ, дають можливість громадським активістам та експертам впливати на розробку політик, нормативно-правових актів і стандартів у сфері судово-медичної експертизи [104]. Такі дорадчі органи згідно думки вказаних вчених відіграють важливу роль у забезпеченні інклюзивності та відкритості процесу реформування. Залучення громадськості до консультацій та спільних нарад також дозволяє зменшити ризики односторонніх рішень з боку державних органів. Участь різних зацікавлених сторін, включаючи неурядові

організації, експертів та науковців, дозволяє враховувати різні перспективи, що підвищує якість ухвалених рішень. Вказане створює умови для більшої довіри суспільства до реформ та їх результатів.

Окрім того, важливою функцією громадянського суспільства на думку дослідників В. Купрій та Л. Паливода є проведення оцінки та моніторингу реалізації реформ [53]. Громадські організації відіграють важливу роль у відстеженні виконання запланованих змін та забезпеченні відповідності реальних результатів запланованим цілям. Вони здійснюють незалежний моніторинг впровадження реформ, аналізують проблемні аспекти та подають рекомендації щодо їх подолання, що дозволяє своєчасно коригувати курс реформ.

Не слід забувати про те, що моніторинг громадянського суспільства також сприяє підвищенню прозорості системи судово-медичної експертизи. Відкритість інформації про хід реформ, публікація даних та звітів створюють умови для громадського обговорення та підвищують відповідальність державних органів. Така прозорість є ключовим чинником, що зміцнює довіру громадян до державних інституцій і забезпечує стабільність процесу реформування.

Доречно додати, що важливою функцією громадянського суспільства також є підтримка навчання та підвищення кваліфікації фахівців судово-медичної експертизи. Громадські організації та науково-дослідні інститути можуть ініціювати тренінги, семінари та обміни досвідом для покращення професійного рівня експертів. Така діяльність сприяє підвищенню якості судово-медичних експертиз та інтеграції нових стандартів роботи у цій сфері [7]. Співпраця з міжнародними організаціями є ще одним важливим напрямом роботи громадянського суспільства у процесі реформування. Організації громадянського суспільства можуть залучати міжнародних партнерів до фінансування проектів, обміну досвідом та надання технічної допомоги, що сприяє впровадженню кращих світових практик у систему судово-медичної експертизи в Україні. Доцільно далі, звернути увагу на таблицю 3.3, яка детально ілюструє ключові функції

громадянського суспільства у процесі реформування системи судово-медичної експертизи, відображаючи їхню важливість та внесок у підвищення прозорості, ефективності та якості впроваджуваних змін.

Таблиця 3.3.

Функції громадянського суспільства у реформуванні системи судово-медичної експертизи

№	Функція	Опис
1	*Громадський контроль*	Спостереження за реформами, контроль за впровадженням змін у системі судово-медичної експертизи, забезпечення прозорості та відповідальності державних органів
2	*Нагляд за судовими процесами*	Вивчення результатів експертиз, спостереження за процесами прийняття рішень та покращення якості наданих послуг
3	*Залучення до процесу прийняття рішень*	Участь у дорадчих органах, які впливають на розробку політик, нормативно-правових актів та стандартів у сфері судово-медичної експертизи
4	*Оцінка та моніторинг реалізації реформ*	Відстеження виконання змін, незалежний моніторинг та аналіз проблемних аспектів, подача рекомендацій щодо коригування курсу реформ
5	*Підвищення прозорості системи*	Відкритість інформації про хід реформ, публікація даних та звітів для громадського обговорення, що підвищує відповідальність державних органів
6	*Підтримка навчання та підвищення кваліфікації*	Ініціація тренінгів, семінарів та обмінів досвідом для покращення професійного рівня експертів та інтеграції нових стандартів роботи у сфері судово-медичної експертизи
7	*Співпраця з міжнародними організаціями*	Залучення міжнародних партнерів до фінансування проєктів, обміну досвідом та надання технічної допомоги для впровадження кращих світових практик у систему судово-медичної експертизи

Джерело: модифіковано автором на основі аналізу джерел [7, 53, 150, 154]

Загалом, можна сказати, що громадянське суспільство відіграє провідну роль у реформуванні судово-медичної експертизи в Україні. Його участь у нагляді, моніторингу, консультаціях та навчанні сприяє забезпеченню прозорості та підвищенню ефективності реформ, що є запорукою успішного розвитку цієї важливої сфери. Додатково, варто відмітити, що участь громадських організацій у реформуванні системи судово-медичної експертизи в Україні є критично важливою для забезпечення прозорості, підвищення якості послуг та забезпечення контролю за виконанням законодавчих ініціатив. Громадські організації

відіграють ключову роль у цьому процесі через різні механізми, що впливають на покращення функціонування системи судово-медичних експертиз.

Перш за все, громадські організації активно долучаються до розробки законодавчих ініціатив та правових документів. Наприклад, такі організації, як Всеукраїнська громадська організація "Асоціація медичного права" [77], "Центр демократії та верховенства права" [86], та "Центр протидії корупції" [88], впливають на процес формування нормативно-правової бази судово-медичних експертиз. Вони проводять експертну оцінку, виявляють недоліки та пропонують зміни, що відповідають сучасним стандартам. Організації, як "Центр протидії корупції", сприяють боротьбі з корупцією, надаючи рекомендації для підвищення прозорості та справедливості у системі експертиз [88].

По-друге, важливою функцією громадських організацій є співпраця з органами державної влади через робочі групи та комісії. Наприклад, "Transparency International Україна" [76], бере активну участь у робочих групах при Міністерстві охорони здоров'я та Міністерстві юстиції України. Дана співпраця сприяє обговоренню та ухваленню ключових рішень щодо реформування системи, що дозволяє поєднувати державну політику з вимогами громадськості та міжнародними стандартами.

Також, громадські організації ініціюють слухання та публічні обговорення щодо реформ. Наприклад, Всеукраїнська громадська організація "Асоціація медичного права" проводить форуми та круглі столи, де громадськість має можливість долучитися до обговорення реформ і пропонувати свої рішення. Вказане не лише підвищує обізнаність громадськості про хід реформ, але й забезпечує залучення різних зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень [77].

Міжнародна співпраця також є важливим механізмом участі громадських організацій у реформуванні. Наприклад, "Українська Гельсінська спілка з прав людини" співпрацює з міжнародними партнерами, що дозволяє переймати

найкращі світові практики та впроваджувати їх у систему судово-медичних експертиз України [85]. Вказане сприяє модернізації інфраструктури та підвищенню кваліфікації експертів. Важливо додати, що такі організації, як "Центр політико-правових реформ", також грають вагому роль у розвитку судово-правової реформи. Вони допомагають вдосконалювати законодавчу базу, що регулює роботу судово-медичних експертів, і забезпечують дотримання міжнародних стандартів у цій сфері [87].

Враховуючи вищевказане, можна стверджувати, що участь громадських організацій у реформуванні системи судово-медичної експертизи сприяє створенню прозорої, ефективної та відповідальної системи, яка відповідає потребам суспільства та міжнародним стандартам.

При цьому не слід забувати про взаємодію громадянського суспільства з публічними органами, яке є важливим елементом успішного реформування системи судово-медичної експертизи в Україні. Окреслена взаємодія забезпечує не лише прозорість процесу, але й підвищує ефективність реалізації реформ. Громадянське суспільство відіграє ключову роль у тому, щоб публічні органи враховували потреби суспільства та реагували на виклики, які виникають у сфері судово-медичних експертиз.

Механізми співпраці між органами державної влади та громадськими організаціями можуть бути різноманітними, але одними з найефективніших є спільні робочі групи, консультативні ради та публічні консультації. Спільні робочі групи дозволяють громадським організаціям безпосередньо впливати на розробку нормативно-правових актів і стратегій, а також обговорювати питання реформ з урядовцями. Наприклад, такі організації, як Transparency International Україна та Центр демократії та верховенства права, активно долучаються до обговорення питань щодо правового регулювання судово-медичної експертизи та боротьби з корупцією, сприяючи прозорості цього процесу [76, 86].

Створення консультативних рад при органах управління судово-медичної експертизи є ще одним важливим механізмом взаємодії громадськості з державними установами. Консультативні ради надають експертні рекомендації та здійснюють нагляд за реалізацією державних політик у сфері судово-медичних експертиз. Зазначене дозволяє забезпечити більшу відповідальність і прозорість в ухваленні рішень, оскільки такі ради зазвичай включають представників громадськості, які мають відповідні знання та досвід. Наприклад, при Міністерстві охорони здоров'я України та Міністерстві юстиції України функціонують такі ради, в які входять представники організацій громадянського суспільства.

Окремим важливим механізмом є публічні консультації щодо законодавчих змін та ініціатив. Завдяки таким консультаціям громадянське суспільство має змогу вносити свої пропозиції щодо вдосконалення законодавчої бази у сфері судово-медичних експертиз, а також обговорювати конкретні проблеми, що виникають у процесі реформування. Наприклад, такі організації, як Центр політико-правових реформ і Центр протидії корупції, активно беруть участь у громадських слуханнях, де обговорюються нові законопроекти та ініціативи, що стосуються удосконалення правової системи [87, 88].

Загалом, взаємодія громадянського суспільства з публічними органами є важливим елементом забезпечення прозорості та інклюзивності реформ у сфері судово-медичної експертизи. Створення механізмів співпраці, таких як спільні робочі групи, консультативні ради та публічні консультації, дозволяє враховувати інтереси різних зацікавлених сторін та впроваджувати найкращі практики у систему. Завдяки цьому громадянське суспільство стає не лише активним учасником, але й важливим рушієм реформ у даній сфері. Принагідно далі, звернути увагу на таблицю 3.4, яка ілюструє ключові механізми участі громадських організацій у реформуванні системи судово-медичної експертизи, висвітлюючи їхній внесок у підвищення прозорості, якості та відповідальності процесу реформування.

Таблиця 3.4.

Ключові механізми участі громадських організацій у реформуванні системи судово-медичної експертизи

Механізм участі	Опис	Приклади організацій	Результати/Досягнення
Участь у розробці законодавчих ініціатив та правових документів	Громадські організації відіграють ключову роль у формуванні нормативно-правової бази. Вони надають експертні висновки, аналізують прогалини в законах та подають пропозиції для їх вдосконалення	Всеукраїнська громадська організація "Асоціація медичного права", "Центр демократії та верховенства права", "Центр протидії корупції"	Підготовка рекомендацій щодо нових законопроєктів у сфері судово-медичних експертиз, посилення стандартів прозорості та підзвітності в державному управлінні
Співпраця з органами державної влади через робочі групи та комісії	Громадські організації активно працюють у спільних групах з державними установами, впливаючи на процес реформування через участь у робочих групах при міністерствах та комісіях	"Transparency International Україна", "Центр політико-правових реформ"	Спільна розробка стратегій та політик для реформування системи судово-медичної експертизи, що включають боротьбу з корупцією і покращення контролю за процесами
Громадський моніторинг реалізації реформ	Організації проводять незалежний моніторинг процесу впровадження реформ для виявлення недоліків та подання рекомендацій для їх усунення	"Центр протидії корупції", "Transparency International Україна", "Українська Гельсінська спілка з прав людини"	Регулярні звіти про стан впровадження реформ, рекомендації щодо покращення прозорості та ефективності судово-медичних експертиз
Ініціювання громадських слухань та публічних дискусій	Громадські організації проводять форуми, слухання та обговорення реформ, залучаючи громадськість до процесу ухвалення рішень	Всеукраїнська громадська організація "Асоціація медичного права", "Центр демократії та верховенства права"	Проведення круглих столів, публічних слухань, які дають змогу громадськості впливати на рішення щодо реформування системи судово-медичної експертизи
Міжнародна співпраця та технічна допомога	Співпраця з міжнародними організаціями дозволяє залучати технічну та фінансову допомогу, впроваджувати кращі практики та підвищувати професіоналізм експертів	"Українська Гельсінська спілка з прав людини", "Асоціація медичного права", "Центр політико-правових реформ", "Transparency International Україна"	Впровадження міжнародних стандартів у систему судово-медичних експертиз, участь у програмах технічної підтримки та підвищення кваліфікації експертів
Створення консультативних рад при органах управління судово-медичної експертизи	Консультативні ради сприяють залученню громадянського суспільства до надання експертних рекомендацій та здійснення нагляду за державними політиками у сфері експертиз	Всеукраїнська громадська організація "Асоціація медичного права", "Центр демократії та верховенства права"	Посилення відповідальності та прозорості процесів ухвалення рішень через участь у дорадчих радах при Міністерстві охорони здоров'я України та Міністерстві юстиції України
Публічні консультації щодо законодавчих змін та ініціатив	Організації активно беруть участь у громадських слуханнях, де обговорюються нові законопроєкти та ініціативи у сфері судово-медичних експертиз	"Центр протидії корупції", "Центр демократії та верховенства права", "Асоціація медичного права"	Публічні консультації та обговорення законодавчих змін сприяють підвищенню прозорості процесів і залученню громадськості до реформування правової системи

Таблицю складено на основі аналізу джерел [76, 77, 85, 86, 87, 88].

Отож, з аналізу таблиці 3.4. стає очевидним, що громадські організації відіграють ключову роль у реформуванні системи судово-медичної експертизи, забезпечуючи прозорість, підвищення якості послуг і контроль за виконанням законодавчих ініціатив. Співпраця з органами державної влади, участь у розробці законодавчих ініціатив, а також ініціювання громадських слухань є найважливішими механізмами, які дозволяють громадянському суспільству активно долучатися до цього процесу. Завдяки такій взаємодії, система реформ стає більш інклюзивною, прозорою та відповідає міжнародним стандартам, що сприяє її вдосконаленню та підвищенню довіри з боку суспільства.

Проте, не можна оминути увагою і участь громадських організацій у підвищенні кваліфікації та підтримці фахівців судово-медичної експертизи в Україні, яка відіграє важливу роль у загальному процесі реформування цієї сфери. Одним із перших і найбільш важливих напрямків діяльності громадянського суспільства є ініціація освітніх програм і тренінгів, що дозволяють судово-медичним експертам отримувати нові знання і вдосконалювати свої професійні навички. Громадські організації, такі як “Центр демократії та верховенства права”, відіграють активну роль у розвитку таких програм. Їх основна мета полягає в тому, щоб навчити судово-медичних експертів працювати відповідно до міжнародних стандартів, застосовувати нові методики і інноваційні технології у своїй роботі. Вказане дозволяє підвищити загальний рівень якості проведених експертиз і вдосконалити процес правосуддя [86].

Крім того, важливою функцією громадянського суспільства є сприяння міжнародному обміну досвідом. Завдяки співпраці з міжнародними організаціями, такими як Міжнародний Червоний Хрест і ВООЗ, українські фахівці мають можливість навчатися за кордоном та переймати найкращі світові практики. Наприклад, навчання в європейських університетах та медичних центрах допомагає експертам вивчати передові методики, які потім можуть бути впроваджені в Україні.

Не менш важливим є організація практичних семінарів та тренінгів. Такі семінари, що проводяться громадськими організаціями у співпраці з органами державної влади та міжнародними партнерами, мають на меті практичне навчання фахівців судово-медичної експертизи. Окреслені заходи допомагають експертам на практиці освоювати нові знання, відпрацьовувати нові методики і технології, що є особливо важливим у контексті модернізації судово-медичної системи України. Громадські організації також відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до сучасних технологій та навчальних матеріалів. Наприклад, організація "Асоціація медичного права" активно підтримує проєкти, спрямовані на забезпечення фахівців судово-медичної експертизи сучасними ресурсами для навчання та роботи, включаючи доступ до онлайн-курсів, підручників та інших навчальних матеріалів [77].

Важливою є також співпраця громадських організацій з академічними установами. Спільно з університетами та медичними інститутами, громадські організації ініціюють проєкти, що дозволяють інтегрувати сучасні технології та інноваційні методи у навчальний процес. Зазначене забезпечує майбутніх фахівців судово-медичної експертизи якісною освітою, що відповідає міжнародним стандартам. Крім того, організації громадянського суспільства сприяють обміну досвідом між українськими та міжнародними фахівцями. Вони організовують конференції, семінари та круглі столи, на яких обговорюються найсучасніші підходи до проведення судово-медичних експертиз, нові методи роботи та проблеми, з якими стикаються експерти у своїй діяльності.

Слід також зазначити, що такі організації, як "Центр протидії корупції", відіграють важливу роль у контролі за якістю проведених експертиз [88]. Вони проводять моніторинг роботи судово-медичних установ, виявляють недоліки та проблеми у функціонуванні системи та надають рекомендації щодо їхнього подолання. Окреслене сприяє вдосконаленню системи в цілому та забезпечує дотримання стандартів у процесі проведення судово-медичних експертиз.

Громадські організації також працюють над розробкою та впровадженням освітніх стандартів для судово-медичних фахівців. Вони беруть участь у розробці програм підвищення кваліфікації, що дозволяє експертам покращувати свої знання та навички відповідно до вимог часу. Співпраця з міжнародними партнерами також дозволяє залучати провідних світових експертів до навчання українських фахівців. Зазначене дозволяє не лише підвищити рівень професіоналізму в українських установах судово-медичної експертизи, але й створює умови для розвитку тіснішої співпраці між українськими та міжнародними установами.

Отже, громадянське суспільство через громадські організації відіграє критично важливу роль у підвищенні кваліфікації судово-медичних експертів. Завдяки різноманітним освітнім ініціативам, міжнародному обміну досвідом та організації практичних тренінгів, вони забезпечують постійний розвиток та вдосконалення судово-медичних фахівців, що сприяє ефективнішому функціонуванню системи судово-медичних експертиз України.

Проте, необхідно зауважити, що участь громадянського суспільства в процесі реформування судово-медичної експертизи в Україні стикається з численними викликами та бар’єрами, що обмежують його ефективність і вплив на процеси реформування. Перш за все, серед основних перешкод можна виділити інституційні, правові та фінансові фактори, які створюють складнощі для активної участі громадських організацій у цьому важливому процесі. Інституційні перешкоди є одними з найважчих, оскільки включають недостатню підтримку з боку державних органів, відсутність чітких механізмів взаємодії та відсутність прозорості у прийнятті рішень. Громадянське суспільство часто стикається з труднощами у доступі до інформації та процесів прийняття рішень, що знижує його можливість впливати на розробку політик. У цьому контексті важливо, щоб уряд створив інклюзивні умови для діалогу з громадськими організаціями, забезпечив прозорість процесу і відкритість до обговорень [150].

Правові бар’єри також серйозно ускладнюють участь громадських організацій у реформуванні судово-медичної експертизи. Відсутність належної законодавчої бази для залучення громадських організацій до процесу реформування призводить до того, що їхній вплив залишається обмеженим. Крім того, недостатнє правове регулювання механізмів взаємодії між громадянським суспільством та органами державної влади часто призводить до відсутності реальних інструментів впливу на прийняття рішень. Фінансові труднощі також є однією з головних перешкод для активної участі громадянського суспільства у процесі реформування. Багато громадських організацій залежать від зовнішнього фінансування, яке не завжди стабільне. Відсутність належних ресурсів для організації навчальних програм, тренінгів та інших ініціатив значно обмежує їхню можливість надавати професійну допомогу і впливати на реформу. Це також стосується проблем із залученням інвестицій у розвиток сучасних технологій, що є важливим для вдосконалення судово-медичної системи.

Недостатня координація між органами державної влади та громадянським суспільством є ще однією серйозною проблемою, яка ускладнює процес реформування. Наявність бюрократичних процедур, відсутність чітких механізмів для взаємодії між громадськими організаціями і державними структурами часто призводить до розривів у комунікації та недостатньої координації дій. В результаті цього громадські організації не можуть повною мірою реалізувати свої ініціативи і вплинути на хід реформ. Відсутність постійної платформи для діалогу також значно ускладнює процес взаємодії громадянського суспільства з урядом. Громадські організації часто не мають доступу до інформації про плани реформування або про хід їх реалізації. Вказане призводить до того, що вони не можуть належним чином реагувати на зміни або пропонувати свої пропозиції на ранніх етапах розробки політик.

Ще однією важливою проблемою є недостатній рівень підготовки фахівців, які працюють у громадських організаціях. Відсутність відповідних знань і навичок

у сфері судово-медичної експертизи обмежує їхню здатність надавати кваліфіковану допомогу. Для подолання цього бар’єру важливо розробити та впровадити освітні програми, які б сприяли підвищенню професійного рівня працівників громадських організацій.

Не можна забувати й про проблеми з ресурсами для підтримки громадських ініціатив. Недостатнє фінансування та відсутність ресурсів для проведення інформаційних кампаній, досліджень і тренінгів ускладнюють реалізацію важливих проектів. Окреслене також обмежує можливості громадських організацій щодо залучення міжнародних партнерів для обміну досвідом і знаннями. Проблеми з доступом до сучасних технологій також є суттєвою перепоною для розвитку системи судово-медичної експертизи. Громадські організації часто не мають належних технічних засобів, що ускладнює їхню діяльність та знижує ефективність їхнього впливу на процес реформування. Для більш детального аналізу викликів і бар’єрів, з якими стикається громадянське суспільство в процесі реформування системи судово-медичної експертизи, варто звернути увагу на таблицю 3.5, яка узагальнює основні перешкоди та проблеми в цьому процесі.

Таблиця 3.5.

Виклики та бар’єри у забезпеченні участі громадянського суспільства в реформуванні системи судово-медичної експертизи

№	Категорія	Опис викликів та бар'єрів
1	*Інституційні перешкоди*	Нестача інституційних механізмів для залучення громадянського суспільства до прийняття рішень та реалізації реформ
		Відсутність чітко визначених механізмів для довготривалої співпраці між органами державної влади та громадськими структурами
2	*Правові перешкоди*	Недостатня нормативно-правова база для забезпечення повноцінної участі громадських організацій у реформуванні
		Обмежені можливості громадських організацій впливати на прийняття рішень через правові обмеження та обмежений доступ до відповідної інформації
3	*Фінансові перешкоди*	Недостатнє фінансування громадських ініціатив, відсутність державних грантів та обмежений доступ до приватних фінансових ресурсів
		Відсутність стабільної підтримки міжнародних донорів для розвитку довготривалих програм реформування

4	*Недостатня координація*	Відсутність координації між різними рівнями публічних органів та громадянськими організаціями, що призводить до дублювання зусиль і зниження ефективності
		Відсутність єдиної платформи для обговорення та координації реформ між громадськими організаціями та державними структурам
5	*Проблеми з ресурсами*	Обмежені людські ресурси в громадських організаціях, недостатність професійних кадрів та експертів для участі у реформах.
		Відсутність технічних можливостей для здійснення повноцінної діяльності (офіси, обладнання, інтернет тощо)
6	*Політичні перешкоди*	Опір з боку окремих державних інституцій до реформування, особливо у випадках, коли реформування зачіпає особисті інтереси посадовці
		Недовіра до громадських організацій зі сторони державних органів, що ускладнює налагодження партнерських відносин
7	*Низький рівень обізнаності*	Низька поінформованість громадськості про реформи та можливості їх участі, що знижує рівень залучення населення
		Відсутність комунікаційних стратегій, які б активно залучали громадськість до процесу реформування

Джерело: *авторська розробка.*

Так, з таблиці 3.5 можна дійти висновку, що основні виклики та бар'єри у забезпеченні участі громадянського суспільства в реформуванні системи судово-медичної експертизи включають інституційні та правові перешкоди, брак належної координації між органами публічного управління та громадськими організаціями, а також обмежені ресурси для підтримки громадських ініціатив. Вказані фактори значно ускладнюють ефективну взаємодію та вплив громадських організацій на процес реформування, що потребує додаткових заходів для їхнього подолання.

У відповідь на окреслені виклики варто розробити інноваційну платформу співпраці та взаємодії, яка б дозволила подолати існуючі бар'єри та посилити вплив громадянського суспільства на реформування судово-медичної експертизи. Така платформа може стати ключовим інструментом для координації між органами державної влади, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та експертами, сприяючи не лише прозорості, але й більш ефективному впровадженню реформ. Для забезпечення комплексного підходу до реалізації даної платформи необхідно розглянути основні етапи, відповідальні

сторони та терміни виконання. Основні етапи розробки та впровадження платформи:

Етап 1: концептуальна розробка та планування (1-3 місяці):

- опис − розробка концепції платформи, визначення її цілей та функцій; проведення консультацій з органами державної влади, громадськими організаціями, міжнародними партнерами та експертами;
- задачі − створення робочої групи для розробки концепції; визначення ключових функціональних елементів платформи (моніторинг реформ, консультації, зворотний зв'язок); узгодження стратегічних цілей та критеріїв успіху;
- відповідальні сторони − Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України; ключові громадські організації; Асоціація медичного права; Transparency International Україна; міжнародні партнери − ЄС, ООН;
- очікувані результати − затверджена концепція платформи; сформована робоча група; створено план реалізації платформи.

Етап 2: технічна розробка та запуск (4-6 місяців):

- опис − створення технічної інфраструктури для платформи, включаючи розробку онлайн-системи для моніторингу та зворотного зв'язку.
- задачі − розробка цифрового простору для консультацій, моніторингу реформ та зворотного зв'язку; інтеграція з існуючими державними системами; забезпечення кібербезпеки та захисту даних.
- відповідальні сторони − Міністерство цифрової трансформації України; ІТ-компанії; представники громадських організацій для тестування функціоналу.
- очікувані результати − працююча онлайн-платформа з основними функціями; перевірена безпека та захист даних.

Етап 3: Пілотне тестування (7-9 місяців):

- опис − пілотне тестування платформи з обмеженим доступом для перевірки функціональності;
- задачі − залучення користувачів до пілотного тестування; оцінка функціональності платформи; внесення коректив на основі зворотного зв'язку;
- відповідальні сторони − робоча група, громадські організації, міжнародні експерти;
- очікувані результати − виправлені недоліки платформи; платформа готова до повномасштабного впровадження.

Етап 4: Повномасштабний запуск та інтеграція (10-12 місяців):

- опис − повний запуск платформи для всіх користувачів та інституцій;
- задачі − розгортання платформи для всіх зацікавлених сторін; проведення навчання для користувачів; офіційне відкриття та презентація платформи;
- відповідальні сторони: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство юстиції України, міжнародні партнери;
- очікувані результати − офіційне функціонування платформи; створені механізми моніторингу та зворотного зв'язку.

Етап 5: Підтримка та розвиток платформи (12-24 місяців і далі):

- опис − постійна підтримка та оновлення платформи з урахуванням нових викликів;
- задачі − оновлення функціоналу відповідно до нових вимог; постійний моніторинг ефективності; забезпечення стабільного фінансування та підтримки;
- відповідальні сторони − громадські організації, міжнародні партнери, Міністерство цифрової трансформації України;
- очікувані результати − довгострокова стабільна робота платформи. постійна взаємодія між органами державної влади та громадськістю.

У цілому, даний план впровадження інноваційної платформи співпраці дозволить забезпечити прозорість та ефективність реформування системи судово-

медичної експертизи. Варто наголосити на тому, що у запропонованій інноваційній платформі співпраці можна вбачати значний потенціал для подолання існуючих бар'єрів та покращення якості реформ у системі судово-медичної експертизи в Україні. Платформа стане ключовим інструментом, який забезпечить ефективну координацію між органами державної влади, громадянським суспільством, міжнародними організаціями та експертами. Її перевага полягає в тому, що вона створить інтерактивний простір для постійної комунікації та зворотного зв'язку, що дозволить враховувати інтереси різних зацікавлених сторін та сприятиме оперативному вирішенню проблем у процесі реформування.

Однією з основних функцій платформи є забезпечення прозорості на всіх етапах реалізації реформ. Завдяки механізмам публічних консультацій та зворотного зв'язку, громадські організації отримають можливість безпосередньо впливати на розробку та впровадження політик у сфері судово-медичної експертизи. Важливим аспектом є те, що платформа дозволить громадськості отримати доступ до ключової інформації про процес реформування, що підвищить рівень довіри до державних органів та зміцнить взаємодію між ними та громадянським суспільством. Платформа також сприятиме підвищенню ефективності реформування за рахунок кращої координації дій між державними та громадськими структурами. Вона забезпечить єдиний цифровий простір, де різні сторони зможуть працювати спільно, обмінюватися даними та ресурсами, узгоджувати свої позиції та формувати спільні рішення. Важливою перевагою такої координації є можливість швидкої реакції на виклики, що виникають у процесі реалізації реформ, а також можливість вчасно коригувати політику залежно від нових умов.

Крім того, залучення міжнародних партнерів через платформу значно посилить технічну підтримку та фінансове забезпечення реформ. Міжнародні організації, такі як ООН та ЄС, зможуть надавати не лише фінансові ресурси, але

й експертні консультації, що сприятиме впровадженню найкращих світових практик у систему судово-медичної експертизи. Важливим аспектом є також можливість обміну досвідом між українськими експертами та їхніми іноземними колегами, що дозволить інтегрувати сучасні методи та стандарти в національну систему. Довгострокова перспектива функціонування платформи також полягає в її здатності до адаптації та розвитку. Платформа не є статичною − вона може еволюціонувати разом із розвитком системи судово-медичної експертизи, реагуючи на нові виклики та вимоги. Постійний моніторинг та аналіз ефективності платформи дозволять вчасно вносити корективи в її роботу, що забезпечить стійкий розвиток та підвищення ефективності взаємодії між усіма зацікавленими сторонами.

У цілому, можна стверджувати, що інноваційна платформа співпраці має потенціал стати одним із ключових інструментів реформування системи судово-медичної експертизи в Україні. Вона не лише подолає існуючі бар'єри, але й створить умови для сталого розвитку цієї сфери, забезпечуючи прозорість, ефективність та постійну взаємодію між органами державної влади, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. З метою наочного відображення основних етапів розробки та впровадження інноваційної платформи співпраці між органами державної влади, громадянським суспільством та міжнародними партнерами, представлено схему, наведена на рис. 3.2., яка демонструє ключові механізми взаємодії, строки виконання та відповідальних осіб. Дана схема візуалізує основні етапи, від концептуальної розробки до повномасштабного запуску та подальшої підтримки платформи, підкреслюючи важливість скоординованої діяльності всіх залучених сторін для досягнення успіху в реформуванні судово-медичної експертизи.

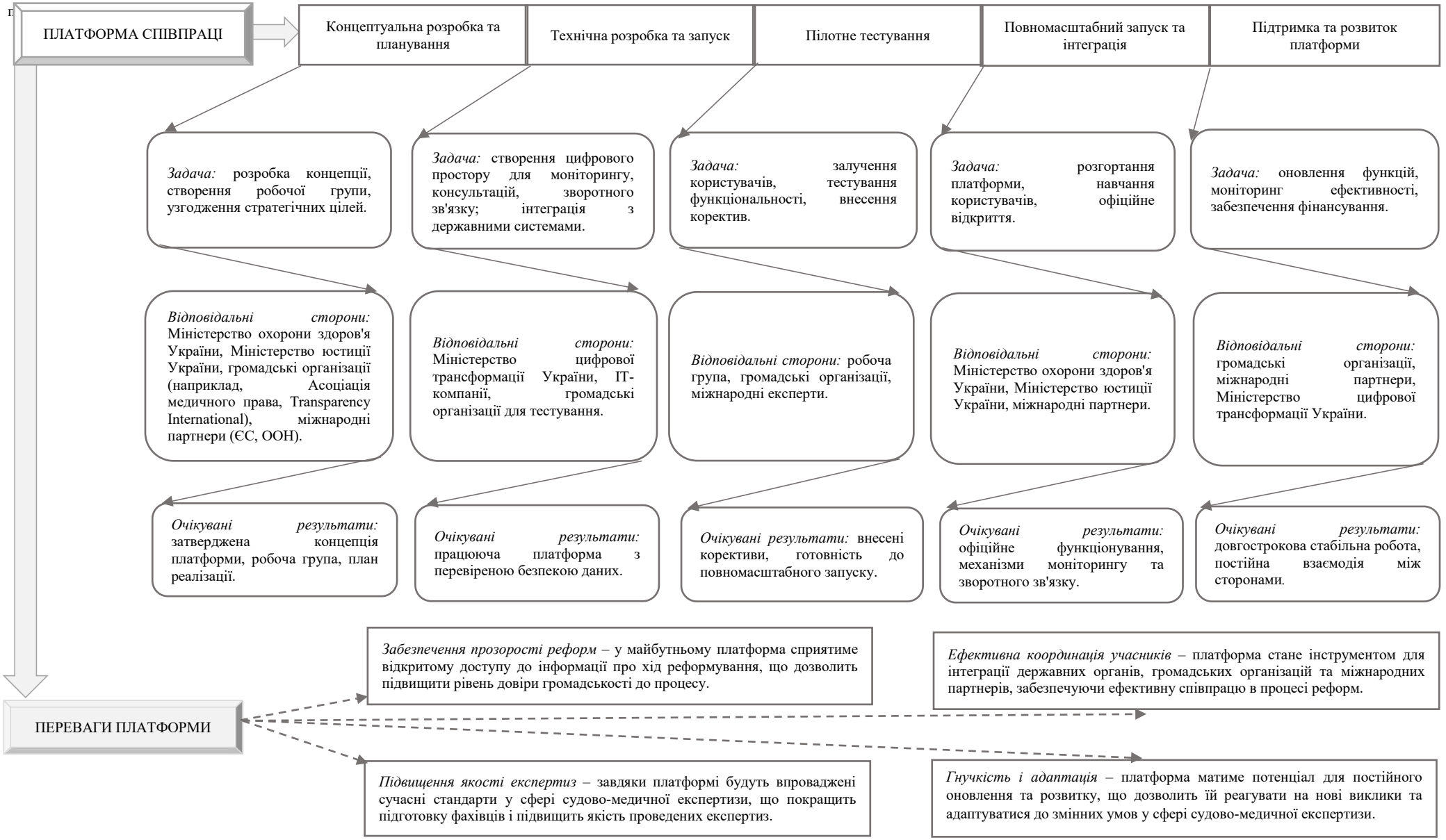

Рис. 3.2. Інноваційна платформа забезпечення співпраці для реформування системи судово-медичної експертизи, *авторська розробка.*

Отже, представлена інноваційна платформа забезпечення співпраці, як видно на рис. 3.2, має значний потенціал для покращення процесу реформування системи судово-медичної експертизи. Завдяки впровадженню прозорих механізмів взаємодії, ефективній координації учасників та адаптації до нових викликів, платформа сприятиме не лише підвищенню якості судово-медичних експертиз, але й зміцненню довіри суспільства до процесу реформування. Реалізація даної платформи стане важливим кроком на шляху до більш прозорої, відповідальної та професійної системи судово-медичної експертизи в Україні. З огляду на це, важливо усвідомлювати, що роль громадянського суспільства у процесі реформування системи судово-медичної експертизи не обмежується лише участю в окремих ініціативах. Його вплив поширюється на всі ключові етапи цього процесу, забезпечуючи комплексний підхід до впровадження змін. Ключовим елементом успішного реформування системи судово-медичної експертизи є активна та всебічна участь громадянського суспільства. Громадські організації, завдяки своїй незалежності та наближеності до потреб суспільства, відіграють вирішальну роль у забезпеченні прозорості та підзвітності процесу реформування. Вони активно контролюють впровадження реформ, моніторять процеси, беруть участь у прийнятті рішень та надають зворотний зв’язок, що дозволяє оперативно реагувати на виклики і вдосконалювати систему.

Участь громадських організацій також сприяє посиленню підзвітності державних органів та організацій, що займаються судово-медичною експертизою. Відкритість до діалогу та співпраця з громадським сектором дозволяє усунути можливі корупційні ризики та підвищити ефективність управлінських рішень. Громадські організації забезпечують незалежний нагляд за процесами реформування, що підвищує рівень довіри до реформ з боку суспільства. Постійне залучення громадськості також стає важливим чинником у підвищенні якості наданих судово-медичних послуг. Співпраця між органами державної влади, громадянським суспільством та міжнародними партнерами дозволяє

впроваджувати найкращі світові практики, що сприяє модернізації системи, підвищенню професійної підготовки експертів та впровадженню нових технологій. Важливим аспектом також є підтримка механізмів зворотного зв'язку, через які громадськість може впливати на прийняття політичних рішень та внесення коректив до реформ. Така інтерактивність підвищує інклюзивність процесу реформування, враховуючи потреби та пропозиції громадян.

Нарешті, постійний розвиток механізмів участі громадськості стає основою для забезпечення стійкого розвитку системи судово-медичної експертизи. Створення нових інструментів співпраці між державою та громадянським суспільством дозволить підвищити прозорість управлінських процесів та забезпечити довготривалу ефективність реформ. Завдяки цьому, судово-медична експертиза зможе відповідати сучасним вимогам і сприяти правосуддю в Україні.

Таким чином, роль громадянського суспільства у реформуванні системи судово-медичної експертизи є незамінною. Без їхнього активного залучення до розробки, впровадження та моніторингу реформ досягнення довготривалих змін у цій важливій сфері є неможливим.

3.3 Удосконалення правового регулювання судово-медичної експертизи

Удосконалення правового регулювання судово-медичної експертизи відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та правопорядку в сучасній Україні. В умовах постійного розвитку правової системи та необхідності відповідати міжнародним стандартам, якість експертної діяльності стає ключовим елементом успішного функціонування судових процесів. Без належного регулювання й оновлення законодавчої бази у цій сфері важко забезпечити ефективне і точне здійснення судово-медичних експертиз, які відіграють визначальну роль у кримінальних і цивільних справах. Незважаючи на існування основних законодавчих актів, що регулюють судово-медичну експертизу, чинна

нормативно-правова база містить низку проблемних аспектів. Відсутність конкретних процедурних норм у деяких ключових питаннях, розмиті повноваження органів та експертів, а також недостатній механізм контролю за якістю експертиз створюють перешкоди для ефективного функціонування системи судово-медичних установ.

Такі недоліки, в свою чергу, призводять до затримок у здійсненні правосуддя та зниження рівня довіри до судової системи з боку суспільства. На тлі цього виникає нагальна потреба в удосконаленні правового регулювання, яке дозволило б створити більш прозору, структуровану і ефективну систему судово-медичної експертизи. Вказане реформування має не лише сприяти підвищенню якості експертних послуг, але й забезпечити належний рівень правового захисту для всіх учасників судового процесу.

Нормативно-правова база, що регулює діяльність судово-медичної експертизи в Україні, охоплює кілька ключових законів і підзаконних актів, кожен з яких відіграє значну роль у забезпеченні належної правової підтримки експертиз. Основним законодавчим актом є Закон України “Про судову експертизу” від 25 лютого 1994 року № 4038-XII, який зазнав змін у відповідності до редакції від 01 січня 2024 року № 3460-IX [106]. Даний Закон регулює діяльність судових експертів і визначає правові, організаційні та фінансові аспекти їхньої роботи. Основними принципами судово-експертної діяльності є незалежність, об'єктивність, законність та повнота досліджень. Експерти призначаються відповідними органами дізнання або судом, їхні висновки можуть бути ключовими для розслідувань та судових рішень. Закон також визначає гарантії для експертів, серед яких заборона втручання в їхню діяльність та відповідальність за надання неправдивих висновків. Важливою частиною є положення про призначення повторних експертиз у випадку сумнівів щодо первинних висновків.

Однак, варто наголосити на тому, що вищевказаний Закон стикається з певними проблемами на практиці. Серед ключових недоліків, зазначених

експертами, є невизначеність у процесуальних питаннях залучення приватних судових експертів. Зміни до закону унеможливили їх участь у кримінальних провадженнях, що призвело до зростання навантаження на державні установи. Окреслене викликало критику з боку правників, зокрема Національної асоціації адвокатів України, які вказують на необхідність розширення штатів державних установ або створення механізмів залучення атестованих приватних експертів для проведення досліджень [110]. Така ситуація може призвести до затримок у проведенні експертиз і створює додаткові труднощі для слідства та суду.

Крім того, існує проблема із забезпеченням експертів додатковими матеріалами для проведення досліджень. Хоча Закон передбачає право експерта подавати клопотання про надання додаткових матеріалів, на практиці це питання залишається недостатньо врегульованим, що може впливати на точність і повноту експертиз. В. Шевчук, також наголошує на необхідності вдосконалення матеріально-технічної бази судово-медичних установ для підвищення якості проведених досліджень і відповідності міжнародним стандартам [142]. Зазначені питання піднімаються під час круглих столів і професійних обговорень, де зазначається, що для підвищення ефективності судово-експертної діяльності необхідно комплексно переглянути законодавчі положення та забезпечити рівні можливості як державним, так і приватним експертам.

При цьому не слід забувати про Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13 квітня 2012 року, з останніми змінами у редакції від 07 вересня 2024 року, № 3902-IX, який регулює ключові процесуальні аспекти для призначення та проведення судово-медичних експертиз у кримінальних справах [50]. Вказані зміни були спрямовані на вдосконалення процесуального механізму залучення експертів та ефективного використання їхніх висновків у судовому процесі, що є важливим для забезпечення об’єктивності та неупередженості судочинства. Одним із ключових нововведень є положення, яке дозволяє призначати додаткові експертизи у випадках спірних або сумнівних висновків, що

суттєво знижує ризик правових колізій. Важливість цього полягає в тому, що додаткові експертизи дозволяють забезпечити більш повну та достовірну картину під час розгляду складних кримінальних справ, що сприяє прийняттю обґрунтованих судових рішень.

Попри згадані покращення, критики та експерти вказують на низку проблем, зокрема щодо недостатньої чіткості процесуальних норм для залучення приватних експертів, що може спричиняти затримки у проведенні експертиз. Наприклад, І. Сенюта підкреслює, що часто сторона обвинувачення має більше процесуальних можливостей для збору доказів, включно з експертними висновками, ніж сторона захисту, що може призводити до дисбалансу у кримінальному провадженні [119].

Заслуговує на увагу також Інструкція про проведення судово-медичних експертиз, затверджена Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року№ z0254-95 [33], яка регламентує організацію та методику проведення судово-медичних досліджень в Україні. Вона охоплює такі аспекти, як порядок роботи бюро судово-медичних експертиз, проведення розтинів, обстеження живих осіб та дослідження тіл померлих для встановлення причин смерті чи ступеня тілесних ушкоджень. Документ визначає, які дослідження слід проводити у складних випадках, коли необхідна участь кількох експертів для проведення комісійної експертизи. Вказане сприяє підвищенню точності висновків, особливо у випадках складних або сумнівних обставин. Інструкція також встановлює вимоги до ведення документації та збереження об'єктів дослідження, що забезпечує належну стандартизацію судово-медичних експертиз в Україні. Дана Інструкція є важливим інструментом забезпечення високої якості та об'єктивності судово-медичних досліджень та сприяє забезпеченню наукової точності і правової обґрунтованості судово-медичних експертиз.

Однак, попри свою значущість, експерти вказують на кілька недоліків у застосуванні Інструкції. Наприклад, С. Саханєнко та К. Ровинська зазначають, що правове регулювання у випадках тілесних ушкоджень потребує кращого

узгодження з сучасними медичними стандартами та більш чітких процедур залучення додаткових матеріалів для експертиз [117]. Вони підкреслюють, що судово-медичні експертизи відіграють ключову роль у кримінальних справах проти життя та здоров'я осіб, і необхідно покращити правове забезпечення таких досліджень.

Також Л. Гула та В. Черепущак звертають увагу на те, що у багатьох випадках не вистачає сучасного обладнання та матеріальної бази для проведення високоякісних експертиз. Окреслене може суттєво вплинути на результати судово-медичних досліджень, зокрема у складних кримінальних справах. Вчені рекомендують вдосконалити матеріально-технічну базу експертних установ та регулярну атестацію судово-медичних експертів [23].

Правила проведення судово-медичних експертиз, затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України, від 17 січня 1995 року № z0256-95, є основним нормативним документом, що визначає порядок проведення судово-медичних досліджень [90]. Вони охоплюють різноманітні аспекти, такі як розтин трупів, огляд живих осіб і визначення ступеня тілесних ушкоджень. Зазначені правила забезпечують стандартизацію процесу, а також визначають методологію, яку повинні використовувати судово-медичні експерти під час виконання експертиз. Документ регламентує також взаємодію між експертами та правоохоронними органами, що є важливим для забезпечення точності й неупередженості висновків у кримінальних і цивільних справах. Крім того, встановлено правила залучення кількох експертів у складних випадках, що підвищує об'єктивність досліджень.

Однак, на практиці виникають певні недоліки, пов'язані з виконанням цих правил. Зокрема, експерти звертають увагу на недостатню матеріально-технічну забезпеченість бюро судово-медичних експертиз, що впливає на якість проведення досліджень. Згідно з матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, проведеної в місті Кропивницькому 12 жовтня 2023 року, відзначено, що через

застаріле обладнання точність і швидкість проведення експертиз часто знижуються. Також експерти наголошують на необхідності вдосконалення правових норм щодо обміну інформацією між правоохоронними органами та експертними установами, аби забезпечити своєчасне надання додаткових матеріалів, які можуть бути критично важливими для точності результатів експертиз [5].

Не можна оминути увагою і Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджені Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року № z0255-95, які деталізують порядок проведення судово-медичних експертиз у випадках, пов'язаних із визначенням тілесних ушкоджень у живих осіб. Окреслений нормативний документ охоплює всі аспекти процедури, від обстеження до складання висновку, забезпечуючи стандартизацію досліджень у медичній сфері. Згідно з цими правилами, кожне обстеження повинно відповідати встановленим вимогам, що сприяє високій точності та об'єктивності експертиз. Документ визначає методику визначення ступеня ушкоджень, а також роль експерта в юридичних процесах [92].

Проте, слід зауважити, що, незважаючи на важливість цього документа як ключового нормативного акту для регулювання методики судово-медичних експертиз, він має певні недоліки на практиці. Однією з найбільш обговорюваних проблем є недостатня адаптація до сучасних методів дослідження тілесних ушкоджень, оскільки положення документа базуються на старіших стандартах, що не враховують новітніх досягнень у галузі медичної діагностики та сучасного технічного забезпечення. Принагідно відмітити, що дослідник В. Остропілець, підкреслює, що існуючі правила часто не враховують можливості сучасних технологій, що обмежує точність визначення ступеня тяжкості ушкоджень у складних випадках . Науковець наголошує на тому, що діагностика внутрішніх ушкоджень, які не завжди є очевидними під час огляду, потребує використання більш точного обладнання та новітніх методів візуалізації [74].

Додатковою прогалиною є неповна регламентація процесу співпраці між судово-медичними експертами та правоохоронними органами. На думку О. Клюєва, це створює затримки у передачі важливих матеріалів для експертиз, що може негативно впливати на результати досліджень і затягувати судовий процес [41].

Не менш важливими є Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 року, № z0253-95, які визначають порядок обстеження осіб щодо їх статевого стану, що є важливим аспектом судово-медичної експертизи. Вони охоплюють такі питання, як встановлення статевої зрілості, наявності тілесних ушкоджень, механізмів виникнення травм та інших показників. Документ встановлює стандарти для проведення обстежень, що гарантує точність висновків та відповідність результатів нормативним вимогам. Він також регулює правила оформлення документації, що є важливим для правильного застосування висновків у правових процесах [91]. Дані правила забезпечують стандартизацію та надійність результатів, що використовуються в судових розслідуваннях, пов’язаних зі статевими злочинами або іншими правовими питаннями, що вимагають судово-медичного обстеження статевого стану.

Хоча Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів забезпечують належний порядок обстежень, фахівці вказують на певні прогалини. О. Кравченко підкреслює необхідність оновлення методик через недостатню адаптацію до сучасних технологій, що обмежує точність висновків у складних випадках. Вказане особливо важливо в контексті судових розслідувань, де результат експертизи має ключове значення [46]. Крім того, як зауважує Ю. Форіс, сучасні технології могли б значно підвищити якість обстежень, однак їх недостатньо використовують через застаріле технічне забезпечення [138]. Окреслене впливає на стандартизацію та точність результатів,

особливо у випадках, пов’язаних зі складними правовими питаннями, як-от статеві злочини.

Поміж іншого, слід враховувати Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів” від 27 травня 2024 року № z0700-24, який регулює діяльність Центральної експертно-кваліфікаційної комісії, яка відповідає за атестацію судових експертів. Документ визначає вимоги до кваліфікації експертів, встановлює процедури проведення атестації та визначає правила її організації [99]. Крім того, він регулює процес проведення переатестації та встановлення відповідності експертів до сучасних вимог. Наказ передбачає чіткі процедури для роботи комісії, що відповідає за перевірку знань і навичок судових експертів, забезпечуючи їхній високий професійний рівень і відповідність чинним правовим нормам.

Доцільно зазначити, що вищевказані правила, мають кілька важливих прогалин, на які звертають увагу фахівці. Наприклад, В. Годзь та І. Рябенко вказують, що документ не враховує сучасних технологій діагностики, що обмежує можливості судово-медичних експертів у складних випадках. Методики дослідження, які використовуються, часто базуються на застарілих стандартах, що може призвести до менш точних висновків, особливо у випадках, що потребують глибокого аналізу [18]. Крім того, Е. Сімакова-Єфремян підкреслює, що інструкція не регулює належним чином технічне забезпечення судово-медичних установ. Відсутність сучасного обладнання та технологій обмежує можливості експертів при проведенні складних обстежень, що є особливо критичним у випадках статевих злочинів. Згадане, як стверджує вчена створює значні труднощі у правових процесах, де точність експертиз має вирішальне значення для справедливого розгляду [122].

На особливу увагу заслуговує Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я України та Офісу Генерального прокурора “Про

затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України" від 9 березня 2022 року, № z0317-22, який затверджує порядок взаємодії між органами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури для встановлення факту смерті під час воєнного стану. Документ регулює процедури взаємодії та координацію дій між зазначеними органами для забезпечення точного документування фактів смерті. У наказі визначено порядок огляду місць події, оформлення документів і реєстрації фактів смерті. Важливим аспектом є також визначення відповідальності кожної з установ, що дозволяє швидко реагувати на випадки смерті під час воєнного стану [100].

Також слід відзначити, що хоча вищевказаний наказ встановлює чіткий порядок взаємодії між органами для документування фактів смерті під час воєнного стану, він має певні прогалини. В. Бондаренко-Берегович, зокрема, зазначає, що в умовах активних бойових дій процес огляду місць подій часто ускладнюється через небезпеку для правоохоронців і медичних працівників. Окреслене створює значні затримки в документуванні та може впливати на точність фіксації фактів смерті, що є критично важливим для судових розслідувань та правового процесу в цілому [13]. Крім того, В. Михайлов підкреслює, що документ не враховує специфіку роботи в умовах відсутності стабільного зв'язку або доступу до технічного забезпечення у зоні бойових дій. Вказане, як відмічає вчений призводить до труднощів у координації між органами, що беруть участь у встановленні фактів смерті, і може впливати на якість зібраної інформації та швидкість її обробки [63]. З метою ґрунтовного аналізу нормативно-правової бази, що регулює діяльність судово-медичних установ в Україні, слід звернути увагу на таблицю 3.6., де наведено ключові Закони та підзаконні акти з їх основними положеннями, виявленими недоліками та висновками експертів.

Таблиця 3.6.

Нормативно-правова база діяльності судово-медичних експертів в Україні

Закон/Акт	Основні положення	Недоліки	Експерти/Науковці
Закон України “Про судову експертизу”	Регулює діяльність судових експертів, правові, організаційні та фінансові аспекти їхньої роботи.	Невизначеність у процесуальних питаннях залучення приватних судових експертів, недостатнє забезпечення матеріалами.	*Національна асоціація адвокатів України, В. Шевчук*
Кримінальний процесуальний кодекс України	Регулює процесуальні аспекти для призначення та проведення судово-медичних експертиз у кримінальних справах.	Недостатня чіткість норм для залучення приватних експертів, можливий дисбаланс між обвинуваченням та захистом.	*І. Сенюта*
Інструкція про проведення судово-медичних експертиз	Охоплює порядок роботи бюро судово-медичних експертиз, проведення розтинів та досліджень.	Недостатнє узгодження з сучасними стандартами та обладнанням, проблеми з отриманням додаткових матеріалів.	*С. Саханєнко, К. Ровинська*
Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи	Визначає порядок проведення розтинів, огляду живих осіб і тілесних ушкоджень.	Застаріле обладнання, недоліки у правовій регламентації обміну інформацією між органами.	*Міжнародна конференція у м. Кропивницький, Л. Гула, В. Черепущак*
Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень	Деталізує порядок проведення експертиз для визначення ступеня тілесних ушкоджень у живих осіб.	Застарілі методики дослідження, неповна регламентація співпраці з правоохоронними органами.	*В. Остропілець, О. Клюєв*
Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів	Визначає порядок обстеження осіб щодо їх статевого стану та механізмів травм.	Недостатня адаптація до сучасних технологій, застаріле технічне забезпечення.	*О. Кравченко, Ю. Форіс*
Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів”	Регулює діяльність Центральної експертно-кваліфікаційної комісії, процедури атестації судових експертів.	Не враховано сучасні технології діагностики, застарілі методики атестації.	*В. Годзь, І. Рябенко, Е. Сімакова-Єфремян*
Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я України та Офісу Генерального прокурора “Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров’я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України”	Регулює порядок взаємодії між органами для встановлення факту смерті під час воєнного стану.	Затримки через небезпеку для працівників під час бойових дій, недостатність технічного забезпечення.	*В. Бондаренко-Берегович, В. Михайлов*

Таблицю створено на основі аналіз дежерел [4, 13, 18, 23, 41, 63, 74, 110, 116, 119, 122, 142]

Отже, з аналізу таблиці 3.6. можна дійти висновку, що нормативно-правова база, яка регулює здійснення судово-медичних експертиз в Україні, є досить розвинутою, проте містить низку прогалин, що потребують вдосконалення. Зокрема, Закон України “Про судову експертизу” незважаючи на його важливу роль у регулюванні судово-експертної діяльності, потребує суттєвих змін для підвищення ефективності правового регулювання та покращення роботи експертних установ. Перш за все, необхідно вдосконалити механізми захисту незалежності судових експертів. Окрім загальних принципів незалежності, які вже закріплені у Законі, важливо ввести конкретні положення, що забезпечуватимуть оперативний захист експертів від можливого тиску з боку сторін у кримінальних та цивільних справах. Відповідальним за реалізацію цього положення має стати Міністерство юстиції України, яке повинно розробити механізм подачі та розгляду скарг на втручання у діяльність експертів, а також створити спеціальний орган для розслідування таких випадків. Вказане забезпечить правову підтримку експертів і підвищить об'єктивність судово-експертних висновків.

Друге важливе питання стосується залучення приватних судових експертів до кримінальних і цивільних проваджень. На практиці обмежені можливості приватних експертів спричиняють значне навантаження на державні установи, що призводить до затримок у проведенні експертиз. Для вирішення даної проблеми закон має передбачити процедуру акредитації приватних судових експертів, а також їх залучення на рівних умовах із державними експертними установами. Міністерство юстиції України спільно з Національним агентством судової експертизи України [83] повинно розробити чіткі критерії акредитації та забезпечити контроль за якістю роботи приватних експертів, що дозволить значно прискорити процес проведення експертиз та підвищить їхню якість.

Третім напрямком для вдосконалення є матеріально-технічне забезпечення судово-експертних установ. Закон має бути доповнений положенням про регулярне оновлення технічного обладнання, яке використовується для

проведення експертиз. Відповідальність за це повинна бути покладена на Міністерство фінансів України [81] та Міністерство юстиції України [75], які повинні розробити програму фінансування оновлень та закупівлі сучасного обладнання. Вказане дозволить забезпечити вищу точність досліджень, що є особливо важливим у складних кримінальних та цивільних справах. Такі зміни не лише покращать якість експертної діяльності, але й дозволять адаптувати її до міжнародних стандартів.

Загалом, запропоновані зміни потребують комплексної взаємодії між Міністерством юстиції України, державними та приватними експертними установами, а також іншими зацікавленими органами, що дозволить значно покращити ефективність судово-експертної діяльності та забезпечити правову обґрунтованість висновків.

Проте, не можна оминути увагою і Кримінальний процесуальний кодекс України, який також потребує змін, спрямованих на підвищення ефективності судово-експертної діяльності, забезпечення рівності сторін у процесі та швидкість проведення експертиз. Одним із ключових напрямів вдосконалення є розробка прозорих процедур залучення приватних судових експертів. Відповідальними за реалізацію таких змін мають стати Міністерство юстиції України та Національне агентство судової експертизи України, які повинні забезпечити акредитацію приватних експертів та створити рівні умови для їх участі у кримінальних провадженнях нарівні з державними установами. Окреслене дозволить уникнути затримок і підвищити якість експертних висновків.

Також необхідно забезпечити рівноправний доступ до експертів для обох сторін процесу. Міністерство юстиції України та судові органи повинні розробити механізми, які дозволять стороні захисту залучати експертів на ранніх етапах розслідування, без затримок та з рівними правами. Вказане зміцнить принцип рівності сторін і гарантуватиме, що захист матиме можливість впливати на якість доказової бази на тих самих умовах, що й обвинувачення. Крім того, варто

вдосконалити контроль за проведенням повторних та додаткових експертиз, особливо у випадках складних чи спірних кримінальних справ. Органи прокуратури разом із судовими експертними установами повинні встановити чіткі строки для проведення повторних експертиз і механізми контролю за їхньою якістю. Важливо впровадити механізми відповідальності за порушення цих строків або за надання недостовірних висновків.

У цілому, внесення даних змін дозволить забезпечити більш прозорі та ефективні процедури, а також покращить процес взаємодії між сторонами процесу і експертами, що позитивно вплине на якість і швидкість судочинства.

Поміж іншого, слід враховувати Інструкцію про проведення судово-медичних експертиз, затверджена Наказом Міністерства охорони здоров'я України, яка є важливим нормативним документом, що регулює процеси проведення судово-медичних експертиз, зокрема розтинів, обстеження живих осіб та дослідження тіл померлих. Однак, для покращення ефективності та адаптації до сучасних вимог, цей документ потребує низки змін. Однією з ключових проблем є застаріле технічне оснащення експертних установ. Доречно додати до Інструкції вимоги щодо регулярного оновлення обладнання, а також введення нових методик дослідження, що базуються на сучасних досягненнях науки і техніки. Відповідальність за це має бути покладена на Міністерство охорони здоров'я України, яке повинно забезпечити створення програми фінансування технічного оновлення бюро судово-медичних експертиз. Згадане дозволить підвищити точність результатів досліджень, особливо у складних кримінальних справах, де важлива кожна деталь.

Ще одним важливим напрямком є вдосконалення правової регламентації взаємодії між судово-медичними експертами та правоохоронними органами. На практиці часто виникають проблеми з отриманням додаткових матеріалів для досліджень, що ускладнює роботу експертів. Слід внести зміни до Інструкції, які б передбачали чіткі строки для передачі необхідних матеріалів між органами

досудового розслідування та судово-медичними установами. Відповідальними за ці зміни мають стати Міністерство охорони здоров'я України спільно з Міністерством внутрішніх справ [79], які повинні забезпечити ефективну координацію процесу.

Крім того, в Інструкції потрібно передбачити механізми контролю за якістю експертиз і відповідальність за недостовірні або помилкові висновки. Важливо, щоб до документа були внесені положення щодо регулярної перевірки кваліфікації експертів та відповідальності за порушення норм проведення експертиз. Міністерство юстиції Україн та Центральна експертно-кваліфікаційна комісія мають запровадити регулярну атестацію судово-медичних експертів, щоб забезпечити відповідність їх кваліфікації сучасним вимогам.

Таким чином, вдосконалення Інструкції про проведення судово-медичних експертиз дозволить покращити якість експертних досліджень, забезпечити точність результатів і підвищити рівень взаємодії між експертними установами та правоохоронними органами.

Не можна забувати й про Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз, що регулюють процес проведення досліджень у складних випадках, де задіяні кілька експертів, потребують вдосконалення для більш ефективного правового регулювання та адаптації до сучасних умов. Комісійні експертизи відіграють ключову роль у розслідуванні складних кримінальних справ, тому важливо, щоб правила їх проведення були максимально чіткими та зрозумілими. Перш за все, необхідно доповнити правила положеннями щодо чітких процедур взаємодії між експертами, що беруть участь у комісійній експертизі. На практиці виникають проблеми через недостатньо регламентовані механізми обміну думками та координації між експертами різних спеціалізацій. Варто внести до правил положення, що регулюють порядок роботи комісії, включаючи чіткі часові рамки для обміну інформацією та обговорення результатів. Відповідальність за реалізацію цих змін має бути покладена на Міністерство охорони здоров'я

України та Центральну експертно-кваліфікаційну комісію, що забезпечать ефективну координацію між експертами та прозорість процесу.

Крім того, слід посилити контроль за якістю проведення комісійних експертиз та запровадити відповідальність за порушення норм. Важливо, щоб правила містили механізми для перевірки якості висновків експертів, особливо у випадках, де існує ризик суперечливих висновків. Міністерство юстиції України разом з Міністерством охорони здоров'я України повинні впровадити регулярний нагляд за дотриманням норм і стандартів під час проведення таких експертиз, що сприятиме підвищенню якості досліджень і уникненню помилок.

Ще одним важливим аспектом є технічне забезпечення. Правила мають передбачати обов'язкове використання сучасних методів дослідження, що базуються на новітніх досягненнях у медицині та технологіях. Варто, щоб кожна комісійна експертиза супроводжувалась використанням сучасного обладнання для досліджень, а також залученням вузькопрофільних спеціалістів, якщо це необхідно. Відповідальними за оновлення обладнання мають бути Міністерство фінансів разом України із Міністерством охорони здоров'я України, які повинні забезпечити державну підтримку для технічного оновлення бюро судово-медичної експертизи.

Загалом, окреслені вдосконалення дозволять значно покращити процес проведення комісійних судово-медичних експертиз, забезпечити координацію між експертами та підвищити якість результатів досліджень, що є критично важливим для справедливого судочинства.

Не можна також оминути увагою і Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, які є одним із ключових документів, що регулюють процедури експертиз у випадках визначення тілесних ушкоджень. Проте, з огляду на розвиток сучасних методик і технологій, ці правила потребують вдосконалення для відповідності сучасним вимогам і стандартам. По-перше, необхідно оновити класифікацію тілесних ушкоджень, яка базується на застарілих

медичних стандартах. Необхідно переглянути критерії оцінки ступеня ушкоджень з урахуванням нових медичних досліджень та діагностичних технологій. Згадане дозволить точніше визначати не тільки ступінь фізичних ушкоджень, але й можливі довгострокові наслідки для здоров'я постраждалого. Відповідальність за перегляд критеріїв має бути покладена на Міністерство охорони здоров'я України у співпраці з Національною академією медичних наук України [82], що забезпечить науковий підхід до оновлення правил.

Додатково, необхідно вдосконалити порядок проведення експертиз у випадках складних або сумнівних обставин. Доцільно, щоб у таких випадках були залучені комісійні експертизи з участю спеціалістів різних напрямків. Окреслене дозволить уникнути суперечливих висновків і підвищить об'єктивність експертиз. Важливо, щоб Міністерство охорони здоров'я України та Міністерство юстиції України розробили процедури для координації роботи експертів різних спеціалізацій, що забезпечить більш глибокий і всебічний аналіз тілесних ушкоджень.

Ще одним важливим аспектом є необхідність встановлення більш чітких процедур для обліку наслідків тілесних ушкоджень, що можуть проявлятися через певний час після травми. Наразі правила не враховують повною мірою можливості появи вторинних ефектів ушкоджень, які можуть впливати на здоров'я потерпілого. Це може бути особливо актуально для визначення ступеня тяжкості ушкоджень у випадках травм, які викликають хронічні захворювання або інші ускладнення. Для цього необхідно впровадити положення, що дозволять проведення додаткових обстежень через певний період часу після первинної експертизи. Відповідальність за це повинно взяти на себе Міністерство охорони здоров'я України у співпраці з відповідними судовими органами.

Враховуючи вищесказане, слід стверджувати, що вдосконалення Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень дозволить підвищити точність експертиз, забезпечити відповідність сучасним стандартам та

покращити координацію між експертами різних напрямків, що є критично важливим для справедливого судочинства.

Особливу увагу варто приділити Правилам проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів, які є важливим документом, який регулює порядок обстеження осіб для визначення їх статевого стану, в тому числі при розгляді правових питань, пов’язаних зі статевими злочинами або іншими кримінальними справами. Проте, з урахуванням сучасних викликів та розвитку медичних і наукових методів, ці правила потребують певних змін і вдосконалення.

По-перше, необхідно актуалізувати методологічні підходи до проведення судово-медичних експертиз з приводу статевих станів. Чинні правила, затверджені у 1995 році, не враховують сучасних технологій і методів дослідження, які з'явилися за останні десятиліття. Доречно включити до правил положення про використання новітніх методів візуалізації та діагностики, що базуються на сучасних досягненнях в галузі медицини. Відповідальними за ці зміни мають бути Міністерство охорони здоров’я України та Центральна експертно-кваліфікаційна комісія, які повинні розробити нові стандарти проведення обстежень та оновити інструкції для медичних експертів.

Додатково, варто вдосконалити положення, що стосуються документування результатів експертиз. На практиці існують випадки, коли результати обстежень не є достатньо деталізованими або суперечливими. Принагідно запровадити обов’язкове використання спеціалізованих форм для звітності, які б містили чітку класифікацію результатів, а також вимоги щодо включення всіх відповідних медичних показників. Вказане допоможе підвищити точність і повноту результатів, що використовуються в судових процесах. Міністерство охорони здоров’я України повинно не лише оновити форми звітності, а й впровадити системи контролю за точністю та повнотою проведених експертиз.

Окрім цього, важливо розглянути необхідність вдосконалення правил співпраці між судово-медичними експертами і правоохоронними органами. Часто виникають проблеми з обміном інформацією між органами розслідування та експертними установами, що може ускладнювати проведення експертиз і затягувати процес обстеження. Слід впровадити чіткі часові рамки для передачі матеріалів та налагодження більш оперативної координації між установами. Міністерство юстиції України та Міністерство внутрішніх справ України повинні розробити механізми ефективної взаємодії між експертами та правоохоронними органами для забезпечення своєчасного надання необхідних матеріалів.

Загалом, вдосконалення Правил проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів дозволить забезпечити відповідність сучасним вимогам медицини, підвищить якість результатів обстежень та покращить співпрацю між експертними установами і правоохоронними органами.

Не можна забувати й про Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів”, який відіграє важливу роль у забезпеченні високого рівня професійної підготовки судових експертів, а також контролю за їхньою кваліфікацією. Однак, для підвищення ефективності роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії, варто внести низку змін, що дозволять адаптувати діяльність експертів до сучасних умов і вимог.

На сьогодні процес атестації не завжди враховує стрімкий розвиток сучасних технологій, що використовуються у судово-експертній діяльності. Доцільно впровадити більш сучасні вимоги до кваліфікації експертів, включаючи знання новітніх методів діагностики та використання сучасного технічного обладнання. Міністерство юстиції України має розробити оновлені критерії для оцінки рівня знань експертів, які б відповідали новим науковим досягненням у галузі судової медицини та інших напрямків експертизи.

Додатково, варто звернути увагу на процедури повторної атестації експертів. Положення про переатестацію судових експертів має містити чіткі критерії для оцінки їхньої діяльності та механізми контролю за дотриманням вимог упродовж професійної діяльності. Вказане дозволить вчасно виявляти експертів, чиї знання або методи роботи не відповідають сучасним стандартам. Відповідальними за реалізацію цих змін повинні бути Центральна експертно-кваліфікаційна комісія та Міністерство юстиції України, які повинні регулярно проводити переатестації для забезпечення високої кваліфікації спеціалістів.

Ще одним важливим напрямком є посилення механізмів контролю за якістю експертних висновків. Важливо передбачити введення системи моніторингу результатів роботи експертів після їх атестації, що дозволить виявляти проблеми або недоліки в їхній діяльності. Відповідальними за цей моніторинг повинні бути Міністерство юстиції України та Центральна експертно-кваліфікаційна комісія, які можуть створити незалежні групи для перевірки якості експертних висновків. Вдосконалення наказу дозволить забезпечити підвищення рівня професійної підготовки судових експертів, гарантувати якість їх роботи та адаптацію до сучасних стандартів, що позитивно вплине на ефективність судово-експертної діяльності в Україні.

На особливу увагу заслуговує Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я України та Офісу Генерального прокурора “Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров’я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України”, адже даний наказ є ключовим нормативним актом, що регулює взаємодію між правоохоронними органами, медичними установами та органами прокуратури під час встановлення факту смерті людини в умовах воєнного стану. Однак, для підвищення ефективності та оперативності його виконання, необхідно розглянути можливість внесення змін та вдосконалень.

Перш за все, актуальним є питання вдосконалення процедур координації між різними установами. На практиці нерідко виникають проблеми із затримками у передачі інформації або з передачею неповних даних. Необхідно чітко визначити строки і механізми для обміну інформацією між органами Національної поліції, медичними закладами та прокуратурою, особливо в екстрених ситуаціях. Міністерство внутрішніх справ України та Міністерство охорони здоров'я України повинні розробити цифрову платформу або інші технічні засоби для прискореного обміну даними, що допоможе зменшити правову та бюрократичну невизначеність у складних умовах війни.

Крім того, варто вдосконалити положення, що стосуються огляду місця події та процедури оформлення документів. Наказ не завжди враховує ситуації, коли доступ до місця події є ускладненим або неможливим через бойові дії. Варто доповнити порядок положеннями, що дозволятимуть проводити дистанційні огляди за допомогою технічних засобів або дронів у випадках, коли фізична присутність правоохоронців чи медичних працівників є небезпечною або неможливою. Міністерство оборони України [80] та Національна поліція повинні взяти на себе відповідальність за організацію технічного забезпечення таких оглядів і забезпечення безпеки працівників на місці події.

Не менш важливим є питання удосконалення процедур документування фактів смерті під час воєнного стану. Необхідно запровадити стандартизовані форми, які б гарантували правильне та чітке фіксування всіх необхідних деталей для майбутніх судових розслідувань. Офіс Генерального прокурора та Міністерство охорони здоров'я України повинні забезпечити єдині підходи до ведення документів, що допоможе зменшити кількість помилок і уникнути затримок у процесі реєстрації фактів смерті.

Таким чином, варто стверджувати, що вдосконалення цього наказу сприятиме покращенню координації між органами, оперативності обміну інформацією та підвищенню рівня безпеки для всіх учасників процесу, що є

особливо актуальним в умовах воєнного стану. Далі, з метою детального аналізу основних напрямів вдосконалення нормативно-правової бази судово-медичних експертиз в Україні, слід звернути увагу на таблицю 3.7., яка узагальнює ключові пропозиції щодо змін в основних актах законодавства, а також відповідальних за їх реалізацію органів.

Таблиця 3.7.

Структуровані напрями вдосконалення нормативно-правової бази проведенння судово-медичних експертиз в Україні

Назва акту	*Короткий опис*	*Пропозиції щодо вдосконалення*	*Відповідальні*
Закон України “Про судову експертизу”	Регулює правові та організаційні аспекти діяльності судових експертів	– вдосконалення механізмів захисту незалежності експертів; – процедури залучення приватних експертів; – оновлення матеріально-технічної бази експертних установ.	Міністерство юстиції України, Національне агентство судової експертизи України, Міністерство фінансів України
Кримінальний процесуальний кодекс України	Регулює процесуальні питання проведення експертиз у кримінальних справах	– прозорі процедури залучення приватних експертів; – забезпечення рівноправного доступу до експертів для сторін; – контроль за повторними експертизами.	Міністерство юстиції України, Органи прокуратури, Судові органи
Інструкція про проведення судово-медичних експертиз	Регламентує порядок роботи бюро судово-медичних експертиз	– оновлення обладнання та сучасні методи дослідження; – покращення взаємодії між експертами та правоохоронними органами.	Міністерство охорони здоров’я України, Міністерство внутрішніх справ України
Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз	Описує процес проведення експертиз, що вимагають участі кількох експертів	– чітка регламентація взаємодії між експертами різних спеціалізацій; – контроль якості та стандартизація процесів експертиз.	Міністерство охорони здоров’я України, Центральна експертно-кваліфікаційна комісія України
Правила визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень	Визначає методи судово-медичних експертиз	– оновлення класифікації тілесних ушкоджень; – впровадження новітніх діагностичних технологій.	Міністерство охорони здоров’я України, Національна академія медичних наук України
Правила проведення судово-медичних експертиз з приводу статевих станів	Регулює порядок проведення експертиз щодо статевого стану осіб.	– оновлення методик досліджень із врахуванням сучасних технологій; – покращення співпраці між правоохоронними органами та експертними установами.	Міністерство охорони здоров’я України, Центральна експертно-кваліфікаційна комісія України
Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів”	Визначає порядок атестації та кваліфікації судових експертів	– вдосконалення процедури атестації з урахуванням сучасних технологій; – регулярна переатестація експертів.	Міністерство юстиції України, Центральна експертно-кваліфікаційна комісія України
Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я України та Офісу Генерального прокурора “Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України	Регламентує порядок взаємодії при встановленні факту смерті під час воєнного стану	– вдосконалення процедур координації між установами; – впровадження дистанційних оглядів за допомогою технічних засобів.	Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров’я України та Офіс Генерального прокурора України

Джерело: *авторська розробка.*

Таким чином, з аналізу таблиці 3.7. можна дійти висновку, що нормативно-правова база, яка регулює діяльність судово-медичних експертиз в Україні, потребує суттєвого вдосконалення в кількох ключових напрямах. Основні пропозиції стосуються адаптації законодавства до сучасних технологічних досягнень, залучення приватних експертів на рівних умовах з державними, покращення матеріально-технічного забезпечення експертних установ, а також впровадження нових механізмів контролю за якістю експертиз. Важливим є також посилення координації між органами державної влади та експертними установами для забезпечення оперативності та ефективності експертних досліджень, що сприятиме підвищенню якості судового процесу та правосуддя загалом.

Додатково, також слід звернути на впровадження сучасних технологій у правове регулювання судово-медичних експертиз, яке є необхідним етапом для підвищення ефективності правосуддя та забезпечення високої якості експертних досліджень. Сучасний розвиток цифрових технологій відкриває можливості для автоматизації багатьох процесів, що дозволяє покращити контроль, зменшити кількість помилок та зробити процеси більш прозорими і доступними. Одним із ключових аспектів є впровадження новітніх технологій для покращення контролю та ведення документації. Традиційний підхід до обліку результатів судово-медичних досліджень базується на використанні паперової документації, що не тільки займає багато часу, але й створює додаткові ризики для безпеки та збереження даних. Цифрові платформи, які дозволять вести облік, моніторинг та аналіз даних у режимі реального часу, значно підвищать точність та швидкість обробки інформації. Наприклад, автоматизація процесів введення даних дозволить уникнути людських помилок, що можуть виникати через людський фактор або недостатню увагу до деталей.

Використання цифрових платформ для обліку та моніторингу даних є наступним логічним кроком в інтеграції технологій у правове регулювання судово-медичних експертиз. Завдяки таким платформам стане можливим

ефективно організувати збереження та доступ до всіх необхідних даних, включно з історіями експертиз, статистичними даними про кількість досліджень, їх результати, а також їх використання в судових процесах. Систематизація цієї інформації дозволить легко відстежувати стан виконання експертиз, а також забезпечить відповідним органам доступ до даних для прийняття обґрунтованих рішень. Це особливо важливо в умовах, коли кількість справ, що вимагають судово-медичних експертиз, зростає, а ресурси обмежені.

Окрім цього, цифрові платформи можуть стати інструментом для проведення аналізу даних, що дозволить оцінювати якість і своєчасність виконання експертиз, а також визначати можливі недоліки у роботі судово-медичних установ. Такий підхід дозволить не лише контролювати роботу експертів, але й вчасно виявляти проблеми, що виникають у процесі виконання експертиз, і розробляти рекомендації для їх вирішення. Вказане також сприятиме створенню єдиних стандартів і вимог до якості експертних досліджень.

Ще одним важливим напрямом є співпраця з громадянським суспільством і фаховими організаціями для забезпечення незалежного моніторингу якості судово-медичних експертиз. Громадські організації можуть відігравати важливу роль у контролі за дотриманням стандартів та регулювань у даній сфері. Їх участь дозволить забезпечити незалежний аудит діяльності судово-медичних установ, що сприятиме підвищенню довіри до системи судово-медичної експертизи як з боку громадськості, так і з боку правосуддя.

У той же час, важливою є співпраця з професійними об'єднаннями, які можуть брати участь у розробці стандартів і регуляцій для судово-медичних експертиз. Професійні організації мають значний досвід та знання в галузі, і їх залучення до створення нових стандартів допоможе забезпечити відповідність вимог міжнародним нормам. Вказане особливо важливо в умовах глобалізації та постійного зростання вимог до якості експертних досліджень. Фахові організації можуть не лише встановлювати стандарти, але й здійснювати контроль за їх

дотриманням, що забезпечить високий рівень компетентності експертів і підвищить якість експертиз.

Використання сучасних технологій також відкриває можливості для впровадження інновацій у методологію проведення судово-медичних експертиз. Наприклад, сучасні методи візуалізації та цифрові інструменти можуть бути застосовані для точнішого визначення ступеня тілесних ушкоджень або інших медичних показників, що має велике значення в кримінальних і цивільних справах. Окреслене дозволить значно підвищити точність експертиз та знизити ризик помилок, що можуть вплинути на результат судового процесу [32]. Впровадження новітніх технологій для контролю та ведення документації також сприятиме створенню єдиної бази даних, яка дозволить централізовано зберігати всі результати експертиз і полегшить доступ до інформації для різних зацікавлених сторін. Така база даних повинна бути захищена від несанкціонованого доступу, що забезпечить конфіденційність даних і захист інформації від можливих зловживань.

Крім того, використання цифрових платформ дозволить не лише зберігати дані, але й аналізувати їх для виявлення тенденцій у кримінальних справах, пов’язаних з тілесними ушкодженнями, смертями або іншими медичними аспектами. Вказане допоможе не лише у розслідуванні окремих справ, але й у розробці превентивних заходів для запобігання певним типам злочинів або інших ситуацій, що потребують судово-медичних експертиз. Роль громадських організацій у моніторингу якості судово-медичних експертиз є також важливим аспектом у впровадженні нових стандартів. Їх участь сприятиме підвищенню рівня прозорості експертної діяльності та забезпечить незалежний контроль за якістю досліджень. Вони можуть здійснювати як зовнішній аудит процесів, так і брати участь у розробці рекомендацій для вдосконалення існуючих методик. Фахові організації, такі як асоціації судово-медичних експертів, також можуть сприяти створенню стандартів і регуляцій, що будуть відповідати сучасним

вимогам. Зазначене дозволить встановити єдині правила для всіх учасників судово-медичних експертиз, що сприятиме їхньому професійному розвитку та підвищенню рівня кваліфікації. В цілому, впровадження сучасних технологій у правове регулювання, створення цифрових платформ для обліку та моніторингу, а також тісна співпраця з громадськими і фаховими організаціями створять умови для підвищення якості судово-медичних експертиз та покращення правосуддя загалом.

Підсумовуючи, варто констатувати, що реформування правового регулювання судово-медичних експертиз є нагальною потребою для підвищення ефективності правосуддя та забезпечення високої якості досліджень. Сучасна нормативно-правова база, попри свою розвиненість, має низку прогалин, що знижують її ефективність. Відсутність належного технічного забезпечення, застарілі методи обліку та моніторингу, а також недостатня участь приватних експертів створюють серйозні перешкоди для якісного виконання експертиз. У такому контексті реформування є невід'ємним етапом у розвитку судово-медичних досліджень і потребує комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, технічного забезпечення та підвищення рівня взаємодії між державними й приватними установами. Запропоновані зміни охоплюють широкий спектр напрямків, серед яких особливу увагу приділено адаптації законодавства до сучасних технологій, що дозволить підвищити точність і прозорість експертиз. Створення єдиної цифрової платформи для ведення обліку та моніторингу результатів досліджень стане важливим кроком у напрямку модернізації процесу, забезпечуючи швидкий доступ до інформації та запобігання можливим помилкам. Такі нововведення сприятимуть підвищенню рівня взаємодії між державними та приватними експертними установами, що, у свою чергу, допоможе скоротити терміни проведення експертиз і зменшити навантаження на державні установи. Крім того, запропоновано розширити роль громадських організацій та професійних об’єднань у моніторингу та стандартизації процесів судово-медичних

експертиз. Вказане сприятиме підвищенню якості та прозорості експертної діяльності, забезпечуючи незалежний контроль за дотриманням стандартів. Важливою складовою також є впровадження нових механізмів контролю за якістю досліджень, що сприятиме уніфікації вимог і підвищенню рівня компетентності експертів.

Отже, запропоновані зміни мають потенціал суттєво вплинути на систему судово-медичних експертиз, підвищуючи її ефективність і відповідність міжнародним стандартам. Реформування нормативно-правової бази, впровадження новітніх технологій, а також зміцнення співпраці з громадськими та фаховими організаціями сприятимуть загальному покращенню правосуддя, забезпечуючи швидший та обґрунтований судовий процес.

Висновки до третього розділу

1. Реформування системи судово-медичної експертизи в Україні є ключовим кроком до її модернізації та вдосконалення. Запропонована модель інтегрованої та децентралізованої судово-медичної експертизи спрямована на підвищення ефективності, прозорості та надійності експертиз через впровадження сучасних технологій та оновлення матеріально-технічної бази. Використання новітніх цифрових інструментів, таких як єдина електронна база даних, дозволить значно прискорити процеси експертизи, покращити координацію між установами та забезпечити контроль на всіх етапах. Не менш важливим є акцент на розвитку кадрового потенціалу. Підвищення кваліфікації судово-медичних експертів через постійне навчання та міжнародні стажування сприятиме адаптації працівників до нових технологій і стандартів. Окреслене дозволить підвищити рівень професіоналізму та відповідність міжнародним вимогам, що є особливо важливим у контексті євроінтеграції України. Крім цього, запропонована модель передбачає зміцнення співпраці між державними інституціями, громадськими організаціями,

приватним сектором та міжнародними партнерами, що сприятиме злагодженій реалізації реформ. Така взаємодія дозволить своєчасно реагувати на виклики та забезпечить належний моніторинг реалізації реформи. Загалом, впровадження моделі судово-медичної експертизи в Україні є необхідним для побудови ефективної та прозорої системи, яка забезпечить якісне правосуддя та зміцнить правову систему країни.

2. В умовах сучасних реформ у системі судово-медичної експертизи надзвичайно важливу роль відіграє громадянське суспільство, яке виступає основним двигуном змін. Його активна участь забезпечує прозорість і підзвітність процесу реформування, що сприяє побудові довіри до державних інституцій та підвищенню якості наданих судово-медичних послуг. Громадські організації, такі як Всеукраїнська громадська організація “Асоціація медичного права”, “Центр демократії та верховенства права”, та “Центр протидії корупції”, Українська Гельсінська спілка з прав людини та Transparency International Україна, активно впливають на процес прийняття рішень, контролюють впровадження реформ та здійснюють незалежний моніторинг їх ефективності. Їхня діяльність сприяє виявленню та усуненню проблем, які виникають у ході реформування, і дозволяє своєчасно коригувати політичні рішення. Завдяки підтримці громадських організацій реформування системи судово-медичної експертизи відбувається більш ефективно, адже вони не лише контролюють процеси, але й сприяють підвищенню кваліфікації фахівців, впровадженню міжнародних стандартів і сучасних методик. Співпраця між органами державної влади та громадянським суспільством дозволяє адаптувати процес реформ до реальних потреб населення, що є ключовим аспектом успішного впровадження змін. Загалом, громадянське суспільство є невід'ємним елементом у процесі реформування судово-медичної експертизи. Без його активного залучення неможливо досягти стійких та ефективних змін, що забезпечують високу якість послуг та відповідність міжнародним стандартам.

3. На сьогоднішній день, нормативно-правова база, що регулює проведення судово-медичних експертиз в Україні, потребує вдосконалення для підвищення ефективності роботи експертів і забезпечення відповідності міжнародним стандартам. Зокрема, Закон України “Про судову експертизу” потребує розширення можливостей участі приватних експертів, які на сьогодні обмежені у кримінальних справах. Зазначене дозволить значно прискорити процес проведення експертиз та підвищити їхню об’єктивність. Важливо також запровадити додаткові гарантії незалежності експертів, щоб запобігти їхньому можливому впливу з боку сторін процесу. Крім того, Кримінальний процесуальний кодекс України слід адаптувати для більш ефективної взаємодії між слідчими органами та судово-медичними експертами, забезпечивши чіткі механізми обміну інформацією. Окреслене сприятиме більш оперативному та точному проведенню експертиз, що, у свою чергу, допоможе прискорити розгляд кримінальних справ. Інструкція про проведення судово-медичних експертиз має бути оновлена з метою впровадження сучасних технологій, що дозволять підвищити якість та точність експертиз. Важливим аспектом є покращення матеріально-технічної бази судово-медичних установ, що забезпечить відповідність сучасним стандартам. Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз потребують вдосконалення для покращення координації між експертами та правоохоронними органами, що дозволить оперативніше і точніше проводити дослідження у складних справах, де необхідна участь кількох експертів. У Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень слід впровадити новітні методи візуалізації та діагностики, що дозволить підвищити точність визначення ступеня ушкоджень і покращити якість судових рішень. Також, Правила проведення судово-медичних експертиз з приводу статевих станів слід модернізувати для врахування сучасних технологій і підвищення точності висновків у справах, пов’язаних із статевими злочинами. Оновлення даних правил дозволить підвищити об’єктивність експертиз і

забезпечити справедливіші рішення. Наказ Міністерства юстиції України “Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію” вимагає вдосконалення з метою забезпечення регулярної атестації судових експертів та підвищення їхньої кваліфікації, що сприятиме підвищенню професійного рівня експертів і якості проведених досліджень. Нарешті, Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров’я та Офісу Генерального прокурора “Про затвердження Порядку взаємодії між органами при встановленні факту смерті під час воєнного стану” потребує вдосконалення, щоб забезпечити ефективну координацію між різними установами у складних умовах воєнного стану, що дозволить забезпечити точність і своєчасність проведених експертиз. У цілому, внесення цих змін сприятиме покращенню якості судово-медичних експертиз, підвищенню об'єктивності досліджень і забезпеченню прозорості правосуддя в Україні.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі запропоновано вирішення наукової проблеми, що полягає у теоретичному обґрунтуванні розвитку механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи. У результаті дослідження надано рекомендації, спрямовані на інтеграцію міжнародних стандартів і підвищення ефективності функціонування системи надання судово-медичних послуг.

Одержані результати дозволяють зробити наступні висновки.

1. Визначено, що публічне управління у сфері судово-медичної експертизи є багаторівневою системою, що охоплює стратегічне планування, нормативно-правове регулювання, координацію діяльності та контроль за якістю послуг. Ефективність системи значною мірою залежить від забезпечення висококваліфікованого персоналу, достатнього фінансування, використання сучасних технологій і наявності чіткої нормативно-правової бази. Інтеграція міжнародних стандартів, таких як рекомендації ВООЗ та ОЕСР, дозволяє підвищити якість судово-медичної діяльності, забезпечити її відповідність глобальним тенденціям і сприяти міжнародному визнанню результатів експертиз. Проаналізовано, що цифрові технології стають невід’ємною складовою сучасного публічного управління, сприяючи автоматизації процесів, оптимізації управлінських рішень і підвищенню ефективності системи. Особлива увага приділена ролі громадянського суспільства у формуванні та реалізації політик у цій сфері, оскільки громадські організації забезпечують соціальний контроль, сприяють прозорості та підзвітності системи, а також допомагають враховувати інтереси громадян. Визначено, що основними принципами публічного управління у сфері судово-медичної експертизи є прозорість, підзвітність, ефективність та інклюзивність, які формують довіру до системи і сприяють її стабільному розвитку. Дослідження дозволило виявити ключові фактори, що впливають на ефективність публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, зокрема

організаційні, правові, ресурсні та соціальні аспекти. Проаналізовано взаємозв'язки між складовими системи управління, такими як координація між органами державної влади, громадськими організаціями та приватними суб'єктами. Встановлено, що інтеграція інноваційних технологій і застосування інклюзивного підходу до управління дозволяє враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Таким чином, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи є ключовим елементом забезпечення суспільного добробуту, правової справедливості та якості медичних послуг, що відповідають сучасним викликам і потребам суспільства.

2. Досліджено історичний розвиток публічного управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні, як відображення еволюції правової, медичної та адміністративної систем у контексті соціально-політичних і економічних змін. Здійснений аналіз показав, що публічне управління у цій сфері пройшло кілька ключових етапів, починаючи з періоду Київської Русі, коли судово-медична експертиза існувала в елементарній формі, до сучасної багаторівневої системи, яка інтегрує національні та міжнародні стандарти. У ході дослідження виявлено, що на етапі середньовіччя функції експертів виконували особи з елементарними медичними знаннями, що обмежувало об'єктивність і стандартизацію експертиз. З приєднанням українських територій до російської імперії з'явилися перші спроби нормативно-правового регулювання судово-медичної діяльності та формування централізованої системи. У радянський період була запроваджена уніфікована модель управління судово-медичною експертизою, що включала розробку стандартів, створення навчальних баз і активну інтеграцію наукових досягнень. Однак така модель характеризувалася надмірною централізацією та бюрократизацією. Визначено, що після здобуття незалежності України система публічного управління у сфері судово-медичної експертизи зазнала суттєвих трансформацій, спрямованих на адаптацію до демократичних принципів та міжнародних стандартів. Важливим кроком стало впровадження

децентралізації, що надало більшу автономію місцевим установам, а також розробка національних стандартів експертної діяльності відповідно до рекомендацій ВООЗ та ОЕСР. Незважаючи на значний прогрес, система стикнулася з низкою проблем, таких як недостатнє фінансування, кадровий дефіцит і застаріла матеріально-технічна база. Доведено, що в умовах сучасних викликів, включаючи повномасштабну війну, судово-медична експертиза стала критично важливою для документування військових злочинів і забезпечення міжнародного правосуддя. Використання сучасних методик, таких як ДНК-аналіз, співпраця з міжнародними організаціями та впровадження цифрових технологій сприяють підвищенню ефективності управлінських процесів у цій сфері. Однак залишаються нерозв'язаними питання гармонізації нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації фахівців та розширення ресурсного забезпечення. Таким чином, публічне управління у сфері судово-медичної експертизи в Україні пройшло шлях еволюції від локальних традицій до інтегрованої системи, яка прагне відповідати міжнародним стандартам і сучасним викликам.

3. Досліджено зарубіжний досвід публічного управління у сфері судово-медичної експертизи, визначено можливості адаптації ефективних моделей для України. Дослідження охопило різні регіони світу, включаючи країни Західної, Північної, Центральної та Східної Європи, Північної Америки та Азії. У країнах Західної Європи, таких як Німеччина, Франція, Нідерланди та Бельгія, публічне управління охороною здоров'я базується на системах медичного страхування з чіткою регламентацією судово-медичних експертиз. Німеччина використовує федеральну систему, що інтегрує судово-медичні послуги через університетські інститути, тоді як Франція має національну регламентацію та спеціалізовані центри для криміналістичних досліджень. У Нідерландах і Бельгії судово-медичні послуги є невід'ємною частиною правової системи, регулюються державою та фінансуються через страхування. Країни Північної Європи, зокрема Швеція, Фінляндія, Норвегія та Данія, демонструють централізовані або муніципальні

моделі управління, де судово-медична експертиза інтегрована у загальну систему охорони здоров'я і активно підтримує правові органи в кримінальних розслідуваннях. У Центральній та Східній Європі, включаючи Польщу, Чехію, Угорщину та Словаччину, судово-медична експертиза регулюється органами державної влади, часто під егідою міністерств юстиції, і відіграє важливу роль у кримінальному правосудді. Країни Північної Америки, такі як США, Канада, Мексика та Куба, мають різні підходи до управління охороною здоров'я: від приватизованої системи в США до державної в Канаді та Кубі. Судово-медичні експертизи фінансуються або через державні фонди, або через приватні структури. В Азії, зокрема в Японії, Південній Кореї, Китаї та Індонезії, судово-медичні експертизи регулюються державними структурами, де в Південній Кореї та Японії широко використовуються цифрові технології для підвищення ефективності судово-медичних досліджень. Для України важливими можливостями адаптації можуть бути впровадження цифрових технологій, як у Японії чи Південній Кореї, що дозволить підвищити ефективність і точність судово-медичних експертиз. Важливим кроком також може стати інтеграція судово-медичних послуг у загальну систему охорони здоров'я з додатковим фінансуванням через страхові фонди, як це реалізовано у Німеччині та Франції. Крім того, варто розглянути можливість створення спеціалізованих центрів судово-медичних експертиз, які могли б співпрацювати з правоохоронними для забезпечення прозорості та справедливості в правосудді, подібно до моделей, що діють у країнах Західної Європи.

4. Розглянуто правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні, висвітлено основні законодавчі акти, сучасні виклики та можливості адаптації до міжнародних стандартів. У ході огляду встановлено, що правова база судово-медичної експертизи формується на основі таких ключових документів, як Закон України "Про судову експертизу", Кримінальний процесуальний кодекс, а також накази та інструкції Міністерства охорони здоров'я України. Дані акти

регламентують порядок проведення експертиз, визначають права та обов'язки судових експертів, а також установлюють етичні норми, яких вони повинні дотримуватися. Однак, наявність численних нормативно-правових актів не завжди забезпечує ефективність судово-медичної експертизи. Сучасні виклики, зокрема пов'язані з військовим конфліктом та збільшенням кількості експертиз, ставлять під загрозу якість та своєчасність надання експертних висновків. Потреба в адаптації до нових реалій вимагає не лише вдосконалення правової бази, але й підвищення кваліфікації фахівців, які працюють у цій сфері. У зв'язку з цим важливо зазначити, що Україні необхідно інтегрувати міжнародні стандарти у практику судово-медичної експертизи. Окреслене включає в себе імплементацію положень міжнародних конвенцій та рекомендацій, що допоможе підвищити якість проведення експертиз та відповідність українського законодавства міжнародним нормам. Продовження реформ у цій сфері є ключовим для забезпечення правосуддя, особливо в умовах, коли зростає кількість судово-медичних експертиз, пов'язаних з воєнними злочинами та іншими тяжкими правопорушеннями. В цілому, правове забезпечення судово-медичної експертизи в Україні потребує комплексного підходу, що включає оновлення нормативно-правових актів, підвищення професійного рівня експертів і адаптацію до сучасних викликів, які постають перед системою правосуддя.

5. Окреслено ключові організаційні та структурні проблеми судово-медичної експертизи в Україні та визначено шляхи їх подолання для підвищення ефективності системи надання судово-експертних послуг. З'ясовано, що система судово-медичної експертизи стикається з численними проблемами, такими як недостатня кількість кваліфікованих фахівців, відсутність належного фінансування, а також слабка координація між різними державними установами, що відповідальні за забезпечення експертної діяльності. Однією з основних проблем є недостатній рівень кваліфікації експертів, що пояснюється браком спеціалізованих навчальних програм та тренінгів. Також важливо зазначити, що

відсутність сучасного технічного обладнання в багатьох установах значно ускладнює точне та швидке проведення досліджень, особливо в складних кримінальних справах. Додатково, слабка координація між судово-медичними експертами та правоохоронними органами створює значні затримки у процесі проведення експертиз, що впливає на якість правосуддя. Щодо шляхів подолання зазначених проблем, запропоновано впровадження структурних реформ, спрямованих на вдосконалення системи підготовки кадрів, розширення мережі судово-медичних установ та модернізацію їх матеріально-технічної бази. Крім того, рекомендується покращити координацію між державними установами, що займаються судово-медичною експертизою, та забезпечити належний рівень фінансування для розвитку цієї сфери. Запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення ефективності судово-медичної експертизи, забезпечення її незалежності та відповідності міжнародним стандартам, що, у свою чергу, сприятиме зміцненню системи правосуддя в Україні. Важливо зазначити, що для досягнення поставлених цілей необхідні комплексні та послідовні дії з боку державних органів, а також підтримка міжнародних партнерів у впровадженні кращих практик.

6. Проведено оцінку ефективності функціонування судово-медичних установ з метою виявлення ключових проблем та слабких місць у їх діяльності. З'ясовано, що однією з основних проблем є застаріле технічне забезпечення, яке не відповідає сучасним вимогам. Відсутність доступу до новітніх технологій обмежує точність і швидкість проведення експертиз, що негативно впливає на якість судочинства. Ситуація ускладнюється через обмежене фінансування, яке не дозволяє модернізувати матеріально-технічну базу установ. Крім того, встановлено, що існує серйозний дефіцит кваліфікованих кадрів у судово-медичних установах. Недостатня кількість експертів і відсутність постійного підвищення кваліфікації призводять до перевантаження працівників та затримок у проведенні експертиз. Вказане особливо актуально в умовах війни, коли кількість

справ значно збільшилася, що ще більше підсилює навантаження на існуючих фахівців. Також виявлено, що недостатня координація між судово-медичними установами та іншими органами державної влади, такими як правоохоронні органи та суди, уповільнює процеси обміну інформацією та прийняття рішень. Для підвищення результативності необхідне запровадження автоматизованих систем обробки даних та єдиної платформи для управління експертизами. Окреслене дозволить не лише покращити координацію між установами, але й підвищити ефективність їхньої діяльності, зменшити кількість помилок та пришвидшити процес експертиз.

7. Запропоновано модель реформування системи публічного управління у сфері судово-медичної експертизи з метою підвищення її ефективності, прозорості та надійності. Основними елементами цієї моделі є впровадження сучасних цифрових технологій, що дозволять автоматизувати процеси, покращити точність експертиз і знизити ризик людських помилок. Важливим аспектом є створення єдиної електронної бази даних, яка сприятиме відкритості та контролю на всіх етапах проведення експертиз, що значно знизить ймовірність зловживань та помилок. Крім технологічної модернізації, запропонована модель акцентує увагу на необхідності підвищення кваліфікації працівників судово-медичних установ. Інвестиції у постійне навчання, підвищення кваліфікації та проведення стажувань із залученням міжнародних експертів забезпечать підготовку фахівців, здатних працювати за новими стандартами. Вказане дозволить не лише покращити якість експертиз, але й забезпечить відповідність системи міжнародним вимогам. Значну увагу приділено також оптимізації організаційних процесів, зокрема зміцненню співпраці між органами державної влади, громадськими організаціями, приватним сектором та міжнародними партнерами. Така взаємодія сприятиме своєчасному реагуванню на виклики та покращенню загальної координації в роботі судово-медичних установ. Постійний моніторинг ефективності реформ дозволить виявляти проблеми на ранніх етапах і оперативно вносити необхідні

корективи. У результаті реалізація запропонованої моделі реформування судово-медичної експертизи стане важливим кроком у зміцненні правової системи України. Підвищення ефективності, прозорості та надійності цієї системи дозволить забезпечити більш якісний механізм розслідування та правосуддя, що матиме позитивний вплив на захист прав і свобод громадян, а також сприятиме європейській інтеграції України.

8. Визначено ключову роль громадянського суспільства в реформуванні системи судово-медичної експертизи з метою забезпечення прозорості, підзвітності та підвищення якості судово-медичних послуг через активне залучення громадських організацій до процесу прийняття рішень, моніторингу та впровадження реформ. Встановлено, що громадянське суспільство відіграє надзвичайно важливу роль у реформуванні системи судово-медичної експертизи. Воно виступає ключовим елементом забезпечення прозорості та підзвітності цього процесу, що є необхідною умовою для побудови довіри суспільства до державних інституцій. Залучення громадських організацій, таких як Всеукраїнська громадська організація “Асоціація медичного права”, “Центр демократії та верховенства права”, “Центр протидії корупції”, Українська Гельсінська спілка з прав людини, а також Transparency International Україна, сприяє контролю за реформами та наданню незалежного зворотного зв’язку щодо ефективності реалізації державних ініціатив. Вказане дозволяє оперативно реагувати на проблеми, що виникають у процесі реформування, та коригувати політичні рішення. Ключовим аспектом є здатність громадянського суспільства виступати як незалежний спостерігач, який здійснює моніторинг виконання реформ. Така взаємодія з органами державної влади, як, наприклад, через робочі групи при Міністерстві охорони здоров’я України та Міністерстві юстиції України, дозволяє усувати потенційні корупційні ризики та забезпечує відкритий доступ до інформації для широких верств населення. Громадські організації мають можливість контролювати процеси на місцевому рівні та здійснювати адвокацію

змін, що є особливо важливим для підтримання високих стандартів судово-медичної експертизи. Окрім цього, такі організації, як Українська Гельсінська спілка з прав людини та Центр політико-правових реформ України, сприяють підвищенню професійної підготовки фахівців судово-медичної експертизи через організацію навчальних заходів, обмін досвідом із міжнародними партнерами та впровадження сучасних методик. Такі ініціативи дозволяють вдосконалювати процеси проведення судово-медичних експертиз, що, в свою чергу, підвищує загальну якість надання послуг у цій сфері та забезпечує відповідність їх міжнародним стандартам. Загалом, участь громадянського суспільства у реформуванні судово-медичної експертизи є невід'ємною складовою ефективного впровадження реформ. Їхня активність забезпечує стійкість і безперервність змін, сприяє підвищенню якості послуг та інтеграції міжнародних стандартів у національну систему. Завдяки такій співпраці держава отримує можливість краще адаптувати процес реформування до потреб суспільства, створюючи більш прозору та відповідальну систему судово-медичної експертизи.

9. Сформульовано рекомендації щодо удосконалення правового проведення судово-медичної експертизи, з метою підвищення ефективності експертних досліджень, розширення участі приватних експертів, впровадження сучасних технологій та зміцнення контролю за якістю, що сприятиме вдосконаленню правосуддя та забезпеченню прозорості експертиз. Зокрема, Закон України “Про судову експертизу” необхідно вдосконалити, запровадивши чіткі механізми залучення приватних експертів на рівних умовах із державними. Вказане дозволить розвантажити державні установи, прискорити процес експертиз та покращити їх якість. Додатково, необхідно розширити гарантії незалежності експертів, що захистить їх від можливого впливу з боку сторін судового процесу. Кримінальний процесуальний кодекс України потребує внесення змін, спрямованих на спрощення процедур залучення експертів та прискорення обміну інформацією між слідчими органами та судово-медичними установами. Зазначене

дозволить покращити якість експертиз та забезпечити рівність можливостей сторін у збиранні доказів. В Інструкції про проведення судово-медичних експертиз необхідно актуалізувати методики досліджень, впровадивши новітні технології, що дозволять підвищити точність та швидкість проведення експертиз. Крім того, важливо покращити матеріально-технічну базу судово-медичних установ, що забезпечить відповідність експертної діяльності сучасним міжнародним стандартам. Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз варто оновити для підвищення координації між різними експертами та слідчими органами. Окреслене дозволить більш точно і своєчасно проводити дослідження у складних випадках, де необхідне залучення кількох фахівців. Щодо Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, то важливо вдосконалити методики визначення ушкоджень, враховуючи новітні технології візуалізації. Вказане сприятиме більш точному визначенню ступеня шкоди, що підвищить об'єктивність висновків у судових справах. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів потребують оновлення для врахування сучасних технологій дослідження статевих ушкоджень. Зазначене підвищить точність експертиз та сприятиме більш об'єктивним висновкам у справах, пов'язаних зі статевими злочинами. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів" варто вдосконалити, зосередивши увагу на регулярній атестації судових експертів та оновленні вимог до їхньої кваліфікації. Окреслене забезпечить відповідність експертів сучасним стандартам та підвищить рівень професіоналізму в цій сфері. Нарешті, Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я та Офісу Генерального прокурора "Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції, закладами охорони здоров'я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану" потребує

вдосконалення в частині підвищення координації між установами, особливо в умовах воєнного стану. Загалом, кожен нормативний акт, що регулює судово-медичні експертизи, має свої унікальні аспекти вдосконалення, що дозволить підвищити ефективність експертиз, покращити якість судового процесу та забезпечити дотримання міжнародних стандартів у сфері правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва Г. К. Проблеми забезпечення ефективності законодавства про судову експертизу в Україні. Матеріали міжнародного науково-практичного круглого столу. *Ефективність кримінального законодавства: доктринальні, законотворчі та правозастосовні проблеми її забезпечення.* 2019 р. С. 5-8. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/17396/1/Avdeeva-5-8.pdf

2. Агапова О. В. Щодо необхідності розробки концепції розвитку сфери експертного забезпечення правосуддя в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. *Серія "Право".* Вип. № (29). 2020. С. 162-168. URL: https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/15602/14930

3. Адамюк Д. І. Сучасні підходи європейського союзу до стимулювання інноваційних процесів. *Актуальні питання інноваційного розвитку*. Вип. № № 1 2011. С. 96-104. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2101/1/Adamjuk.pdf

4. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності: збірник матеріалів засідання №2 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 червня 2022 р.). Кропивницький: ТОВ "Центрально-Українське видавництво", 2022. 486 с. URL: https://ndekc-kirovograd.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D0%9D%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A6_24.06.22.pdf

5. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : збірник матеріалів засідання № 6 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 12 жовтня 2023 р.). Кропивницький: ТОВ "Центрально-Українське видавництво", 2023. 365 с. URL: http://ndekc.lviv.ua/pdf/a02012024.pdf

6. Актуальні питання судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнний період: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. (Одеса-

Львів, 28 вересня 2022 року): тези доповідей. відп. ред. Дмитро Кішко, Роман Заяць Львів: Растр-7, 2022. 214 с. URL: http://ndekc.lviv.ua/pdf/174.pdf

7. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: зб. мат-лів міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 100-річчя Національного наукового центру "Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса" (Харків, 10.11.2023). Харків: ННЦ "ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса", 2023. с. 447. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a53e93f4-ed86-40d9-9d02-8b1258d57e4d/content

8. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 грудня 2023 р.). за заг. ред. Н. В. Нестор; уклад.: А. О. Полянський, О. В. Баулін, Ю. О. Мазниченко, Н. А. Гаврилюк, Ю. Б. Форіс; Міністерство юстиції України. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. Київ, 2023. 562 с. URL: https://m3rkxutm8pk3eqapl5ynjvb3gjps8uao.cdn-freehost.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/aktualni-pytannya-sudovoyi-ekspertologiyi_2023.pdf

9. Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 грудня 2022 р.) / за заг. ред. Н. В. Нестор; уклад. О. В. Баулін, О. І. Жеребко, Т. П. Кривак, О. О. Садченко, А. В. Старушкевич, Ю. Б. Форіс; К.: Університет "Україна", 2022. 526 с. URL: https://m3rkxutm8pk3eqapl5ynjvb3gjps8uao.cdn-freehost.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/konf_4_kndise_2022.pdf

10. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ. Вип. № 1(82). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2021. 200 с. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/new_options/pdf/021/Zbirnuk-1-82-2021.pdf

11. Аніщенко М. А. Сфера охорони здоров'я як об'єкт публічного управління. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. Вип. № 34. 2023. С. 31-37. URL: https://surl.li/emamdn

12. Баб'як О. В. Визначення сутності публічногоуправління охороною здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. Вип. №14. 2023. С. 160-170. URL: https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1822/1837

13. Бондаренко-Берегович В. В. До питання про поняття судово-експертної діяльності. Юридичний науковий електронний журнал. Вип. № 1. 2024. С. 761-764. URL: http://lsej.org.ua/1_2024/185.pdf

14. Бухтіярова І. Г. Історичний розвиток сфери надання медичної допомоги в України. Юридичний науковий електронний журнал. Вип. № 1. 2020. С. 146-148. URL: http://lsej.org.ua/1_2020/36.pdf

15. Гаруст Ю. В. Суб'єкти формування та реалізації політики держави у сфері охорони здоров'я України. *Серія: Право*. Вип. № 84. С. 54-58. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/10-2.pdf

16. Гбур З. В. Публічне управління сферою судово-медичних експертиз. Держава та регіони. *Серія: Публічне управління і адміністрування*. Вип. № 2 № 2 (80). 2023. С. 78-82. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2023/14.pdf

17. Гладіліна О. В. Призначення судово-медичних експертиз: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Вип. № 2. 2018. С. 61- 63. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2018/tom_2/16.pdf

18. Годзь В. С., Рябенко І. Ю. Строки у судовій експертизі: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. № 69. 2024. С. 5-19. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/vypusk_69-5-19.pdf

19. Головко Б. Б., Головко Б. Г. (2024). Досвід організації судово-медичних досліджень Королівством Норвегія. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті інтеграційних процесів*. Матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. Суми, СФ ХНУВС. С. 385-387. (1.3 Норвегія)

20. Головченко Л. М.. Основи судової експертизи: навчальний посібник для фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового

експерта. Х.: Право. 2016. 928 с. URL: https://expertize-journal.org.ua/attachments/article/924/ose.pdf

21. Горбатова Д. І., Форми державного управління у сфері охорони здоров'я. *Право і суспільство*. Вип. № 4. 2019. С. 166-173. URL: https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/cf0d30c7-3e85-45f8-89fe-dc0dc9270d95/content

22. Гресько В.І. Поняття охорони здоров'я як об'єкта адміністративно-правового забезпечення. *Правові горизонти*. Вип. № 22 (35). 2020. С. 65-69. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/80994/1/Gres%60ko_ponyattya_okhoroni.pdf

23. Гула Л., Черепущак В. Особливості проведення судово-медичної експертизи з визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". *Серія: "Юридичні науки"*. Вип. № 5. 2018. С. 149-154. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/sep/18400/24.pdf

24. Гуров О. М., Антонов А. Г., Клименко М. О., Сургай Н. М., Татарко С. В., Дубіна С. О., Узбек Т. С. Концепція професійної підготовки судово-медичних експертів в Україні. *Судово-медична експертиза*. Вип. № 1. 2022. С. URL: http://forensic.bsmu.edu.ua/article/view/262427

25. Даниленко А.О. Доктринальні підходи до визначення поняття публічного адміністрування. *Проблеми становлення правової демократичної держави*. Вип. № 4. Ч. 1. 2019. С. 25-27. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/4/part_1/8.pdf

26. Демчук С. В. Державне регулювання інноваційної діяльності підприємств: міжнародний досвід. Національний університет ім. Юрія Кондратюка. Економіка і регіон. Вип. № 2 (85). 2022. С. 15-20. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/2626-

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3739-1-10-20221123%20(1).pdf

27. Державне управління охороною здоров'я України : монографія. авт. кол. : В. В. Лазоришинець, Г. О. Слабкий, Н. П. Яро та інш.; ред. : В. Й. Шатило, О. В. Любінець. Київ : МОЗ України, 2014. 312 с. URL: https://surl.li/qmtuxt

28. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 березня 2022 року № 496. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0496282-22#Text

29. Доновський О. О. Модернізація системи публічного управління в сфері охорони здоров'я : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 281 "Публічне управління та адміністрування". наук. керівник І. С. Цапліна. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 103 с. URL: https://surl.li/ggtcdh

30. Експерти КНДІСЕ відвідали Поліцейську академію Угорщини. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. URL: https://kndise.gov.ua/eksperty-kndise-vidvidaly-policzejsku-akademiyu-ugorshhyny (пункт 1.3, Угорщина)

31. Задихайло О. А. Співвідношення понять "державне управління", "публічне управління" та "публічне адміністрування в категоріальному апараті адміністративного права. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди "ПРАВО". Випуск 31, 2020. С. 43-48. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpkhnpu_pravo_2020_31_6

32. Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці : матеріали міжнар. "круглого столу" (Харків, 12 груд. 2019 р.) редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва. Харків: *Право*, 2019. 164 с. URL: https://surl.li/toicwn

33. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 року, № z0254-95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95#Text

34. Ірина Мудра розповіла, які проблеми судової влади будуть вирішуватися першочергово: пріоритети Офісу Президента. *Судово-юридична газета*. 28 квітня 2024 року. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/299205-irina-mudraya-rasskazala-kakie-problemy-sudebnoy-vlasti-budut-reshatsya-v-pervuyu-ochered-prioritety-ofisa-prezidenta

35. Камінська Т. В. Публічне управління наданням медичних послуг в Україні в контексті децентралізації влади. Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут". *Галузева економіка*. Вип. № 23. 2022. С. 83-89. URL: https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/264635/260814

36. Клименко Н. І., Купрієвич О. А. (2015). Міжнародне співробітництво судово-експертних установ. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Юридичні науки*. (4), 56–60. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2014_Klimenko_Kyprievuch.pdf

37. Клименко О. С. Державно-правове регулювання у сфері судовоекспертної діяльності в Україні та деяких зарубіжних країнах. І Міжнародна науково-практична інтернет-конференція "Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути". 1-2 серпня 2019 р. Дніпро, 2019. с. 264- 270. URL: http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2019/08/Zbirnik-1-mizhnarodna-nauk-prakt-int-konf-Summer-Debates.pdf

38. Клименко О. С. Перспективи реформування сисеми судово-медичної експертизи в Україні. Таврійський науковий вісник. Вип. № 1. 2023. С. 22-26. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/319-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-602-1-10-20230407%20(5).pdf

39. Клименко О. С. Судово-медичне адміністрування: історичні етапи формування, розвиток та функціонування. *Актуальні проблеми державного*

управління. Зб. наук. пр. ОРІДУ НАДУ. Вип. № (1(82), 2021. С. 32-37. URL: http://www.oridu.odessa.ua/9/new_options/pdf/021/Zbirnuk-1-82-2021.pdf

40. Клименко О. С. Шляхи вдосконалення публічного управління та адміністрування сферою судово-медичних експертиз в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Вип. № 31. 2022. С. 35-38. URL: https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/31-2022/6.pdf

41. Клюєв О. М. Удосконалення експертного забезпечення правосуддя: теоретичні, правові та організаційні аспекти. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Вип. № 19. 2019. С. 102-117. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/265-Article%20Text-493-1-10-20200402.pdf

42. Клюєв О. Перспективи розвитку судової експертології в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. № 4 (29). 2022. С. 5-11. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/546-Article%20Text-1120-1-10-20230604.pdf

43. Ключові аспекти проведення реформи в сфері судової експертизи. *Главком.* 5 вересня 2017 року. URL: https://glavcom.ua/specprojects/press_center/kljuchovi-aspekti-provedennja-reformi-v-sferi-sudovoji-ekspertizi-434508.html

44. Колісніченко О. Тенденції розвитку публічного управління у сфері охорони здоров'я: глобальний контекст. *Державввне управління*. Вип. № 2(12). 2022. С. 38-52. URL: https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/250/244

45. Коротаєв В. М. Порівняльний аналіз адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичного дослідження в зарубіжних країнах. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Вип. № 1. 2018. С.115-119. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/2587/1/24.pdf

46. Кравченко О. А. Правові та організаційні проблеми регулювання судово-експертної діяльності. Вчені записки Таврійського національного

університету ім. В.І. Вернадського, *Серія "Юридичні науки"*. Том 26 (65). 2013. № 1. С. 233-237. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/1_2013/37.pdf

47. Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. Київський НДІ судових експертиз; редкол.: Д. В. Журавльов (голов. ред.), О. Г. Рувін (заст. голов. ред.) та ін. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. Вип. 67. 704 с. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/vypusk_67.pdf

48. Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. Київський НДІ судових експертиз; редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.), Н. В. Нестор (заст. голов. ред.) та ін. Київ: Видавництво Ліра-К, Вип. 69. 2024. 783. с. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2024/08/vypusk_69.pdf

49. Криміналістика та судова експертиза у XXI столітті : матеріали всеукр. наук.-практ. семінару (м. Київ, 30 травня 2024 р.). відп. упоряд.: Ковальов К. М., Гуріна Д. П., Воробйова О. П., Житник Н. С., Чміленко О. П. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2024. 291 с. URL: http://ndekc.lviv.ua/pdf/18.06.2024.pdf

50. Кримінальний процесуальний кодекс України від 07 вересня 2024 року, № 3902-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

51. Кримінальні провадження прямують в електронний суд - зміни до Кримінального процесуального кодексу. *Sokolovskyi end Partners*. 16 липня 2024 року. URL: https://splf.ua/uk/publications/kriminalni-provadzhennya-pryamuyut-v-elektronniy-sud-zmini-do-kriminalnogo

52. Кузьменко Г. О. Зарубіжний досвід публічного управління у сфері охорони здоров'я. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. *Серія: Публічне управління та адміністрування.* Том 33 (72) № 3. 2022. С. 113-119. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/3_2022/19.pdf

53. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади: навч. посіб. К.: Макрос, 2011. 200 с. URL: http://ccc-tck.org.ua/storage/books/book_all.pdf

54. Логвиненко Б. Основні функції публічного адміністрування сферою охорони здоров'я в Україні. Національний юридичний журнал: теорія і практика. 2017. С. 55-58. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2017/6/part_2/12.pdf

55. Лоза Т. В. Проблеми організації судово-експертної діяльності в Україні та шляхи їх вирішення. Електронне наукове видання "Аналітично-порівняльне правознавство". 2023. С. 633-641. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Problems_of_the_organization_of_forensic_expert_ac.pdf

56. Лукаш, С., Маслак, О., Побідинський, Р. Державне управління процесом автономізації медичних закладів в умовах реформування системи охорони здоров'я. *Аспекти публічного управління*. Вип. № 9(1). 2021. 91-105. URL: https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/858/833

57. Майстренко К. М., Бобось О. Л. Інституційні аспекти державного регулювання судово-медичної експертної діяльності. *Серія: Публічне управління і адміністрування.* Вип. № 2 . 2024. С. 153-157. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2024/24.pdf

58. Мартинюк О. А., Курдибанська Н. Ф. Впровадження системи управління якістю в медичних закладах. *Економіка та управління підприємствами*. Вип. № 6. 2016. С. 80-84. URL: http://bses.in.ua/journals/2016/6-2016/18.pdf

59. Марухленко О. В. Дискусії щодо поняття "публічне управління". Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. *Серія: Державне управління*. Вип. № 4. Том 30(69). С. 9-13. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/4.pdf

60. Медичне право України : програма для слухачів факультетів післядипломної освіти вищих медичних навчальних закладів та закладів післядипломної освіти МОЗ України. Уклали І. Сенюта, О. Січкоріз. Львів: Видавництво ЛОБФ "Медицина і право". 98 с. URL: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/Programa_new3_kolor.pdf

61. Миронов А. Г. Адміністративно-правове забезпечення державного контролю в сфері охорони здоров'я: дис. ... доктора філософії, Запоріжжя, 2020. 188 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/PhD/Myronov_dis.pdf

62. Миронов А. Г. Організація охорони здоров'я громадян та контроль за її здійсненням. *Публічне право*. Вип. № 1(33). 2019. С. 126-131. URL: https://www.publichne-pravo.com.ua/files/34/pdf/pp-2019-34-16.pdf

63. Михайлов В. О. Історичні аспекти адміністративно – правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні. *Юридичний збірник Державного університету інфраструктури та технології.* Вип. № 2(12) (2022). С. 110-115. URL: https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/236/209

64. Мотайло О. В. Зарубіжний досвід державного управління у сфері охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. № 9. 2020. с. 6. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/60.pdf

65. Муляр Г.В. Особливості взаємодії управлінських органів у сфері охорони здоров'я. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Вип. № 2. 2020. С. 97-100. URL: http://apnl.dnu.in.ua/2_2020/23.pdf

66. Надюк З. О., Особливості підготовки та перепідготовки судовомедичних експертів в Україні. *Наукові перспективи*. Вип. № 7(37). 2023. С. 234-242. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/5658/5690

67. Назарко С. О. Ефективне управління медичним закладом в умовах реформування системи охорони здоров'я. *Ефективна економіка*. Вип. № 1. 2020. с. 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/57.pdf

68. Науково-технічне забезпечення слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження: монографія: електрон. наук. вид. [В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. М. Шевчук та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України, НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків: Право, 2021. 248 с. URL: https://surl.li/naesrk

69. Науковці політехніки взяли участь в обговоренні експертного забезпечення правосуддя з нагоди ювілею ННЦ “Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса”. *Національний університет “Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка”.* 10 листопада 2023 року. URL: https://nupp.edu.ua/news/naukovtsi-politekhniki-vzyali-uchast-v-obgovorenni-z-nagodi-yuvileyu-nnts-ise-bokariusa.html

70. Неугодніков А. Публічне адміністрування у сфері охорони здоров’я. Юридичний вісник. *Реформи в Україні*. Вип. № 3. 2019. С. 63-69. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2019/12.pdf

71. Нефьодов О. Еволюція публічного управління у сфері охорони здоров’я. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. *Публічне управління та адміністрування.* Вип. № 1 (6). 2024. С. 6-11. URL: https://www.researchgate.net/publication/381232602_Evolucia_publicnogo_upravlinna_u_sferi_ohoroni_zdorov'a

72. Ортинський В. Сутність та цілі використання судових експертиз під час досудового розслідування кримінальних проваджень. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. *Серія: “Юридичні науки”.* Вип. № 1 (29). 2021. С. 1-9. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23519/3.pdf

73. Особливості судових експертиз та експертних досліджень: що слід знати. *Судово-юридична газета України.* 3 травня 2024 року. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/299737-osobennosti-sudebnykh-ekspertiz-i-ekspertnykh-issledovaniy-chto-nuzhno-znat

74. Остропілець В. Р. Правове забезпечення судово-експертної діяльності: сучасний аспект. *Архів кримінології та судових наук.* Вип. №1. 2020. С. 120-128. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/10-Article%20Text-19-1-10-20200829%20(1).pdf

75. Офіційний веб сайт: Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/

76. Офіційний веб-сайт: *Transparency International Україна.* URL: https://ti-ukraine.org/about/

77. Офіційний веб-сайт: *Всеукраїнська громадська організація "Асоціація медичного права".* URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/26297061/

78. Офіційний веб-сайт: Міністерства охорони здоров'я. URL: https://moz.gov.ua/uk

79. Офіційний веб-сайт: Міністерство внутрішніх справ України. URL: https://mvs.gov.ua/

80. Офіційний веб-сайт: Міністерство оборони України. URL: https://www.mil.gov.ua/

81. Офіційний веб-сайт: Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/

82. Офіційний веб-сайт: Національна академія медичних наук України. URL: https://amnu.gov.ua/

83. Офіційний веб-сайт: Національне агентство судової експертизи України. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/45467224/

84. Офіційний веб-сайт: Національної служби здоров'я України. URL: https://nszu.gov.ua/

85. Офіційний веб-сайт: *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. URL: https://www.helsinki.org.ua/

86. Офіційний веб-сайт: *Центр демократії та верховенства права*. URL: https://cedem.org.ua/

87. Офіційний веб-сайт: *Центр політико-правових реформ.* URL: https://pravo.org.ua/

88. Офіційний веб-сайт: *Центр протидії корупції.* URL: https://antac.org.ua/

89. Полянський А., Юодкайте-Гранскієнє Г. Зарубіжний досвід взаємодії судово-експертних установ між собою та з правоохоронними органами й можливості його використання в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Вип. № 2 (24). 2021. С. 27-51. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/484-Article%20Text-972-1-10-20220130.pdf

90. Правила проведення комісійних судово-медичних експертиз в бюро судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 № z0256-95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0256-95#Text

91. Правила проведення судово-медичних експертиз (обстежень) з приводу статевих станів в бюро судово-медичної експертизи від 17 січня 1995 року, № z0253-95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-95#Text

92. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень від 17 січня 1995 року № z0255-95. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95#Text

93. Пристая М. Особливості публічного адміністрування у сфері охорони здоров'я. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. *Серія Право*. Вип. № 80. 2023. С. 557-562. URL: http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/297181/290097

94. Приходченко Л. Л., Лесик О. В. Управління системою охорони здоров'я: класифікація світових моделей та вітчизняний досвід їх впровадження. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Вип. № 30. 2022. С. 64-70. URL: https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/30-2022/11.pdf

95. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану: Закон України від 29 липня 2022 року № 2494-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-20#Text

96. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров’я України: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15 травня 2024, № z0693-24 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0688-24#Text

97. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 20 вересня 2024 року, № 3728-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text

a. Про електронні комунікації: Закон України від 01 липня 2024 року, № 3721-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text

98. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров’я України щодо забезпечення функціонування сфери охорони здоров’я у період воєнного стану: Наказ Міністерства охорони здоров’я України від 3 травня 2022 року № 727. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0504-22#Text

99. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України від 27 травня 2024 року № z0700-24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text

100. Про затвердження Порядку взаємодії між органами та підрозділами Національної поліції України, закладами охорони здоров’я та органами прокуратури України при встановленні факту смерті людини під час воєнного стану на території України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України та Офісу Генерального прокурора від 9 березня 2022 року, № z0317-22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0317-22#n14

101. Про затвердження Порядку проведення судово-медичного розтину тіл осіб, померлих з підозрою на коронавірусну хворобу (COVID-19): Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22 вересня 2020 року№ 2151. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1078-20#Text

102. Про основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 1 жовтня 2024 року (№ 3911-IX). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text

103. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 № 248/784 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0248-95#Text

104. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року: матер. щоріч. доп. [В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін.]; заг. ред. Ю. Каплан. Київ: НІСД, 2022. 56 с. (*Серія "Гуманітарний розвиток").* URL: https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2022.15

105. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах "Пленум верховного суду України" від 25 травня 1998 року, № v0015700-98. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97#Text

106. Про судову експертизу: Закон України від 01 жовтня 2024 року, № 3460-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text

107. Проблеми розвитку публічного управління в Україні: матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (15 квітня 2016 р., м. Львів) за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2016. 324 с. URL: https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2016/1/konferentsija_2016.pdf

108. Проблеми та перспективи розвитку судової експертизи та криміналістики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 16 жовтня 2020 року). відп. ред. А. І. Черемнова. Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2020. 700. с. URL: http://ondise.minjust.gov.ua/wp-content/uploads/2024/06/1_%D0%9C_%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.-16.10.2020.pdf

109. Проблеми теорії та практики судової експертизи з питань інтелектуальної власності (“Крайнєвські читання”): Матер. II Міжнар. науково-практ. конф. (20 грудня 2018 р., м. Київ); за заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін’юсту. К.: Вид-во “Ліра”, 2018. 232 с. URL: https://intelect.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/problemy-teorii%CC%88-ta-praktyky-sudovoi%CC%88-ekspertyzy_2018-1.pdf

110. Проблемні питання призначення судово-медичних експертних досліджень під час досудового розслідування. *ціація адвокатів України.* 25 лютого 2019 року. URL: https://medcom.unba.org.ua/publications/publications/print/4134-problemni-pitannya-priznachennya-sudovo-medichnih-ekspertnih-doslidzhen-pid-chas-dosudovogo-rozsliduvannya.html

111. Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій: зб. наук. ст. студ. відп. ред. Н. Л. Новікова. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. 280 с. URL: https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/4de355d9bf44a7371cc0c469974bcc5f.pdf

112. Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 26 жов. 2018 р. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. 520 с. URL: http://www.oridu.odessa.ua/news/2018/10/24/sbirnuk.pdf

113. Розовик І. Формування механізму публічного управління системою судово-медичних експертиз. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. *Політичні науки та публічне управління*. Вип. № 1 (73), 2024. С. 90-94. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/3129-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3947-1-10-20240626.pdf

114. Самойлик Ю. В., Погребняк Л. О. Стратегія управління розвитком закладів охорони здоров'я в умовах глобалізаційних змін. *Інвестиції: практика та*

досвід Вип. № 19-20. 2020. С. 161-166. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19-20_2020/27.pdf

115. Самофалов Д. О. Упровадження електронної системи охорони здоров'я як складник публічного управління охороною здоров'я: світовий досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування.* Вип. № 1 (44). 2020. С. 92-99. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/12.pdf

116. Саханєнко С., Ровинська К. Судово-медична експертиза пов'язана з "лікарськими помилками" в Україні: організаційно-правовий аспект. *Теоретичні та прикладні питання державотворення.* Вип. № 1(28). 2022. С. 28-35. URL: http://taais.oridu.odessa.ua/article/view/285196

117. Саханєнко С., Ровинська К. Судово-медична експертиза пов'язана з "лікарськими помилками" в Україні: організаційно-правовий аспект. *Теоретичні та прикладні питання державотворення.* Вип. № 1(28). С. 28-35. URL: https://www.researchgate.net/publication/373136171_SUDOVO-MEDICNA_EKSPERTIZA_POV'AZANA_Z_LIKARSKIMI_POMILKAMI_V_UKRAINI_ORGANIZACIJNO-PRAVOVIJ_ASPEKT

118. Світовий досвід у судово-експертній діяльності. UA-Expert. URL: https://ua-expert.com/ua/news/svitoviy-dosvid-u-sudovo-ekspertniy-diyalnosti

119. Сенюта І. Я. Актуальні проблеми судово-медичної експертизи в медичних справах. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції.* Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 27 травня 2022 року). С. 113-116. URL: https://surl.li/xujrms

120. Ситенко О. Р., Смірнова Т. М. Формування державної політики з охорони здоров'я в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. Вип. № 2 (60). 2014. С. 15-18. URL: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny/article/view/3364/3092

121. Сівчук І. П. Нормативно-правове регулювання судових експертиз в Україні. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. № 68. 2023. С. 48-56. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/vypusk_68-48-56.pdf

122. Сімакова-Єфремян Е. Актуальні напрями судово-експертних досліджень в Україні в умовах воєнного стану. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Вип. № 1 (34). 2024. С. 5-11. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/591-Article%20Text-1232-1-10-20240526.pdf

123. Снігерьов О., Філіпенко Н. Окремі питання взаємодії та координування роботи судово-експертних установ України з іншими суб'єктами під час здійснення превентивної діяльності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Вип. № 21. 2020. С. 194-217. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/425-Article%20Text-830-1-10-20210531%20(1).pdf

124. Соколенко, Я. В., Харченко Ю. П. Основні аспекти розвитку механізмів публічного управління в умовах реформування системи охорони здоров'я України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. Вип. № (12). с. 7. 2024. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-12-02-05

125. Судова експертиза в контексті відновлення України. III Всеукраїнський форум судових експертів: Матер. III всеукр. наук.-практ. конф. (9 червня 2023 р. м. Львів); за ред. д.т.н. М. О. Можаєва. НДЦСЕ у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності Мін'юсту. Київ: видавництво Ліра-К, 2023. 268 с. URL: https://intelect.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/sudova-ekspertyza-2023-druk.pdf

126. Судові експертизи в процесуальному праві України: навч. посіб. за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 424 с. URL: https://m3rkxutm8pk3eqapl5ynjvb3gjps8uao.cdn-freehost.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/sudovi-ekspertyzy_posibnyk_druk.pdf

127. Судово-медичні ДНК-тести. Центр ДНК-діагностики. URL: https://www.dnacenter.cz/uk/forenzni-testy-dna

128. Таран Є.І. Співвідношення понять “державне управління”, “публічне адміністрування” та “публічне управління” у трансформаційних процесах України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. *Серія: Державне управління.* Том 31 (70) № 2. 2020. С. 33-37. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/7.pdf

129. Терзі О. О. Шляхи удосконалення нормативно-правового регулювання адміністративного управління у сфері охорони здоров’я. *Юридична наука.* Вип. № 3(105), 2020. С. 284-293. URL: https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/article/view/165

130. Ткаченко Н. М. Сутність експертного забезпечення кримінального провадження. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. №16. 2016. С. 165-172. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/79-Article%20Text-154-2-10-20181031.pdf

131. Ткаченко Н., Алєксєйчук В. Моделі системи інституцій судової експертизи в Україні (переваги та ризики). *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.* Вип. № 1 (26). 2022. С. 10-23. URL: https://expertize-journal.org.ua/inshi-vidi-spetsialnikh-znan/7578-tkachenko-n-aleksejchuk-v-2022-modeli-sistemi-institutsij-sudovoji-ekspertizi-v-ukrajini-perevagi-ta-riziki-teoriya-ta-praktika-sudovoji-ekspertizi-i-kriminalistiki-vip-1-26-s-10-23

132. Ткачова Н. М. Напрями реформування державної політики в сфері охорони здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. № 8. 2018. С. 83-86. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/19.pdf

133. Уряд схвалив законопроект “Про судово-експертну діяльність”: основні положення. *Liga Zakon.* 4 листопада 2021 року. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/207272_uryad-skhvaliv-zakonoproekt-pro-sudovo-ekspertnu-dyalnst-osnovn-polozhennya

134. Уряд схвалив законопроєкт “Про судово-експертну діяльність”: основні положення. *Судова практика.* 4 листопада 2021 року. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/207272_uryad-skhvaliv-zakonoproekt-pro-sudovo-ekspertnu-dyalnst-osnovn-polozhennya

135. Устінов О. В. Удосконалення регулювання та розвитку судово-медичної служби. Український медичний часопис. 18 серпня 2021 року. URL: https://umj.com.ua/uk/novyna-213655-udoskonalennya-regulyuvannya-ta-rozvitku-sudovo-medichnoyi-sluzhbi

136. Федчишина В. В., Сутність державного управління у сфері експертного забезпечення правосуддя в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. Вип. № 12. 2012. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=660

137. Філіпова Н. В. Зміна співвідношення понять “державне управління”, “публічне адміністрування”, “публічне управління” в системі суспільно-політичної трансформації. *Державне управління: удосконалення та розвиток: електронний журнал.* № 6, 2015. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865

138. Форіс Ю. Б. Судово-експертне право: поняття, предмет, система. *Криміналістика і судова експертиза*. Вип. № 61. С. 108-116. URL: https://surl.li/ctczto

139. Хомутенко В., Хомутенко А. Нормативно-правове забезпечення судово-експертної діяльності в Україні: недоліки та напрямки їх усунення. Юридичний вісник. *Проблеми та судження*. Вип. № 3. 2022. С. 64-73. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2022/9.pdf

140. Хомутенко, В. П., Хомутенко, А. В. Інституційно-організаційне забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. Вип. № (4(22), 2023. С. 59-79. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2357/2835

141. Черніховський Р. І. Публічне управління в сфері охорони здоров'я та напрями його покращення. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. Вип. № 6. 2023. С. 277-282. URL: https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/551/499

142. Шевчук В. М. Методологічні проблеми вдосконалення законодавчого забезпечення судово-експертної діяльності. Матеріали круглого столу *"Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя"* м. Харків, 6-7 лютого 2020 року. С. 34-41. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18047/1/Shevchuk_34-41.pdf

143. Федеральне міністерство охорони здоров'я Німеччини. Німецька система охорони здоров'я. Брошура, 2022. URL: https://www.bundesgesundheitsministerium.de/fileadmin/user_upload/210x280_BMG_Das-deutsche-Gesundheitssystem_2022_UK_Broschuere_barr.pdf

144. American Academy of Forensic Sciences. URL: https://www.aafs.org/about-us

145. Código Nacional de Procedimientos Penales. Suprema Corte de Justicia de la Nación. URL: https://legislacion.scjn.gob.mx/Buscador/Paginas/wfArticuladoFast.aspx?q=jo1MZB7Tk4MkDjL7X1mKvTb7F1rJhccKWNyKwbTmNE6TENOVF8JtuaDzhIuCiVJw4LwpZHw/6RC6g6dY22U3xA==

146. Coroners Act, R.S.O. 1990, c. C.37. CanLII. URL: https://www.canlii.org/en/on/laws/stat/rso-1990-c-c37/222462/rso-1990-c-c37.html

147. Fiscalía General de la República. URL: https://www.fgr.org.mx/

148. Forensic Investigation. Department of Forensic Medicine, University of Copenhagen. URL: https://retsmedicin.ku.dk/english/forensic-investigation/

149. Forensic Medicine. THL. URL: https://thl.fi/en/services/special-government-services-in-social-welfare-and-health-care/forensic-medicine

150. Lashyn S, Leshchyshyn A, and Popova M. (2023). Civil Society as an Informal Institution in Ukraine's Judicial Reform Process. *German Law Journal*. № 24, pp. 1488-1502. URL: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/B192E3C0FDC841EC1CF387E179531EC7/S2071832223000871a.pdf/civil_society_as_an_informal_institution_in_ukraines_judicial_reform_process.pdf

151. Ministerio de Salud Pública de Cuba. URL: https://salud.msp.gob.cu/?page_id=80

152. Organigram. Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan. URL: https://www.mhlw.go.jp/english/org/detail/dl/organigram.pdf (1.3, Японія)

153. Rättsmedicin. Rättsmedicinalverket. URL: https://www.rmv.se/verksamheter/rattsmedicin/

154. Soldatiuk-Westerveld, J., Deen, B., & van Steenbergen, A. L. (2023). *Work in Progress: Ukraine's State-Civil Partnership to Reform the Security Sector*. Clingendael Institute. pp. 1-56. Retrieved from: https://www.clingendael.org/sites/default/files/2023-09/work-in-progress.pdf

155. Ústav súdneho lekárstva a medicínskeho práva, Lekárska fakulta UPJŠ. História ústavu súdneho lekárstva. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. URL: https://www.lf.upjs.sk/forens/usl/hiusl_s.htm

156. Vozniuk A., Hryha M. Topical issues of forensic medical examination in the investigation of war crimes. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs.* Vol. 28, No. 2. 2023. PP. 9-18. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/NauVis_28(2)%202023+%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B8%20%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A1-9-18.pdf

157. Piel J. Legislative Advocacy and Forensic Psychiatry Training. J Am Acad Psychiatry Law. 2018 Jun;46(2):147-154. doi: 10.29158/JAAPL.003741-18. PMID: 30026391

158. Leadbeatter S, James R. Clinical governance and the coroner. J R Coll Physicians Lond. 1999 Sep-Oct;33(5):451-3. PMID: 10624661; PMCID: PMC9665738

ДОДАТКИ

Додаток А

049858
Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

МАУП

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

2, Frometivs`ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

"24" вересня 2024 № 4070/1

ДОВІДКА
про участь науково-дослідні роботі
аспіранта кафедри публічного адміністрування
Розовика Ігора Васильовича

Дослідження на тему "Розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи" виконане відповідно до наукової роботи НДР Міжрегіональної Академії управління персоналом на тему "Розвиток публічного управління та адміністрування в умовах системних галузевих реформ: соціальні, економічні, безпекові та культурні аспекти" (номер державної реєстрації 0119U100491).

У рамках даної наукової теми НДР було проведено комплексне дослідження механізмів публічного управління в сфері охорони здоров'я, з особливою увагою до реформи судово-медичної експертизи в Україні. У дослідженні були виявлені ключові проблеми, що виникають при впровадженні нових управлінських практик у судово-медичній сфері, а також визначені основні напрями для вдосконалення адміністративних механізмів.

Автор дослідження проаналізував правове та інституційне забезпечення реформи судово-медичної експертизи, підкресливши необхідність створення чіткої законодавчої бази, що забезпечить ефективність реформи. Було запропоновано удосконалити організаційно-правовий механізм регулювання судово-медичної експертизи, який відіграє важливу роль у забезпеченні якості та доступності медичних послуг. На відміну від попередніх підходів, запропонований механізм включає інструменти моніторингу, оцінки та звітності, що дозволяє своєчасно виявляти та коригувати недоліки в процесі реалізації реформи, а також забезпечує оцінку ефективності впроваджених змін та формує основи для подальшого розвитку галузі.

Науковий керівник теми НДР,
доктор наук з державного управління,
професор Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

МАУП

Додаток Б

ГО «Асоціація судових медиків Київщини»

«18» жовтня 2024р. № 49

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження на тему: "Розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи" за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування"

Розовика Ігоря Васильовича

Дослідження на тему "Розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи" було успішно впроваджено в діяльність Громадської організації "Асоціація судових медиків Київщини".

У рамках впровадження результатів дослідження розроблено рекомендації щодо вдосконалення механізмів публічного управління в галузі судово-медичної експертизи, які враховують сучасні виклики та потреби галузі.

Впроваджено інструменти моніторингу та оцінки ефективності управлінських рішень, що дозволило підвищити прозорість та оперативність реагування на актуальні проблеми.

Розроблено пропозиції до нормативно-правових актів, спрямовані на регулювання діяльності судово-медичних установ, зокрема в частині забезпечення якості та доступності судово-медичних послуг.

Результати дослідження сприяли підвищенню якості надання судово-медичних послуг, удосконаленню механізмів регулювання та ефективності діяльності організації в цілому.

Заступник голови
ГО «Асоціація судових медиків Київщини»
судово-медичний експерт **Костянтин ВОРОШИЛОВ**

Додаток В

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Генеральний директор
Комунальне некомерційне підприємство Харківської обласної ради «Обласна клінічна лікарня»
Руслан ВРАГОВ
«26» 12 2024р.

АКТ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

1. **Найменування пропозиції** (метод профілактики, діагностики, лікування, пристрій, форма організаційної роботи та ін..): «Механізми публічного управління у сфері судово-медичної експертизи та патологоанатомічних досліджень»
2. **Ким і коли запропонований**: Запропоновано аспірантом Міжрегіональної Академії управління персоналом І.В. Розовиком
3. **Джерело інформації** – матеріали дисертаційної роботи І.В. Розовика «Розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи», що представлені в наступних роботах:

   1. Розовик І.В. Формування механізму публічного управління у сфері судово-медичної експертизи / І.В. Розовик // Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. – 2024. - №1(73). – С. 90-94.
   2. Розовик І.В. Трансформація судово-медичної експертизи: впровадження нових стандартів та підвищення ефективності правосуддя / І.В. Розовик // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. – 2024. - №1(29). – С. 29-35.
   3. Розовик І.В. Аналіз ефективності державного контролю за судово-медичною експертною діяльністю в Україні / І.В. Розовик // Публічне управління і адміністрування в Україні. – 2024. - (40). – С. 253-256

4. **Де і коли впроваджено:**

   Впроваджено в практичну роботу патологоанатомічного відділення у 2024 році.

5. **Результати застосування та ефективність впровадження за критеріями, висловленими в джерелі інформації (п.3).** Впровадження запропонованих механізмів публічного управління, успішно апробованих у судово-медичній сфері, можуть підвищити ефективність роботи патологоанатомічного відділення, зокрема покращити управлінські процеси та інтегративну взаємодію у проведенні судово-медичної експертизи та патологоанатомічних досліджень.
6. **Зауваження, пропозиції**: немає.

   Відповідальний за впровадження: завідувач патологоанатомічного відділення Ганна Сакал

26.12.2024
(дата)

(підпис)

Додаток Г

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор
з науково-педагогічної роботи
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
Анатолій БАБІЧЕВ

«23» 12 2024 р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. **Найменування пропозиції** (метод профілактики, діагностики, лікування, пристрій, форма організаційної роботи та ін.): «**Механізми публічного управління у сфері судово-медичної експертизи».**
2. **Ким і коли запропонований:** запропоновано аспірантом Міжрегіональної Академії управління персоналом І. В. Розовиком.
3. **Джерело інформації:** матеріали дисертаційної роботи І. В. Розовика «Розвиток механізмів публічного управління у сфері судово-медичної експертизи», що представлені в наступних роботах:
   1. Розовик І. В. Формування механізму публічного управління системою судово-медичних експертиз / І. В. Розовик // Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. – 2024. – №1(73). – С. 90–94.
   2. Розовик І. В. Трансформація судово-медичної експертизи: впровадження нових стандартів та підвищення ефективності правосуддя / І. В. Розовик // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. – 2024. – № 1 (29). – С. 29–35.
   3. Розовик І. В. Аналіз ефективності державного контролю за судово-медичною експертною діяльністю в Україні / І. В. Розовик // Публічне управління і адміністрування в Україні. – 2024. – Вип. 40. – С. 253-256.
4. **Де і коли впроваджено:** в наукову та педагогічну роботу кафедри загальної та клінічної патології медичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у 2024 році.
5. **Результати застосування методу:** запропоновані механізми публічного управління у сфері судово-медичної експертизи використовуються у навчальному процесі та науковій роботі кафедри.
6. **Ефективність впровадження за критеріями, висловленими в джерелі інформації (п.3):** запропоновані способи механізми публічного управління у сфері судово-медичної експертизи дозволяють підвищити освітній рівень здобувачів освіти під час вивчення судової медицини та сприяють зростанню рівня професійної підготовки, особливо у сфері організації та управління закладами охорони здоров'я.
7. **Зауваження, пропозиції:** немає.
8. **Обговорено та затверджено** на засіданні кафедри, протокол № 5 від 18 грудня 2024 року.

Відповідальний за впровадження:
Завідувач кафедри
загальної та клінічної патології
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
доктор медичних наук, професор Олена ПРОЦЕНКО

Додаток Ґ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. В яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Розовик І.В. (2024). Трансформація судово-медичної експертизи: впровадження нових стандартів та підвищення ефективності правосуддя. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*, 1(29), с. 29-35. https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-1(29)-29-35

2. Розовик І.В. (2024). Формування механізму публічного управління системою судово-медичних експертиз. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, 1(73), с. 90-94. https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-1(73)-14

3. Розовик І.В. (2024). Аналіз ефективності державного контролю за судово-медичною експертною діяльністю в Україні // Публічне управління і адміністрування в Україні, № 40, с. 253-256 https://doi.org/10.32782/ pma2663-5240-2024.40.42

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

4. Михайличенко Б.В., Біляков А.М., Личман Т.В., **Розовик І.В.** Особливості судово-медичної діагностики причини смерті при захворюваннях, які супроводжуються крововтратою. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference “Science and society: modern trends in a changing world” (December 18-20, 2023) MDPC Publishing, Vienna, Austria, 2023, p. 138-141, http://surl.li/topud. *Особистий внесок: провів аналіз ключових аспектів судово-медичної діагностики, які впливають на визначення причин смерті при патологіях, що супроводжуються крововтратою. Запропоновані рекомендації мають практичне значення для оптимізації управлінських процесів у галузі судово-медичної експертизи, особливо у частині удосконалення методик визначення*

причин смерті, що сприятиме підвищенню ефективності медико-правового регулювання.

5. Курділь Н.В., Рожкова О.М., Ворошилов К. Ф., Войтенко М.Ю., **Розовик І. В**. Наркотичні отруєння (передозування): аналіз причин додобової летальності. *Proceedings of the 2th International scientific and practical conference "Modern education using the latest technologies"* (January 17 - 20, 2023) Lisbon, Portugal. International Science Group, 2023, p. 203-207, http://surl.li/topus. *Особистий внесок: здійснив аналіз причин додобової летальності внаслідок передозування наркотиками. Робота підкреслює необхідність підвищення ефективності управлінських заходів у сфері громадського здоров'я, спрямованих на профілактику смертності від передозування. Рекомендації автора можуть бути використані для розробки національних програм боротьби з наркотичною залежністю та оптимізації роботи служб невідкладної допомоги.*

6. Курділь Н.В., Рожкова О.М., Ворошилов К.Ф., Войтенко М.Ю., **Розовик І. В.** Випадок смертельного отруєння каналізаційними газами: дослідження клінічних і патогістологічних ознак токсичного ураження легень. *Proceedings of the 8th International scientific and practical conference "Trends, theories and ways of improving science"* (February 28 – March 03, 2023), Madrid, Spain, International Science Group, 2023, p. 282-287, http://surl.li/topvi. *Особистий внесок: провів дослідження патогістологічних змін у легенях при смертельному отруєнні каналізаційними газами, що стало основою для рекомендацій з удосконалення судово-медичної практики в аспекті діагностики токсичних уражень. Напрацювання можуть сприяти вдосконаленню управління в системі охорони здоров'я шляхом інтеграції новітніх методів судово-медичної експертизи в систему реагування на техногенні катастрофи.*

7. **Розовик І.В.,** Кузьменко Г.О. Оптимізація управління судово-медичною експертизою в Україні: виклики реформи в охороні здоров'я. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці:

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2023 року). Київ: ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ, 2023, с. 504-506. *Особистий внесок: дослідив ключові аспекти реформування судово-медичної експертизи в умовах трансформації системи охорони здоров'я. Автор розробив конкретні пропозиції щодо оптимізації управління судово-медичною практикою, включаючи інтеграцію сучасних інформаційних технологій, підвищення кваліфікації персоналу та посилення нормативно-правового регулювання, що сприяє загальному покращенню якості послуг у цій сфері.*

8. Розовик І. В. Розвиток механізмів публічного управління у сфері охорони здоров'я в сучасній Україні (на прикладі реформи судово-медичної експертизи) Особливості національної економіки в умовах активізації євроінтеграційного співробітництва: матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф., м. Житомир, 29-30 квіт., 2024 р. Житомир : ЖІ ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024, с. 206-211, http://maup.zt.ua/conferences.htm.